

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte

Seppe Segers

'Which is to be master?'

***Definities van 'trafficking' in de strijd om woorden en
betekenis***

Masterproef neergelegd tot het behalen van de graad van Master in de
Wijsbegeerte door *Seppe Segers*

Studentennummer: 01109999

Academiejaar: 2014 – 2015

Promotor: Prof. dr. Tom Claes

Commissarissen: Prof. dr. Guido Pennings

Dr. Annelies Monseré

Word count

- **Word Count 1 (aantal woorden in Inleiding, Corpus & Conclusie):**
48 785
- **Word Count 2 (aantal woorden in de volledige masterproef met uitzondering van de bijlagen):**
54 737

Woord vooraf

Je kunt alles zeggen over de wereldgeschiedenis, maar niet dat de rede er heerst. Dit zijn stevige woorden, die niet de mijne zijn. Aan het woord is Dostojevski's (2010, p. 46) 'ondergrondse mens'. De 'ondergrondse mens' is een twijfelaar, een verstoorder, een provocateur. Vanuit zijn "smerige rotkamer aan de rand van de stad" (ibid., p. 14) trekt hij alle waarheden in twijfel. In die zin lijkt hij de antipode te zijn van al wat een filosoof lief heeft. Maar die schijn is slechts een verwarring. In zijn twijfel is de 'ondergrondse mens' minstens even radicaal als Descartes. Hij gaat te keer als een ware '*maître du soupçon avant la lettre*' en legt net in die radicale provocaties verschillende interessante filosofische bespiegelingen bloot. Hij ridiculiseert de wiskundige zekerheid volgens dewelke twee maal twee gelijk is aan vier; immers, wat heeft hij daaraan als het hem om de een of andere reden niet aanstaat? (ibid., p. 23). Hij ontkent het niet, maar stelt er niettemin tegenover dat "twee-maal-twee-is-vijf ook een alleraardigst dingetje is" (ibid., p. 51).

In deze schijnbare irrationaliteit schuilt de grote waarde van wat de 'ondergrondse mens' ons wil duidelijk maken. Onder het rationele sjabloon dat we via wiskundige (natuur)wetenschappen op de werkelijkheid trachten te duwen, heerst nog steeds een sfeer van belangen, subjectieve emoties en ronduit irrationele beslissingen. De wereldgeschiedenis is niet gekenmerkt door een rechte lijnige ontplooiing van de rede, maar door chaos en strijd. Dit is volgens mij te lezen als een ode aan de menselijke subjectiviteit, met haar eigen gevoelsmatige bestaan, en de bescherming daarvan tegen een vastgeroest rationalisme; als een oproep aan de filosoof om schijnbare noodzakelijkheden te bevragen met oog op onze sociale realiteit. Het is weliswaar belangrijk om op de waarheid gericht te blijven, maar vanuit het besef van het belang om wat we als vanzelfsprekende waarheid aanvaarden te bevragen. Ongevoeligheid voor subjectiviteit loopt het gevaar valse beloften te maken onder het voorwendsel van een neutrale, maar niet minder gekleurde waarheidsclaim.

Het probleem met dergelijke manier van denken waartegen de 'ondergrondse mens' te keer ging, zette vele filosofen aan het denken over zo'n theoretiseren. Volgens Husserl (1970) bijvoorbeeld leidde het tot een crisis van de Europese humaniteit en het bracht Prichard (1912, p. 21) ertoe om te besluiten dat "[moral philosophy] rests on a mistake". Door een vergaande theoretisering van de leefwereld

verliest men de mens met zijn belangen en verlangens, zijn relaties tot andere mensen, instellingen en symbolen, zijn creatief maar vaak ‘irrationeel’ vermogen om te reageren op situaties, zijn voorgeschiedenis, uit het oog. In de plaats daarvan verschijnt het rationele, redelijke individu. “Maar de rede is slechts de rede en bevredigt alleen het verstandelijke vermogen van de mens”, zo gaat de ‘ondergrondse mens’ verder, “maar het willen is een uitingsvorm van het hele leven, (...) de rede en alle soorten orenkrabberij inbegrepen” (Dostojevski 2010, p. 44).

Ik wil me in deze masterproef focussen op dat *willen*. Meer bepaald op hoe dat willen, doorspekt met belangen, zich ook toont in ons spreken. Ik ben daarbij vertrokken van een algemene interesse voor de normativiteit van ons spreken, en hoe ons alledaags woordgebruik vaak meer waardegeladen is dan we doorgaans denken. De keuze voor de concrete problematiek waarop ik deze thematiek zou toepassen was minder snel gemaakt. Ik twijfelde tussen twee onderwerpen: enerzijds epistemologisch constructivisme toegepast op conflictsituaties, anderzijds ‘*sexual politics*’ als de normering en disciplineren van seksualiteit – twee domeinen waarin de subjectiviteit van de leefwereld zich toont in alle hevigheid.

Nadat ik me meer vertrouwd had gemaakt met de beide thema’s, viel de uiteindelijke keuze op ‘*sexual politics*’. Inleeswerk, colleges over het thema, maar vooral de gesprekken met mijn promotor wezen uit dat het actuele debat over (seks)trafficking de normativiteit van het spreken, de werkzaamheid van belangen en een problematisering van een rationeel-empirische valideringsmethode op een interessante wijze met elkaar verbindt. Dit toont zich bij uitstek in het gegeven dat nagenoeg alle literatuur over het onderwerp zelf normatief gekleurd is. De keuze van welbepaalde concepten verhullen op zich vaak ook een ideologische agenda. Spreken over ‘sekswerk’ bijvoorbeeld, is niet louter gelijk aan spreken over ‘prostitutie’ (ik heb beide termen door elkaar gebruikt, zonder een expliciete keuze te maken voor één van deze agenda’s).

Het debat toont hoe woorden onderworpen worden aan ‘ideologisch meesterschap’. In ‘*Through the Looking Glass*’ laat Lewis Carroll dit inzicht vertolken door het personage Humpty Dumpty die Alice toevertrouwt dat wanneer hij een woord gebruikt, hij *kies*t wat het betekent: “‘The question is,’ said Humpty Dumpty, ‘which is to be master’”, wij of de woorden (Carroll 2007, p. 72). Doorheen dit werk zal ik aan de hand van een originele methode proberen tonen hoe het

traffickingdebat gekenmerkt is door dergelijke strijd tot meesterschap. Vooraleer die definitiestrijd verder in detail in te leiden, nog een kort dankwoordje.

Vooreerst bedankt aan alle professoren en lesgevers voor hun inzet en boeiende colleges die me de voorbije jaren hebben gemotiveerd. In het bijzonder professor Claes: van bij aanvang had ik een goed gevoel bij uw begeleiding als promotor. Uw oprechte ondersteuning en kritische houding hebben doorheen dit hele leerproces veel voor mij betekend. Mijn welgemeende dank voor uw enthousiasme, hulp en inspirerende colleges.

Aan mijn lieve ouders: mijn innigste dank om me de (niet zo maar vanzelfsprekende) kans te geven om deze opleiding, waarvan ik dermate heb genoten, te voltooien. Bedankt voor jullie warme steun en dragende vertrouwen, voor jullie sussende woorden en rustgevende aanmoedigingen.

Inhoudsopgave

INLEIDING	1
1 ALGEMENE INLEIDING EN SITUERING VAN DE MASTERPROEF	3
2 THEMATIEK – PROBLEMATIEK – METHODIEK	11
2.1 THEMATIEK: NORMATIEVE GELADENHEID VAN TAAL EN BETEKENIS	11
2.2 PROBLEMATIEK: ‘TRAFFICKING’	12
2.3 METHODOLOGIE: STEVENSON-FOUCAULT	14
3 PROBLEEMSTELLING EN OPBOUW	19
3.1 PROBLEEMSTELLING: ‘RESEARCH GOAL’, ‘RESEARCH OBJECTIVE’, ONDERZOEKSVRAGEN	19
3.2 OPBOUW	20
DEEL I ‘TRAFFICKING’: OPENHEID VAN BEGRIP EN DE DESCRIPTIE VAN DE BELANGEN DIE DAARMEE SAMENGAAN	25
4 ‘TRAFFICKING’: OPENHEID VAN BEGRIP	27
4.1 ‘TRAFFICKING’: ONDEFINIEERBAAR?	27
4.2 ‘TRAFFICKING’: BLOOTLEGGEN VAN EEN WARE AARD?	28
4.3 ‘TRAFFICKING’: BETEKENIS, BELANGEN EN STRIID	29
4.3.1 Genealogie vs. etymologie	29
4.3.2 ‘Essentially contested concepts’	32
4.4 CONCLUSIE	33
5 ‘TRAFFICKING’ ALS PROSTITUTIE: AFBAKENING VAN HET INTERPRETATIEVELD	35
5.1 STABILITEIT EN FLEXIBILITEIT VAN CONCEPTEN	35
5.2 TRAFFICKING IN HISTORISCH PERSPECTIEF	37
5.3 PALERMO PROTOCOL	40
5.3.1 ‘Governance feminism’	41
5.3.2 Anti-trafficking, anti-prostitutie, anti-migratie?	43
5.3.3 Betekenisgeving als sturing	44
5.3.4 Palermo protocol als ‘master narrative’	46
5.4 CONCLUSIE	49
6 ‘SEX WARS’: ‘ENTSTEHUNGSHERD’ VAN DE BETEKENISSTRIJD OM ‘TRAFFICKING’	51
6.1 ‘SEX WARS’: FUNDAMENTEEL NORMATIEVE ONENIGHEID	51

6.2	PRO-SEKSWERK.....	55
6.2.1	‘Sex-positive feminism’ vs. ‘stop-feminism’.....	55
6.2.2	‘Sekswerk’: herdefiniëring	57
6.2.3	Decriminalisering, zelfdeterminatie en empowerment.....	58
6.3	RADICAAL-FEMINISTEN/ABOLITIONISTEN	58
6.3.1	Exploitatie-argument	59
6.3.2	Atomistisch individualisme of sociale context?	60
6.3.3	Vals bewustzijn	61
6.4	CONCLUSIE.....	63

**DEEL II HOE DE ONDERLIGGENDE BELANGEN ZICH TONEN IN EEN NORMATIEF SPREKEN
OVER ‘TRAFFICKING’ 65**

7	FEMINISTISCHE STANDPUNTEN OVER ‘TRAFFICKING’: OP WEG NAAR EEN DEFINITIE.....	67
7.1	CATW: ABOLITIONISTISCHE POSITIE TEGENOVER ‘TRAFFICKING’	67
7.1.1	‘Trafficking’ als exploitatie	67
7.1.2	Definitie	70
7.2	GAATW: PRO-SEKSWERKPOSITIE TEGENOVER ‘TRAFFICKING’.....	72
7.2.1	‘Trafficking’ versus ‘agency’ en ‘consent’	72
7.2.2	Definitie	74
7.3	PALERMO PROTOCOL: AMBIGUÏTEIT IN DE VN-DEFINITIE	75
7.3.1	‘Consent’ of ‘exploitatie’, GAATW of CATW?	76
7.3.2	Mensenrechten in de marge van de tekst.....	77
7.3.3	Conceptuele vaagheid, emotieve scherpheid.....	79
7.4	CONCLUSIE.....	80
8	EXPLOITATIE, CONSENT EN WAARDIGHEID.....	83
8.1	EXPLOITATIE	84
8.2	CONSENT	89
8.2.1	De zoektocht naar consent: training en puzzle-solving	90
8.3	WAARDIGHEID.....	92
8.3.1	Menselijke waardigheid als grondgesteente voor mensenrechten.....	94
8.3.2	Normatieve aard van ‘waardigheid’	96
8.4	CONCLUSIE.....	99

**DEEL III EEN STEVENSONIAANSE-FOUCAULTIAANSE METHODOLOGIE OM DE
NORMATIVITEIT VAN HET SPREKEN TE ANALYSEREN EN DE MOGELIJKHEDEN DIE DIT BIEDT**

..... 101

9 FOUCAULT EN STEVENSONIAANSE PERSUASIEVE DEFINITIES..... 103

9.1 STEVENSON: MORELE ONENIGHEID EN DE ROL VAN PERSUASIEVE DEFINITIES 103

9.1.1 Stevensons emotivisme: morele onenigheid..... 103

9.1.2 Persuasieve definities 104

9.1.3 Vier vereisten..... 106

9.2 THEORETISCHE INBEDDING VAN DEFINITIES: EEN EERSTE STAP NAAR VERZOENING TUSSEN STEVENSON
EN FOUCAULT 109

9.3 WITTGENSTEIN ALS BRUGFIGUUR: TAALSPELEN EN IDEE VAN VARIABILITEIT 112

9.3.1 'Stream of life' – taalspel – 'jeu de mots' 113

9.3.2 Idee van variabiliteit 113

9.4 NIETZSCHE ALS BRUGFIGUUR: GENEALOGIE, PERSUASIEVE DEFINITIES EN OVERREDING 114

9.4.1 Nietzsches genealogie als persuasieve definitie en inspiratiebron voor Foucault ... 114

9.4.2 Rol van overreding: Foucault als Nietzscheaans provocateur 116

9.5 STEVENSON-FOUCAULT: OPVULLEN VAN LACUNES..... 118

9.5.1 Foucaultiaanse 'lacune' 118

9.5.2 Stevensoniaanse 'lacune'..... 119

9.6 CONCLUSIE..... 120

10 'TRAFFICKING' EN PERSUASIEVE DEFINITIES 121

10.1 CATW'S PERSUASIEVE DEFINITIE VAN 'TRAFFICKING' 121

10.2 TERUG NAAR DE VIER VEREISTEN 123

10.3 GAATW'S PERSUASIEVE DEFINITIE VAN 'TRAFFICKING' 124

10.4 ONENIGHEID IN BELANGEN: VERSCHILLENDE VORMEN..... 126

10.5 CONCLUSIE..... 129

**DEEL IV VERDERE INDRUKKEN EN UITWEIDINGEN: 'SPOOK VAN HET DISCOURS',
OPDRACHT TOT VERSTORING, GLOBALISERING EN DE VRAAG NAAR EEN NIEUW**

TRAFFICKINGPARADIGMA..... 131

11 VERHOUDING TUSSEN DISCOURS EN 'REALITEIT' 133

11.1 VERHOUDING DISCOURS-REALITEIT: SPOOK VAN HET DISCOURS? 133

11.2 VAN ABSTRACTE DISCURSIVITEIT NAAR 'MAKING UP PEOPLE' 135

11.3 MACRO- EN MICROPOLITIEKE DYNAMIEKEN: MEDIA, MIDDENVELD EN OVERHEDEN 137

11.4 CONCLUSIE.....	138
12 WAT DIT BETEKENT VOOR ‘DE INTELLECTUEEL’	141
12.1 DE VRAAG OF ‘MIGHT MAKES RIGHT’.....	141
12.2 DE ROL VAN ‘DE INTELLECTUEEL’ MET BETREKKING TOT ‘TRAFFICKING’: BLOOTLEGGEN VAN CONTINGENTIES ALS MOGELIJKE PUNTEN VAN VERZET	143
12.3 CONCLUSIE.....	144
13 GLOBALISERING ALS ACHTERGROND VAN ACTUELE ANALYSES	145
13.1 ‘GENDERED NATURE OF GLOBALIZATION’	145
13.2 EEN NIEUW PARADIGMA?.....	148
13.3 CONCLUSIE.....	150
<u>BESLUIT</u>	<u>151</u>
<u>BIBLIOGRAFIE</u>	<u>157</u>
<u>BIJLAGE 1 ‘SOCIAL ETYMOLOGY’ VS. GENEALOGIE.....</u>	<u>175</u>
<u>BIJLAGE 2 PRIMORATZ’ BESPREKING VAN HET DEGRADATIE-ARGUMENT</u>	<u>177</u>
<u>BIJLAGE 3 CONCEPTUELE INHOUD VAN ‘CONSENT’</u>	<u>181</u>

Inleiding

In deze algemene inleiding bespreek ik wat ik wil doen in deze thesis. Ik geef een illustratie van de problematisering van eensgezindheid over concepten, in dit geval 'trafficking'. Daartoe bespreek ik de algemene thematiek van dit werk (normativiteit van ons spreken) in verhouding tot de specifieke problematiek (trafficking) gevolgd door een korte bespreking van de methodiek die ik hanteer (een combinatie van het denken van Stevenson en Foucault). Tot slot koppel ik terug naar de probleemstelling en bied ik een overzicht van wat in de volgende delen zal behandeld worden.

1 Algemene inleiding en situering van de masterproef

In 2010 bevond het Hof van Beroep te Gent een reder, naar de letter van de wet, schuldig aan “human trafficking” (UNODC 2010). Het vonnis ging echter verder dat, gegeven de concrete context, het “meteen opvalt dat er heel wat gradaties kunnen bestaan in wat wettelijk gezien nochtans als feiten van mensenhandel moet worden gekwalificeerd” (Coppens v. Devos, p. 11). Het Hof gaf aan dat “de definitie van mensenhandel (...) in strijd (...) met de menselijke waardigheid bijzonder vaag [is]” (ibid., p. 10). De uitspraak van de veroordeling werd aldus opgeschort. Het vonnis werd door *United Nations Online Volunteers* (UNODC 2010) als volgt samengevat:

Found the defendants guilty of human trafficking but did not consider proven the aggravating circumstance of abusing the victim’s vulnerable position to such an extent as to leave the victim with no other real and acceptable choice apart from undergoing the abuse.

Uit de getuigenis van het slachtoffer was immers af te leiden dat hij het werk *vrijwillig* uitvoerde, onder voorwaarden waarmee hij had ingestemd.

Dit illustreert de speling die kan bestaan tussen termen – zoals ‘trafficking’ – en wat deze inhouden als concept enerzijds, en de concretisering van het fenomeen in de realiteit anderzijds. Uit de manier waarop het Hof ‘trafficking’ begrijpt, blijkt dat “de instemming van het slachtoffer het bestaan van het misdrijf niet wegneemt” (Coppens v. Devos, p. 11). De kern van ‘trafficking’ is volgens het Hof dus niet zozeer het gebrek aan consent of het aspect van dwang. Het exploitatieve element lijkt essentiëler te zijn (hoewel “de afwezigheid van fysieke of morele dwang of van vrijheidsaantastende factoren toch een element [is] dat in aanmerking kan worden genomen voor de bepaling van de strafmaat” (ibid.)).

De overtuiging dat ‘trafficking’ geen dwang als noodzakelijke voorwaarde veronderstelt, is echter niet algemeen aanvaard. Dit blijkt onder meer uit de volgende passages:

There should be an appreciation that trafficking, unlike economic migration or smuggling of persons, includes an element of deception, coercion, or force. (Kröger et. al. 2004, p. 35)

Of:

The core element of trafficking is the coercive and abusive conditions into which the trafficker intends to place his/her victim. (...) The kind of business or service into which a person is trafficked does not decide whether or not trafficking occurred. People are trafficked into many types of jobs and situations, such as domestic, manual or industrial work in formal or informal sectors or marriage or other kinds of relationships. It is the coercive conditions/relations in these situations that constitute 'trafficking'. (Pearson 2000, p. 29)

Dit laatste citaat komt uit een handboek van GAATW – *Global Alliance Against Traffic in Women* – waarin ze uiteenzetten hoe 'trafficking' begrepen moet worden. GAATW is een internationaal netwerk van niet-gouvernementele organisaties dat zich inzet voor vrouwen, mannen en kinderen wiens rechten geschonden zijn door traffickingpraktijken (GAATW 2014). Ik zal de rol van GAATW verderop uitgebreid bespreken. Voorlopig wil ik aantonen dat zij veronderstellen dat dwang een noodzakelijke voorwaarde is voor 'trafficking' en dat het niet beperkt is tot een welbepaalde sector of dienst. Wat België betreft, richten traffickingpraktijken zich volgens *Human Rights Without Frontiers International* (Smet 2009, pp. 6-10) inderdaad voornamelijk op prostitutie, de horeca en de textiel-, bouw-, telecommunicatie- en landbouwsector.

Andere stemmen – zoals de radicaal-feministe Janice Raymond – verzetten zich echter tegen de nadruk op de diversiteit aan sectoren waarop traffickingpraktijken gericht zouden zijn:

The most prevalent forms of sex trafficking are for prostitution, sex tourism, and mail-order bride industries. Unfortunately, you would never know from many anti-trafficking organizations that it is mostly women who are trafficked for exploitation in prostitution. In fact, many anti-trafficking advocates seem to want to make all references to sex trafficking disappear, talking only about trafficking for bonded labor. A number of NGOs are now insisting that labor trafficking is the real problem and that sex trafficking is comparatively minor, most of it being rather 'harmless prostitution'. (Raymond 2003)

Volgens Raymond zijn traffickingpraktijken voornamelijk gericht op de seksindustrie. In die zin hebben mensen als Raymond de nieuwsberichtgeving aan hun zijde. De gevallen van trafficking die in de populaire media aan bod komen, zijn immers vaak seksgerelateerd:

The Boise Police Gang Unit and Violent Crimes Unit received information from probation and parole officers that a minor was being sexually exploited, The Internet Crimes Against Children Taskforce, and members of the Boise Narcotics Unit (BANDIT) began their investigation of Jessica L. Kauffman. (...) She has been charged with human trafficking, procurement of prostitution, and soliciting a minor for prostitution. (KTVB 2014)

The revived Hamilton police human trafficking unit has laid its first human trafficking charge against a 33-year-old man accused of selling a woman for sex in Hamilton and surrounding cities. (O'Reilly 2014)

The numbers of victims of pimps – or loverboys as they are called here – are on the rise; the loverboys seduce their victims and then force them into prostitution. Whereas figures from the National Rapporteur Human Trafficking and Sexual Violence speak of 63 underaged victims of human trafficking in 2009, there were 165 in 2013. (Hokstam 2014)

Het is niet mijn bedoeling om een exhaustief overzicht te geven van nieuwsberichtgeving over trafficking. Daarvoor zijn de berichten te talrijk en te divers. Ik wil veeleer een illustratie geven van hoe men eenzelfde woord – ‘trafficking’ – gebruikt in een andere context. Er wordt gesproken over ‘trafficking’ met betrekking tot uitbuiting van werkkrachten in de scheepvaartindustrie, maar ook met betrekking tot gedwongen prostitutie. Zij die ‘trafficking’ gebruiken als koepelconcept – toepasbaar op verschillende sectoren – worden verweten de ‘ware aard’ van het fenomeen te ontkennen, namelijk dat de meest voorkomende vormen van trafficking bestemd zijn voor de seksindustrie. Omgekeerd, zij die zich focussen op trafficking gericht op sekshandel, worden erop gewezen belangrijke delen van de concrete realiteit te negeren, namelijk dat er voor veel meer sectoren dan de seksindustrie getraffickt wordt.

Er is echter niet alleen onenigheid met betrekking tot de *finaliteit* van traffickingpraktijken, er is ook onenigheid over de *modaliteit* van traffickingpraktijken. Naast de discussie over welke sector het ‘ware’ toepassingsdomein is van ‘trafficking’, is er namelijk ook discussie over wat het ‘ware’ misdrijf is: is het uitbuitende karakter het essentiële element van ‘trafficking’, of is het element van dwang primair? Waar voor de één geen sprake kan zijn van trafficking als er geen dwang in het spel is, kan een zekere mate van uitbuiting voor de ander reeds voldoende zijn.

Deze onenigheden over de aard en het domein van ‘trafficking’ geven op hun beurt aanleiding tot discussies over de omvang van het probleem (Widdows 2009, p. 7). In hun “Factsheet on Human Trafficking” spreekt de *United Nations Office on Drugs and Crime* (UNODC) over een schatting van 2.4 miljoen mensen die wereldwijd betrokken zijn in *dwangarbeid*, om direct daarna de totale marktwaarde van *traffickingpraktijken* te schatten op 32 miljard Amerikaanse dollar. Dit suggereert dat ‘trafficking’ *dwangarbeid* is en dus “violence, abuse and degradation” impliceert, terwijl verderop wordt gesproken over een jaarlijkse toename van 70 000 *exploitatieslachtoffers*. De gepresenteerde cijfers suggereren dat ‘trafficking’ een geheel is van dwangpraktijken en uitbuitingspraktijken, zonder relevante onderscheiden te presenteren tussen dwang en exploitatie. Volgens Masud Ali (2005, p. 156) is er inderdaad een tekort aan degelijke conceptuele kaders die een goed overzicht van traffickingpraktijken toelaten en nodig zijn om onderzoek op een effectievere manier te conceptualiseren. Zo stelt Weitzer (2007, p. 455) dat er geen betrouwbare statistieken zijn over de omvang van trafficking en spreekt over louter “guesswork”. Methodologische problemen, ongepaste extrapolaties en een gebrek aan de nodige definities zouden een accurate schatting in de weg staan. De aanpak van dergelijke conceptuele problemen zou schattingsproblemen moeten oplossen die de bepaling van de omvang van het traffickingprobleem vertroebelen.

Echter, terwijl zonder preciezere conceptualisering en huidige statistieken en globale traffickingcijfers vaak niet meer zijn dan “guesstimates” (Lackzo 2005, p. 11), gaan er stemmen op (zie o.a. Kelly 2005, p. 239) dat het misschien wel onmogelijk is om deze conceptuele leemte op te vullen, aangezien het in bepaalde gevallen directe politieke en ideologische doeleinden dient. Altman (2001, p. 142) stelt hoe argumenten met betrekking tot ‘trafficking’ in bepaalde gevallen begrepen kunnen worden als een “moral panic”. Dergelijke “moral panics” gaan in sommige

gevallen terug op een berekende politieke zet om publieke steun te verwerven voor bepaalde beleidskeuzes (ibid., p. 143). De stelling dat traffickingdata overschat worden en dat het traffickingdiscours gehanteerd wordt om een anti-prostitutie-agenda uit te dragen, wordt ondersteund door interviewdata (uitgevoerd in een Amerikaanse context; Bromfield & Capous-Desyllas 2012, p. 258). Dit brengt critici zoals Laura Agustín (2014) ertoe om ‘trafficking’, in weerwil van de ruime schattingen, een “over-used term” te noemen. Andrijasevic (2003, p. 256) noemt ‘trafficking’ in dat verband een “inadequate category”, gezien de kloof tussen het legale discours over sekstrafficking, het gevoerde beleid en de narratieven van de ondervraagde ‘slachtoffers’.

De nood aan conceptuele helderheid wordt ook aangevoeld door UNODC (2014b), dat werkt aan ‘*issue papers*’ waarin concepten als ‘consent’ en ‘exploitatie’ verder uitgewerkt worden met oog op hoe dit zich verhoudt tot ‘trafficking’. Zoals ik verderop (in hoofdstuk 8) zal proberen aantonen, stellen zich ook met betrekking tot deze ‘*issue papers*’ enkele problemen zoals de manier waarop (inter)nationale overheden aldus via een directe, dan wel indirecte weg invloed krijgen op de seksualiteitsbeleving. Ik volg Altman (2001, p. 3) in zijn stelling dat samenlevingen op uiteenlopende manieren een controlerende en vormgevende invloed hebben op seksualiteit:

Societies regulate sex through religious and cultural prohibitions, ceremonies and rules; through legal, scientific, hygiene, and health policies; through government restrictions and encouragement; and through a whole range of practices which form part of everyday life.

Globaliseringstendensen spelen hierin een belangrijke rol, onder meer via de toenemende invloed van (internationale) organisaties – zoals de VN en diverse ngo’s – op het discours van seksuele rechten en gezondheid. Opnieuw is het vanuit dergelijk politiek perspectief geen verrassing dat uiteenlopende ideologische belangen meewegen op de vormgeving van seksualiteitsbeleving.

Er blijkt kortom weinig eensgezindheid te zijn over het concept ‘trafficking’. *Dat* er concrete praktijken zijn die als ‘trafficking’ te benoemen zijn, staat amper ter discussie. Volgens Farr (2007, p. 620) is er sprake van sekstrafficking “at some level

in every region and virtually every country”. “New recruits” worden daarbij voorgelogen over de aard of omstandigheden van een hen aangeboden job en raken verstrikt in een net van schuldbinding. Het gaat om netwerken van meerdere ‘spelers’ elk met hun rol in de industrie om slachtoffers vlot de grens over te brengen en binnen de industrie te houden. De landen van herkomst zijn vaak ontwikkelingslanden met een openstaande schuld bij het IMF of de Wereldbank en onderhevig aan structurele besparingsmaatregelen (ibid., pp. 619-620).

De discussie focust daarentegen op *wat* deze praktijken zijn. Er is dus iets speciaals aan de manier waarop realiteit, concepten en daarmee samenhangende belangen zich tot elkaar verhouden in het traffickingdebat. Loutere observatie toont hoe semantische discussie, openheid van begrip en belangengebondenheid hun rol spelen in dit debat. De vraag is hoe dit te begrijpen is zowel in termen van menselijk lijden als hoe ermee om te gaan in een juridische context.

Of, om het met de woorden van Walter Kendrick (1987, p. xiii) te zeggen: “Attempts at definition have not been wanting; they pile one on top of the other, each tinkering with the last and leaving flaws for the next to tinker with (...)”. Kendrick heeft het in dit verband weliswaar niet over ‘trafficking’. De aanleiding voor Kendricks aandacht voor de variëteit aan definities kadert binnen zijn historische beoordeling van pornografie als categorie. In *The Secret Museum* schrijft hij dus niet zozeer over pornografie als object, maar over ‘pornografie’ – tussen aanhalingstekens – als concept. Volgens Kendrick (ibid., pp. xiii-xiv) zou het aanhoudend onvermogen om een entiteit te definiëren een schaduw van twijfel werpen over het ware bestaan van die entiteit. Dit is volgens Kendrick het geval voor ‘pornografie’. Wat hierbij belangwekkend is, aldus Kendrick, is dat naarmate de werkelijkheid weerstand biedt aan eenduidige definities, de definitiestrijd enkel heviger wordt. Dit is voor Kendrick het symptoom bij uitstek dat erop wijst dat die definitiestrijd niet gedreven wordt door een rationele logica, maar door verlangens – “a desire so imperious that no default logic can slow it down” (ibid., p. xiv).

Wat heeft dit te maken met trafficking? Insinueer ik hier een schaduw van twijfel te werpen over het ware bestaan van trafficking omdat ‘trafficking’ onderwerp is van een definitiestrijd? Geenszins. Het zou geen eer doen aan de doelstelling van dit werk indien de conclusie zou zijn dat trafficking een illusie is. Het zou geen eer doen aan de doelstelling van dit werk indien het het lijden zou negeren van kinderen die als kindsoldaten worden ingeschakeld in de werking van militaire organisaties;

indien het de verkoop – onder diverse vormen van dwang – van organen zou ontkennen; indien het de groep mensen die worden ingeschakeld in gedwongen productie-, seizoens-, kinder- of huisarbeid onder de mat zou vegen; indien het de vaak omwille van financiële redenen afgesloten gedwongen huwelijken zou wegwuiven; of indien het de exploitatie van arbeid binnen de seksindustrie, vaak onder een vorm van dwang, in de wind zou slaan. Ik wil niet ontkennen dat dergelijke praktijken bestaan. Indien ook maar één individu in de handen valt van een netwerk aan actoren dat op verscheidene niveaus misbruik tracht te maken van de kwetsbaarheid van die persoon, dan is dit voldoende reden om hiertegen op te treden. Dit ontkennen zou op zijn minst moreel dubieus zijn.

In het licht hiervan zetten vele overheden dan ook sterk in op anti-trafficking maatregelen. De ondertekening van het Palermo protocol¹ – waarop nog uitgebreid wordt teruggekomen – bracht landen ertoe trafficking als misdaad te erkennen en bijgevolg ter zake, in die termen juridische en politieke maatregelen te treffen. De controles en maatregelen die gefaciliteerd worden onder het mom van een anti-traffickingbeleid houden echter ook het risico in dat overheden, maar ook andere organisaties, dit kader hanteren om andere agenda's toe te passen. Zo is er groeiende bezorgdheid over de mogelijkheid van overheden om anti-traffickingmaatregelen aan te wenden om op een verholde manier (illegale) migratie tegen te gaan. Net zo kunnen maatregelen tegen prostitutie verpakt worden als anti-traffickinginitiatieven. In die zin worden mensen die zich reeds in een uitermate kwetsbare positie bevinden ingeschakeld ter verantwoording van beleidsmaatregelen.

Het is in dat licht dat Kendricks historische analyse van 'pornografie' een meerwaarde kan bieden voor de definitiestrijd rond 'trafficking'. Met de installering van 'trafficking' als misdaad en de 'victimisering' waartoe dit leidde, kwam er een "Rescue Industry" op gang ((Agustín 2007, p. 4) zie hoofdstuk 11). Er volgde als het ware een explosie aan organisaties die op de één of andere manier iets wilden betekenen voor de 'slachtoffers' van die misdaad. 'Trafficking' werd heel snel als *fait accompli* naar voor geschoven. Dit dreigt te verhullen dat verschillende organisaties verschillende invullingen van 'trafficking' hanteren. De narratieve structuren die

¹ Het 'Palermo protocol' bestaat uit drie protocols: een protocol met betrekking tot mensensmokkel, een ander met betrekking tot wapenhandel en ten slotte het protocol met betrekking tot trafficking. Als ik het over het Palermo protocol heb, bedoel ik hiermee dit laatste protocol inzake trafficking. Zie: VN Convention Against Transnational Organized Crime (UNODC 2004).

hiervoor gehanteerd worden, dienen doorgaans welbepaalde doelen: “stories are used to do something” (Snajdr 2013, p. 239). Veeleer dan een transparante weergave van de werkelijkheid, is taal constitutief voor een sociale realiteit.

Hier toont zich de gelijkenis met wat Kendrick naar voor brengt over ‘pornografie’: in deze verschillende invullingen van ‘trafficking’ die geboden worden door verschillende organisaties ligt de *‘imperious desire’* waartegen Kendrick meent dat de rationele logica het moet afleggen. Er speelt in zekere zin een wil tot macht die samenhangt met een verdediging van de belangen die, niet alleen voor de veronderstelde slachtoffers, maar ook voor de betrokken organisaties op het spel staan. Schopenhauer (1909, p. 421) beschreef deze wil als “the strong blind man who carries on his shoulders the lame man who can see” – ons rationeel vermogen lijkt dit verlangen soms te leiden, maar doet dit enkel zoals een gids zijn meester leidt. Hume (1969, p. 462) die Schopenhauer voorafging in zijn sceptische houding jegens een puur rationalisme, zei in gelijkaardige bewoordingen dat “[r]eason is, and ought only to be the slave of the passions, and can never pretend to any other office than to serve and obey them”.

In lijn hiervan zal ik argumenteren dat hoe woorden functioneren en ingezet worden niet onproblematisch – als het ware ‘één-op-één’ – voor de dingen in de werkelijkheid staan. Net zoals Kendrick argumenteerde dat ‘pornografie’ als concept een bepaalde functie dient, zal ik argumenteren dat ‘trafficking’ als concept voor verschillende organisaties, in lijn met hun verschillende belangen, ook verschillende functies heeft. Kendricks verdienste ligt dus in de eerste plaats in de gevoeligheid voor de manier waarop dergelijke definitiestrijden niet zozeer focussen op de ‘dingen’ in de werkelijkheid, maar wel op de culturele vertaling daarvan, gekleurd door de bijhorende, vaak tegenstrijdige belangen (Attwood 2002, p. 95).

Zo kom ik tot drie niveaus die eigen zijn aan dit werk: de thematiek – de normativiteit en belangengebondenheid van betekenis; de problematiek – de toepassing van deze thematiek op de traffickingdiscussie; de methodiek – het analysekader dat zal gebruikt worden om de thematiek-problematiek verhouding te bestuderen. Het volgende hoofdstuk is bedoeld om bij elk van deze meer toelichting te geven. In het laatste hoofdstuk van deze inleiding behandel ik de probleemstelling en hoe deze zich verhoudt tot de thematiek, problematiek en methodiek.

2 Thematiek – problematiek – methodiek

2.1 Thematiek: normatieve geladenheid van taal en betekenis

Ik ben in dit werk vertrokken van een algemene fascinatie voor de normatieve geladenheid van ons spreken. Begrippen die we als niet-ideologisch ervaren, “alsof ze de grenzen van de politiek overstijgen” herbergen vaak een strijd om ideologische en politieke dominantie (Žižek 2013, p. 10). Vanuit de vaak voor vanzelfsprekend aangenomen veronderstelling dat concepten eenduidig voor hun referenten in de werkelijkheid staan, dreigt men het dynamische karakter van taaldaden uit het oog te verliezen.

De bevraging van deze normativiteit is niettemin belangrijk. Verhuld, maar daarom niet minder ideologisch gekleurd spreken, kan mensen immers onbewust in een bepaalde richting sturen die niet noodzakelijk hun eigen belangen dient, maar wel die van degene die ‘stuurt’. Een bepaald narratief dat verkeerdelijk als ‘neutraal’ wordt beschouwd kan een bepaalde werkelijkheid scheppen die kansen ontzegt aan bevolkingsgroep X, en ze toevoegt bij groep Y. Door die neutraliteit te bevragen kunnen die onderliggende belangen blootgelegd worden. Het belang van deze thematiek wordt dus gemotiveerd door de manier waarop ongevoeligheid hiervoor niettemin een directe impact kan hebben op ons handelen.

Het is daarom niet verwonderlijk dat het dynamische of normatieve karakter van taaldaden een filosofische thematiek op zich vormt (eigenlijk reeds sedert het ontstaan van de filosofie, cf. de sofistiek (De Ley 2009)). Binnen de taal filosofie ging er de laatste decennia in toenemende mate aandacht naar de claim dat betekenis zelf een normatieve notie is (Gibbard 1994, p. 95; Boghossian 2005, p. 205; Glüer & Wikforss 2010). Hierop bestaan verschillende varianten, waarvan de idee dat betekenisoordelen simpelweg prescripties *zijn*, of dat ze naast een descriptieve ook een prescriptieve dimensie hebben, slechts twee voorbeelden zijn (Glüer & Wikforss 2010).

Deze reflectie toonde zich onder andere ook bij Kant en vond zo ingang in Husserliaanse en Heideggeriaanse fenomenologie (Crowell 2013, p. 2). Andere filosofen die – al dan niet via Kantiaanse weg – hun aandacht gericht hebben op de normativiteit van spreken en betekenis zijn Nietzsche en Foucault, die beiden een belangrijke plaats krijgen in dit werk.

Eén van de mogelijke redenen voor de recente aandacht voor de normativiteit van het spreken is wellicht de heropname van Wittgensteins principes van “rule-following” en “private language” door Saul Kripke. Volgens Kripke (1982, p. 37) bestaat er een normatieve relatie tussen betekenis en intentie enerzijds en toekomstige handelingen anderzijds. Er is geen unanimiteit over wat de precieze implicaties zijn van Kripkes argument (Gibbard 1994, p. 100) en het zou me te ver leiden om er op in te gaan, maar het loont niettemin de moeite om van hieruit reeds kort aan te geven hoe Wittgensteins denken inderdaad gehanteerd kan worden om te verwijzen naar hoe discursiviteit normatief geladen is.

Wittgensteins idee van “rule-following” veronderstelt de mogelijkheid tot contestatie en dus tot “normative negotiation” (Medina 2010, p. 4). De ‘regelvolger’ is geen *blinde* volger: hij heeft de mogelijkheid om afstand te nemen van huidige gewoonten en manieren van spreken. Want, zo stelt Wittgenstein (1999, p. 11^e, §23) “[the] multiplicity of [kinds of use] is not something fixed, given once and for all; but new types of language, new language-games (...) come into existence, and others become obsolete and forgotten”. In deze historiciteit kunnen we volgens Medina (2010, p. 6) opmerken hoe nieuwe (discursieve) gewoonten voortvloeien uit normatieve onenigheden en contestaties, en hoe deze gevestigde gewoonten opnieuw aanleiding kunnen geven tot nieuwe onenigheden. Taalpraktijken met hun inherente betekenissen bieden dus slechts contingente “stopping-points” die principieel steeds betwistbaar zijn (ibid., p. 18). Deze ‘*stopping-points*’ zijn weliswaar noodzakelijk – want zonder stabiliteit is er geen sprake van betekenis – en dus kan het zijn dat we tijdelijk uitkomen op een grondgesteente en niet anders kunnen dan zeggen “[t]his is simply what I do” (Wittgenstein 1999, p. 85^e, §217). Betekenis is volgens deze opvatting dus tot op zekere hoogte een communitaristische extensie, een kenmerk dat afhankelijk is van een (sociale) taalpraktijk. Het zijn dergelijke vraagstukken die de ruime thematiek uitmaken van wat Gibbard (1994, p. 113) ‘metatheorie’ noemt. De metatheorie die Gibbard voorstelt, gaat er van uit dat “people who disagree about what something means are disagreeing about what ought to be accepted”.

2.2 Problematiek: ‘trafficking’

Na veel leeswerk over het onderwerp, gesprekken met mijn promotor en relevante colleges die betrekking hebben op deze thematiek werd ik me er steeds meer van

bewust dat deze thematiek niet alleen een onbeslechte kwestie is binnen de filosofie, maar ook raakt aan problematieken met een zekere ethische urgentie. De idee dat er geen eenvoudige relatie bestaat tussen het normatieve en het ‘natuurlijke’ is een algemene thematiek die zich toont in verscheidene deelproblematieken², en zich tegelijk laat voelen in concrete ‘geleefde’ situaties. Zo is er enerzijds het fascinerende fenomeen van hoe ons spreken en denken aan normatieve belangen het vermogen ontleent om de werkelijkheid op een welbepaalde manier te laten verschijnen. Anderzijds, in directe samenhang daarmee, is er de algemene bekommernis om de politisering van het concrete lijden van betrokken individuen.

Dit is de aanleiding voor dit werk om zo’n specifieke problematiek te behandelen. De problematiek waarop ik me zal richten is, zoals hierboven ingeleid, het spreken en denken over ‘trafficking’, en de gevolgen die dit heeft voor handelingsmogelijkheden. Dat de schatting van het aantal traffickingslachtoffers groter of beperkter uitvalt naargelang de achtergrond van de ‘schatter’, is hiervan één voorbeeld. Dat de meeste aandacht gaat naar ‘sekstrafficking’ is een ander voorbeeld. Ik zal daarom focussen op het hedendaagse debat over ‘sekstrafficking’ van vrouwen en de ideologische, feministische grondslagen van de divergerende argumenten daarover. In die zin komen zogenaamde radicaal-feministen, die zeggen dat elke toestemming voor vrijwillige prostitutie ongeldig is omdat prostitutie op zichzelf een vorm van geweld is, tegenover anderen te staan die stellen dat sommige veronderstelde ‘traffickingslachtoffers’ niet *willen* gered worden, hoewel ze onder de noemer ‘trafficking’ vallen.

Dergelijke polarisatie moet overstegen worden indien feministen een effectieve politieke stem willen behouden (Widdows 2009, p. 7). Men kan dus zeggen dat het traffickingdebat een “timely opportunity” biedt om centrale filosofische

² Enkele voorbeelden: Hume’s argument tegen het meta-ethisch naturalisme dat ‘*ought*’ niet afleidbaar is van wat feitelijk *is*, kan volgens Glüer & Wikforss (2010) beschouwd worden als uitwerking van deze thematiek (zie in de nasleep hiervan ook G.E. Moore’s (1922, p. 15 e.v.) ‘*open question argument*’, volgens hetwelk geen enkel naturalistisch concept conceptueel hetzelfde betekent als het morele concept van ‘goedheid’). Een wetenschapshistorisch voorbeeld: de strijd over de belangengebonden interpretatie over de ‘legitieme’ betekenis van ‘natuurfilosofie’, hetgeen zich bijvoorbeeld toonde in Bacons argument dat “natural philosophy” ook praktische kennis moet omvatten (Dear 2009, p. 72). Een wetenschapsfilosofisch voorbeeld: de discussie over welke normatieve coupure tussen alledaagse ervaringen en wetenschappelijke concepten de juiste uitmaakt (zie hiervoor bijvoorbeeld Bachelard 2009, p. 13).

vragen over ‘agency’ en ‘macht’ te herzien (Miriam 2005, p. 1). Gegeven de mensenlevens die onder invloed van een toenemende globalisering getroffen worden door sekstrafficking, krijgen dergelijke vragen een hernieuwde “political urgency” (ibid.). “[D]ifferences of definition”, gestuurd door “normative and strategic choices” spelen immers een belangrijke rol in de formulering van strategieën om (potentiële) traffickingslachtoffers te beschermen (Chaung 1998, p. 80; p. 68). Met de woorden van Wijers & Lap-Chew (1999, p. 42): “Each definition produces its own solutions and related policies”.

In het specifieke geval van trafficking gaat het om een totaalapparaat van concepten die ingang vinden in juridisch-politieke, publieke en mediakringen die beïnvloeden hoe wordt omgegaan met de betrokken mensenlevens. Het gaat niet enkel over de veronderstelde traffickingslachtoffers zelf, maar ook over migratiemogelijkheden, het economische klimaat en handelingsmogelijkheden in het algemeen, die ten gevolge van het spreken over en de bekommernis voor het traffickingfenomeen beïnvloed worden. De belangen die in het geding zijn die de beeldvorming van ‘trafficking’ beïnvloeden, raken dus aan een realiteit waar een zekere ethische urgentie van uitgaat. De thematiek van de normativiteit van spreken toont zich zeer pregnant in de traffickingproblematiek, en de keuze voor dit onderwerp is hierdoor gemotiveerd.

2.3 Methodologie: Stevenson-Foucault

Gegeven deze pregnantie is het belangrijk om een kader te vinden dat toelaat om deze thematiek, toegepast op de traffickingproblematiek, te analyseren. De methodologie die ik daarvoor zal hanteren is het resultaat van een combinatie van het denken van Michel Foucault (1926 – 1984) als ‘continentaal filosoof’ en Charles Leslie Stevenson (1908 – 1979) als ‘analytisch filosoof’. Daarin ligt volgens mij de originaliteit van dit werk. Ik wil namelijk niet alleen aantonen dat ons spreken veel normatiever geladen is dan doorgaans gedacht wordt en dat dit exemplair zichtbaar is in het sekstrafficking- en sekswerkdebat, maar ook dat de combinatie Foucault-Stevenson niet alleen mogelijk, maar ook vruchtbaar is met oog op de ethische urgentie daarvan.

Stevenson en Foucault bieden een analysekader dat de aandacht vestigt op hoe normatieve overreding een rol speelt in de manier waarop mensen interageren. Door Stevenson en Foucault op elkaar te betrekken, kan er volgens mij een methodologie

ontwikkeld worden die wederzijds versterkend werkt voor beide denksystemen. Hiervoor levert Foucault het ruime kader en Stevenson concretere instrumenten om zich binnen dit kader te oriënteren en welbepaalde taalstrijden te analyseren.

De originaliteit van mijn these ligt, denk ik, enerzijds in de toepassing van Stevensons idee van persuasieve definities op deze discursieve strijd, hetgeen bij mijn weten nog niet eerder werd gedaan. Volgens Burgess-Jackson (1995, p. 426) worden ‘persuasieve definities’ zelden als zodanig benoemd, maar veeleer gekaderd in niet-filosofische termen. Er wordt gesproken over “definitional stretching” of “‘passionate ideological battles’ over (...) definition[s]” (ibid., p. 427); en in verband met ‘trafficking’ over “subtle differences in definition” teruggaand op een “[c]onflict of [p]aradigms” (Chuang 1998, p. 67; p. 94); over “the push to expand definitions” (Agustín 2007, p. 174); en de mate waarin “definitions (...) vary (...) in what is included and excluded” (Jahic & Finckenauer 2005, p. 32). De toepassing van Stevensons persuasieve definities op het traffickingdebat laat toe om deze definitiepraktijken nauwkeuriger te beschrijven, bloot te leggen wat er aan de orde is, en hoe dit mogelijke interventies bepaalt.

Anderzijds is de beoogde convergentie tussen Foucault en Stevenson volgens mij evenzeer zonder voorgaande, wellicht doordat er op het eerste zicht geen directe link bestaat tussen beide filosofen. De verschillen tussen beide denkers zijn intuïtief aannemelijk. De klassieke tegenstelling ‘continentale filosofie vs. analytische filosofie’ kan daarbij als heuristische scheidslijn gebruikt worden om beiden tegen elkaar af te zetten. Enerzijds is er Stevensons karakterisering van zijn eigen werk als *analytische* ethiek. Analytische ethiek kan begrepen worden als meta-ethiek, als moraaltheorie *over* ethiek en moreel spreken en handelen. Stevenson benadrukte dat zijn theorie ‘analytisch’ is omdat zijn theorie geen substantiële morele oordelen bevat (Dreier 2001, p. 175). Een karakterisering waarmee Foucault het wellicht oneens zou zijn: de genealoog erkent immers dat de eigen analyses noodzakelijkerwijs perspectivistisch zijn – de genealoog erkent als het ware de eigen ‘onrechtvaardigheid’.

Tegelijk zijn er langs Stevensons zijde redenen om het onderscheid continentaal-analytisch niet te exclusief te hanteren. In de eerste plaats is er geen eenduidige functiebeschrijving te geven van ‘analyse’ binnen de wijsbegeerte in haar totaliteit. Bovendien is het evenmin gegarandeerd dat dit zou lukken binnen de zogenaamde analytische traditie. Men zou niettemin kunnen stellen dat *logische*

analyse als vertaalbaarheid in logische systemen het begin van de analytische traditie inluide (Beaney 2015). Stevenson had echter, met de woorden van Frankena (1979) “his own style of analysis”. Stevenson kwam immers niet tot zijn niet-cognitivistische theorie via het veronderstelde logisch positivisme. Hij had daarentegen een achtergrond in de literatuurstudie, waardoor hij enigszins een atypisch ‘analytisch denker’ was.

Anderzijds is er Foucault (1993, p. 202) die expliciet aanhaalt dat een dergelijke analytische onderneming niet de weg is die hij wilde bewandelen: “I confess with the appropriate chagrin that I am not an analytic philosopher – nobody is perfect”. Toch zijn er ook hier redenen aan te brengen waarom de scheidlijn continentaal-analytisch niet te decisief gehanteerd mag worden. Als heuristisch model is het misschien zelfs eerder een explanandum dan explanans. Wat Foucault betreft, is de ogenschijnlijke tegenstrijdigheid tussen analytische en continentale filosofie in zekere zin zelfs complementair. Zoals Gutting (2014) schrijft:

(...) the history of natural languages has introduced confusions and distortions that we can try to eliminate through techniques of formalization. On the other hand, this same history may have deposited fundamental truths in our languages that we can unearth only by the methods of hermeneutic interpretation. (So these two apparently opposed approaches—underlying the division of analytic and continental philosophy—are in fact, according to Foucault, complementary projects of modern thought.)

Ook op een ander niveau is in zekere zin vast te stellen dat wat Foucault doet niet ver afstaat van een ‘populaire’ manier van aan taalfilosofie doen binnen de analytische traditie. Wat binnen deze traditie bekend staat als ‘*semantic ascent*’ laat toe om in taal over taal te spreken: het laat toe om *op te stijgen* van het niveau van spraak over objecten naar het niveau van ‘spraak over spreken over objecten’. Quine (2004, p. 335) beschreef het als “the strategy of talking about expressions instead of using those expressions to talk about something more dubious.” Het zou me te verleiden om de details hiervan te bespreken, maar mede aan de hand van dit idee konden er ‘minimalistische deflatoire waarheidstheorieën’ ontstaan volgens dewelke ‘waarheid’ een predicaat is dat ‘*semantic ascent*’ toelaat. Het punt is dat Foucault wilde aantonen dat zinvolle communicatie mogelijk is zonder waarheidspredicaat,

maar dat eenmaal men het waarheidspredicaat introduceert, de mogelijkheid opent om te reflecteren over de inhoud van uitspraken – er wordt taalfilosofie mogelijk. Foucault is het eens met de analytische wijsgerige traditie dat dit idee voordelen biedt om aan logica en theorievorming te doen, maar voor Foucault gaat dit effect verder, hetgeen resorteert in politieke effecten – immers, spreken dat niet gebonden is door een streven naar waarheid wordt niet opgenomen als betekenisvol.

Dergelijke karakteriseringën zijn onvoldoende om te argumenteren dat Foucault en Stevenson werken aan eenzelfde project. Het toont daarentegen wel dat een louter gebruik van het onderscheid ‘continentaal-analytisch’ niet volstaat om een mogelijke gelijkheid tussen beide onderuit te halen. Integendeel, een dergelijk beeld vertroebelt mogelijkheden om vruchtbare parallellen te trekken. Laat me hier enkel en voornamelijk stellen dat de link tussen Stevenson en Foucault sterker is dan men in eerste instantie zou verwachten. Ik zal later argumenteren dat Nietzsche en Wittgenstein in dit kader fungeren als potentieel gemeenschappelijke fundamenten voor Stevenson en Foucault.

De link die ik wil blootleggen, is beperkt tot de mogelijkheid om Stevensons instrumentarium te beschouwen als een mogelijke strategie binnen het door Foucault beschreven krachtveld waarbinnen discursieve strijden zich afspelen. Door deze twee schijnbaar uiteenlopende denkwerelden te verzoenen, wordt zichtbaar hoe de zoektocht naar ‘de’ conceptuele inhoud van ‘trafficking’ steeds verbonden zal zijn met welbepaalde belangen. Dit is van belang, zeker in het licht van de vraag welk soort (juridische) context we willen creëren voor die individuen die nu geraakt worden door de huidige invulling van ‘trafficking’. Hierin ligt volgens mij de verantwoording voor de gehanteerde methodiek. De beoogde verzoening tussen beide denksystemen staat tegelijk in zekere zin in voor de morele justificatie van dit werk. Dit toont zich in wat ik met Foucault (in hoofdstuk 12) de opdracht van ‘de intellectueel’ zal noemen. Bovendien, wanneer twee ‘incommensurabele’ paradigma’s tegenover elkaar staan, zoals in het traffickingdebat, kan de gehanteerde methodologie misschien zelfs een rol spelen door de blootgelegde strategie van overreding te verfijnen zodanig dat verzoening mogelijk wordt.

Hierbij wil ik nog opmerken dat deze methodologie gaandeweg ontwikkeld is tijdens het schrijven aan deze thesis en nog verder ontwikkeld kan worden. Ik geloof dat deze aanpak ook voor andere problematieken of domeinen interessante perspectieven kan openen.

3 Probleemstelling en opbouw

3.1 Probleemstelling: ‘*research goal*’, ‘*research objective*’, onderzoeksvragen

Gegeven deze verhouding tussen thematiek-problematiek-methodiek dreigen twee grote thema’s samen te komen: ‘trafficking’ enerzijds en een Foucaultiaans-Stevensoniaanse analyse anderzijds. Ik heb ervoor gekozen om beide te verzoenen in één werk, omdat ik het belangrijk vind om een filosofisch thema te koppelen aan een problematiek met een zekere maatschappelijke relevantie. Het was een uitdaging om hiertussen een juiste verhouding te vinden en om dit te vertalen in een onderzoeksvraag.

In overleg met mijn promotor ben ik tot de volgende getrapte voorstelling van de probleemstelling gekomen, in termen van ‘*research goals*’ (RG), ‘*research objectives*’ (OB’s) en een ‘*outline*’ van onderzoeksvragen (OV’s).

De brede ‘*research goal*’ (ook wel ‘*intangible*’) van dit werk is als volgt te karakteriseren:

RG: Een bijdrage leveren aan de duiding en analyse van de normatieve kracht van het spreken en van betekenis (thematiek).

De concretere ‘*objectives*’ (‘*tangibles*’) die daaruit volgen zijn tweeledig:

OB₁: Ontwikkeling van een methode die deze normatieve werking in kaart brengt.

OB₂: De vruchtbaarheid van deze methode aantonen door ze toe te passen op een concrete problematiek (trafficking).

Ik heb er daarom voor gekozen om de lezer de traffickingproblematiek te presenteren als concreet voorbeeld van een locus van semantische onenigheid en belangenstrijd – dit respecteert ook de actualiteit van het onderzoek. Mijn initiële analyse en presentatie hiervan zal de lezer hopelijk overtuigen dat hier meer aan de hand is dan een loutere vaststelling ‘dat de definitie nog niet goed zit’. Vervolgens zal ik een analysekader introduceren dat toelaat om de ‘onbeslechtbaarheid’ van dit definitieprobleem niet te beschouwen als een nog op te lossen probleem, maar als een locus en voorbeeld van de bredere thematiek die ik in kaart wil brengen, namelijk de normativiteit van het spreken. Het is door in detail te kijken naar het traffickingdebat dat de huidig uitgewerkte methodiek zich aandiende. Deze is organisch gegroeid in

een zigzagbeweging, heen en weer tussen de concrete problematiek, de ruimere thematiek en filosofische instrumenten om hiermee aan de slag te gaan.

Ik heb deze beweging gepresenteerd volgens drie delen waarin drie respectievelijke onderzoeksvragen worden beantwoord, aangevuld met een vierde, uitweidend deel waarin verdere indrukken die doorheen dit onderzoek boven water kwamen worden besproken.

Deel I beoogt een antwoord op de vraag hoe de hantering van bepaalde concepten samengaat met welbepaalde belangen (OV_1). Deel II vertrekt van de onderzoeksvraag naar hoe de samenhang tussen concepten en belangen zich toont in ons normatief spreken (OV_2). In Deel III tracht ik een antwoord te formuleren op de vraag naar welk theoretisch model toelaat om de blootgelegde dynamiek die we in de concrete traffickingproblematiek kunnen opmerken, te beschouwen als voorbeeld van een fenomeen of thematiek dat breder is dan het traffickingdebat (OV_3).

3.2 Opbouw

Ter afsluiting van deze inleiding geef ik een overzicht van wat ik behandel in de verschillende hoofdstukken.

Deel I bestaat uit drie hoofdstukken. Hoofdstuk 4 vertrekt van de vraag waarom ‘trafficking’ zo veel verschillende betekenissen kan hebben. Ik argumenteer dat ‘trafficking’ een ‘*essentially contested concept*’ is, hetgeen een explanatief – Foucaultiaans – kader veronderstelt dat ‘interpretatie’ beschouwt als (tijdelijk) resultaat van een bepaalde belangenstrijd. Ongevoeligheid voor dergelijke overredingsstrijden leidt tot een inadequate weergave van wat mogelijke uitkomsten zijn van zo’n conflicten. Het vijfde hoofdstuk brengt de betekenis theorieën van Foucault en Stevenson dichter bij elkaar, om te tonen hoe voor beiden betekenis een historisch ingebedde extensie is van een bepaalde taalpraktijk. Dit is bedoeld om te argumenteren hoe de betekenis van ‘trafficking’ – als eenzelfde concept met een andere inhoud – is vormgegeven door de historische narratieven over ‘witte slavernij’ en de bijhorende feministische debatten, met de verschijning van het Palermo protocol als decisief moment. Dat ‘trafficking’ daarbij – op een belangengebonden manier – gekoppeld wordt aan prostitutie speelt hierin een belangrijke rol. Dit hoofdstuk beoogt zo te verklaren waarom ‘trafficking’ vaak in relatie tot prostitutie wordt begrepen, en waarom die relatie niettemin verschillende vormen aanneemt.

Hoofdstuk 6 traceert deze belangen tot de zogenaamde ‘sex wars’ en hoe deze teruggaan op normatieve grondwaarden. Ik licht de beide zijden – de radicaal-feministen tegenover de pro-sekswerkzijde – van dit conflict verder toe. Ik wil zo een antwoord formuleren op de vraag wat de aard is van de feministische debatten die mee bepaald hebben dat het traffickingdebat zich concentreert op prostitutie. Ik zal daarbij proberen aantonen dat er zich een proces voltrekt waarbij het conflict tussen beide waardensystemen beroep doet op overreding, veeleer dan op rationele argumentatie.

Deel II maakt de concrete terugkoppeling naar ‘trafficking’ en naar hoe de samenhang tussen concepten en belangen zich discursief vertaalt in de gehanteerde definities. Zo stelt hoofdstuk 7 de vraag naar de verhouding tussen de in Deel I geschetste ideologische onenigheden binnen de ‘sex wars’ en de standpunten van beide partijen ten opzichte van de traffickingproblematiek. Ik argumenteer dat de geboden definities van ‘trafficking’ deze ideologische standpunten over seksualiteit, sekswerk en ‘trafficking’, geworteld in het sex-wardispuut, weerspiegelen. Ik illustreer de positie van de radicaal-feministen aan de hand van hoe *Coalition Against Trafficking in Women* (CATW) zich profileert ten aanzien van de traffickingproblematiek. Voor hen is er geen reden om ‘trafficking’ te scheiden van prostitutie, omdat vrijwillige prostitutie een illusie is: de ongelijkheden tussen man en vrouw maken van prostitutie een intrinsiek exploitatief symptoom van het patriarchaat. In hun poging om ‘trafficking’ en prostitutie gelijk te schakelen, hanteert CATW ‘exploitatie’ als centrale spil van hun definitie van ‘trafficking’. Daartegenover staat het reeds genoemde GAATW dat vasthoudt aan een strikte scheiding tussen ‘trafficking’ – potentieel onder de vorm van seksuele dwangarbeid – en vrijwillig sekswerk. Zij benadrukken ‘consent’ als primair element van de definitie, hetgeen hun focus op ‘vrijwilligheid’ weerspiegelt. Deze twee elementen – ‘consent’ en ‘exploitatie’ – worden gecombineerd in de traffickingdefinitie geleverd door het Palermo protocol. Ik argumenteer dat deze definitie een bron van ambiguïteit is, omdat het ondanks de focus op het dwangmatige aspect van ‘trafficking’ niettemin toepasbaar is op consensuele seksuele activiteiten die als exploitatief bestempeld *kunnen* worden. Afhankelijk van de normatieve invulling van ‘exploitatie’ kan dit al dan niet prostitutie omvatten (en zo eventueel fungeren als hefboom voor een anti-prostitutiepolitiek). Door de ambiguïteit van de VN-definitie kunnen beide zijden van het traffickingdispuut, met hun respectievelijke oorsprong in de ‘sex wars’, hun eigen

standpunt verdedigen, ten koste van dat van de tegenpartij.

Hoofdstuk 8 stelt dezelfde vraag, maar vanop een dieperliggend niveau, namelijk wat de normatieve aard is van de basisconcepten die in deze definities gehanteerd worden. Ik ga na hoe de conceptuele bouwstenen van deze gecontesteerde definities zelf niet minder gecontesteerd zijn. Dit hoofdstuk is geen essentieel onderdeel van mijn argumentatie en kan als zodanig worden ‘overgeslagen’ door de lezer. Na beraad heb ik gekozen om het op te nemen in het corpus, omdat het gaat om een actuele discussie die leeft in de huidige (politieke en academische) literatuur. Ik bespreek respectievelijk de normatieve aard van ‘exploitatie’, ‘consent’ en ‘waardigheid’. Ik argumenteer dat ‘exploitatie’ een begrip van ‘rechtvaardigheid’ vereist, en daarom – gegeven de gepolitiseerde aard van ‘rechtvaardigheid’ – ideologisch gebonden is. Met betrekking tot ‘consent’ bespreek ik de problematische aard van de empirische verificatie ervan. Ik argumenteer dat hierbij gebruik wordt gemaakt van een norm die teruggaat op welbepaalde verwachtingen en belangen. ‘Waardigheid’, tot slot, is volgens mij evenzeer ideologisch-instrumenteel, in tegenstelling tot wat een intuïtief begrip doet vermoeden. Dit wordt op zijn minst gesuggereerd door het onderscheid tussen ‘*human dignity*’ als ‘*empowerment*’ enerzijds, en ‘*human dignity*’ als ‘*constraint*’ anderzijds.

Gegeven de normatieve rekbaarheid van deze concepten en de samenhang daarvan met welbepaalde ideologische grondslagen die teruggaan tot de ‘*sex wars*’; gegeven de manier waarop de geboden definities deze normativiteit weerspiegelen; en gegeven de sociaalhistorische inbedding van betekenissen, stelt zich de vraag hoe een discursieve strijd rond het begrip ‘trafficking’ concreet gevoerd kan worden. Welke instrumenten zijn nodig om betekenis te claimen in lijn met de belangen die men wil gepropageerd zien? Deel III geeft een weergave van een Foucaultiaans-Stevensoniaanse methodologie om die normativiteit van het spreken te analyseren, en welke perspectieven dit opent voor wie werkt rond dergelijke thema’s met een ethische urgentie. Hoofdstuk 9 biedt een beknopt inzicht in Stevensons moreel emotivisme en hoe de idee van persuasieve definities – waarbij de descriptieve betekenis van een woord zodanig wordt aangepast dat het de attitude van de hoorders van de definitie verandert, zonder de emotieve betekenis te veranderen (Macagno & Walton 2010, pp. 1997-1998) – daarin een plaats vindt. Vervolgens argumenteer ik dat dergelijke definities een welbepaalde ‘theorie’ – een paradigmatisch, samenhangend geheel van ideeën en waarden – veronderstellen. Het zijn volgens mijn

interpretatie dergelijke ‘theorieën’ die tijdens de ‘sex wars’ in onderling conflict waren, en die nazinderen in het traffickingdebat. Ik verhelder de notie van ‘theorie’ middels Stevensons betekenistheorie om de parallelle te schetsen tussen de sociologische context die hij (en Foucault) veronderstelt als noodzakelijke voorwaarde voor betekenis. Daaropvolgend werk ik verder toe naar een verzoening tussen het denken van Stevenson en Foucault, meer bepaald via Wittgenstein en Nietzsche als tussenfiguren. Ik werk een theoretische analyse uit van ‘hoe’ en ‘waarom’ Stevensonianse persuasieve definities kunnen functioneren binnen een Foucaultiaans kader. De betekenisstrijd die volgens Foucault altijd een belangenstrijd is, toont zich bij Stevenson als het motief om zich te beroepen op persuasieve definities. Dat een gebrekkige gevoeligheid voor de invloed van overreding tot een verkeerd begrip leidt van de aard van bepaalde conflicten, kan zo gelden als verantwoording om een met Stevenson gecombineerde Foucaultiaanse invalshoek te kiezen. In hoofdstuk 10 probeer ik aan te tonen hoe CATW en GAATW persuasieve definities hanteren als instrument om hun normatieve visie in de strijd om ‘trafficking’ op te leggen. Ter afsluiting argumenteer ik dat een analyse van de definitiestrijd rond ‘trafficking’ baat heeft bij een dergelijk analysekader.

Deel IV, tot slot, is uitwendig van aard. Het is een bespreking van verdere indrukken die samenhangen met het gepresenteerde werk. Ik meander van een discussie over de relatie tussen discursiviteit en materialiteit – een discussie die vaak terugkomt doorheen dit werk – naar wat dit impliceert voor de opdracht van ‘de intellectueel’. De politieke actualiteit is getekend door de globalisering, hetgeen via een wederzijdse articulatie van discours en materiële werkelijkheid belangrijke effecten heeft op handelingsmogelijkheden. De geconstrueerde methodologie presenteert ‘de intellectueel’ met de taak om belangen en contingenties bloot te leggen. Zo kan hij of zij mogelijkheden tot verzet aanduiden en aangeven waar strategische opties liggen. Concluderend verwijs ik kort naar de mogelijkheid van een nieuw paradigma om de traffickingproblematiek te bespreken – het ligt buiten het bestek van dit werk om dit volledig uit te werken.

Voor de behandeling van dit alles heb ik gebruikgemaakt van de relevante literatuur ter zake en primaire teksten van de besproken filosofen.

Deel I

'Trafficking': openheid van begrip en de descriptie van de belangen die daarmee samengaan

Dit deel bestaat uit drie hoofdstukken waarin achtereenvolgens zal geargumenteed worden dat het concept 'trafficking' gekenmerkt is door een zekere openheid van begrip, weliswaar doorgaans begrepen in samenhang met prostitutie, maar waarvan die samenhang onderwerp is van contestatie. Die contestatie, zo zal ik proberen aantonen, heeft te maken met de tegenstrijdige belangen die streven naar een onderling verschillende conceptuele invulling van 'trafficking'. Deze belangen tonen zich bij uitstek in de zogenaamde 'sex wars' over de morele betekenis van prostitutie. Afhankelijk van de positie in dit debat komt men tot een andere koppeling van 'trafficking' aan prostitutie. 'Trafficking' toont zich zo als een 'essentially contested concept' waarbij het spreken daarover gekenmerkt is door een zekere normatieve geladenheid.

4 'Trafficking': openheid van begrip

Er zijn verschillende manieren om te verklaren waarom eenzelfde term, zoals 'trafficking' verschillende betekenissen kan hebben. Een eerste verklaring zou zijn dat het woord zich niet laat definiëren. Een andere mogelijke verklaring waarom 'trafficking' in verschillende contexten verschillend gebruikt wordt, is dat men simpelweg nog niet genoeg weet over de aard van het fenomeen. Deze twee pogingen tot verklaring schieten volgens mij beiden tekort. Ik zal argumenteren waarom dit zo is, en zal vervolgens stellen dat de verklaring waarom 'trafficking' door verschillende partijen op verschillende manieren begrepen wordt, een genealogisch kader veronderstelt. Ik argumenteer dat 'trafficking' niet naar een discursief neutraal domein verwijst waarbij betekenis eenduidig aan de feiten te koppelen is, maar dat het veeleer de uitkomst is van een definitiestrijd waarbij termen opgeëist worden in lijn met tegenstrijdige belangen. Hiertoe bied ik een overzicht van hoe Foucault een dergelijk genealogisch kader begrijpt. Afrondend koppel ik hieraan Gallie's idee van '*essentially contested concepts*'.

4.1 'Trafficking': ondefinieerbaar?

De term 'trafficking' wordt reeds gebruikt sedert het begin van de twintigste eeuw, maar er is aanhoudende verwarring over wat er *precies* mee bedoeld wordt. De ambigue aard van het concept leidt dus tot verwarring over welke praktijken nu eigenlijk bestreden moeten worden. Deze verwarring weerspiegelt zich in de veelheid aan (contradictorische) definities (Wijers & Lap-Chew 1999, p. 23).

Een eerste verklaring voor de onenigheid over de betekenis van 'trafficking' is de overtuiging dat het concept ondefinieerbaar zou zijn. Dit is de kaart die onder andere door Doezema (2010, p. 5) wordt getrokken: "The phenomenon of trafficking, like the trafficking victim herself, somehow resists or deflects definition (...)."

Als een term geacht wordt betekenis uit te drukken en verondersteld wordt zijn verwijzing aan te duiden, dan moet men zich in het geval van 'trafficking' de vraag stellen wat de relatie is tussen die term en zijn referent. Indien men 'trafficking' intensioneel wil definiëren en dus de eigenschappen tracht aan te duiden op basis waarvan bepaald wordt of iets al dan niet een geval van 'trafficking' is, dan zal de klasse van traffickingslachtoffers er anders uitzien afhankelijk van de eigenschappen die men toekent aan het concept 'trafficking'. Afhankelijk van de intensionele

definitie zullen er dus meer of minder instanties van ‘trafficking’ worden opgenomen in de betreffende verzameling.

Dit hoeft echter niet tot de conclusie te leiden dat ‘trafficking’ ondefinieerbaar zou zijn. Het probleem lijkt eerder te liggen in de semantische vaagheid van het concept, waardoor meerdere definities zinvol lijken te zijn. Hierdoor wordt het in de feiten moeilijk om een algemeen aanvaarde definitie te formuleren, maar dit houdt nog geen principiële ondefinieerbaarheid in. In principe sluit deze semantische vaagheid niet uit dat verder onderzoek uiteindelijk wel alle eigenschappen van ‘trafficking’ kan verzamelen en zo dus een ruim gedragen definitie mogelijk maakt. Dat brengt me bij een tweede mogelijke verklaring voor de onenigheid over de betekenis van ‘trafficking’.

4.2 ‘Trafficking’: blootleggen van een ware aard?

Een andere mogelijke verklaring waarom ‘trafficking’ in verschillende contexten verschillend gebruikt wordt, is dat men nog niet genoeg weet over de *aard* van het fenomeen. Meer middelen, nauwkeurigere methoden en beter onderzoek worden dan als vereisten vooropgesteld.

Zo zien we met betrekking tot trafficking sedert eind jaren tachtig van de vorige eeuw een massale toename van nieuw onderzoek, data en belangstelling met de bedoeling om zinvol weer te geven wat zich *werkelijk* voordoet (Doezema 2010, p. 5). Ondanks het toegenomen onderzoek naar trafficking, blijft het echter moeilijk om het fenomeen kwantitatief in kaart te brengen (zoals in de inleiding reeds vermeld). Dit zou onder meer te maken hebben met de idee dat ‘trafficking’ vooral verwijst naar een ‘verborgen fenomeen’, dat hoofdzakelijk voorkomt in een criminele ‘onderwereld’ (ibid., p. 6). De leemte in statistisch bewijsmateriaal impliceert echter geen terughoudendheid om over het fenomeen te spreken en schrijven in termen van “large numbers without any indication of what they are actually referring to” (ibid., p. 5). De verborgen aard van het fenomeen en de nood aan verder onderzoek vormen geen obstakel om niettemin te spreken over het fenomeen in termen van een “growing (and evolving) phenomenon” (OSCE 1999, p. 5).

Dergelijke verklaring roept dus de verdere vraag op wat onderzoekers en beleidsmakers het gevoel geeft dat ze op het juiste spoor zitten. Wetenschapsfilosoof Thomas Kuhn (1970, p. 158) schreef dit gevoel toe aan de “future promise” dat het

actueel gehanteerde patroon om naar het fenomeen te kijken succesvol *zal* zijn. Dit is volgens Kuhn een keuze “that (...) can only be made on faith”, hetgeen op zijn beurt vragen oproept met betrekking tot waar dergelijk ‘*faith*’ vandaan komt. Het vertrouwen *dat* er een ultieme verklaring te geven is voor het onderzochte fenomeen, zit als het ware reeds impliciet vervat in het gehanteerde patroon om naar dat fenomeen te kijken. Betekent dit dan niet dat in dit patroon reeds uitgegaan wordt van wat de bloot te leggen aard en betekenis is van het te onderzoeken fenomeen? Dit zou een circulariteit impliceren waarbij men een welbepaalde betekenis voor een bepaald fenomeen veronderstelt om dan de feiten die overeenkomen met deze interpretatie te aanvaarden als ‘de aard’ van dat fenomeen.

Op die manier worden als het ware de normen voor ‘waarheidsspreken’ vastgelegd. Dergelijke verklaringen die ervan uitgaan dat men zo tot de ware betekenis kan komen van bepaalde termen – zoals ‘trafficking’ – negeren echter dat de vraag naar welke interpretatie erkend zal worden als legitieme kennis steeds belangengebonden is. Elke belangengebonden interpretatie zal dus steeds opnieuw (principiële) aanleiding kunnen geven tot verzet of contestatie. De verklaring voor het bestaan van verschillende betekenissen van eenzelfde term moet dus misschien eerder gezocht worden in de manier waarop woorden, betekenis, macht en strijd nauw verweven fenomenen zijn. Vanuit een Foucaultiaans en Nietzscheaans perspectief komt die verwevenheid duidelijk naar voor.

4.3 ‘Trafficking’: betekenis, belangen en strijd

4.3.1 *Genealogie vs. etymologie*

In ‘*Nietzsche, la généalogie, l’histoire*’ focust Foucault op geschiedschrijving over concepten en grijpt hij terug naar Nietzsche om aan te tonen hoe die bezigheid fundamenteel samenhangt met interpretatie en dus met strijd. Hierbij verzet Foucault zich met Nietzsche tegen een bepaalde vorm van geschiedschrijving die een standpunt aanneemt buiten de geschiedenis. De genealogie die Foucault (2001b, pp. 1004-1005) met Nietzsche naar voor schuift, verwerpt dergelijke positie die zich beroept op teleologische interpretaties en ‘metahistorische’, ideële betekenissen. In een genealogie moet de geschiedenis als louter ‘evenementieel’ gezien worden: hier dragen de gebeurtenissen niet iets meer in zich, er is geen hogere betekenis die hen overstijgt. Het erkent dat onder het schijnbaar unieke karakter van een concept zoals

‘trafficking’, een veelheid aan evenementen schuilgaat die bepalend is voor de betekenis van dat concept (ibid., p. 1009). Genealogie, volgens Foucault (1980, p. 117), is kortom

a form of history which can account for the constitution of knowledges, discourses, domains of objects etc., without having to make reference to a subject which is either transcendental in relation to the field of events or runs in its empty sameness throughout the course of history.

Deze plaats van de gebeurtenis wordt verder geconceptualiseerd door de noties van ‘strijd’ en ‘lichamelijkheid’. De notie van ‘lichamelijkheid’ moet gelezen worden als een verzet tegen de metafysicus en de klassiek historicus die als een “*démagogue*” (Foucault 2001b, p. 1019) de lichamelijke van taaldaden negeren om zo de soevereiniteit van een tijdloos idee te vrijwaren. In de definitiestrijd over sekswerk en ‘trafficking’ is de notie van ‘strijd’ echter het belangrijkste. Vanuit een genealogisch perspectief worden taalpraktijken beschouwd als een strijd. Betekenis staat nooit vast. Anderen hebben macht over de discursieve mogelijkheden van de spreker. Foucaults (2001c, p. 736) ‘archeologie’ bepaalde dat regels die het correct gebruik van termen vastleggen enkel binnen een praktijk zelf bepaald worden. Een conceptuele ruimte die vooraf beslist wat (in)correcte uitspraken zijn, is een fictie. Deze visie op betekenisvolheid van talige uitingen en de irreducibiliteit van taaldaden die noodzakelijkerwijs binnen een taalspel bekeken moeten worden, suggereert een parallel tussen Foucault en Wittgenstein. Ik zal later terugkomen op deze gelijkenis. Voor nu is het belangrijk dat de genealogische methode aan dit beeld toevoegt dat deze praktijken moeten gezien worden als een belangenstrijd. De genealoog moet daarom gevoelig zijn voor hoe bepaalde taaldaden vanuit bepaalde belangen al dan niet opgenomen worden.

In die zin staat genealogie tegenover etymologie³ als datgene wat op zoek gaat naar de ‘ware betekenis’ van concepten, in de veronderstelling dat deze gelegen is in de oorspronkelijke betekenis (cf. ‘etymologie’ als afgeleid van het Grieks *ἔτυμον*, hetgeen de ware betekenis van een woord overeenkomstig haar oorsprong betekent (Liddell & Scott 1940)). Genealogie gaat daarentegen op zoek naar een

³ Voor een verdere uitweiding waarom een etymologie in het geval van ‘trafficking’ weinig kans heeft op slagen, zie Bijlage 1.

afstammingslijn, hetgeen wijst op een gevoeligheid voor diverse vertakkingen (cf. γένοϋς als Grieks voor ‘nakomelingen’ of “collateral relationship” (ibid.)). De genealoog gaat niet op zoek naar de ‘oorsprong’ die instaat voor tijdloze essenties, maar focust op de ‘*Herkunft*’ en ‘*Entstehung*’ van concepten. ‘*Entstehung*’ toont aan hoe een intrinsieke richting van de geschiedenis, beschouwd vanuit een buiten-historisch punt, fictie is. Een dergelijke richting is altijd het resultaat van een strijd. Er is geen “*puissance anticipatrice*” (Foucault 2001b, p. 1011) die voor eens en altijd bepaalt wat al dan niet een geval is van ‘trafficking’. De ‘*Entstehung*’, of emergentie van een concept is altijd het product van bepaalde machtsverhoudingen.

Dit krachtveld waarin elke ‘*Entstehung*’ volgens Foucault plaatsvindt, is ook met betrekking tot de discussie omtrent ‘trafficking’ drukbevolkt. De criteria voor correcte toepassing zijn dan ook de uitkomst van een strijd om woorden. De belangen die op het spel staan bepalen deze criteria. Wanneer we concepten gebruiken, volgen we bepaalde regels. Dit regelsysteem maakt via belangengebonden interpretatie – hetgeen altijd het resultaat is van macht – beheersing mogelijk (ibid., pp. 1011-1013).

De notie van lichamelijkheid koppelt Foucault aan het Nietzscheaanse idee van ‘*Herkunft*’. ‘*Herkunft*’ verwerpt de veronderstelde continuïteit van concepten. De genealoog wil zo aantonen dat concepten het resultaat zijn van hoe bepaalde elementen toevallig zijn samengekomen. De veronderstelde eenheid van concepten is dus eigenlijk te herleiden tot een veelheid aan gebeurtenissen (ibid., p. 1009). Het lichaam draagt de stigmata van die gebeurtenissen; hoe wij ons verhouden tot ons lichaam is het effect van een zekere idealiteit die als moraliteit bepaalt wat (seksueel) kan en mag gedaan worden: “le corps (...) est intoxiqué par des (...) lois morales tout ensemble” (ibid., p. 1015). In die zin leidde ook ‘trafficking’ tot “bitter ‘border disputes’ (...) whose territory is the female body” (Widdows 2009, p. 6).

Dit kader toont aan dat neutrale interpretatie van termen geen vanzelfsprekendheid is. Het toont hoe concepten, betekenis, macht en strijd nauw verweven zijn. In de bespreking van het traffickingdebat is dit het kader dat ik hanteer. Men kan proberen om dit debat op te lossen in de veronderstelling dat de vraag al een antwoord in zich draagt. Dat we de verborgen essentie van ‘trafficking’ kunnen achterhalen als we het maar nauwkeurig genoeg onderzoeken, en zo dus de criteria voor de ultieme correcte toepassing kunnen blootleggen. Ik maak de methodologisch-epistemologische keuze dat er niet zo’n ‘*puissance anticipatrice*’ is die de correcte toepassing van ‘trafficking’ vastlegt. Aangezien de vraag naar wat

‘trafficking’ is vanuit dit perspectief niet te beantwoorden is op basis van reeds op voorhand aanwezige criteria, zal het juist gaan over de strijd van wat de criteria zijn om ‘trafficking’ correct te gebruiken. Spreken over trafficking is het effect van een strijd, hetgeen de mogelijkheid inhoudt om betekenissen om te keren. Dit is wat interpretatie doet: elke interpretatie van een taaldaad is een richtinggevende daad. In die zin is interpretatie altijd onrechtvaardig, omdat het nooit recht doet aan de ‘feiten’ (Foucault 2001b, p. 1018). ‘Trafficking’ is daarbij te begrijpen als een resultaat van een betekenisstrijd waarbij men probeert richting te geven aan de interpretatie van deze term.

4.3.2 ‘Essentially contested concepts’

Door zo naar dit debat te kijken, wordt de normatieve geladenheid ervan duidelijk. Het toont hoe verschillende belangen samenhangen met verschillende normatieve keuzes. W.B. Gallie’s concept van ‘*essentially contested concepts*’ kan dit verder verduidelijken. Gallie (1955, p. 168) stelt dat mensen van mening verschillen over het correct gebruik van concepten zoals ‘kunst’ of ‘democratie’. Bij nader inzien, aldus Gallie, stellen we echter vast dat er geen eenduidige, definieerbare standaard is van wat het correct gebruik uitmaakt van die termen. De diversiteit in het gebruik van eenzelfde term heeft volgens Gallie te maken met de respectievelijke belangen van de groepen die de term hanteren:

Each party continues to maintain that the special functions which the term "work of art" or "democracy" or "Christian doctrine" fulfils on its behalf or on its *interpretation* [cursivering SS.], is the correct or proper or primary, or the only important, function which the term in question can plainly be said to fulfil. Moreover, each party continues to defend its case with what it claims to be convincing arguments, evidence and other forms of justification. (ibid.)

Wanneer dergelijke situatie zich voordoet in het dagelijkse leven, erkennen we al gauw dat het gaat om een conflict in belangen of attitudes dat zeer moeilijk rationeel te beslechten is. Wanneer gelijkaardige situaties zich voordoen binnen de filosofie, aldus Gallie (ibid., p. 169), zijn we echter geneigd om het toe te schrijven aan een dieperliggende “profoundly interesting intellectual tendency, whose presence is ‘*metaphysical*’ [cursivering SS.]”. Net zoals Foucault met Nietzsche een dergelijke

metafysische zoektocht zinloos acht om tot een probleemoplossing te komen, stelt Gallie dat het gaat om botsende belangen die niet louter op basis van rationele argumentatie te verzoenen zijn.

Dit idee van *'contested concepts'* speelt een centrale rol in deze masterproef. Waar Gallie zich in zijn bespreking van *'essentially contested concepts'* beperkt tot filosofische termen, ben ik van mening dat dit fenomeen niet beperkt is tot academische filosofie. Ook andere academische disciplines stuiten op dergelijke concepten.

Elk van de partijen die streven naar hun interpretatie van 'trafficking', doen aan begrippelijke "verdraaiing" waarbij deze wordt gepresenteerd als typerend voor het universele begrip (Žižek 2013, p. 10). Niet alleen het begrip 'trafficking', maar ook de onderliggende waarden die in de definiëring daarvan gebruikt worden, zijn concepten waarvoor er, afgezien van een intuïtief begrip, weinig inhoudelijk overeenstemming bestaat. Dit geldt ook voor het concept 'globalisering', waarop Manfred Steger (2003, p. 9; pp. 13-14) de idee van *'essentially contested concepts'* toepaste. 'Globalisering', als de achtergrond waartegen het hele traffickingdebat zich afspeelt (Bruckert & Parent 2002, p. 8), herbergt volgens Steger evenzeer een veelheid aan opinies waarbinnen er geen "scholarly consensus" bestaat.

Erkenning hiervan zorgt voor specifieke methodologische eisen. Elke beschrijving van een dergelijk *'contested concept'* dat meer beoogt dan louter het bieden van een werkdefinitie, zou dus in se een perspectivistische dimensie impliceren. In het licht van het gehanteerde genealogische kader, is dergelijke vaststelling geen verrassing. Het is echter wel een belangrijk gegeven voor de lezer. Schrijven over seksualiteit – en dus ook over 'trafficking' – is, zoals reeds aangehaald in de inleiding, in zekere zin altijd normatief. Deze stelling resoneert in de bekende woorden van Kate Millett (2000) dat het politieke aspect een vaak vergeten element is in het spreken en schrijven over seksualiteit – "*the sexual is political*" (Altman 2001, p. 157). In die zin is een werk over seksualiteit vaak, om niet te zeggen altijd, activistisch.

4.4 Conclusie

De semantische vaagheid die, volgens mijn argumentatie, eigen is aan het concept 'trafficking' hoeft dus niet – zoals Doezema beweert – te betekenen dat het daarom

ook ondefinieerbaar zou zijn. Tegelijk lijkt elke interpretatie over de ‘aard’ van ‘trafficking’ niet alleen welbepaalde methodologische, maar ook normatieve keuzes te veronderstellen. Ik heb geargumenteed dat het zinvol is om ‘interpretatie’ hier te begrijpen in Foucaultiaanse/Nietzscheaanse zin, namelijk als tijdelijk effect van een belangenstrijd. Die belangengebondenheid, in combinatie met de semantische vaagheid, maakt ‘trafficking’ tot een ‘*essentially contested concept*’. Geschillen over de interpretatie van dergelijke ‘*contested concepts*’ zijn moeilijk rationeel uit te klaren. Dit strookt met het voorgestelde Foucaultiaanse/Nietzscheaanse kaderwerk, en ook met Stevenson als iemand wiens filosofisch denken dichter bij dat van Foucault ligt dan traditioneel verondersteld wordt. Dit denken van Stevenson zal doorheen dit werk verder uiteengezet worden als een instrument dat in betekenisstrijden zoals deze rond ‘trafficking’ gehanteerd wordt om via overreding tot een gedeelde interpretatie te komen. De centrale vraag van dit hoofdstuk – waarom ‘trafficking’ voor verschillende partijen iets totaal verschillend kan betekenen – kan dus op een zinvolle manier benaderd worden door de semantische vaagheid te koppelen aan de diverse belangen die een interpretatie veronderstelt.

5 'Trafficking' als prostitutie: afbakening van het interpretatieveld

Het geschetste genealogisch kader en de idee van '*essentially contested concepts*' bieden instrumenten om te begrijpen waarom eenzelfde realiteit, weliswaar aan de hand van eenzelfde concept, niettemin dermate verschillend beschreven wordt. Vanuit Stevensoniaans en Foucaultiaans perspectief ontlenen woorden hun betekenis aan een context waarin ze een effect kunnen hebben op hoorders als deelnemers aan een 'taalspel'. Niettemin, 'trafficking' wordt doorgaans begrepen als een vorm van mensenhandel met het oog op commerciële uitbuiting in de vorm van seksuele dwangarbeid. Hoewel trafficking (volgens sommigen) niet noodzakelijk *seksuele uitbuiting* tot doel heeft, wordt dit doorgaans wel zo opgevat. Het zwaartepunt van de onenigheid ligt in de precieze verhouding tussen 'trafficking' en prostitutie. Wat 'trafficking' betreft, moet dus enerzijds worden nagegaan hoe het komt dat het zo vaak begrepen wordt in het licht van prostitutie en dat anderzijds daarbinnen de relatie tot prostitutie verschillend beschreven – *geïnterpreteerd* – wordt.

Dit hoofdstuk tracht een antwoord te formuleren op deze vragen. Een eerste stap in de richting daar naartoe is gelegen in een verdere elaboratie van de congruentie tussen Stevenson en Foucault. Beiden erkennen dat betekenis altijd bepaalde variatie toelaat, gegeven het niettemin een zekere mate van stabiliteit kent. Voor zowel Stevenson en Foucault zijn betekenissen in de eerste plaats historisch ingebedde vermogens om effect te hebben op andere deelnemers in een taalpraktijk. Om dit voor 'trafficking' verder uit te werken richt ik me daarom vervolgens op enkele betekenisgevende, historische processen die dit betekenskader voor 'trafficking' mee vorm gegeven hebben. Aan de hand van een beknopte geschiedenis van 'trafficking' wil ik tonen hoe narratieven over 'witte slavernij' en feministische debatten bepalend waren voor het betekenskader voor 'trafficking'. Het Palermo protocol wordt hierbij besproken als decisief moment waarop de betekenis van 'trafficking' gefixeerd werd.

5.1 Stabiliteit en flexibiliteit van concepten

Zowel Stevenson als Foucault erkennen dat betekenis altijd ruimte laat voor variatie, maar weliswaar ook een zekere stabiliteit kent. De gelijkenis tussen beide denkers is op dit vlak vrij ver door te voeren. Volgens Foucault draagt elke taaldaad de mogelijkheid tot radicale vernieuwing in zich, hoewel taalspelen niettemin

noodzakelijkerwijs een zekere mate van stabiliteit kennen. Toch blijft er altijd een zekere flexibiliteit; er is altijd de mogelijkheid dat er taalhandelingen zijn die de praktijk veranderen:

Ce qu'il s'agirait de faire apparaître, c'est l'ensemble des conditions qui régissent, à un moment donné et dans une société déterminée, l'apparition des énoncés, leur conservation, les liens qui sont établis entre eux, la manière dont on les groupe en ensembles statutaires, le rôle qu'ils exercent, le jeu des valeurs ou des sacralisations dont ils sont affectés, la façon dont ils sont investis dans des pratiques ou dans des conduites, les principes selon lesquels ils circulent, ils sont refoulés, ils sont oubliés, détruits ou réactivés. (Foucault 2001c, p. 736)

Om dit functioneren van taalspelen als “formations discursives” te begrijpen, moet men, aldus Foucault (ibid., p. 753), “parcourir un champ de détermination historique”.

Ook voor Stevenson is betekenis gebonden aan conventies die zich doorheen de geschiedenis ontwikkelden als *het* gebruik van een bepaalde term in een welbepaalde variatie aan situaties (Boisvert 2014). Volgens Boisvert suggereert dit dat “the basis of a sign's disposition is its history of use in attendant circumstances within a linguistic community”. Dit betekent, ook volgens Stevenson (1958, p. 43), dat betekenis relatief stabiel is, maar dat “[s]ome variation (...) must of course be allowed, else we shall end with a fictitious entity, serene and thoroughly useless amid the complexities of actual practice”.

Stevenson wil betekenis dus, net als Foucault, niet bestuderen als een verborgen essentie, maar als een historisch ingebed *vermogen*. Met de woorden van Foucault gaat het veeleer om “le jeu hasardeux des dominations”, eerder dan “la puissance anticipatrice d’un sens” (Foucault 2001b, p. 1011). Voor Stevenson moet het vermogen [“power”] van een taaldaad niet begrepen worden als een mysterieuze entiteit of kracht, maar veeleer als een complex netwerk van (causale) relaties (Boisvert 2014). De macht van een talige uiting moet dus begrepen worden als een vermogen om effect te hebben op hoorders, hetgeen afhangt van een socio-historische context. In die zin vergelijkt Stevenson (1958, p. 45) de macht van uitspraken met de stimulerende kracht van koffie, of de koopkracht van een dollar. Ook hier ligt Stevensons analyse zeer dicht bij deze van Foucault die, net als Stevenson, macht

karakteriseert als een relationele eigenschap, veeleer dan een substantieel bezit. Macht lijkt in die zin op geld, omdat het de mogelijkheid opent om toe te treden tot transacties; je ‘hebt’ maar macht bij gratie van je strategische positie (Foucault 2010, p. 42).

Met deze achtergrond kunnen we terugkeren naar het traffickingdebat. Hoe komt het dat ‘trafficking’ zo vaak begrepen wordt in het licht van prostitutie? Hoe komt het dat de verschillende links tussen ‘trafficking’ en prostitutie door sommigen worden verworpen, en door anderen verdedigd? Om dit na te gaan moet men zich richten tot socio-historische contexten die doortrokken zijn van machtsrelaties, waarbinnen verwijzingen naar traffickingpraktijken al dan niet betekenisvol zijn.

5.2 Trafficking in historisch perspectief

Er is enerzijds variatie intern aan het begrip ‘trafficking’ – namelijk, *hoe* trafficking zich verhoudt tot prostitutie – maar anderzijds ook schijnbare, relatieve eensgezindheid *dat* trafficking zich op één of andere manier verhoudt tot prostitutie. Inderdaad, het traditionele beeld geassocieerd met trafficking is dat van “foreign-born females being sold into prostitution against their will” (Bromfield & Capous-Desyllas 2012, p. 245). Het traffickingdebat spitst zich nagenoeg exclusief toe op de seksindustrie en prostitutie, en wetshandhavinginstanties lijken slechts zelden erkenning te hebben voor personen die getraffickt worden voor andere industrieën (van den Anker 2006, p. 163; Bromfield & Capous-Desyllas 2012, p. 245). Met de woorden van Bromfield & Capous-Desyllas (2012, p. 244): “Trafficking is a phenomenon that seems unable to escape its historical association with prostitution, morality and migration control.”

Het ruime concept ‘trafficking’ gelinkt aan prostitutie verwerd tot begrip dat toepasselijk is voor onze “werkelijke ervaring” (Žižek 2013, p. 10). Het Palermo protocol, de aanloop daarnaartoe en hoe zich dit nestelde in de publieke opinie speelden hierin een belangrijke rol. Om hier een zinvol antwoord op te formuleren, stel ik voor zich te richten tot hoe historisch contingente praktijken dit begrip vormgegeven hebben. Trafficking is immers geen nieuw fenomeen, maar de hedendaagse focus gaat niettemin samen met een hernieuwde juridische en media-aandacht (Munro 2008, p. 241).

We zijn namelijk erfgenamen van termen met een geschiedenis. Het gaat hier echter niet om een stabiele erfenis, maar veeleer om een “ensemble de failles, de fissures, de couches hétérogènes qui le rendent instable, et, de l’intérieur ou d’en dessous, menacent le fragile héritier” (Foucault 2001b, p. 1009-1010). Betekenissen komen binnen dit kader niet uit een Platoonse hemel gevallen, maar articuleren zich op en in materiële contexten en gebeurtenissen – dit is een punt waarover zowel Stevenson als Foucault het eens zijn⁴.

Concepten die we hanteren en die we overerfden uit vroegere tijden moeten we dus volgens Foucault en Stevenson niet zomaar poneren als gegevens. We moeten ze ondervragen en spiegelen tegen wat zich toont in de huidige historische materiële werkelijkheid. Wat de actualiteit van traffickingpraktijken betreft, heeft de huidige manier van spreken over ‘trafficking’ volgens Bruckert & Parent (2002, p. 3) te maken met de mate waarin trafficking van vrouwen een hertaling is van de laatnegentiende-eeuwse ‘witte slavernij’.

In de academische literatuur over trafficking wordt vaak verwezen naar deze zogenaamde ‘witte slavernij’ (*white slave trade*). In 1904 werd het eerste internationale akkoord tegen ‘*white slavery*’ ondertekend, hetgeen onder andere onder invloed van het journalistieke werk van W.T. Stead (1885) op de politieke agenda is geplaatst. Paola Monzini (2005, pp. 3-4) beschrijft hoe trafficking een gelijkaardig fenomeen is als de ‘witte slavernij’ waarbij jonge vrouwen werden voorgelogen over de aard van het werk waarvoor ze gerekruteerd werden en onder semi-slavernij werden tewerkgesteld in bordelen in Westerse kolonies. De “human flesh markets”, zoals Monzini het noemt, zouden zijn gevoed vanuit ‘heel Europa’ en zou in de vroegtwintigste-eeuw geleid hebben tot het ontstaan van een machtig web van georganiseerde misdaad. Hoewel de geografische locaties veranderd zijn, zijn volgens Monzini (ibid., p. 6) de rekruteringsmethodes dezelfde gebleven en worden de traffickingspraktijken net als honderd jaar geleden gedictieerd door de vraag en aanbod op de prostitutie markt.

⁴ Deze visie werd in de geschiedenis van de Westerse wijsbegeerte reeds veel eerder gearticuleerd. Onder andere in de dertiende eeuw door Willem van Ockham die, met de woorden van Flasch (2010, p. 200), voor de middeleeuwse wijsbegeerte wilde doen wat Aristoteles deed met Plato’s filosofie: “rappeler que toute connaissance humaine commence par l’expérience sensible”. Ockham keerde zich tegen veronderstelde essenties, en richtte zich naar individuele objecten en individuele mensen.

Doezema (1999, p. 24) daarentegen, wijst op de retorische gelijkenissen van beide ‘*campaigns*’. In beide gevallen wordt gewezen op hoe jonge, onschuldige vrouwen in seksueel vernederende praktijken gelokt worden door kwaadaardige mensenhandelaars (Doezema 2010, p. 4), als een narratief bedoeld om de vrouwelijke seksualiteit onder controle te houden (Doezema 1999, p. 24). Doezema en Monzini voeren als het ware een strijd om de interpretatie van voorafgaande gebeurtenissen, gevoerd met discursieve middelen. In lijn van Doezema beweren Hayes et. al. (2012, p. 107) dat de campagne tegen ‘witte slavernij’ gericht was op de creatie van publieke sympathie voor de slachtoffers door te wijzen op hun onschuld, de mate van dwang en misleiding om zo alle verantwoordelijkheid bij hen weg te halen.

Hoewel de meerderheid van de traffickingslachtoffers zich er bewust van is dat ze actief zullen zijn in de seksindustrie (Doezema 2010, p. 17), houdt eenzelfde nadruk op ‘onschuldige’ en ‘onwillige’ slachtoffers van seksuele slavernij, niettemin stand⁵. Volgens Chuang (1998, p. 66) doet deze inperking van de betekenis van ‘trafficking’ als *gedwongen* werving met gedwongen prostitutie tot doel, onvoldoende recht aan de ervaringen van de slachtoffers die niet binnen deze traditionele perceptie van ‘trafficking’ vallen. Eerdere rechterlijke vonnissen⁶ gaven bovendien reeds aan dat de ervaringen van vrouwen die getraffickt worden om te werken in de seksindustrie niet zonder meer binnen het slavernijparadigma vallen. Daarenboven wordt er volgens Chuang (1998, p. 65) ook getraffickt met oog op onder andere gedwongen huishoudelijke arbeid, fabrieksarbeid en dwanghuwelijken, en is ‘trafficking’ dus niet beperkt tot gedwongen prostitutie.

Dat ‘trafficking’ op die manier geïnterpreteerd wordt, heeft te maken met een bepaalde politieke interesse die onder meer door discussies en belangen binnen feministische ethiek gevoed zijn. Bij het akkoord van 1904 lag de nadruk inderdaad op dwang, maar dit veranderde met de conventie van 1933 (Doezema 2010, p. 110). In de *International Convention for the Suppression of the White Slave Traffic* van 1910 werd nog gesproken over ‘witte slavernij’, maar dat narratief veranderde naar

⁵ Traffickingslachtoffers worden volgens Doezema vooral misleid over de omstandigheden waarin ze zullen werken. Zie hiervoor ook Farr 2007, p. 619.

⁶ In *Van Droogenbroeck v. Belgique* (1980, p. 24) oordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bijvoorbeeld dat “en plus de l'obligation de fournir à autrui certains services, la notion de servitude englobe l'obligation pour le "serf" de vivre sur la propriété d'autrui et l'impossibilité de changer sa condition.”

een narratief over ‘trafficking’ in 1921 met de *International Convention to Combat the Traffic in Women and Children*. In 1933 werd dan het akkoord getekend waarbij het element van ‘dwang’ verwijderd werd, maar enkel met oog op het wegleiden van vrouwen – “even with her consent” – naar een ander land “to gratify the passions of another person” (International Convention for the Suppression of the Traffic in Women of the Full Age, 1933). In 1949 echter, werd dit onderscheid tussen internationaal en nationaal ‘trafficking’ geschrapt: “in both cases ‘trafficking’ is punishable now, even when the woman concerned gives her consent” (Wijers & Lap-Chew 1999, p. 26). Het onderscheid tussen prostitutie en ‘trafficking’ werd zo dus uitgewist. Volgens de abolitionistische conventie van 1949 staat prostitutie haaks op de menselijke waardigheid. Het gaf daarbij noch een definitie van ‘trafficking’, noch van uitbuiting of exploitatie (Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others, 1949). Niettemin zinderde de conventie van 1949 in belangrijke mate door in (de onderhandelingen over) het latere Palermo protocol: het belangengebonden, socio-historische interpretatieveld van ‘trafficking’ was afgebakend.

5.3 Palermo protocol

Om de invloed van het traffickingnarratief sedert het Palermo protocol – in het licht van het geschetste historisch perspectief – te vatten, is het belangrijk om dit te begrijpen binnen de ruimere vrouwenbeweging die de taal en theorie aanleverden om over ‘trafficking’ te spreken. Als kanttekening moet men hierbij opmerken dat het protocol niet *louter* een resultaat is van feministisch geïnspireerde ‘grassroot’ organisaties “to put human suffering on the international political agenda” (de Heredia 2007, p. 305). ‘De oorsprong’ van dit protocol als een welbepaald tijdstip gekoppeld aan een welbepaalde actor, is immers niet eenvoudig te bepalen. Het protocol kan namelijk ook beschouwd worden als een bezorgdheid van overheden voor migratiestromen uit ontwikkelingslanden ten gevolge van de globalisering (Wijers & Lap-Chew 1999, p. 26). De bezorgdheid van natiestaten dat traffickingpraktijken in toenemende mate zouden leiden tot het omzeilen van nationale immigratiebeperkingen was dus evenzeer een “driving force” die ‘trafficking’ zo hoog op de internationale politieke agenda plaatste (Gallagher 2001, p. 976). Met de woorden van Raymond (2002, p. 492): “[a]s the traffickers have been

adept at globalizing illegality, the (...) protocol is meant to 'globalize legality'". Echter, *dat* feministische ngo's belangrijke invloed hadden tijdens de aanloop naar het protocol kan amper ontkend worden.

5.3.1 'Governance feminism'

Volgens Doezema (1999, p. 38) wordt het witte-slavernijnarratief hergebruikt in het hedendaagse traffickingdebat: "[f]rom tales of deceived innocence to reports of the poor selling their daughters, contemporary accounts of "trafficking in women" make use of the many discursive foundations of the "white slavery" myth". De focus is dan wel verschoven naar niet-Westerse vrouwen, vaak uit derdewereldlanden, maar het stereotype slachtoffer blijft het jonge, onschuldige meisje dat onder dwang terecht komt in seksuele slavernij. Zowel in de vroegere debatten over 'witte slavernij' als in de hedendaagse debatten over 'trafficking' speelden argumenten uit de feministische ethiek een belangrijke rol. Zo werd de abolitionistische positie van Josephine Butler in de negentiende eeuw gebruikt om te argumenteren voor een afschaffing van prostitutie. Prostitutie werd gezien als een gevolg van ongebreidelde mannelijke lust waaraan vrouwen als slachtoffer onderworpen waren. Maar ook in het hedendaagse debat is de neo-abolitionistische zijde in de discussie te beschouwen als een afgeleide van het Butleriaanse feminisme dat prostitutie ziet als intrinsiek gewelddadig tegen vrouwen (Doezema 1999, p. 27; p. 33). Dit leidt tot een normatieve discussie tussen deze abolitionisten enerzijds en een pro-sekswerkperspectief anderzijds, met een belangengebonden definitiestrijd tot gevolg.

Vooraf de vage descriptieve betekenis en de sterke emotieve betekenis van 'trafficking' maken het tot een kneed- en rekbaar begrip waaraan in de eerste plaats belangen kunnen verbonden worden (hetgeen het tot een mogelijke locus van Stevensonianse persuasieve definities maakt). Dat 'trafficking' na een periode van relatieve stilte uiteindelijk opnieuw een topic werd in de jaren tachtig, heeft onder meer te maken met deze "feminist concern with questions of female exploitation" waarvoor dergelijke belangenstrijd om de herconceptualisering van termen een belangrijke rol innam (Wijers & Lap-Chew 1999, p. 26).

Onder invloed daarvan werd in de aanloop naar het Palermo protocol van 2000 een intergouvernementele ad hoc commissie ingesteld, waarin dergelijke vrouwenbewegingen een sleutelrol speelden (Raymond 2002, p. 492). Zo'n invloed

van feministische organisaties wordt omschreven als “governance feminism”: “feminism that seeks not only to analyze and critique the problem, but to devise, pursue and achieve reform to address the problem in the real world” (Halley et. al. 2006, p. 348). Radicaal-feministen zoals Kathleen Barry die zich verzetten tegen de gebrekkige aandacht voor vrouwenrechten stonden achter de conventie van 1949, maar zagen het gebrek aan definitie als een grote tekortkoming. Zij slaagden erin om dit thema in toenemende mate op de internationale agenda te plaatsen. Dit toont zich bijvoorbeeld in hoe de eerste resolutie van het Europees Parlement (1989, p. 353) “over prostitutie en mensenhandel” alle lidstaten er toe oproept “een daadwerkelijk gemeenschappelijk beleid (...) te voeren om de prostitutie te bestrijden en de mensenhanden uit te roeien”. Zo konden radicaal-feministen weliswaar de overhand krijgen in de manier waarop traffickingissues gekaderd werden, maar dit leidde niet tot een directe impact op VN- of nationale wetgevingen. Een eerste doorbraak kwam via de VN-werkgroep over slavernij, waarin het abolitionistische CATW een belangrijke stem had en een algemene ratificatie verzocht van de conventie van 1949. Die ratificatie kwam er niet, maar de kwestie had nu wel politieke urgentie verkregen binnen de VN, en zou uiteindelijk via het Palermo protocol nog toenemen in haar dominantie (Halley et. al. 2006, pp. 353-355; p. 359). De nieuwe conventie waar de radicaal-feministen op uit waren, moest elke vorm van seksuele uitbuiting verbieden.

Deze radicaal-feministische of abolitionistische positie kwam onder vuur te liggen vanwege pro-sekswerkfeministen. Ook volgens hen was er een nieuw taalkader nodig om de seksindustrie te beschrijven, alleen verschilde dit kader van datgene dat Barry en haar medestanders in gedachten hadden. Eerder dan een algemeen verbod, moest er net *bescherming* komen voor sekswerkers. ‘Trafficking’ als gedwongen prostitutie moest aangepakt worden, maar met een strikt onderscheid met vrijwillig sekswerk in het achterhoofd (Sullivan 2003, p. 68-72).

Beiden wilden trafficking aanpakken, maar er was diepe onenigheid over wat ‘trafficking’ *precies* inhoudt. De wil tot definiëring werd overschaduwed door een politieke wil waaronder uiteenlopende filosofische en normatieve standpunten schuilgingen. Het onderhandelingsproces van het Palermo protocol en de uiteindelijke definitie weerspiegelen deze tweedracht (o.a. Gallagher 2001, p. 1002; de Heredia 2007, p. 310). Niettemin, het Palermo protocol slaagde erin om ‘trafficking’ als misdaad te definiëren.

5.3.2 *Anti-trafficking, anti-prostitutie, anti-migratie?*

Omdat het uiteindelijke Palermo protocol er evenwel niet in slaagde om de relatie tussen prostitutie en ‘trafficking’, en tussen prostitutie en seksuele uitbuiting uit te klaren, bleef het protocol volgens de Heredia (2007, p. 305) toch een gebrekkig instrument dat de zwakte van het akkoord uit 1949 niet afdoende hersteld heeft.

Het uiteindelijke protocol vermeldt “exploitation of the prostitution of others”⁷ als doel van ‘trafficking’ waardoor de link tussen prostitutie en ‘trafficking’ vernauwd wordt. Dit wordt door pro-sekswerkorganisaties beschouwd als een overwinning van abolitionistische drukkingsgroepen (Gallagher 2001, p. 986). Het radicaal-feministische CATW beschouwt deze vermelding op haar beurt als “une victoire significative”, aangezien dit er op wijst dat “le protocole utilise les termes de la Convention du 2 décembre 1949” (CATW 2000). Staatsdelegaties die het Palermo protocol ondertekenden en die een CATW-lezing van het protocol onderschreven, maakten van de gelegenheid gebruik om “the evils of prostitution” te benadrukken (Doezema 2005, p. 62). Dit leidde tot een vrees onder organisaties die ijveren voor sekswerkersrechten dat de huidige definitie het mogelijk maakt om onder het mom van de strijd tegen trafficking een strijd te voeren tegen prostitutie en elke andere situatie waarin seks wordt verkocht (Sullivan 2003, pp. 82-83; de Heredia 2007, p. 311; Doezema 2010, p. 149). Praktijken in onder andere Madrid, Bangladesh en de VS illustreren hoe prostituees geïntimideerd worden door politiemachten in het licht van pogingen om sekstrafficking te bestrijden (de Heredia 2007, p. 311).

Praktijkonderzoek in Australië wijst bovendien uit dat anti-traffickingwetten een negatieve impact hebben op vrijwillig sekswerk, voornamelijk voor sekswerkers met een niet-Engelstalige achtergrond (Munro 2005, p. 109). Zo kon dit leiden tot “substantial in-roads into the privacy of migrant sex workers, and resident sex workers from non-English-speaking backgrounds, even where they are working entirely voluntarily in a decriminalized industry” (ibid., p. 110). Migranten in de seksindustrie worden daarbij ‘geconstrueerd’ als gedwongen, passieve objecten (Agustín 2007, p. 11). In dat verband beschouwt Nikki Adams anti-

⁷ Hoewel het hier om een normatieve interpretatie gaat, beschouwt Gallagher (2001, p. 986) de vermelding van “exploitation of the prostitution of others” niet als een meerderheidsstandpunt. Raymond (2002, p. 498) stelt daarentegen dat “the majority of States affirmed that the consent of a victim is irrelevant”. Dit toont de waardegeladen interpretatie van het protocol.

traffickingwetgeving als een “anti-immigration legislation” en een “onslaught on all our [sex workers’] rights”, bedoeld om vrouwen uit derdewereldlanden buiten de grenzen te houden (Adams 2003, p. 138). Dit illustreert de ongerustheid dat er ten gevolge van een bepaalde definiëring, bepaalde sekswerkpraktijken als ‘trafficking’ gelabeld kunnen worden en daardoor strafbaar zijn, terwijl ze – volgens anderen – niet onder de noemer van ‘trafficking’ zouden moeten vallen.

5.3.3 *Betekenisgeving als sturing*

Terugkerend naar de ruimere strijd rond de interpretatie van ‘trafficking’ in het Palermo protocol, tonen Jahic & Finckenauer (2005, p. 25) de politieke geladenheid van het traffickingdebat. Zij schrijven de moralistische ondertoon van het debat toe aan de politieke belangen die ‘trafficking’ en prostitutie dermate nauw verweven hebben. In de conceptuele strijd om de definitie van ‘trafficking’ onderscheiden Jahic & Finckenauer vier invalshoeken: ‘trafficking’ als illegale migratie, ‘trafficking’ als dwangarbeid, ‘trafficking’ als georganiseerde misdaad en ‘trafficking’ als prostitutie. Afhankelijk van het politieke belang, krijgt ‘trafficking’ een andere invulling, of op zijn minst een andere klemtoon. Deze politisering leidde er volgens hen toe dat de aandacht zich verplaatste van de realiteit van de slachtoffers naar de politieke sfeer met de bijhorende machtsbelangen van dien.

Zo is er bijvoorbeeld een normatieve klemtoon te herkennen in de tendens om landen te rangschikken volgens een globale hiërarchie naargelang de effectiviteit van de maatregelen die ze nemen tegen traffickingpraktijken. Volgens Munro (2008, p. 241) begint dergelijke rangschikking te fungeren als “index of ‘civilisation’”. Andere voorbeelden zijn de beslissing van de Bengaalse overheid om vrouwen te verbieden te emigreren voor huishoudelijke arbeid of van de Birmese overheid om vrouwen tussen 16 en 25 jaar oud een verbod op te leggen om te reizen zonder wettelijke voogd; beide in de nasleep van traffickingberichten (Kapur 2005, p. 100). Opnieuw geldt hier: *the sexual is political*.

Het is dus belangrijk dat men niet vergeet dat zowel micro- als macro-politieke organisaties belangrijke bronnen van macht zijn die meewegen op wat (seksueel) mogelijk en toelaatbaar is. We moeten, met de woorden van Altman (2001, p. 158), de neiging vermijden om het seksuele te zien als het private, en het politiek-economische als het publieke:

A sexual politics for this century will need to draw on various theories of sexuality but also on recent developments in the study of international relations, and conceptualizations of both the state and the global. We badly need a political economy of sexuality, one which recognizes the interrelationship of political, economic, and cultural structures (...).

De interpretatie van ‘trafficking’ en de discursieve neerslag daarvan in definities van intergouvernementele organisaties en belangengroepen, is aldus afhankelijk van belangen die niet noodzakelijk gelijklopen tussen verschillende partijen (Jahic & Finckenauer 2005, p. 32). Zo tonen Jahic & Finckenauer in concreto aan hoe betekenisgeving niet noodzakelijkerwijs een proces is van onthulling van kenmerken. Het is in vele gevallen een proces van verhulling van bepaalde elementen en benadrukking van andere. Dit toont zich bijvoorbeeld in hoe Ditmore & Wijers paragraaf 5 van artikel 9 (van het Palermo protocol) interpreteren. Volgens hen definieert deze paragraaf alle sekswerk “essentially” als ‘trafficking’, hetgeen klanten van prostituees tot traffickers zou reduceren (Ditmore & Wijers 2003, p. 86). Bij nader toezien, wordt dergelijke *essentiële* gelijkschakeling van sekswerk en ‘trafficking’ niet gemaakt:

States Parties shall adopt or strengthen legislative or other measures, such as educational, social or cultural measures, including through bilateral and multilateral cooperation, to discourage the demand that fosters all forms of exploitation of persons, especially women and children, that leads to trafficking. (UNODC 2004, p. 46)

Ik ga akkoord met Ditmore & Wijers dat dergelijke ‘*demand language*’ tot criminalisering van prostitutie *zou kunnen* leiden. Hun bovenvermelde bezorgdheid is in die zin terecht, maar deze paragraaf lezen als “essentially [defining] all sex work as trafficking” is – Foucaultiaans uitgedrukt – onrechtvaardige interpretatie. Anderzijds kan het protocol tegelijk gelezen worden als initiatief dat overheden de vrijheid laat om sekswerk te erkennen als werk (Doezema 2002, p. 24). Volgens Raymond (2002, p. 497) zijn er bijvoorbeeld wel degelijk overheden die ‘trafficking’ interpreteren als iets wat noodzakelijkerwijs gedwongen is, maar volgens haar – vanuit haar radicaal-

feministische achtergrond – gaat het hier om een “blatant misinterpretation” door de “pro-sex work lobby”.

Zo is er wel degelijk een realiteit waarnaar verwezen wordt, maar het zwaartepunt ligt op de manier waarop ‘trafficking’ als prostitutie gekaderd wordt. Dit kaderen gebeurt altijd vanuit een bepaalde belangengebonden positie die bepalend is voor de manier waarop de zaken in kaart gebracht worden. Die kadering is, samengevat, in belangrijke mate terug te voeren op hoe betrokken ngo’s, met hun eigen agenda, het gebrek aan expertise rond ‘trafficking’ van de ad-hoc VN-commissie hebben opgevuld (Gallagher 2001, p. 1003).

5.3.4 *Palermo protocol als ‘master narrative’*

Het Palermo protocol dat verondersteld werd een juridisch kader te genereren voor het traffickingfenomeen, deed dit weliswaar aan de hand van een definitie die teruggaat op tegenstrijdige, sturende kaders, en in die zin is de geboden definitie problematisch. Het Palermo protocol verscheen niettemin als decisief moment in het spreken over ‘trafficking’ (o.a. Gaber 2009, pp. 5-6). Ondanks het hevige lobbywerk en contestaties leverde het protocol de eerste definitie van ‘trafficking’ voor internationale wetgeving en draagt aldus de mogelijkheid in zich om internationale hefboomen in werking te stellen om het traffickingprobleem aan te pakken. Het protocol voorziet in maatregelen voor lidstaten om een doeltreffende wetshandhaving na te streven, hetgeen onder andere betrekking heeft op een betere informatie-uitwisseling en coördinatie tussen betrokken autoriteiten en een ter zake gedetailleerd juridisch kader. Dit omvat onder meer financiële maatregelen om transnationale misdaad te voorkomen; training en opleiding van betrokken ambtenaren om deze misdaden op te sporen, voorkomen en controleren; het instellen van wederzijdse juridische gegevens tussen staten; en de vereiste dat landen de omstandigheden die maatschappelijk kwetsbare groepen gevoelig maken voor dergelijke praktijken verminderen (Gallagher 2001, pp. 979-981; voor verdere provisie zie: UN 2000, United Nations Convention Against Transnational Organized Crime). Het belang van deze definitie en dit protocol mag dus niet onderschat worden (ibid., p. 976). Conceptualisering is inderdaad een belangrijke eerste stap om mensenrechtenschendingen juridisch aan te pakken (de Heredia 2007, p. 301) – wetende dat die conceptualisering zeer moeilijk ideologisch-neutraal te maken is.

De draagwijdte van het protocol wordt (door een speciaal rapporteur van de VN zelf) als volgt beschreven:

The Protocol definition of trafficking stands today as the accepted international definition of trafficking. Indeed, since its establishment, the Protocol definition has been adopted verbatim into the domestic positive law of several States, and it continues to frame governmental and NGO anti-trafficking initiatives at the local, national, and international levels. (Huda 2006, p. 7)

Sarrica (2009, p. 5) rapporteert dat “[m]ost of the legislation currently in place was introduced into the countries’ legal systems after the year 2000, when the UN Trafficking Protocol was opened for signature”. Volgens Sarrica kan men besluiten dat zowel in Europa als in de rest van de wereld het Palermo protocol leidde tot een versnelde toename van staten die ‘trafficking’ als specifieke misdaad opnamen in hun strafwetboeken.

Het Palermo protocol geldt daarbij als ‘*master narrative*’. Zo creëerde het volgens Snajdr (2013, p. 234) een “social reality by dominant institutions, agents and systems”. De verschijning van het Palermo protocol is in die zin een belangrijk moment dat in vergaande mate – al dan niet in ‘verdunde’ vorm verspreid door mediaretoriek – de sociale werkelijkheid en het seksuele repertoire beïnvloed heeft. Het aldus geïnstitutionaliseerde traffickingdiscours geldt volgens Snajdr (ibid., p. 230) als overkoepelend kaderwerk dat via diverse communicatiekanalen kennis en handelen beïnvloedt, en zo streeft naar een ‘normalisering’ van achterliggende ideologieën. Volgens Bromfield & Capous-Desyllas (2012, p. 258) hebben de “morally-driven coalitions” die streefden naar hun interpretatie van ‘trafficking’ hun ideologie niet enkel geïnfundeerd in de beleidsvorming, maar ook in rechtshandhaving, onderzoeksprogramma’s, mediaverslaggeving, sociale dienstverlening en handelingspraktijken. Het is hierbij op zijn minst merkwaardig dat sedert het Palermo protocol ‘trafficking’ bekend staat als een modewoord, terwijl het in de decennia die daaraan voorafgingen – afgezien van het witte slavernijnarratief – veel minder naklank had.

Zoals Hoyle et. al. (2011, p. 314) beschrijven, zijn commentatoren wereldwijd in de nasleep van het Palermo protocol relatief snel beginnen spreken over “modern

day slavery” of “21st-century slavery” wanneer men het had over ‘trafficking’⁸. Het gaat volgens hen om emotieve termen die werden ingezet door drukingsgroepen bij zowel nationale overheden als bij de VN, en vervolgens salonfähig werden gemaakt door verscheidene populaire media(figuren). Ook O’Connell Davidson (2006, p. 6) waarschuwt dat de karakterisering van ‘trafficking’ als slavernij in de eerste plaats een krachtig retorisch instrument is⁹.

In zekere zin ziet men hier niet enkel een hernieuwde verschijning van dezelfde terminologie (‘slavernij’), maar ook van de gehanteerde methodiek. Ook nu worden er met behulp van woorden, beelden en een specifieke pictografie pogingen ondernomen om de publieke opinie te winnen, net zoals W.T. Stead (1885) met zijn onderzoeksjournalistiek “the whole infernal narrative” van ‘witte slavernij’ wilde presenteren “to open the eyes of the public”. Zoals aan het eind van de negentiende eeuw bepaalde beelden, concepten en machtsverhoudingen hun eigen leven gingen leiden dankzij de verspreiding via allerlei media, was en is er ook met betrekking tot de hedendaagse traffickingdiscussie een toename aan ‘*public opinion grabbing*’. Paragraaf 2 van artikel 9 van het Palermo protocol roept staten in dit verband bovendien expliciet op om “mass media campaigns” op poten te zetten (UNODC 2004, p. 46). Daarbij is het belangrijk dat de nadruk bijna exclusief op prostitutie ligt (van den Anker 2006, p. 163), met een narratief dat in grote mate ontleend is aan de ‘witte slavernij’ (Bruckert & Parent 2002, p. 3). Gaber (2009, p. 5) schrijft dat die gehanteerde mediaretoriek nauw verbonden is met het discours van anti-traffickingbewegingen zoals CATW, en in grote mate is bepaald door het beeld van sekswerkers als gehavende slachtoffers.

In deze ‘sociaal-culturele’ vertaling, en de operationalisering daarvan door diverse media, wordt ‘trafficking’ dus doorgaans nauwer geïnterpreteerd dan de

⁸ Voornamelijk, maar niet alleen, radicaal-feministen verwijzen in de strijd tegen trafficking naar slavernij. Zie ter illustratie: voormalig minister van ‘*constitutional affairs*’ Harriet Harman (Loach & Lavery 2005), voormalig directrice van Amnesty International UK Kate Allen (2005), aartsbisschop van York John Sentamu (Wainwright 2010), Carter & Giobbe (2006, p. 28) en Dworkin (2004, p. 138).

⁹ Dit roept bovendien filosofische vraagstukken op over hoe autonomie conceptueel is af te bakenen; vooral wanneer men de onderdrukte positie van vrouwen beschouwt als gearticuleerd binnen ruimere sociale (machts)gehelen, waardoor er geen duidelijke scheiding te maken is tussen ‘slaven’, vrouwen, kinderen of werknemers. Volgens O’Connell Davidson (2006, pp. 7-8) liggen deze filosofische vragen over autonomie, uitbuiting en keuzevrijheid aan de grondslag van het definitieprobleem dat het traffickingdebat kenmerkt (zie hiervoor hoofdstuk 8).

juridische taal van het Palermo protocol – namelijk hoofdzakelijk met connotaties als ‘exploitatie’ (Gaber 2009, p. 11), ‘slavernij’ en volgens een ‘geïdealiseerde’ “victimhood” (Hoyle 2011, p. 317).

Dit kan begrepen worden in lijn met de stelling van Snajdr (2013, p. 235) dat het mogelijk is dat een oorspronkelijke – of in dit geval legale – bron van een zogenaamd “master narrative” in belang afneemt wanneer het narratief in toenemende mate ‘geïstitutionaliseerd’ en ‘gelezen’ wordt door anderen:

[M]ost of the technologies of the anti-trafficking narrative blend emotion, authority and reason in the act of representation. On the one hand, the narrative must attract attention, gain a spotlight and to do this, usually as an introductory process, it attempts to elicit spontaneous feelings from recipients: intrigue, alarm and outrage. The estimated staggering figures of human trafficking victims suggest a far-reaching crisis and epidemic of exploitation, particularly of a crime that is not committed as an explicit act of violence. At the same time, authority and logic provide the frame through which information gets read as official documentation. (ibid.)

Ondanks – of *dankzij* – het ambigue karakter (zie verder, hoofdstuk 7) is de verschijning van het Palermo protocol dus niettemin een belangrijke gebeurtenis. Het protocol draagt historische en ideologische sporen, die hun neerslag vinden in politieke bepalingen en in de publieke opinie. Niet enkel de aanloop naar, en de consequenties van het protocol zijn dus belangrijk, maar ook het decisieve moment waarop ‘trafficking’ als *fait accompli* werd onthaald, verdient, zoals geargumenteed, dus de nodige aandacht. In deze evolutie kan men stilaan erkennen dat ‘trafficking’ als concept, gelinkt aan prostitutie, dienst doet als argument, gestuwd door “power and fear” (Kendrick 1987, p. 237).

5.4 Conclusie

In het vorige hoofdstuk werd geargumenteed dat ‘trafficking’ verschillende betekenissen kon hebben voor verschillende personen of organisaties, vanwege de veelal onderling conflicterende belangen met betrekking tot de interpretatie ervan. In dit hoofdstuk beschreef ik hoe Stevenson en Foucault beiden een betekenisstheorie hanteren die duidelijk maakt dat die betekenissen een welbepaalde historische erfenis

in zich dragen. Bovendien hangt betekenisvolheid in belangrijke mate af van het vermogen om effect te hebben op andere deelnemers in een taalpraktijk. Betekenis veronderstelt dus zowel stabiliteit als variabiliteit. De besproken betekenis­theorieën toonden aldus de richting om te begrijpen waarom ‘trafficking’ tegelijk doorgaans begrepen wordt in relatie tot prostitutie, maar dat deze relatie toch dermate verschillende vormen kan aannemen. Zoals geargumenteed, heeft dit volgens de gevolgde analyse te maken met de machtsverhoudingen die eigen zijn aan de historische processen die hebben bijgedragen aan onze receptie van ‘trafficking’. Ik heb aldus proberen aantonen hoe ‘trafficking’ haar genealogische wortels heeft in de debatten over ‘witte slavernij’ – met oog op prostitutie. De morele betekenis van prostitutie leidde echter tot onenigheid binnen het feminisme, hetgeen zich weerspiegelde in het uiteindelijke Palermo protocol dat tot doel had om de betekenis van ‘trafficking’ te fixeren. Die beoogde fixatie was een belangrijk moment voor spreken en handelen met betrekking tot trafficking. In het volgende hoofdstuk ga ik verder in op de geschetste feministische debatten.

6 'Sex wars': 'Entstehungsherd' van de betekenisstrijd om 'trafficking'

In het vorige hoofdstuk argumenteerde ik dat we, om te begrijpen waarom het traffickingdebat zich concentreert op prostitutie, moeten kijken naar de historische processen die dit betekenisveld vormgegeven hebben. Ik traceerde deze tot de kwestie van de zogenaamde 'witte slavernij' en de feministische debatten die zich daarop entten – hieraan ontleent 'trafficking' als prostitutie haar relatieve stabiliteit. Zo gaf ik aan hoe vanuit feministische hoek 'trafficking' opnieuw tot een politiek agendapunt gemaakt werd. Hier zal ik die feministische debatten grondiger toelichten. Ik zal uiteenzetten wat het onderliggende, normatieve dispuut is van de zogenaamde 'sex wars': namelijk een paradigmaconflict tussen tegengestelde 'theorieën' waaraan 'trafficking' haar gecontesteerde aard als locus van interpretatie ontleent. Ik argumenteer dat de 'sex wars' teruggaan op een conflicterende waardenkwestie, waarvan de opheffing veeleer door middel van overreding zal gebeuren, eerder dan middels logische argumentatie. Vervolgens ga ik voor de beide posities in de 'sex wars' na wat hun standpunten inhouden en hoe daarvoor geargumenteed wordt.

6.1 'Sex wars': fundamenteel normatieve onenigheid

Verschillende (feministische) theoretici (o.a. Doezema 1999, p. 31; Gallagher 2001, p. 984; Sullivan 2003, p. 69; Ditmore & Wijers 2003, p. 79; Miriam 2005, p. 1; Limoncelli 2009, p. 261; Bromfield & Capous-Desyllas 2012, p. 244) plaatsen het traffickingdebat binnen de breuklijnen van wat in de jaren tachtig tot een conflict leidde binnen de feministische seksuele ethiek: tegenstrijdige concepties van seksualiteit, meer bepaald met betrekking tot prostitutie en pornografie. Aan de ene kant zijn er, zoals gezegd, degenen die prostitutie zien als de concretisering van mannelijke dominantie: de zogenaamde abolitionisten of radicaal-feministen. Deze dominantie-relatie maakt volgens Miriam (2005, p. 9) een reeks schadelijke ("harmful") en exploitatieve praktijken mogelijk. Hieruit kunnen we afleiden dat als prostitutie deel uitmaakt van deze schadelijke praktijken, prostitutie inherent gewelddadig is voor vrouwen. Tegenover deze positie staat de pro-sekswerkzijde die prostitutie beschouwt als een mogelijke vorm van vrijwillig werk.

Hayes et. al. (2012, p. 105) schetsen deze tweespalt als volgt:

If you are of the opinion that all prostitution is violence against women, there can be no voluntary prostitution because consent is meaningless. In this view

all prostitution is exploitation. Since all prostitution is coerced, all migration, both within and between borders for the purpose of prostitution, comes under the definition of trafficking. (...) If on the other hand, you believe that prostitution can be a valid and rational occupational choice for women, then there is a clear difference between adult women who illegally migrate or are smuggled into a country for the purpose of prostitution, and those who are forced, coerced or deceived into migrating for the same purpose. In such cases, the distinction between forced and voluntary prostitution is a valid one, and only the former includes trafficking.

Om naar deze conflicterende belangen te verwijzen wordt ook wel de term ‘*sex wars*’ gebruikt. Zoals Leidholdt¹⁰ (1990, p. ix) schrijft, is het conflict tussen ‘feministen’ en “sexual liberals” niets nieuws. In haar werk ‘*The Sexual Liberals and the Attack on Feminism*’ bespreekt ze een tweespalt die minstens teruggaat tot het begin van de tweede feministische golf in de jaren zestig. Dit kende een hoogtepunt in de jaren zeventig met het ‘pornografiedebat’. Ter illustratie kan verwezen worden naar Dworkin & MacKinnon (1988, p. 25) die pornografie beschouwen als geweld tegen vrouwen, en Gayle Rubin (2002, p. 217) die daartegenover deze verhalen afdoet als “just-so stor[ies]”. Deze achtergrond heeft in belangrijke mate de debatten over prostitutie bepaald en kent nu zijn neerslag in de traffickingdiscussie. De ‘*sex wars*’ waren als het ware de “Entstehungsherd” van de interpretatiestrijd rond ‘trafficking’ (Foucault 2001b, p. 1012). De praktische en theoretische link tussen prostitutie en ‘trafficking’ zette beide zijden ertoe aan om het traffickingdebat te gebruiken om hun respectievelijke ideologische visies op prostitutie naar voor te schuiven (Gallagher 2001, p. 984). Tussen de twee posities bestond (en bestaat) er een *clash* van fundamentele waardenconcepties.

Ann Ferguson (1984, p. 108) traceerde de filosofische grondslagen van de uiteenlopende posities in het ‘sex-wardispuut’. Volgens radicaal-feministen – redenerend vanuit het ‘*protection paradigm*’ (Chuang 1998, p. 95) – is seksualiteit in patriarchale samenlevingen een instrument voor mannelijke overheersing dat seksueel geweld van mannen jegens vrouwen mogelijk maakt. Feministen moeten zich verzetten tegen elke vorm van mannelijke geweldpleging tegen vrouwen. Seksuele

¹⁰ Dorchen Leidholdt zullen we later in direct verband met ‘trafficking’ aan het woord horen als bestuurslid van CATW.

vrijheid veronderstelt dus de verwijdering van alle patriarchale instellingen, waarvan prostitutie één is.

Het paradigma van het pro-sekswerkkamp – ‘*empowerment paradigm*’ (Chuang 1998, p. 95) – verschilt in de functie die wordt toegeschreven aan maatschappelijke instituten, en dus ook in de veronderstelde aanpak van feministen. Volgens hen zijn het net de maatschappelijke instellingen die bepaalde vormen van seksualiteit institutionaliseren en anderen onderdrukken. Het is dan ook de opdracht van feministen om beperkende en stigmatiserende oordelen te ontcrachten. Seksuele vrijheid veronderstelt dus dat de sociaal aanvaarde categorieën van seksualiteit overschreden worden. Feministen moeten weigeren om de lijn te volgen die bepaalt wat geldt als “politically correct sexuality” (Ferguson 1984, p. 109).

Dergelijk paradigmaconflict heeft dus gevolgen voor de standpunten op politiek-filosofisch vlak. De betekenis van maatschappelijke instellingen en de eisen met betrekking tot sociale rechtvaardigheid die hieraan gekoppeld zijn, zullen variëren tussen wie de positie van vrouwen – en sekswerkers in het bijzonder – ziet als geconstitueerd door onderdrukkende patriarchale instituties enerzijds, en wie dergelijk constructivistisch wereldbeeld minder aantrekkelijk vindt anderzijds. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat de onderling tegenstrijdige waardegeladen representaties van de werkelijkheid, fundamenteel zijn. Lisa Duggan (1998, p. 10) beschrijft hoe deze strijd tussen de respectievelijke kampen in de jaren negentig niettemin werd gereduceerd tot termen als

accessible populist scholarship versus jargonistic elitist obscurantism, or naïve empiricism versus sophisticated cultural analysis (...), Politics versus Theory from one point of view, and anti-intellectual posturing versus engaged cultural critique from another.

Volgens de tweedelingen die Duggan aanhaalt, vertegenwoordigen de radicaal-feministen of de abolitionisten, in navolging van Judith Butler, het kamp van ‘de Theorie’. Ze maken in navolging van Butler vaak gebruik van sociaal-constructivistische argumenten om de mannelijke overheersing aan te tonen (ibid., p. 12). Maar het argument dat alles moet begrepen worden als sociaal geconstrueerd, is

absurd voor degenen die in het kamp van ‘de Politiek’ staan¹¹. Het belangrijkste is echter dat Duggan naar dit dispuut verwijst als de ‘*theory wars*’ om de fundamentele *clash* tussen paradigma’s te benoemen – de notie ‘theorie’ zal in mijn argumentatie met betrekking tot persuasieve definities nog een cruciale rol spelen.

Om de normatieve aard te illustreren van deze ‘*sex wars*’ kan men de parallel maken met de zogenaamde ‘*science wars*’, een gelijkaardig dispuut binnen de kennisleer waarbij de visie dat wetenschap geen bijzonder epistemisch statuut heeft tegenover de opvatting stond dat wetenschap een geprivilegieerde manier is om kennis te vergaren. Dit dispuut was net zoals de ‘*sex wars*’ een debat over macht en over de legitimiteit van interpretaties: wie heeft het recht om over wetenschap te spreken, wetenschappers zelf of eerder de menswetenschappen? Net zoals in de ‘*science wars*’ veronderstellen de argumentaties van beide zijden in de ‘*sex wars*’ een bepaald normatief, metafysisch paradigma. Met de ‘*science wars*’ wordt duidelijk hoe dit fundamenteel een dispuut is over onverzoenbare (metafysische) visies op de werkelijkheid. In zowel de ‘*sex*’ als de ‘*science wars*’ argumenteren de partijen die tegenover elkaar staan op basis van een onderling verschillend wereldbeeld.

Dit impliceert niet dat degenen die een welbepaald wereldbeeld delen noodzakelijkerwijs dezelfde *interpretatie* hebben van dat wereldbeeld (Kuhn 1970, p. 44). Het is echter wel een redelijke veronderstelling dat louter rationele argumentatie niet zal volstaan om elkaar te overtuigen van het eigen gelijk. Wanneer de veronderstellingen van een bepaald wereldbeeld ter discussie staan, kunnen logische redeneringen op grond van deze veronderstellingen geen uitkomst bieden. Er zijn veeleer overredende technieken nodig die aan de aanhangers van concurrerende wereldbeelden *tonen* hoe de wereld eruitziet volgens het eigen wereldbeeld. Stevenson (1964, p. 83) schrijft in dit verband:

They support an approval by reinforcing it, or in other words, by *showing* [cursivering SS.] (...) that the object of approval is connected with other objects of approval—the reasons, then, serving as intermediaries that are intended to permit various attitudes to act together.

¹¹ Ik wil hiermee niet beweren dat alle realisten met betrekking tot sekse en alle constructivisten met betrekking tot gender tot het ‘*sex positive*’ kamp, dan wel het ‘*sex negative*’ kamp behoren.

Logische argumentatie voegt dus niets toe aan dergelijk normatief dispuut (ibid., p. 85). Volgens Stevenson zijn feitelijke redenen die aangedragen worden om een normatieve stelling te verantwoorden eigenlijk dieperliggende waardeoordelen “serving to evaluate the situation that we shall have if the facts of the case include those that [the given factual reason] purports to describe” (ibid., p. 89). Ook Kuhn (1970, p. 110), die in dit verband spreekt over ‘paradigma’s’ in plaats van over ‘wereldbeelden’, stelt dat het gaat om een waardegeladen vraag waarvan de criteria buiten het ‘normaalwetenschappelijke’ bereik liggen.

Of we nu spreken over ‘wereldbeelden’ of over ‘paradigma’s’ (of in Foucaultiaanse zin over ‘discoursen’): de ‘sex wars’ gaan terug op botsende fundamentele, waardegeladen ‘theorieën’ (net zoals de ‘science wars’). De opdracht is dus om deze botsende waarden bloot te leggen, en, in tweede instantie na te gaan op welke manier een potentiële overreding kan gebeuren. Hier kan verwezen worden naar Haidts (2001, p. 819) hypothese dat mensen hun initiële opvattingen zelden veranderen door louter individueel redeneren. “Reasoned persuasion”, aldus Haidt, kan daarentegen plaatsvinden door nieuwe affectieve, waardegeladen intuïties uit te lokken. Dit kan via “words and ideas”, waardoor een conflict of probleem op een andere manier gekaderd wordt, om zo andere intuïties los te weken (ibid., p. 823). Ik zal die overreding traceren tot wat Foucault (2001b, p. 1012) beschrijft als “l’espace qui les répartit et se creuse entre eux, le vide à travers lequel ils échangent leurs menace et leurs mots” en zal argumenteren dat Stevensons persuasieve definities gezien kunnen worden als een strijdwapen binnen die Foucaultiaanse strijd. Eerst moet uitgeklaard worden waarover de concurrerende partijen binnen het ‘sexwardispuut’ fundamenteel van mening verschillen.

6.2 Pro-sekswerk

6.2.1 ‘Sex-positive feminism’ vs. ‘stop-feminism’

Allereerst is het belangrijk om de plaats van de pro-sekswerkpositie¹² te schetsen binnen het ruimere feminisme. Men zou kunnen zeggen dat de ‘sex wars’ een gepolariseerde erfenis opgeleverd hebben, gezien de meeste van de seks-positieve feministen “veterans” zijn van de ‘sex wars’ (Queen 1997, p. 128). Dergelijk zwart-witbeeld zou echter te simplistisch zijn. Volgens Queen (ibid., p. 125) is de pro-

¹² Ook wel ‘sex radicalism’ of ‘sex-positive feminism’.

sekswerkpositie tegelijk diep feministisch én uitdagend voor het feminisme. Queen erkent het onderscheid dat ik illustreerde met Ferguson:

[S]ex radicalism's analysis focuses on oppression sourced in 'the stigma of erotic dissidence'; feminism, by contrast, is a theoretical attempt to analyze and act against gender oppression, having no position on sex except where sexual issues are seen as devolving from gender inequality.

Terwijl 'seks-positieve feministen' de analyse van feministen met betrekking tot genderongelijkheid aanvaarden, verwerpen ze hun 'conservatieve' standpunten met betrekking tot seksualiteit. Dit is ook wat Jill Nagle (1997, p. 7) bedoelt wanneer ze zegt dat het zogenaamde 'stop-feminisme' "women's 911" zal blijven in de strijd tegen seksuele ongelijkheid, maar dat het tekortschiet wanneer het aankomt op seksueel *empowerment*. De oorzaak hiervan zou vooral liggen in het feit dat het dominante feministische discours over sekswerkthema's gevoerd wordt door niet-sekswerkers: een 'machtsgreep' waarmee binnen een Foucaultiaans kader betekenis wordt gefixeerd. Zo ontstaat er volgens Nagle (*ibid.*, p. 2) een soort marxistische vervreemding tussen de (seks)werker en het beeld dat ze heeft over zichzelf qua sekswerker. Om deze vervreemding op te heffen moeten sekswerkers aan het woord gelaten worden *als* sekswerkers; niet als verschoppelingen, maar als "insiders to feminism" (*ibid.*, p. 3). De pro-sekswerkpositie kent dan ook een dubbele fundering in de vrouwenbeweging: enerzijds de pro-seksfeministen en anderzijds de '*sex workers' rights*' activisten (Alexander 1997, p. 84).

Dit laat volgens Nagle (1997, p. 9) tegelijk een "interparadigmatische aanpak" toe. Daarom aanvaarden pro-sekswerkfeministen het feminisme in de mate dat het hen ondersteunt als groep met een gedeeld lot waarin gender een belangrijke rol speelt, maar zien het hedendaagse 'mainstream feminisme' niettemin als "a site for anti-whore activism" (Queen 1997, p. 134). Er is dus erkenning dat er onderscheiden en conflicterende paradigma's zijn, en er is erkenning dat de '*sex wars*' tot polarisatie leidden, maar er is ook erkenning van de noodzaak om hun visies dichterbij elkaar te brengen.

6.2.2 ‘Sekswork’: herdefiniëring

Een tweede vaststelling is dat pro-seksworkfeministen spreken over ‘sekswork’ en niet over ‘prostitutie’. Dit lijkt op het eerste zicht misschien triviaal, maar zoals reeds gezegd en dit keer opnieuw met de woorden van Tracy Quan (2006, p. 341): “The sex workers’ movement is enmeshed in dialogue, some of it rather heated, and much of it fueled by a desire to control the words we use – or reject – when describing prostitution.” Deze expliciet verwoorde drang om woorden onder controle te houden toont opnieuw aan in welke mate de door Foucault opgemerkte machtsdimensie meespeelt in hoe we discursief omgaan met woorden. In *‘L’ordre du discours’* beschrijft Foucault (1971, p. 10) hoe er in elk spreken strategieën meespelen die tot doel hebben om de onvoorspelbare effecten van woorden onder controle te houden.

De tendens om ‘prostitutie’ te vervangen door ‘sekswerker’ is hiervan een sprekende illustratie. Door te spreken over ‘sekswork’ beweegt men zich immers in een ander register van woorden en betekenis. Volgens Ditmore (2006, p. xxv) was ‘sekswork’ bedoeld als niet-stigmatiserende term ter vervanging van de besmette termen ‘hoer’ en ‘prostitutie’. Ingaande tegen de inferieure positie die de samenleving haar toeschrijft, moet de term ‘sekswork’ het professionalisme overbrengen van de sekswerker. Toch duidt ‘sekswork’ volgens Carol Leigh (1997, p. 230) – die de term introduceerde – niet op schaamte voor de aard van het werk, maar is eerder bedoeld als unificerend begrip. Hoewel volgens Andrea Dworkin (2004, p. 138) ‘seksindustrie’ niets meer is dan “a euphemism for the sexual enslavement of women”, zegt Leigh (1997, p. 230) expliciet dat ‘sekswork’ “is not a euphemism”. Bovendien is het een niet-moreel geladen, niet-pejoratieve term die er volgens Quan (2006, p. 345) voor zorgt dat de seksworkpraktijk aanvaardbaarder wordt voor ‘politiek links’. Ook dit is een zet die kadert binnen het veronderstelde Foucaultiaans epistemisch kader: de emergentie van een term hangt altijd samen met bepaalde machtsverhoudingen. De interpretatie van een term als ‘sekswork’ gelezen als ‘arbeid’ laat dus toe om politieke sympathieën te verwerven (Quan 2006, p. 345). Spreken over ‘prostitutie’ gebeurt immers vanuit een welbepaald semantisch kader; spreken over ‘sekswork’ verbreedt dit kader en trekt seksuele diensten binnen in een arbeidsdiscours.

6.2.3 Decriminalisering, zelfdeterminatie en empowerment

Vanuit deze geherdefinieerde positie wordt sekswerk een beroepskeuze waarbij prostituees gezien worden als actieve beslissers en volgens dewelke prostitutie dus gedecriminaliseerd of gelegaliseerd moet worden (Kissil & Davey 2010, pp. 6-7). Daar waar radicaal-feministen argumenteren dat de legalisering van prostitutie leidt tot fenomenen waarbij traffickers werkvergunningen hanteren om te maskeren dat vrouwen getraffickt zijn om te werken in de seksindustrie (O'Connor & Healy 2006, p. 16), is het volgens pro-sekswerkactivisten net nodig om sekswerk te decriminaliseren. Volgens St. James (1999, p. 8) staat elk motief om sekswerk te verbieden haaks op het recht op zelfdeterminatie. Door sekswerk te decriminaliseren, stelt St. James (*ibid.*, p. 7), zou onze samenleving vrouwen machtigen om hun eigen keuzes te maken: “some would choose sex as work, and others would simply choose to say yes to the money, regardless of their job.”

Binnen het pro-sekswerkkamp staan zelfdeterminatie, *empowerment* en vrije keuzemogelijkheden dus centraal¹³. Wetgeving die deze keuzes verhindert, fnuikt het recht van vrouwen op zelfbepaling. De voorstanders van sekswerk maken vrijwillige prostitutie dus mogelijk door het tot onderwerp van een vrije keuze te maken. In gevallen van gedwongen prostitutie ontbreekt dergelijke keuze tot instemming waardoor deze strijdig zijn met de autonome wil van het individu. Vanuit de sekswerkbenadering zal dus volgen dat vrije migratie moet kunnen voor sekswerkers (evenals voor andere arbeiders of werknemers). Gedwongen prostitutie daarentegen, wordt gezien als seksuele slavernij. ‘Trafficking’ kan dus ook door het zogenaamde pro-sekswerkkamp beschouwd worden als de verplaatsing van mensen met oog op slavernij of dwangarbeid (Simm 2004, p. 139).

6.3 Radicaal-feministen/abolitionisten

Waar de pro-sekswerkzijde vrijwillige prostitutie onderscheidt van gedwongen prostitutie, achten radicaal-feministen vrijwillige prostitutie conceptueel onmogelijk. Primoratz maakt een onderscheid tussen twee verschillende argumenten die radicaal-

¹³ Dit kan gelezen worden in termen van economische rechtvaardigheid (cf. St. James 1999), of puur in termen van zelfverwezenlijking als individuele zelfbepaling (cf. Almodovar 1999, p. 132).

feministen daarvoor gebruiken. Ik beperk me tot een bespreking van het onderdrukings- of exploitatie-argument¹⁴.

6.3.1 *Exploitatie-argument*

Volgens Stark en Whisnant (2004, pp. xiii-xiv) is het standpunt van abolitionisten duidelijk: de analyse van feministen die prostitutie verdedigen is vals. De politieke posities die ze innemen en de allianties die ze aangaan zijn nadelig voor vrouwen, het feminisme en sociale rechtvaardigheid. De pro-sekswerkfeministen negeren dat prostitutie een ruimer systeem van mannelijke overheersing verankert (ibid.). Spreken over ‘sekswerk’ is volgens radicaal-feministen daarom onterecht legitimerend. Het verdoezelt volgens hen dat elke vorm van prostitutie exploitatief is – iedere vorm van consent is volgens deze interpretatie ‘*null and void*’.

Voor abolitionisten is de sekswerkpositie dan ook een visie die de prostituee aanvaardt als een “object in the marketplace”: een drie-dimensioneel wit scherm waarop mannen hun seksuele dominantie kunnen botvieren (Carter & Giobbe 2006, p. 28):

At the very worst, prostitution is literal sexual slavery. At the very least, prostitution is an accommodation and an adaptation to white male supremacy in its most brutal incarnation. (ibid.)

Volgens abolitionisten fundeert mannelijke overheersing prostitutie. Pro-sekswerktheoretici kunnen volgens radicaal-feministen pas over vrijwillige prostitutie spreken door abstractie te maken van de machtsrelaties die prostitutie constitueren (Miriam 2005, p. 7). Radicaal-feministen benadrukken de belangen die mannen (als sociale groep) hebben in een onderdrukte positie van vrouwen. Prostitutie als ‘instituut’ is, door hoe mannen zich hierin de seksuele toegang tot vrouwen toe-eigenen, hiervan een tekenend voorbeeld. Deze mannelijke overheersing maakt deze toe-eigeningsclaim volgens Miriam tot een niet-onderhandelbaar ‘seksrecht’. Dit mannelijk seksrecht maakt een onderscheid tussen vrijwillige en gedwongen prostitutie onmogelijk (ibid., pp. 13-14). Kathleen Barry argumenteert op een

¹⁴ Voor een bespreking van het degradatie-argument, zie Bijlage 2. De manier waarop Primoratz dit presenteert is eigenlijk een stromanargument dat met beide voeten in een individualistisch mensbeeld staat dat abolitionisten verwerpen.

gelijkaardige manier dat de algemene eis van mannen over het vrouwelijk lichaam met oog op seksuele bevrediging geen ruimte laat voor subjectiviteit, seksualiteit of consent van vrouwen (Simm 2004, p. 138).

De brandmerking van prostitutie als geweldpleging per se is een typisch abolitionistisch-feministische zet waarbij de mate van inspraak irrelevant wordt. Volgens Doezema (2010, p. 132) speelt de metaforische term “injured body”¹⁵ hierin een centrale rol. Deze ‘kwetsuur’ slaat op de zojuist beschreven ingebakken onderdrukking en uitsluiting die opereren vanuit het hart van de samenleving. Door de “injured prostitute” te hanteren als de ontologische en epistemologische basis van feministische waarheid, sluiten abolitionistische feministen volgens Doezema (ibid., p. 135) de mogelijkheid uit politiek te worden geconfronteerd met sekswerkers die een andere ervaring claimen. In de betekenisstrijd over ‘trafficking’ wordt deze ‘waarheid’ over de ervaring van sekswerkers opnieuw opgepikt door deze abolitionistische zijde.

Het onderscheid tussen prostitutie als uitbuiting en prostitutie als keuze wordt zo uitgewist: prostitutie is inherent exploitatief (Widdows 2009, p. 8). Pro-sekswerkfeministen negeren volgens abolitionisten dus een belangrijk gegeven:

There is a blind spot in the pro-sex-work theory where this “right” [for men to demand access to women] remains invisible as such, partly because male power is invisible to it as domination and only intelligible as coercive force. Thus blinkered, the theory construes sex workers as “free” unless forcibly coerced into prostitution[.] (Miriam 2005, p. 14)

6.3.2 *Atomistisch individualisme of sociale context?*

Zoals Sheila Jeffreys (2004, p. 393) argumenteert, zou er voor vrouwen überhaupt geen keuze zijn om zich te engageren in sekswerk zonder de mannelijke heerschappij die zich het recht toe-eigent om vrouwenlichamen te ‘kopen’ waarop ze hun seksualiteit kunnen botvieren. De economische, fysieke en sociale onmacht van

¹⁵ Herinner dat vanuit Foucaultiaans oogpunt het lichaam de plaats is waarop gebeurtenissen zich inschrijven en idealiteit en materialiteit zich op elkaar articuleren. De manier waarop vanuit radicaal-feministische hoek gekeken wordt naar de ‘*injured prostitute*’ toont hoe onze verhouding tot ons lichaam de weerspiegeling is van een bepaalde moraliteit die bepaalt wat lichamelijk al dan niet toelaatbaar is.

vrouwen wordt, exemplair in prostitutie, uitgebuit door mannelijke overmacht. Door deze overmacht onder de radar te houden, begaan pro-sekswerkfeministes de fout om prostitutie als een keuze te beschouwen, aldus Jeffreys.

Deze veronderstelde fout komt voort uit een individualistische filosofie van het ‘zelf’. Abolitionisten wijzen de vinger naar atomistische, liberale zelfconcepties die negeren hoe individuen ingebed zijn in een web van sociale machten. O’Connell Davidson (2002, p. 95) noemt dit de “bourgeois fiction” die pro-sekswerkfeministen toepassen op prostitutie. Het is volgens O’Connell Davidson dan ook een valse veronderstelling dat prostitutie het individu als seksueel subject complete vrijheid zou schenken:

[A]ny such ‘freedom’ is contingent upon the existence of a particular, and highly unequal, set of political, economic, and social relations, since in general, people ‘choose’ neither wage labor nor prostitution unless denied access to alternative means of subsistence. (ibid.)

Zo stelt Chambers (2008, pp. 8-9) dat hoe meer belang politieke filosofieën hechten aan ‘keuze’, des te minder belang ze hechten aan de invloed van sociale constructies¹⁶. Volgens haar toont een adequaat begrip van de invloed van sociale context wat er mis is met liberaal individualisme. Recent werk binnen feministische ethiek toont hoe men werkt aan een hertaling van dit ‘zelf’ (Brennan 1999, p. 866). Eerder dan puur individualistisch, wordt het ‘zelf’ gedefinieerd als fundamenteel relationeel.

6.3.3 *Vals bewustzijn*

Ten slotte moeten radicaal-feministen een antwoord vinden op de tegenwerping van het pro-sekswerkkamp dat ervaring, ondanks alle veronderstelde onderdrukking,

¹⁶ Deze analyse leunt aan bij het ‘postmoderne feminisme’. Dit is een verwijzing naar de structuralistische linguïstiek die als model gebruikt wordt voor sociale wetenschappen, volgens dewelke we pas in verhouding tot iets anders in staat zijn om elementen (linguïstisch) af te bakenen (Simm 2004, pp. 140-141). Volgens Simm (ibid., p. 142) waren er echter geen expliciete tussenkomsten van postmoderne feministen tijdens de onderhandelingen van het Palermo protocol.

niettemin zou aantonen dat sommige vrouwen toch de vrije keuze maken om zich te engageren in de seksindustrie.

Om deze kritiek te weerleggen grijpen radicaal-feministen naar een term die haar oorsprong kent in het marxisme: *'false consciousness'* of 'vals bewustzijn'. Marx stelde dat de ideeën van de heersende klasse ook altijd de heersende ideeën zijn. Omdat de onderdrukten hun onderdrukking om de één of andere reden aanvaarden, zijn samenlevingen niet louter en alleen gebouwd op dwang (Rosen 2003). Voor Marx valt dergelijk vals bewustzijn samen met ideologie als een zelfbevestigend systeem.

Dit kent een echo bij Susan Babbitt (1996, p. 39) die stelt dat onderdrukking ertoe kan leiden dat vrouwen hun onderdrukte positie internaliseren waardoor hun verlangens effectief deze ondergeschikte positie weerspiegelen. Volgens radicaal-feministen zijn vrouwen die 'kiezen' voor sekswerk dan ook slachtoffer van dergelijk vals bewustzijn. Ze zouden niet meer het vermogen hebben om hun eigen onderdrukking te erkennen (Chuang 2010, pp. 1664-1665). Als psychologisch afweermechanisme zou dit vals bewustzijn ervoor zorgen dat ze het schadelijk seksueel misbruik negeren dat ze als 'vrijwillige' sekswerkers ondergaan (Simm 2004, p. 138).

Aangezien mijn onderzoek wil aantonen hoe de discussie over 'trafficking' teruggaat op een normatieve discussie met conflicterende visies over prostitutie, is het interessant om te reflecteren over hoe ook dit aspect van vals bewustzijn teruggaat op normatieve gronden. De idee dat er zoiets kan zijn als een vals bewustzijn, suggereert dat mensen kunnen willen wat ze *eigenlijk* niet 'willen'. Dit klinkt paradoxaal, maar Babbitt (1996, pp. 39-40) legt het als volgt uit:

In [cases where an individual fails to possess preferences and desires that adequately reflect an interest in her own human flourishing] we may want to say that an individual possesses an objective interest in goods that go beyond what she would desire for herself even if she were not mistaken about her options or the consequences of pursuing them.

Deze visie gaat er dus van uit dat er objectieve belangen bestaan, wars van wat iemand wil. Wanneer morele uitspraken over wat al dan niet 'goed' is kunnen bestaan los van ons subjectief aanvoelen, dan betekent dit dat de waarheidswaarden van

morele uitspraken objectief vastliggen. Dit suggereert een meta-ethisch objectivistische visie op moraal. We kunnen ons volgens deze visie dus vergissen over wat goed is, ook al gaat dit in tegen ons eigen aanvoelen.

Sommige filosofen bevestigen inderdaad dat er zaken zijn die een individu moet willen, ongeacht wat het individu er zelf over denkt. Deze visie kan echter moeilijk anders dan terugvallen op waardeoordelen om te bepalen wat goed is en wat slecht is voor mensen. Pogingen van filosofen om te bepalen wat de goede zaken zijn die op zichzelf iemands leven beter maken, resulteerden volgens Shaw (1999, pp. 56-58) echter altijd in conflicterende opsommingen.

Er volgen dus onvermijdelijk normatieve claims uit deze meta-ethische positie. Vanuit een abolitionistisch-feministische ethiek zal het dan ook niet verwonderen dat prostitutie, al dan niet vrijwillig, niet op de ‘objectieve lijst’ zal staan van wat goed is voor mensen. De ‘objectieve lijst’ lijkt dus maar ‘objectief’ intern aan een bepaald normatief systeem. Volgens sommige feministische posities is de term ‘*internalized oppression*’ beter dan de term ‘vals bewustzijn’, omdat deze niet zou suggereren dat een ‘waar bewustzijn’ mogelijk is (Higgins 1997, p. 1693). Dit verandert echter niets substantieel aan de veronderstelde normatieve keuzegrond wanneer ‘*internalized oppression*’ wordt ingeroepen om aan te tonen dat men niet altijd wil wat men ‘objectief’ zou moeten willen.

6.4 Conclusie

De manier waarop ‘trafficking’ zich verhoudt tot prostitutie heeft te maken met een onderliggend conflict binnen het brede feminisme. Dit hoofdstuk had als hoofdzakelijke doelstelling om de aard van dit conflict van naderbij te onderzoeken. Ik argumenteerde dat er grosso modo twee paradigma’s zijn die in de ‘*sex wars*’ tegenover elkaar staan met een tegengestelde visie op sekswerk en een verschillend onderliggend waardesysteem. Wanneer elk redeneert vanuit de eigen ‘theorie’ dan zal louter rationele argumentatie niet volstaan om elkaar te overtuigen. Gezien de normatieve aard van die onenigheid zal er een element van *overreding* nodig zijn. Ik heb proberen aantonen dat die normatieve aard in belangrijke mate teruggaat op een onenigheid met betrekking tot welke waarde, ten dienste van welk belang, het meeste nadruk verdient. Voor de pro-sekswerkjzijde is dit in grote lijnen samen te vatten als een focus op eigen vrije keuze, zelfbepaling en *empowerment* – drie concepten die in

het volgende deel hun synthese zullen kennen in de consentnotie. Radicaal-feministen stellen daar tegenover dat een onderscheid tussen prostitutie als keuze en prostitutie als exploitatie noodzakelijkerwijze vals is. Volgens hen staat prostitutie immers symbool voor een maatschappelijke orde gekenmerkt door mannelijke dominantie: een 'keuze' voor prostitutie is een 'keuze' voor uitbuiting. Zoals ik in het volgende deel zal proberen aantonen is het dit concept van exploitatie dat zij als centraal aspect van 'trafficking' zullen beschouwen. Het volgende deel is erop gericht om te tonen hoe deze tegengestelde visies op prostitutie zich (discursief) weerspiegelen in het traffickingdebat.

Deel II

Hoe de onderliggende belangen zich tonen in een normatief spreken over 'trafficking'

De openheid van het begrip 'trafficking', wordt – zoals geargumenteed in Deel I – opgevuld met een belangengebonden normativiteit die in belangrijke mate teruggaat op welbepaalde feministische standpunten ten aanzien van prostitutie. In dit deel zal ik die normativiteit op twee niveaus verder behandelen. Op een eerste niveau zal ik proberen aantonen hoe die standpunten over prostitutie zich weerspiegelen in de respectievelijke standpunten over 'trafficking' en hoe zich dat toont in de gehanteerde definities van 'trafficking'. Op een tweede, dieperliggend niveau zal ik argumenteren dat de concepten die gehanteerd worden als bouwstenen om 'trafficking' te definiëren, niet minder gecontesteerd zijn dan 'trafficking' zelf. Er zal zich aldus op beide niveaus een zekere normativiteit van spreken tonen.

7 Feministische standpunten over ‘trafficking’: op weg naar een definitie

Bovenstaande analyse moet nu teruggebracht worden tot het traffickingdebat. Ik zal argumenteren dat de visie die men onderhoudt met betrekking tot de mogelijkheid van vrijwillige prostitutie in belangrijke mate ook de discussie over de betekenis van ‘trafficking’ bepaalt. Ik argumenteer dat de erfenis van de feministische debatten, met de tegengestelde ideologische belangen, leidt tot verschillende woordelijke definities van ‘trafficking’.

In dit hoofdstuk tracht ik aldus aan te tonen dat het abolitionistische CATW uit is op een gelijkschakeling van prostitutie en ‘trafficking’, gemotiveerd door hun positie in de geschetste ‘sex wars’. Daartegenover staat GAATW dat zich net verzet tegen dergelijke gelijkschakeling, eveneens gemotiveerd door hun overeenkomstige positie in de ‘sex wars’. De partijen die tegenover elkaar staan in het debat, zetten hun onenigheid discursief voort met de definities die ze hanteren en de nadruk die ze daarbij leggen op onderscheiden termen. Ik probeer aan te tonen dat CATW streeft naar een definitie met ‘exploitatie’ als centraal element, om zo een identiteitsrelatie in te stellen tussen ‘trafficking’ en prostitutie, in lijn met hun ideologische, abolitionistische overtuigingen. GAATW plaatst hier vanuit hun pro-sekswerkpositie ‘consent’ tegenover als primaire element. Daaropvolgend zal ik nagaan hoe dit zich vertaalt in de VN-definitie die geboden wordt in het Palermo protocol. Deze definitie combineert de beide concepten, ‘exploitatie’ en ‘consent’. De definitie is als het ware een ‘compromisdefinitie’ die toelaat dat zowel de abolitionistische zijde als de pro-sekswerkzijde het protocol kunnen hanteren om hun eigen standpunt, ten koste van dat van hun tegenstander, te verdedigen.

7.1 CATW: abolitionistische positie tegenover ‘trafficking’

7.1.1 ‘Trafficking’ als exploitatie

Bij de onderhandelingen over het Palermo protocol in 2000, werd de “neo-abolitionistische lobby” (Doezema 2010, p. 14) geleid door CATW, die prostitutie willen uitbannen door de gehele seksindustrie te criminaliseren (Simm 2004, p. 138). Als heuristische richtlijn zou men kunnen stellen dat als volgens abolitionisten prostitutie geweldpleging tegen en uitbuiting van vrouwen is, ‘trafficking’ dat zeker is.

Wanneer men de reeds vermelde richtlijnen van Jahic & Finckenauer volgt en ‘trafficking’ bekijkt vanuit de mogelijke politieke invalshoeken, dan past het

standpunt van CATW in de interpretatie van ‘trafficking’ als prostitutie. Doezema (2002, p. 20) beschrijft hoe aldus geclaimd wordt dat alle prostitutie, ongeacht eventuele consent, beschouwd moet worden als ‘trafficking’. Volgens deze interpretatie zijn alle sekswerkers traffickingslachtoffers die bescherming nodig hebben. Tegelijk zijn zowel klanten, als pooiers en traffickers actoren in een crimineel netwerk van uitbuiting. Door ‘trafficking’ en prostitutie als verweven begrippen te beschouwen, kan men medelijden en sympathie opwekken voor het traffickingslachtoffer om zo tegelijk bijval te vinden voor een anti-prostitutiebeleid. Dit is een terugkerende aanpak in zowel het huidige traffickingdebat als in het negentiende-eeuws debat over ‘witte slavernij’ (Jahic & Finckenauer 2005, p. 33).

In het licht hiervan krijgt de stelling van Bromfield & Capous-Desyllas (2012, p. 244) dat ‘trafficking’ inwisselbaar gebruikt wordt met termen als prostitutie, slavernij en seksuele uitbuiting, meer perspectief. Zo ziet Wolfe (2004, p. 421) sekstrafficking als een typische kwaal van onze patriarchale samenleving. Volgens haar is ‘trafficking’ de “quintessential violation of women’s autonomy and human rights, and the ultimate reflection of our status as the property of men and as creatures who exist primarily to service men’s sexual desire.” Abolitionisten zien traffickingpraktijken aldus als de emblematische uiting van vrouwelijke exploitatie in een door mannen overheerste samenleving (O’Connell Davidson 2006, pp. 7-8).

Als prostitutie ten gevolge van culturele en sociale ongelijkheden tussen mannen en vrouwen exploitatief is, dan is er geen reden om ‘trafficking’ te scheiden van een verkeerdelijk veronderstelde vorm van vrijwillige prostitutie. Kortom, radicaal-feministen die prostituees zien als exemplaire slachtoffers in een patriarchale samenleving, maken geen onderscheid tussen prostitutie en ‘trafficking’ (Simm 2004, p. 138). Dorchen Leidholdt (2003, p. 180), stichtend lid en bestuurslid van CATW, stelt expliciet dat prostitutie een even grote ramp betekent voor mensenrechten als sekstrafficking. Dit echoot Jeffreys’ pleidooi om prostitutie en sekstrafficking te erkennen als ‘*harmful cultural/traditional practices against women*’. Omdat trafficking en prostitutie allebei een uitdrukking zijn van wat de VN zouden moeten erkennen als “*harmful cultural/traditional practices against women*” is het onderscheid dat ‘sekswerkfeministen’ aanhouden tussen prostitutie en ‘trafficking’ niet houdbaar (Jeffreys 2004, p. 387). Dit is ook het standpunt dat Leidholdt (2011a) voordroeg op een VN-congres over trafficking: ‘trafficking’ is een globale vorm van prostitutie en ‘vrijwillige prostitutie’ is een *contradictio in terminis*. Wie zegt dat men vrijwillig kan

instemmen met prostitutie en sekstrafficking, vergeet dat deze toestemming niets betekent, beschouwd tegen de achtergrond van de sociale voorwaarden die deze beslissing beïnvloeden: “For many women in prostitution, consent is preceded by and conditioned on traumatic abuse” (Leidholdt 2011b). Beide zijn onderdeel van een systeem van genderonderdrukking dat geweldplegingen tegen vrouwen maximaal uitbuit, hetgeen duidelijk het traditioneel abolitionistisch standpunt echoot. Het pro-sekswerkmodel dat prostitutie beschouwt als arbeid, is volgens hen namelijk een verkeerd model.

De gevoeligheid die ik veronderstel voor het al dan niet opnemen van bepaalde taaldaden vanuit een zekere machtspositie, verraadt hoe CATW zich verhoudt ten aanzien van het talig kader dat pro-sekswerkfeministen aannemen. Wie bouwt op de bouwvallige fundering van verondersteld vrijwillige prostitutie wordt, aldus Raymond (1998), verleid om te spreken over ‘vrijwillige trafficking’. Raymond, net als Leidholdt bestuurslid van CATW, stelt dat “[f]ew human rights activists and people of conscience would use the term ‘forced slavery’ or ‘forced apartheid’ but so glibly slip into the language of forced prostitution and, now, forced trafficking” (ibid.). Als de emergentie van een concept altijd het resultaat is van machtsverhoudingen dan zou de “slip into the language of forced prostitution” betekenen dat de abolitionisten van CATW de conceptuele en dus politieke strijd om ‘trafficking’ verloren hebben. Voor hen was er dus een tegenoffensief nodig om de gebruiksregels te grijpen, ze te verdraaien en te gebruiken tegen degenen die ze heeft ingesteld (Foucault 2001b, p. 1013). In die zin heeft Raymond (1998) gelijk, het is niet louter een semantisch debat: als de werkelijkheid aan “the thin thread of language” hangt, dan staat er meer op het spel dan semantiek, namelijk een visie op de belangen van vrouwen en hoe deze best te beschermen zijn. Het is dus geen toeval dat vanuit deze hoek ‘sekswerk’ een gevaarlijk misleidende term genoemd wordt (Leidholdt 2011b).

Leidholdt (ibid.) geeft dus de politiek-filosofische veronderstellingen weer van CATW en toont aan welke kant ze staan in de ‘sex wars’. Het *Briefing Handbook* van CATW dat de relatie tussen prostitutie en trafficking wil uitklaren, verwijst hierbij bovendien expliciet naar vooraanstaande stemmen uit de ‘sex wars’ zoals Barry en MacKinnon (O’Connor & Healy 2006, p. 12). CATW onderschrijft het exploitatie-argument, en neemt in dezen volgens Doezema (2010, p. 134) de hierboven besproken terminologie van de “injured prostitute” over: “In CATW’s

analysis, women's subordination is the result of sex. (...) For CATW feminists, sex is power: male power over women." Het is aantoonbaar dat het CATW als abolitionistische groepering deze filosofische standpunten veronderstelt in haar definitie van en haar strijd tegen trafficking.

7.1.2 Definitie

Het abolitionistische CATW focust zich op het exploitatieve aspect van trafficking. Dit laat hen toe om de door hen veronderstelde link tussen alle vormen van sekswerk en 'trafficking' te onderhouden. Deze parallellie, aldus Jahic & Finckenaue (2005, p. 33), tussen prostitutie en trafficking wordt gebruikt om te argumenteren tegen het gebruik van 'coërcie' of dwang in de definiëring van 'trafficking', ten gunste van het exploitatieve aspect. In de onderhandelingen over het trafficking protocol verzette CATW zich fel tegen de opname van een clause in het protocol die bewijs eist van een gebrek aan consent (Simm 2004, p. 138).

De definitie van 'trafficking' die CATW gebruikt, luidt als volgt:

Sex trafficking; the recruitment, transportation within or across borders, purchase, sale, transfer, receipt or harbouring of a person for the purpose of prostitution or exploiting the marriage or such a person. (Kelly & Regan 2000, p. 3)

Leidholdt (2003, p. 168) presenteert een licht afwijkende, maar niet minder illustratievere definitie:

[S]ex trafficking (...) is the merchandising of women's bodies for the sexual gratification of men in a sex industry that mirrored other industries in its growing globalization. (...) [It's] a paradigmatically gendered transaction, which the male buyers calls sex or prostitution while the women and children bought liken it to sexual harassment or rape. Sex tourism, military prostitution, brothel prostitution, street prostitution, strip clubs, lap dancing, international trafficking: all these I considered interrelated manifestations of local and global sex industries and components of the human rights disaster known as trafficking in women.

Wat Leidholdt (ibid., p. 177) en CATW met hun definitie willen aantonen, is tweeledig. Enerzijds willen ze aantonen dat wat we ‘sekstrafficking’ noemen, niets meer is dan “globalized prostitution”. Anderzijds, willen ze aantonen dat wat we doorgaans ‘prostitutie’ noemen, niets meer is dan “domestic trafficking”. Uit deze definitie volgt aldus een identiteitsrelatie tussen sekstrafficking en prostitutie, die pas mogelijk wordt door CATW’s abolitionistische positie te begrijpen binnen de beschouwde, ruimere feministische discussies met de bijhorende normatieve posities. Het veronderstelt namelijk dat sekstrafficking net als prostitutie en alle andere vormen van sekswerk een uitdrukking is van mannelijke dominantie (ibid., p. 180). Aangezien prostitutie een vorm van geweld is, is consent irrelevant. Dit zou dus een overbodige component zijn in de definitie. Wat dan wel de relevante component is, wordt bepaald door de gedeelde dynamiek van prostitutie en ‘trafficking’. In beide gevallen zou het om seksuele uitbuiting of exploitatie gaan:

The sex industry customers exploit trafficked and prostituted women interchangeably, for the identical purpose. (...) The sex industry businesses in which trafficked and prostituted women are exploited are often one and the same, with trafficked and domestically prostituted women ‘working’ side by side. (ibid., p. 178)

Dit laat toe om te zien hoe deze definitie hun ideologische belangen kan dienen. Door een drievoudige, discursieve aaneenschakeling van woorden, kan de politieke eis om prostitutie te verbieden geponoerd worden: ‘trafficking’ is niets anders dan prostitutie, en aangezien ‘trafficking’ een extreme vorm van exploitatie is, is ook prostitutie exploitatie. Als we ‘trafficking’ verbieden omdat het exploitatief is, dan moet ook prostitutie verboden worden. En, zoals Jahic & Finckenauer (2005, p. 33) aangeven, dergelijke definitie met een nagenoeg exclusieve focus op exploitatie van vrouwen, ongeacht een eventueel element van consent, leidt tot een aanzienlijke uitbreiding van de scope van traffickingslachtoffers. Volgens deze definitie worden alle gemigreerde sekswerkers traffickingslachtoffers.

7.2 GAATW: pro-sekswerkpositie tegenover 'trafficking'

7.2.1 'Trafficking' versus 'agency' en 'consent'

De pro-sekswerkbenadering ontkent zoals gezien de stelling dat prostitutie en trafficking samenvallen. Ronald Weitzer (2007, p. 455) stelt dat het zowel conceptueel als empirisch incorrect is om prostitutie en sekstrafficking onder dezelfde noemer te vatten. De claim dat sekstrafficking en prostitutie nauw verweven zijn, is volgens Weitzer een ideologische claim die louter postuleert dat prostitutie immoreel is (ibid., p. 450). De versmelting van prostitutie en sekstrafficking zou niets meer betekenen dan een zet richting het uitbannen van de gehele seksindustrie – het ultieme doel van wat hij een “robust moral crusade against sex trafficking” noemt (ibid., p. 447). Weitzer stelt dat organisaties als CATW deze “crusade” leiden en bovendien het debat domineren. Organisaties als GAATW¹⁷ zouden volgens hem minder gehoord worden omdat ze in het discours van de abolitionisten opzij worden gezet als de “pro-prostitution lobby”. Deze organisaties verwerpen het abolitionisme en hun primaire doel is empowerment van sekswerkers (ibid., p. 450).

GAATW maakt een duidelijk onderscheid tussen vrijwillig sekswerk en dwangarbeid, tussen prostitutie en 'trafficking' (Sullivan 2003, p. 72). Volgens GAATW heeft iedereen het recht om geïnformeerde keuzes te maken over hoe men haar of zijn leven inricht. Daarom verzetten zij zich tegen sociale krachten die op basis van ideologische gronden sekswerk proberen uit te bannen (Dottridge 2007, p. 5). Prostitutie is volgens hen niet intrinsiek exploitatief. Ze waarschuwen dat definities die 'trafficking' en prostitutie gelijkschakelen, gebruikt kunnen worden om vrijheden van sekswerkers in te perken. De discursieve hertaling van 'trafficking' als prostitutie zou dus een politiek mechanisme constitueren om sekswerk samen met prostitutie te verbieden.

Het gemaakte onderscheid tussen de conflicterende filosofische paradigma's laat ook hier toe om te bepalen in welk kamp GAATW past. De nadruk op empowerment van vrouwen in het algemeen en sekswerkers specifiek, vertoont een gevoeligheid die uitgaat van seksuele vrijheid die 'politiek correcte seksualiteit' verwerpt. Zo verscheen GAATW bij de onderhandelingen van het Palermo protocol

¹⁷ Een gelijkaardige organisatie is Global Network of Sex Work Projects (NSWP 1999).

als vertegenwoordigende partij voor de pro-sekswerkkampdelegatie¹⁸ (Simm 2004, p. 156). Het was daarbij het gedeelde strategisch belang van GAATW en ‘*sex worker rights*-activisten’ om zich te verzetten tegen abolitionisten die sekswerk legaal willen verankeren als slavernij (ibid.). Beide posities verzetten zich tegen het abolitionisme, omdat dit de ‘*agency*’ en subjectiviteit ontkent van vrouwen die migreren met oog op werk in de seksindustrie (ibid., p. 160).

In hun strijd tegen gedwongen prostitutie en ‘trafficking’, als onderscheiden van vrijwillig sekswerk, staat respect voor autonomie dus centraal. Dit staat inderdaad radicaal tegenover het standpunt van het abolitionistische CATW volgens hetwelk er geen onderscheid is tussen prostitutie en ‘trafficking’, laat staan dat een autonome keuze voor prostitutie mogelijk zou zijn. Met de woorden van Meyers (2013, pp. 436-437): “[GAATW] (...) oppose sex trafficking but do not oppose sex work. Their foe is forced prostitution, not voluntary prostitution, and their method is human rights advocacy in the service of respect for women’s autonomy.”¹⁹

Het is binnen het aangenomen Foucaultiaans kader daarom tekenend dat de abolitionistische vereenzelviging van prostitutie en ‘trafficking’ door Chuang (2010, p. 1699) gekarakteriseerd wordt als een “discursive slippage”. Zo wordt volgens Chuang elke mogelijke vorm van ‘agency’ van de sekswerker uitgewist en vervangen

¹⁸ Een kleine nuancering hierbij: ik introduceerde het ‘pro-sekswerkkamp’, als een homogene verzameling. Die homogeniteit is echter eerder methodologisch. Hoewel wat bekend staat als de ‘*sex worker rights*-positie’ voortkwam uit de sekswerkpositie, zijn er bepaalde ‘*sex worker rights*’ activisten die zich verzetten tegen het klassieke onderscheid dat het sekswerkkamp maakt tussen gedwongen en vrijwillige prostitutie (zie o.a. Doezema 2010, p. 168 en Simm 2004, pp. 156-159). De voornaamste kritiek is dat de pro-sekswerkkampfeministen enkel focussen op de rechten van traffickingsslachtoffers en niet op de rechten van vrijwillige sekswerkers.

¹⁹ Meyers biedt bovendien een interessant argument tegen Miriams argumentatie met betrekking tot het zogenaamde mannelijk ‘seksrecht’, dat duidelijk maakt dat beide posities een fundamenteel verschillende conceptie hebben van ‘agency’. Volgens Meyers (2013, p. 430) is er geen sprake van zo’n seksrecht dat abolitionisten veronderstellen. De veronderstelling dat autonome ‘agency’ onmogelijk is in een patriarchale samenleving vertrekt volgens Meyers van een simplistische autonomieconceptie. Autonomie is namelijk een graduele kwestie. Onderdrukte vrouwen geven zich volgens Meyers (ibid., p. 435) niet louter over aan hun onderdrukking, maar hervinden hun eigenwaarde en kunnen hun “agentic skills” hanteren om ondanks hun situatie niettemin mogelijkheden te zien. Een patriarchale samenleving die vrouwen ongelijk behandelt in vergelijking met mannen, is daarom volgens Meyers geen voldoende voorwaarde om het onderscheid tussen vrijwillige en gedwongen prostitutie op te heffen.

door een “totalizing narrative of victimization that refuses to engage in any marking of relative control or freedom”.

Er ligt dus een andere normatief-filosofische conceptie van autonomie, ‘agency’ en ‘consent’ ten grondslag aan het standpunt dat pro-sekswerkkorganisaties innemen met betrekking tot ‘trafficking’. De regelgevende theorie die instaat voor betekenisvolle taaldaden over ‘trafficking’ staat als het ware haaks op deze van CATW. Deze ideologische divergentie toont zich als een uitloper van de zogenaamde ‘sex wars’ – verwijst dus naar de ‘*Entstehungsherd*’ van deze interpretatiestrijd – en laat zich gelden in hoe GAATW tot een definitie van ‘trafficking’ komt.

7.2.2 Definitie

De GAATW-definitie wijkt af van de CATW-definitie. GAATW hanteert een strikt onderscheid tussen “migration with consent” en “trafficking with consent”. Omdat niemand volgens GAATW kan instemmen met dwang, is ‘*trafficking with consent*’ een *contradictio in terminis* (Pearson 2000, p. 31). Dat GAATW dit strikt onderscheid kan aanhouden, heeft te maken met wat zij aanduiden als constitutief aspect van ‘trafficking’. Voor hen maken de coërcieve en abusieve voorwaarden het kernelement uit van ‘trafficking’ (ibid., p. 29). Met betrekking tot trafficking is dwang primair aan exploitatie. Hieruit volgt volgens hen dat als we willen spreken in termen van seksuele uitbuiting, dit altijd moet gebeuren in referentie tot het gebruik van dwang of macht. Dit hangt samen met hun normatieve prioritering van zelfdeterminatie en autonome ‘agency’.

De definitie die zij uiteindelijk bieden van ‘trafficking’ luidt als volgt:

All acts and attempted acts involved in the recruitment, transportation within and across borders, purchase, sale, transfer, receipt or harbouring of a person involving the use of deception, coercion (including the use or threat of force or the abuse of authority) or debt bondage for the purpose of placing or holding such person, whether for pay or not, in servitude (domestic, sexual or reproductive), in forced or bonded labour, or in slavery like conditions, in a community other than the one in which such person lived at the time of the original deception, coercion or debt bondage. (ibid., pp. 26-27)

Samengevat veronderstelt deze definitie dat vrijwillige prostitutie mogelijk is op basis van consent, en dat seksuele exploitatie altijd het gevolg is van dwang. Vrijwillige prostitutie is geen ‘trafficking’, gedwongen prostitutie wel.

De discursieve mogelijkheden van de respectievelijke definities van ‘trafficking’ worden voor beide partijen dus afgebakend door onderling verschillende termen, die teruggaan op respectievelijke posities binnen de ‘sex wars’ – de feministische debatten over prostitutie. Elk van deze posities veronderstelt minstens impliciet een bepaald wijsgerig kader waarvan betekenisclaims hun inhoud afleiden. De centrale discursieve spil van het abolitionistische CATW, dat met beide voeten in het radicaal-feministische paradigma staat, is exploitatie; deze van GAATW, die een pro-sekswerkpositie veronderstellen, is consent, keuze en autonomie of, in omgekeerde richting, dwang of coërcie.

7.3 Palermo protocol: ambiguïteit in de VN-definitie

Hoe verhoudt de officiële VN-definitie – geboden door het Palermo protocol – zich tegenover de standpunten van deze twee partijen, elk met hun respectievelijke invulling van ‘trafficking’? Volgens die VN-definitie houdt ‘trafficking’ het volgende in:

For the purposes of this Protocol:

- (a) “Trafficking in persons” shall mean the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs;
- (b) The consent of a victim of trafficking in persons to the intended exploitation set forth in subparagraph (a) of this article shall be irrelevant where any of the means set forth in subparagraph (a) have been used;

- (c) The recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of a child for the purpose of exploitation shall be considered “trafficking in persons” even if this does not involve any of the means set forth in subparagraph (a) of this article;
- (d) “Child” shall mean any person under eighteen years of age.” (UNODC 2004, pp. 42-43)

De definitie is dus gebouwd op drie modules, respectievelijk: een act (werving, vervoeren, overdragen, huisvesten of opnemen), een middelenrelatie (dreigen met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, ontvoering, fraude, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie of het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om instemming te bekomen) en een doel (uitbuiting: prostitutie van anderen, seksuele uitbuiting, dwangarbeid, slavernij of gelijkaardige praktijken en het verwijderen van organen). Het protocol erkent dus dat er trafficking kan zijn voor andere redenen dan prostitutie, maar bevestigt niettemin een “special relationship” tussen prostitutie en ‘trafficking’ (Munro 2005, p. 96).

7.3.1 ‘Consent’ of ‘exploitatie’, GAATW of CATW?

‘Consent’ en ‘exploitatie’ vallen op als de twee kernwoorden. Er is een *prima facie* prioritering van exploitatie tegenover consent, hetgeen een lezing suggereert in overeenstemming met CATW, maar dit is ‘enkel’ zo in het geval van dwang, bedreiging, misleiding, fraude, machtsmisbruik, misbruik van kwetsbaarheid²⁰ of het verstrekken van betaling/voordelen. Het laat dus een impliciete mogelijkheid open dat bepaalde vormen van consent transformatief zijn, hetgeen ruimte laat voor een GAATW-gezinde lezing (Munro 2005, pp. 99-100). Zoals Sullivan (2003, p. 81) aangeeft, is in sommige gevallen het coërcieve element het bepalende element om trafficking te erkennen, maar anderzijds is het van toepassing op niet-gedwongen of zelfs consensuele activiteiten die als seksuele exploitatie begrepen kunnen worden. Dit is een eerste bron van ambiguïteit.

De manier waarop ‘exploitatie’ wordt besproken in het protocol is bovendien circulair: “the exploitation inherent in sex trafficking [is defined] by reference to the

²⁰ De sterkte van de *prima facie* prioritering zal in belangrijke mate afhangen van hoe strikt of hoe ruim “abuse of vulnerability” gelezen wordt.

exploitation in prostitution (...) [and thus] it becomes clear that the meaning (...) of the concept of exploitation deployed here is ill-defined” (Munro 2008, pp. 257-258). Verder biedt het protocol enkel een “minimum list” van wat geldt als exploitatie, hetgeen evenzeer een bron van ambiguïteit is. Een inclusieve definitie van ‘exploitatie’ wordt niet gegeven.

Dit legt volgens sommigen de weg open om prostitutie te verbieden (zoals besproken in hoofdstuk 5; de Heredia 2007, p. 313; Ditmore & Wijers 2003, p. 87; Doezema 2005, p. 62). Dit gebrek aan definitie is weliswaar begrijpelijk, gezien de veelheid aan invullingen van uitbuiting (zie hiervoor o.a. Wertheimer 1996, pp. 10-12), maar het faciliteert niettemin een normatief ingrijpen vanwege de intuïtieve kracht van de term ‘exploitatie’. Zo was het volgens Doezema (2010, p. 164) duidelijk dat ‘seksuele exploitatie’ tijdens de onderhandelingen verwees naar prostitutie, ondanks het gebrek aan definitie – waardoor CATW er in slaagde impliciet betekenis te fixeren in lijn met hun politieke belangen. Hoewel de VN (UNODC, 2014a) beweert een neutraal standpunt in te nemen ten aanzien van prostitutie – overigens de gegeven reden waarom “exploitation of the prostitution of others”, “other forms of sexual exploitation” of prostitutie tout court niet gedefinieerd worden – lijkt het volgens deze definitie weinig inspanning te kosten om prostitutie binnen te loodsen in de criminele sfeer van mensenhandel. In dit verband is het belangrijk om op te merken dat de meerderheid van de betreffende Europese landen alle, of toch de meeste, vormen van exploitatie strafbaar maakten die in artikel 3 van het protocol zijn opgenomen. Verder stelt het UNODC dat “it must be stressed that the UN Trafficking Protocol requires Member States to criminalize trafficking in persons in all its forms, as defined in article 3” (Sarrica 2009, pp. 5-6).

7.3.2 *Mensenrechten in de marge van de tekst*

De schaduwzijde van deze ambiguïteit is volgens Doezema (2005, p. 80) dat er in het uiteindelijke protocol geen plaats was voor sekswerkersrechten:

The sex worker is banished to the margins of the text, left to a precarious existence without the cover of international law. (...) [T]he Trafficking Protocol offers nothing to sex workers whose human rights are abused, but who fall outside of the narrowly constructed category of ‘trafficking victim’.

Foucaults strijdmetafoor toegepast op betekenisvolheid toont ook hier hoe anderen machtpotentie hebben over wat sprekers al dan niet kunnen zeggen: sekswerkers worden uitgesloten uit het discours over sekswerk en 'trafficking'. Zo wordt de situatie er één waarin 'experts', in dit geval feministische filosofen, ethici, criminologen en juristen, zich uitspreken over het gedrag en de rechten van sekswerkers. Zij staan als het ware in het meta-historische perspectief dat de plaats van *de waarheid* inzake 'trafficking' en prostitutie wil blootleggen.

Dit had volgens de Heredia (2007, p. 313) en Ditmore & Wijers (2003, p. 87) tegelijk consequenties voor de rechten van getraffickte personen. Zo maakte de tweestrijd tussen CATW en GAATW samenwerking onmogelijk over een kwestie waarover beide partijen het in principe eens zouden kunnen zijn: de bescherming van mensenrechten van traffickingslachtoffers. Volgens Ditmore & Wijers (*ibid.*) opende dit een bepaalde "interpretative leeway" voor de ondertekenende staten:

[A]lthough the Protocol leaves governments free to treat sex work as legitimate work, it (also) does not prevent them from further criminalising sex work and sex workers in the name of combating trafficking. In addition, the Protocol does little to protect the rights of trafficked persons, leaving it to the discretion of the signatory countries whether to arrest, prosecute and deport them or provide them with protection and assistance.

De verdere moeilijkheid die daar dus uit volgt, is dat het tot de vraag leidt of traffickingslachtoffers als "victims of human rights violations" of als "illegal migrants" behandeld moeten worden (van den Anker 2006, p. 166). De bekommernis om mensenrechten van traffickingslachtoffers tegenover de weigering om mensenrechten van sekswerkers te erkennen, duidt volgens Kapur (2005, p. 117) op een onderscheid tussen twee categorieën vrouwen, waarbij mensenrechten relatief worden aan de status van de betrokken persoon: "where the [third world] sex-workers (...) are deemed to be the primary targets of coercion, (...) those in the first world are deemed to have (...) choices." Dergelijke "turn to human rights" is dus niet onproblematisch (Munro 2008, p. 244) en leidt tot interessante discussies binnen de feministische ethiek waar aandacht uitgaat naar de filosofische en politieke waarde

van ‘rechten’ (Brennan 1999). Er is echter geen ruimte om dit verder in detail uit te werken²¹.

7.3.3 Conceptuele vaagheid, emotieve scherpheid

De elementen die door beide partijen benadrukt zijn – ‘consent’ en ‘exploitatie’ – komen dus aan bod in de definitie, maar dit is klaarblijkelijk geen garantie op eensgezindheid (Munro 2005, p. 100). Integendeel: men zou kunnen stellen dat net omdat het protocol een compromisdefinitie biedt, de onenigheid tussen de betrokken partijen nog duidelijker werd. Dit wordt onder andere verdedigd door Sullivan (2003, pp. 80-82). Het probleem is vooral dat in de definitie termen gebruikt worden die conceptueel vaag, maar emotioneel bijzonder scherp zijn – Wertheimer (1996, p. 5) spreekt in dit verband over het begrip ‘exploitatie’ als “rhetorical placeholder for expressing disapproval”. Dit is een probleem dat ook door de VN zelf erkend wordt. In een ‘*issue paper*’ (zie hoofdstuk 8) bedoeld om klaarheid te scheppen rond het begrip ‘consent’, wordt aangegeven dat “[t]here currently [is] a tension between those who support a conservative or even restrictive interpretation of the concept of trafficking, and those who advocate for its expansion” (UNODC 2014b, p. 5).

Het is dan ook tekenend dat zowel CATW als GAATW het protocol hanteren om hun eigen standpunt te rechtvaardigen, en dat van hun tegenstander te ontkrachten. Zo stelt CATW in een verduidelijking van het protocol dat het protocol erkent dat exploitatie van prostitutie en ‘trafficking’ onscheidbaar zijn en dat het kernelement van ‘trafficking’ het exploitatieve karakter is (Raymond 2001, p. 5; Raymond 2002, p. 495). CATW roept bovendien haar leden op om de ‘correcte’

²¹ Volgens Olsen (1984, p. 391; p. 412), bijvoorbeeld, draagt een rechtsbenadering noch bij tot een oplossing voor concrete probleemsituaties, noch tot een verbetering van de positie van vrouwen. Dit is volgens haar de reden waarom bepaalde feministen dergelijke “rights analysis” laten varen. Recente feministische ethiek pleit echter veeleer voor een *herziening* van het rechtenconcept, eerder dan voor een loutere verwerping ervan. Het probleem zou eerder liggen bij de nadruk op abstractie en individualisme dan op de idee van rechten op zich (Brennan 1999, p. 866). De kritiek op “right-based” moraaltheorieën is gericht op de conceptie van het autonome ‘zelf’ als eiser van rechten. Volgens sommige feministische theoretici kan een rechtenconcept niettemin handig zijn voor feministische ethiek, indien het niet verbonden wordt met een individualistisch mensbeeld. Rechten moeten daarentegen beschouwd worden als relationeel en verbonden met morele verantwoordelijkheden en praktijken (ibid., p. 867), niet als geabstraheerd van sociale contexten waarbij machtsdynamieken noodzakelijkerwijs gesimplificeerd worden (Munro 2008, p. 244).

implementatie van het protocol op te volgen en om te strijden tegen de tendens om ‘trafficking’ en prostitutie te onderscheiden (Sullivan 2003, p. 82).

Waar CATW stelt dat de basisteneur van de conventie van 1949 behouden is – namelijk dat exploitatie van prostitutie en ‘trafficking’ onscheidbaar zijn (Sullivan 2003, p. 82) – stelt GAATW dat het trafficking protocol “takes a different approach to trafficking from that contained in the 1949 Convention” (Pearson 2000, p. 25). Het huidige protocol zou namelijk wel het onderscheid tussen gedwongen en vrijwillige prostitutie erkennen. In tegenstelling tot wat CATW zegt, laat het protocol volgens GAATW overheden toe om enkel te focussen op gedwongen prostitutie en andere misdaden die een coërcief element bevatten (ibid.).

Kortom, de Foucaultiaanse ‘interpretatie’ van het Palermo protocol “[peut] être [ployée] au gré de tel ou tel” – de interpretatiestrijd zet zich voort (Foucault 2001b, p. 1013).

7.4 Conclusie

Ik heb proberen aantonen hoe de onenigheid over de koppeling van prostitutie aan ‘trafficking’ teruggaat op de feministische debatten (hoofdstuk 5 en 6) en hoe de definitiestrijd om ‘trafficking’ deze belangengebonden standpunten weerspiegelt. De positie van GAATW staat daarbij, met hun focus op vrije consensuele keuzes, in het pro-sekswerkparadigma, terwijl het radicaal-feministische CATW met de gelijkschakeling tussen ‘trafficking’ en prostitutie een abolitionistische visie uitdraagt. De verschillende posities ten opzichte van prostitutie, gevoed door uiteenlopende normatieve filosofische kaders leidden tot verschillende standpunten en respectievelijke definities van ‘trafficking’, gebruikmakend van concepten die rechtstreeks teruggaan op de veronderstelde semantische horizon die door de ‘sex wars’ werd blootgelegd. GAATW plaatst andere concepten – ‘consent’ – centraal in een definitie van ‘trafficking’, dan CATW – ‘exploitatie’.

De genealogische invalshoek toonde zo hoe er een discursieve strijd gevoerd werd om concepten op de politieke agenda te krijgen. We zagen ook hoe beide kampen voor zichzelf de overwinning van de definitiestrijd opeisen. Aangezien de VN-definitie een compromis is tussen beide posities, gaat de betekenisstrijd gewoon door. In de zoektocht naar een definitie van en een wetgeving rond ‘trafficking’ speelden strategische belangen dus een belangrijke rol.

Volgens de Foucaultiaanse methode zijn woorden aldus het resultaat van een strijd, eerder dan dat ze een vastliggende betekenis zouden hebben. De wapens waarmee deze strijd gevoerd wordt, zijn echter nog niet bepaald. In Deel III zal ik zo'n 'wapen' – namelijk Stevensons persuasieve definities – toelichten en aantonen hoe dit inzetbaar was en is in het traffickingdebat. Ik zet in Deel III dus eerst een stap terug om de congruentie tussen Foucaults en Stevensons denken te bespreken, en dan pas ik deze methode toe op de behandelde definities van CATW en GAATW.

Vooreerst behandel ik in hoofdstuk 8, op een dieperliggend analyseniveau, hoe (inter)nationale wetgevingen onkritisch gebruikmaken van concepten als 'consent', 'exploitatie' en 'waardigheid' en zo de onenigheid over deze begrippen negeren. De termen worden vaag gehouden zodanig dat belanghebbende partijen de protocollaire voorzieningen kunnen interpreteren volgens "their own conflicting and multi-faced agendas" (Munro 2008, pp. 261-262). Hoofdstuk 8 is geen essentieel onderdeel van mijn argumentatie, maar is niettemin opgenomen in de tekst, gezien de actualiteit van de debatten. Wie direct wil overgaan tot de ontwikkeling van de Foucaultiaanse-Stevensoniaanse methodiek en de toepassing ervan op de definities van CATW en GAATW kan dit hoofdstuk overslaan.

8 Exploitatie, consent en waardigheid²²

Het is tekenend dat de VN in 2014 heeft erkend dat er onder de verschillende lidstaten onenigheid is over hoe de *waarden* begrepen moeten worden die onderliggend zijn aan en gebruikt worden in het Palermo protocol. In de ‘*issue paper*’ die ik aankondigde in het vorige hoofdstuk staat te lezen:

The issue of trafficking for sexual exploitation provides a good example: values of human dignity are often invoked to support a broad reading of exploitation in this context, on the basis that prostitution cannot be meaningfully consented to. However other practitioners pointed out that to reject the possibility that some persons working in prostitution are exercising a form of agency may undermine the core values of autonomy and freedom. (UNODC 2014b, p. 9)

Deze erkenning suggereert op zich al een bevestiging van een basisveronderstelling van deze masterproef, namelijk dat dit debat in de eerste plaats een normatief, ideologisch debat is. De waarden waar het voornamelijk over het gaat, zijn consent, exploitatie en waardigheid.

In het vorige hoofdstuk heb ik proberen aantonen dat het centrale concept waarop het abolitionistische CATW zich baseert ‘exploitatie’ is, terwijl GAATW focust op ‘consent’ en de definitie van de VN deze beide concepten op een ambigue wijze verbindt. Het doel van dit hoofdstuk is om te argumenteren dat achter het schijnbaar neutrale gelaat van deze concepten een ideologische, normatieve keuze schuilgaat dat instaat voor de betekenis en (politieke) richting waarin deze concepten ingeschakeld kunnen worden.

Ik zal argumenteren dat ‘exploitatie’ een sterk gepolitiseerd begrip is doordat het afhankelijk is van een (politieke) invulling van rechtvaardigheid. Hieraan gekoppeld ga ik dieper in op de nauwe band tussen ‘exploitatie’ en ‘consent’. Met betrekking tot dit laatste concept probeer ik aan te tonen dat de vaststelling van consent tot empirische problemen leidt en slechts mogelijk wordt vanuit een ‘paradigmagestuurde’ manier van kijken. Tot slot argumenteer ik dat de waarde van

²² Dit hoofdstuk is niet noodzakelijk om de argumentatie van deze masterproef te volgen, maar heeft niettemin betrekking op een actuele discussie binnen de huidige (politieke en academische) literatuur.

‘consent’ in belangrijke mate teruggaat op het ruimere concept ‘waardigheid’. Ik probeer aan te tonen dat de rol van ‘waardigheid’ als fundamenteel ethico-juridisch instrument ingebed is in een welbepaalde historische context, en dat de meta-ethische invulling evenals de normatieve interpretatie ervan politiek gebonden is.

8.1 Exploitatie

Hoewel ‘exploitatie’ een ruim, maar intuïtief vatbaar begrip is, is het moeilijk om op een heldere manier inzicht te krijgen in wat het betekent, en wat de morele betekenis ervan is. Wertheimer (2013) geeft de volgende invulling van ‘exploitatie’: “At the most general level, A exploits B when A takes unfair advantage of B.” Echter, nu rijst de vraag wat er bedoeld wordt met ‘*unfair*’? Een niet-ideologische invulling geven van ‘*fairness*’ of rechtvaardigheid is minstens even moeilijk – en vanuit het aangenomen Foucaultiaans denkkader *onmogelijk* – als de zoektocht naar wat ‘exploitatie’ inhoudt. Arneson (1992, p. 350) schrijft in dit verband: “[there will] be as many competing conceptions of exploitation as theories of what persons owe to each other by way of fair treatment”. Wertheimer wil het hebben over exploitatie op zich: er zijn weliswaar veel transacties te bedenken waarbij er sprake is van schade en veel waarbij er sprake is van dwang, maar als we de morele betekenis van uitbuiting willen bepalen, moeten we volgens Wertheimer leren uit cases waar uitbuiting vrijwillig is en voordelig voor alle partijen. Schade en dwang zijn immers duidelijk fout en zouden aldus voor weinig concrete moeilijkheden zorgen.

De VN heeft echter nog geen verdere toelichtingen gegeven bij hoe ‘exploitatie’ begrepen moet worden met betrekking tot de definitie van ‘trafficking’. Een aangekondigde ‘*issue paper*’ belooft deze leemte op te vullen (UNODC 2014b, p. 6). Ondertussen wordt in de paper die verondersteld wordt een invulling te geven van ‘consent’ wel regelmatig beroep gedaan op de notie van ‘exploitatie’ – vooral in de context van seksuele uitbuiting – zonder te preciseren wat daarmee bedoeld wordt:

The issue of values associated with the irrelevance of consent was raised most often in connection with trafficking for sexual exploitation, sometimes with the sub-text that prostitution does not accommodate meaningful consent and any consent asserted (...) should be disregarded on that basis. (ibid., p. 75)

Exploitatie kan consent dus ondermijnen volgens deze stelling. Door echter geen leidraad te bieden over het begrip van ‘exploitatie’, wordt een ruim interpretatieveld opengelaten over hoe het begrepen moet worden – een interpretatieveld waarbinnen waarden en belangen richtinggevend zijn. Sturing hoeft in deze geen dwangmatige of propagandistische vormen aan te nemen, maar kan subtiel gebeuren door het gebruik van loutere hints. De volgende passage toont dit aan:

Many practitioners expressed, as an important ‘value’, the idea that it is (*or should be* [cursivering SS.]) impossible to consent to one’s own exploitation. However when presented with examples of exploitation that appeared to have been validly consented to (...) most modified their view to the effect that consent to *severe* exploitation or consent to exploitation that was not meaningful (because of fraud, coercion, etc.) *should be* [cursivering SS.] impossible. The evident confusion on this point is no doubt exacerbated by the lack of a clear definition of exploitation or any guidance on what threshold of severity, if any, is required. (ibid., p. 76)

Ondanks dat men hier erkent dat het gebrek aan duidelijke definitie een obstakel vormt, kunnen loutere hints voldoende zijn om normatieve overtuigingen over de aard van (en mogelijke instemming met) exploitatie te sturen en veranderen. Een positieve invulling gaat dus niet vooraf aan de normatieve waardering – zoals de door mij gecursiveerde zinsdelen aanduiden; de relatie gaat veeleer in de omgekeerde richting.

Overigens, de claim dat vrijwillige toestemming tot exploitatie onmogelijk is, wordt volgens Wertheimer (2013) gedragen door zowel libertariërs als door marxisten, maar dit is volgens hem geenszins een noodzakelijke vereiste. Wertheimer beschrijft drie mogelijke situaties. In het eerste geval kan het zijn dat de rol van de persoon die uitgebuit wordt volledig passief is; dit is wat Wertheimer “nonvolitional exploitation” noemt. Beeld je ter illustratie een situatie in waarbij persoon A foto’s van B verkoopt zonder B’s medeweten. In dergelijke situatie staat de wil van B volledig los van de transactie. Het is echter zeer onwaarschijnlijk dat zo’n situatie zich kan voordoen in een traffickingcontext. Het tweede geval gaat om instanties van wat Wertheimer “nonconsensual exploitation” noemt. Hier wordt ingegaan *tegen* de wil van wie uitgebuit wordt. Het kan gaan om bijvoorbeeld dwang of misleiding. Dergelijke gevallen zijn wel toepasbaar op veronderstelde situaties van trafficking,

maar wat dergelijke daden moreel fout maakt, is het feit dat ze dwangmatig gebeuren en/of dat er misleiding plaatsvindt. De uitbuiting is in dit geval dus ‘slechts’ secundair. De derde mogelijkheid die Wertheimer bespreekt heeft te maken met de achtergrondvoorwaarden waartegen de potentiële uitbuitingsrelatie plaatsvindt. Hier gaat het om situaties waarbij persoon A persoon B akkoord doet gaan met een wederzijds gunstige transactie waarmee (i) B onder betere situationele omstandigheden niet zou hebben ingestemd, (ii) waar A geen directe rol speelde in het creëren van die omstandigheden, (iii) A geen speciale verplichting heeft die omstandigheden te corrigeren en (iv) B volledig geïnformeerd is over de gevolgen van de diverse keuzes. Wertheimer stelt dat het moeilijk te argumenteren is wat de morele kracht is van dergelijke ‘uitbuitingssituaties’²³.

In het licht van deze laatste situatie komt Wertheimer tot wat hij de “non-worseness claim” noemt:

NWC: Interaction between A and B cannot be worse than non-interaction when A has a right not to interact with B at all, and when the interaction is mutually advantageous, consensual, and free from negative externalities (Wertheimer 2013).

Ik denk dat er in realiteit situaties inbeeldbaar zijn die voldoen aan deze beschrijving en die in een context van veronderstelde trafficking als dusdanig beschreven kunnen worden. Wie dergelijke gevallen toch effectief als ‘trafficking’ wil bestempelen, er morele betekenis aan geeft in de zin dat het gaat om een situatie die verboden moet worden, en NWC dus verwerpt, moet op zoek gaan naar andere kenmerken op basis waarvan dergelijke transacties gekenmerkt kunnen worden als defectief.

Eén mogelijkheid in dat geval is om te argumenteren dat de transactie defectief is omdat de relatie ervoor zorgt dat individuen geïnstrumentaliseerd worden. Wertheimer doet deze optie van de hand door te stellen dat puur iemand gebruiken als

²³ Vergelijk: Widdows (2009, p. 9) stelt dat ook vrouwen die ervoor *kieszen* om te worden getraffickt voor prostitutie (omdat dit hun initiële positie zou verbeteren) nog steeds in een uitbuitingsrelatie verstrikt zitten. Wertheimer plaatst hier de vraag tegenover wat de morele betekenis is van deze exploitatie. Volgens Widdows hebben feministen, uit schrik om een paternalistische houding te worden verweten, echter toegegeven aan “neoliberals” die claimen dat keuze en autonomie de enige garantie zijn voor het individu.

middel die persoon niet schaadt, tenzij vanuit Kantiaans oogpunt, of tenzij er sprake is van dwang of fraude (waardoor het zwaartepunt dus opnieuw verschuift van exploitatie naar schending van autonomie). De meest voor de hand liggende optie die overblijft, is om te claimen dat het verhandelde ‘goed’ ultiem ‘incommensurabel’ is – een mogelijkheid die evenzeer door Wertheimer verworpen wordt. Het is volgens Wertheimer in de eerste plaats namelijk niet duidelijk of zaken effectief ultiem incommensurabel kunnen zijn en, in de tweede plaats, als er al zaken ultiem incommensurabel zouden zijn, dan is het volgens hem niet duidelijk waarom transacties in die goederen *onrechtvaardig* zouden zijn.

Mayer daarentegen, die in tegenstelling tot Wertheimer een inclusieve definitie wil bieden van ‘exploitatie’ (maar daar niet in slaagt), gelooft wel dat de aard van het goed dat verhandeld wordt tijdens de transactie een morele betekenis heeft. Mayer gaat wel akkoord met Wertheimer dat ‘exploitatie’ te maken heeft met onrechtvaardigheid. Het verlies van de uitgebuitene moet namelijk gemeten worden “from the standpoint of fairness” (Mayer 2007, p. 141). Ten opzichte van de status quo ante – de situatie voorafgaand aan de transactie – is het weliswaar mogelijk dat de uitgebuitene wint, maar relatief aan de ‘rechtvaardigheid-baseline’ lijdt hij of zij verlies:

This failure of beneficence is the fundamental wrong in every case of wrongful exploitation. The failure to benefit others of which exploiters are guilty, however, takes different forms and (...) I identify three classes of exploitation. Each class has its own distinctive way of calculating what fairness requires. (ibid., p.138)

Eén van die klassen is wat Mayer noemt “failure to benefit authentically”, hetgeen neerkomt op Wertheimers idee van ‘*incommensurable goods*’. Het probleem met deze vorm van exploitatie, volgens Mayer (ibid., p. 146), is dat de uitbouter iets verhandelt dat niet verhandeld mag worden²⁴:

The pimp buys a service from the prostitute that ought not to be commodified. Just-price calculations, therefore, do not come into play in this class of exploitation because the unfairness is not quantitative but qualitative.

²⁴ Het is exploitatief “*whatever price is offered for it*” (Widdows 2009, p. 19; cursivering in origineel).

Exploitation claims of this sort depend upon an assumption that the good or service in question ought to be inalienable. Fairness requires that trade in this commodity should be proscribed. (ibid.)

Dit is het soort argument dat nodig is voor degenen die prostitutie en ‘trafficking’ willen gelijkschakelen. Volgens deze redenering is, ‘trafficking’ *a fortiori* een moreel kwaad, omdat ‘trafficking’ een vorm van prostitutie is, en prostitutie op zich al moreel verkeerd is. Schijnbaar vrijwillige instemming met de eigen seksuele uitbuiting maakt die uitbuiting volgens deze redenering niet minder schadelijk.

Echter, Mayer (ibid., p. 144) die de formele structuur biedt van dit argument ziet de bui al hangen, want, schrijft hij: “[e]xploitation (...) is a thoroughly politicized concept because contestable ideas about what fairness requires determine whether taking unfair advantage is recognized or not”. Gegeven Mayer dit erkent, zou hij eigenlijk moeten besluiten dat zijn doelstelling om een inclusieve definitie te geven van ‘exploitatie’ niet haalbaar is. De taak van de ethicus kan in deze zijn om een bepaalde kant te kiezen en daarvoor normatief te argumenteren, ofwel om duidelijk te maken dat er vanuit verschillende insteken verschillende uitkomsten mogelijk zijn. Zaken kunnen dus uitbuiting zijn vanuit deze of gene invalshoek.

De invulling die door een toekomstige VN-paper gegeven kan worden aan ‘exploitatie’ zal dus ook altijd perspectivistisch zijn. Een neutrale, niet-politieke invulling lijkt vanuit conceptueel oogpunt zeer moeilijk haalbaar. Dit betekent dat een definitie van ‘trafficking’ die dergelijke gepolitiseerde invulling van ‘exploitatie’ aanneemt ook perspectivistisch zal zijn. Dit heeft niet alleen te maken met de toenemende invloed van internationale organisaties – zoals de VN – die het discours van seksuele rechten en gezondheid in belangrijke mate bepalen. Dit hangt ook samen met de groei van een globaal middenveld, bestaande uit ngo’s en diverse belangenorganisaties, die intekenen op dat discours – weliswaar elk vanuit hun perspectivistische, ideologische oriëntatie. Deze overwegingen van dergelijke (macro) politieke organisaties kunnen dus een directe impact hebben op de lokale beleving van seksualiteit.

8.2 Consent²⁵

Dat de bespiegelingen van dergelijke instituten zich inschrijven op de concrete lichamelijke en seksualiteit van individuen, toont zich wellicht het best in de plaats die door de VN toegekend wordt aan ‘consent’. Ik gaf reeds aan dat er een nauwe band bestaat tussen de twee concepten ‘exploitatie’ en ‘consent’. Dit blijkt ook uit hoe de VN de verhouding tussen deze twee concepten begrijpen:

No distinction is drawn in the Trafficking in Persons Protocol according to the “means” used or the type of exploitation, meaning that the victim’s *consent to intended exploitation is irrelevant, regardless of the type of exploitation* [cursivering SS.], and regardless of which means have been used. (UNODC 2014b, p. 96)

Herinner dat volgens de VN-definitie van ‘trafficking’ “[e]xploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation”. Gekoppeld aan het vorige punt over de ideologische rekbaarheid van ‘exploitatie’ als verbonden met rechtvaardigheid, betekent dit dat consensuele prostitutie – gegeven dit beschouwd wordt als ‘seksuele exploitatie’ – ondanks gegeven consent niet minder moreel verkeerd zou zijn.

In dit opzicht is het interessant dat volgens Doezema (2010, pp. 112-113) de argumenten tegen ‘trafficking’ van meet af aan gekaderd zijn in termen van consent, en dat “[t]he issue of consent was controversial right from the start” (ibid., p. 155). De conventie van 1910 maakte consent irrelevant wanneer het ging om vrouwen onder de twintig jaar of indien er sprake was van geweld, bedreiging, bedrog of dwang – merk de gelijkenissen op met het Palermo protocol (1910 *International Convention to Combat the Traffic in Women and Children*, geciteerd in Doezema 2010, p. 110). In 1933 werd elke rekrutering met oog op prostitutie in een ander land strafbaar, “even with her consent” (1933 *International Convention for the Suppression of the Traffic in Women*, geciteerd in Doezema 2010, p. 110). In 1949 werd dit uitgebreid tot ‘binnenlandse’ trafficking, nog steeds met de vermelding “even with the consent of

²⁵ Hier hanteer ik een intuïtief begrip van ‘consent’, zonder daarvan een inclusieve definitie te geven. Er lijkt echter weinig eensgezindheid te bestaan over de waarden die onderliggend zijn aan ‘consent’. Zie Bijlage 3 voor een beknopte bespreking van wat ‘consent’ *conceptueel* inhoudt, en de suggestie om dit tegen een sociale achtergrond af te meten.

that person” (geciteerd in Wijers & Lap-Chew 1999, p. 26). In verband met ‘trafficking’ en prostitutie wordt consent gebruikt als “the yardstick by which prostitution is measured” (Doezema 2010, p. 175).

8.2.1 De zoektocht naar consent: training en puzzle-solving

De tenietdoening van consent toont zich vandaag verder in wat door de VN beschouwd wordt als “key points” met betrekking tot dergelijk begrip van ‘consent’ (UNODC 2014, p. 95). Deze ‘key points’ zijn bedoeld als leidraad om de betrokken strafrechtuitvoerders te ondersteunen, niet alleen bij het onderzoek en identificatie van trafficking, maar ook bij mogelijke vervolging. Hoewel erkend wordt dat “[c]onsent remains a troubled, complex and unresolved aspect of international law and policy around trafficking” (ibid., p. 34), wil de VN een normatieve coupure bieden van hoe consent gewaardeerd moet worden – een coupure die instaat voor de demarcatie tussen legitieme en illegitieme (seksuele) handelingen.

Om die coupure te kunnen maken, moeten zogenaamde ‘*frontline officials*’ die onderzoek doen naar veronderstelde gevallen van trafficking *getraind* worden “to understand that apparent consent does not necessarily mean that the individual concerned has not been trafficked” (ibid., p. 97). Het is wellicht geen ontorechte overweging dat sommige traffickingslachtoffers door een variatie aan complexe (psychologische, socio-economische, en eventueel culturele) factoren zichzelf niet zien als slachtoffer, maar dat volgens de intuïtie van derden – in de eerste plaats ‘*frontline officials*’ – *wel* zijn. Dergelijke gevallen zouden aangeduid kunnen worden als ‘vals-negatief’: het veronderstelde slachtoffer geeft aan *geen* slachtoffer te zijn van trafficking, terwijl dat ‘in werkelijkheid’ wel zo lijkt te zijn – met de belangrijke caveat dat dergelijke werkelijkheid altijd gestructureerd is door verwachtingen en belangen. Om de woorden van Widdows (2009, p. 17) te gebruiken: “If a woman denies vehemently that she is being exploited, are feminists barred from insisting that she is?” Overwegingen van wat het goede is voor een bepaald individu, ook al gaat dit in tegen wat dat individu zelf oordeelt, kunnen niettemin op een oprechte manier meewegen in dergelijke onderzoeken. Dit is een moeilijke ethische discussie waarop ik later terugkom in het licht van autonomie en menselijke waardigheid.

Verder is het mogelijk dat traffickingslachtoffers oordelen dat ze in dergelijke exploitatieve situaties ‘beter af’ zijn, dan voorheen. Dit zou opnieuw tot de discussie

over exploitatie leiden waarbij het slachtoffer weliswaar kan winnen ten opzichte van de zogenaamde niet-deelname-baseline (de status quo ante), maar ten opzichte van een rechtvaardigheids-baseline niettemin verliest. De complexe, politiek geladen knoop van wat die rechtvaardigheids-baseline inhoudt, loert dus alweer om de hoek.

De training die de *'frontline officials'* moet klaarstomen om 'traffickingslachtoffers' te herkennen, veronderstelt dus dat zij leren kijken en *zoeken* op een welbepaalde manier. Daarbij is het zoeken bij voorbaat geleid vanuit het gezochte (Heidegger 2013, p. 23). Als men iets zoekt, verlangt men iets welbepaalds te bereiken, en in dit verlangen wordt het onderzochte zodanig behandeld dat het vertekend wordt met oog op het gezochte. Dit doet opnieuw denken aan Kuhn's (1970, p. 37) notie van paradigma: een paradigma levert de criteria om te bepalen welke 'problemen' significant zijn. Wanneer we zo'n probleem dus onderzoeken, dan veronderstelt dit bij voorbaat "datgene waar het vragen naartoe wil" (Heidegger 2013, p. 23).

Toegepast op het leren herkennen van traffickingslachtoffers, zal het paradigma dat men hanteert van sekswerk in sterke mate bepalen wat de criteria zijn die uitmaken of iemand al dan niet een slachtoffer is van trafficking. De training waarvan sprake moet daarop afgestemd zijn, en moet de *'justice practitioners'* dus leren op een welbepaalde manier naar de werkelijkheid te kijken, zodanig dat 'het traffickingslachtoffer' er in ontwaard kan worden – ook al oordeelt het veronderstelde slachtoffer dat het zou gaan om een consensuele daad. Om de verwijzing naar Kuhn (1970, p. 111) aan te houden: men moet een aantal "transformations of vision" doorlopen. Dergelijke *'transformations of vision'* kan men zien als een bril die het relevante filtert van het irrelevante, hetgeen een (normatieve) standaard vooronderstelt die bepaalt welke *cues* relevant zijn en waarom. Om de zogenaamde vals-negatieven te onderscheppen moet het slachtoffer als het ware leren onderkennen dat de standaard of norm waarmee de onderzoeker de situatie afmeet *juister* is dan de eigen norm. Zo kan het dat volgens de manier waarop de werkelijkheid gestructureerd is door de onderzoeker er sprake is van trafficking – omdat de relevante cues aanwezig zijn. Volgens de manier waarop de werkelijkheid gestructureerd is volgens het slachtoffer is hij of zij zelf geen slachtoffer, want er was sprake van consent. Deze cue, namelijk consent, is volgens de onderzoeker niet, of toch minstens minder relevant. De norm hiervoor wordt dus opgelegd als dwingender dan deze van het veronderstelde slachtoffer – dat zichzelf niet als slachtoffer ziet.

Die training, waarin uitgegaan wordt van verondersteld “typical victim behaviour” (UNODC 2014b, p. 100), wordt ondersteund door een “anti-human trafficking” handleiding die bedoeld is om “capacity gaps” te voorkomen bij instanties die strafrechtelijk werk leveren rond trafficking (UNODC 2009). Dat er een typologie wordt vooropgesteld van ‘het traffickingslachtoffer’ is op zich al bepalend: die typologie zet immers de grenzen uit van de handelingsmogelijkheden van wie onder die categorie valt – en blijkbaar maakt ‘consent’ daar geen deel van uit. Munro (2008, p. 243) spreekt in dit verband over “the creation of a prototypical ‘ideal’ trafficking victim against whom the behaviour of (...) ‘real’ victims is measured”. Walklate (2006, p. 97) geeft aan hoe dergelijke categorieën “politically manufactured” zijn. Binnen de ‘victimologie’ (of slachtofferwetenschap) is er immers de ruimere erkenning dat categorisering als ‘slachtoffer’ in zekere mate sociale constructies zijn, aldus Walklate. De categorie van het ‘traffickingslachtoffer’ refereert weliswaar aan een bepaalde problematiek, maar door de manier waarop de problematiek zich stelt als vraag, komen we meer te weten over de voorafgaande sociale praktijken die het probleem op die manier kaderden. Het is, zoals geargumenteed, op dit vlak dat er zich een strijd afspeelt.

8.3 Waardigheid

In het spreken over ‘trafficking’ steken verwijzingen naar menselijke waardigheid of ‘*human dignity*’ al gauw de kop op. Ik citeerde reeds de passage van UNODC waarin aangehaald werd dat ‘*dignity*’ vaak ingeroepen wordt om exploitatieclaims te onderbouwen. Ik zal argumenteren dat er ook een nauwe relatie bestaat tussen waardigheid en consent. Vooraleer ik dat punt maak, is het aangeraden om te kaderen hoe die notie past binnen het ruime debat over ‘trafficking’ en sekswerk.

In de bovengeschetste historische overgang van ‘witte slavernij’ naar ‘trafficking’, met de bijhorende verknoppingen met consent en prostitutie, vermeldde ik reeds het belang van de conventie van 1949 die ook consensuele prostitutie als strafbaar bestempelde. De grond waarop het dit deed was – net zoals de meeste andere nationale en internationale documenten in de twintigste eeuw – de notie van ‘(*human*) *dignity*’ of (menselijke) waardigheid. De eerste zin van de preambule van de conventie luidt als volgt:

(...) prostitution and the accompanying evil of the traffic in persons for the purpose of prostitution are incompatible with the dignity and worth of the human person and endanger the welfare of the individual, the family and the community [...] (United Nations 1949)

Dit document draagt in zekere zin de stigmata van de tijd waarin het werd ondertekend. Men zou immers kunnen stellen dat sedert het eind van de Tweede Wereldoorlog het ‘tijdperk van de menselijke waardigheid’ werd ingezet. In de voorafgaande internationale overeenkomsten – noch deze van 1910, noch deze van 1921 en evenmin deze van 1933 – werd geen enkele keer gewag gemaakt van de notie ‘*dignity*’. Dit lijkt een algemene trend te zijn. Teresa Iglesias (2001, pp. 124-125) beschrijft hoe de twintigste eeuw exponentieel de notie van “dignity of the human person” als “ethico-legal concept” opnam in juridische documenten. Eén van de eerste toepassingen van ‘*human dignity*’ in een internationaal document kan worden gevonden in de preambule van het Charter van de Verenigde Naties (1945), gevolgd door de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) en de ‘*American Declaration of the Rights and Duties of Man*’ (1948) (Shultziner 2007, pp. 74-75). Het belangrijkste element van deze akkoorden is volgens Shultziner de linguïstische functie van ‘*human dignity*’ als een verantwoording voor rechten en plichten. Volgens Iglesias (2001, p. 126) is vooral het Charter van de Verenigde Naties significant omdat dit het eerste internationale document zou zijn dat het principe van waardigheid erkent als “bedrock”, als “ground truth”. Gegeven menselijke waardigheid een ‘*bedrock truth*’ is, kunnen er geen verdere bewijzen voor gegeven worden, aldus Iglesias (ibid., p. 115).

Het concept ‘menselijke waardigheid’ blijkt dus een fundamenteel ethisch principe te zijn; een normatieve coupure, die in zekere zin historisch-contingent gekleurd is, waarop verder redeneren mogelijk wordt. Het discours over ‘trafficking’ staat als het ware middenin dit redeneerkader. Met de woorden van Anna Korvinus (2005, p. 1) – de Nederlandse Nationaal Rapporteur Mensenhandel – is het cruciale element in het spreken over ‘trafficking’ het besef dat *omwille van* de exploitatieve aard van de transactie traffickingslachtoffers ernstig geschaad zijn in hun waardigheid. Dit constitueert volgens Korvinus een inbreuk op fundamentele mensenrechten.

Hieruit zijn een tweetal interessante reflecties af te leiden die beide om meer aandacht vragen: in de eerste plaats is er de relatie tussen menselijke waardigheid en mensenrechten; ten tweede is er de normatieve aard van het concept ‘waardigheid’.

8.3.1 *Menselijke waardigheid als grondgesteente voor mensenrechten*

Om de verhouding te schetsen tussen menselijke waardigheid en mensenrechten is de volgende karakterisering door Alan Gewirth (1992, p. 10) een goed vertrekpunt:

The relations between human dignity and human rights are many and complex, but one relation is primary: human rights are based upon or derivative from human dignity. It is because humans have dignity that they have human rights.

Gewirth onderscheidt contingente waardigheid van inherente waardigheid, en enkel inherente waardigheid kan leiden tot mensenrechten. Hij spreekt in dit verband over noodzakelijke waardigheid die elke mens in gelijke mate bezit. In die zin is het een moreel geladen term die grenzen stelt aan hoe mensen behandeld mogen worden. Gewirth (ibid., pp. 14-15) erkent echter dat hij voor de uitdaging staat om een puur rationele verantwoording te geven van de toewijzing van gelijke menselijke waardigheid aan alle mensen, omdat er immers geen empirische correlaties voor bestaan. Dit is overigens een opdracht die onder andere door Ruth Macklin met veel scepsis bekritiseerd wordt. Volgens Macklin (2003, pp. 1419-1420) is de aanspraak op waardigheid vaak een loutere slogan, of op zijn minst in vele contexten te herleiden tot respect voor autonomie van personen.

Gewirth (1992, pp. 19-24) denkt dat die puur rationele verantwoording echter gegeven kan worden door wat hij het ‘dialectisch noodzakelijk argument voor de waarde van handelingen’ noemt. Dat argument vertrekt van de actor als verzamelpunt van al zijn doelen en als de bron van waarde die aan die doelen wordt toegekend. Gewirth besluit hieruit dat de actor daardoor niet anders kan dan ook waarde toe te kennen aan zichzelf. Die toeschrijving van waarde aan zichzelf is primair afkomstig van de algemene doelgerichtheid die eigen is aan al zijn of haar handelingen. Deze waardigheid geeft op zijn beurt de verzekering dat elk individu recht heeft op welzijn en vrijheid als noodzakelijke voorwaarden voor agency, aldus Gewirth. Volgens Gewirth moeten actoren deze waarde (of waardigheid) die ze logisch aan zichzelf

toekennen noodzakelijkerwijs ook aan alle andere actoren toekennen. Hun daden hebben immers dezelfde soort doelgerichtheid die de basis biedt voor het toeschrijven van waardigheid aan zichzelf.

Het argument van Gewirth slaagt er volgens velen in om een niet-religieuze verantwoording te geven voor de toeschrijving van mensenrechten. Eventuele problemen die in de discussie rond ‘trafficking’ en sekswerk zouden kunnen volgen uit verwijzingen naar het concept ‘waardigheid’ lijken dus in eerste instantie niet zozeer betrekking te hebben op de rationele verantwoording ervan. Eventuele discussies hebben veeleer te maken met de normatieve richting van die waardigheid – daarover dadelijk meer. Vooraleer in te gaan op die normatieve aard, wil ik enkele verdere punten van potentiële verdere problematisering aanstippen.

Een eerste punt van mogelijke contestatie is dat ook op het meta-ethisch niveau, waar nagedacht wordt over de conceptualisering van ‘waardigheid’, geen totale eensgezindheid heerst. Tegenover de aanpak van Gewirth – die ook wel een aanpak ‘*from the outside-in*’ genoemd wordt – zijn door theoretici zoals Ronald Dworkin, Bernard Williams en Thomas Scanlon sterke tegenargumenten geformuleerd. In tegenstelling tot Gewirth, die begint bij een algemene theorie en dan afdaalt naar concrete toepassingen, denken deze laatste filosofen dat het zeer moeilijk is om moraliteit extern te verantwoorden. Zij stellen dat moraaltheorieën moeten vertrekken van concrete problemen, die enkel getoetst moeten worden aan algemene theoretische kwesties als daartoe een nood zou ontstaan; er moet als het ware gewerkt worden “from the ‘inside-out’” (Stanton-Ife 2003, p. 313). Dit is echter een kritiek die extern is aan Gewirths theorie en teruggaat op andere theoretische keuzes. Het zou me te ver leiden om hier dieper op in te gaan.

Een tweede mogelijk punt van kritiek is intern aan Gewirths theorie en heeft te maken met een volgens mij onvoldoende sterk argument om de ‘*is-ought*-kloof’ te dichten. Gewirth gaat ervan uit dat hij dat probleem omzeilt omdat doelgericht handelen noodzakelijkerwijs de toeschrijving van waarde impliceert. Er sluipt volgens mij echter niettemin een normatieve claim binnen in Gewirths argument. Dat actoren de waarde die ze aan zichzelf toekennen ook *moeten* toekennen aan alle andere actoren volgt mijn inziens niet logisch noodzakelijk uit de conjunctie van enerzijds waarde toekennen aan zichzelf op basis van doelgericht handelen en anderzijds de erkenning van anderen als doelgericht handelend. De erkenning van anderen als doelgericht handelend impliceert wel degelijk voor dat individu dat die doelen

waardevol zijn, en dat dit individu dus een bron van waarden is. Maar strikt noodzakelijk, vanuit een puur individueel perspectief, hoeft dat doelgericht handelen geen waarde te hebben *voor mij*. Het is zeer wenselijk dat ik anderen erken als bron van waarde, maar deze wenselijkheid is op zich al een normatieve notie en geen logisch-descriptieve gevolgtrekking. Gewirths argument voor een universele erkenning van mensenrechten op basis van inherente waardigheid, lijkt me dus reeds een erkenning van de waardigheid van anderen te vooronderstellen. Indien deze redenering klopt, is Gewirths argument dus eigenlijk een cirkelredenering waarbij de conclusie die hij wil bereiken reeds impliciet verondersteld wordt.

In het slechtste geval zou Macklins scepticisme met betrekking tot de waarde van het concept '*dignity*' opnieuw opdoemen. Wanneer men het trafficking- en sekswerkdebat echter onder de loep neemt, stelt men vast dat de betrokken partijen dat concept in haar algemeenheid helemaal niet in twijfel trekken. Om de woorden van Iglesias nogmaals te gebruiken, geldt 'menselijke waardigheid' als een '*bedrock truth*'. Dat Gewirth het gevaar loopt verstrikt te raken in een cirkelredenering zou volgens dit redeneerschema eerder verwachtbaar dan defectief zijn: 'waardigheid' is volgens dit kader eenmaal een normatief basisprincipe, waarop verder redeneren mogelijk wordt en dat geen verdere elaboratie vergt. Het is binnen het bereik van dit verder redeneren dat zich de ideologisch gemotiveerde problemen tonen. Dit is meteen de aanleiding voor een tweede element van reflectie over het concept 'waardigheid' met betrekking tot 'trafficking'.

8.3.2 Normatieve aard van 'waardigheid'

'Waardigheid' kan dus beschouwd worden als een instrumenteel concept dat verwijzingen naar mensenrechten fundeert en verantwoordt. De angel van de discussie rond 'trafficking' en sekswerk zit net in die instrumentaliteit. Het schijnbaar universeel karakter van termen zoals 'waardigheid' en 'mensenrechten' herbergen namelijk een ideologisch geladen strijd over de vraag voor welk doel die instrumentaliteit ingezet moet worden. Ik argumenteerde reeds dat 'exploitatie' de centrale as is waarrond het discours van het abolitionistische CATW draait, en dat deze van GAATW, die een pro-sekswerkpositie veronderstellen, 'consent' is. Om die weliswaar uiteenlopende beweging te maken en te verantwoorden, beroepen beide partijen zich niettemin op de concepten 'waardigheid' en 'mensenrechten'.

De definitie die gebruikt wordt door CATW voor ‘exploitatie’ luidt namelijk:

A practice by which a person achieves sexual gratification, financial gain or advancement through the abuse or exploitation of a person’s sexuality by abrogating that person’s human right to dignity, equality, autonomy, and physical and mental well-being; i.e. trafficking, prostitution, prostitution tourism, mail-order-bride trade, pornography, stripping, battering, incest, rape and sexual harassment (CATW 1991, geciteerd in Agustín 2007, p. 92).

Volgens deze definitie komt seksuele exploitatie – onder andere in de vorm van ‘trafficking’ en prostitutie – neer op het schrappen van iemands mensenrechten hetgeen onder meer het recht op waardigheid inhoudt.

Van de zijde van GAATW wordt ook gefocust op mensenrechten, met name als de verantwoordelijkheid van overheden om deze te beschermen voor alle personen, met inbegrip van deze van traffickingslachtoffers. Pearson (2000, p. 8) geeft de volgende opsomming:

Examples of human rights are the right to life, the right to work and a decent living, the right to freedom from discrimination and the right to education. They are based on fundamental principles of respect for human dignity, equality and non-discrimination.

De aanpak van GAATW kan aangeduid worden als een ‘*human rights approach*’ als tegengesteld aan een ‘*law enforcement approach*’ (Doezema 2010, pp. 116). Het interessante is dat vanuit dit perspectief, aldus Miriam (2005, p. 4), de legitimering van prostitutie als arbeid door pro-sekswerkverdedigers wordt aangegrepen om vrouwen te herstellen in hun waardigheid wanneer dat hen zou toelaten om te overleven in een geglobaliseerde economie:

Given conditions of extreme poverty for women, pro-sex-work advocates claim that women choose prostitution to survive, and that recognition of this choice as a form of labor is essential to the goal of securing health and safety standards for women in an industry that otherwise remains unregulated and unprotected, leaving sex workers particularly vulnerable to such “work hazards” as violent assaults, rape, and sexually transmitted diseases. (ibid.)

Dit betekent niet dat pro-sekswerkverdedigers dergelijke geglobaliseerde economie met haar bijhorende schaduwzijden zondermeer omarmen²⁶. Dit betekent veeleer dat de ideologische, of normatieve interpretatie van de notie ‘mensenrechten’ en van ‘waardigheid’ anders geïnterpreteerd wordt, en dit ten dienste van een onderling tegengesteld doel.

Eenzelfde concept laat dus veel meer variatie toe dan de analyse van respectievelijk Gewirth en Macklin laten vermoeden – hetgeen ook reeds is aangegeven door de juridische macht in België (Coppens v. Devos, p. 10). Eén manier om die variatie intelligibel te maken is het onderscheid dat Beyleveld & Brownsword maken tussen menselijke waardigheid als ‘*empowerment*’ enerzijds en menselijke waardigheid als ‘*constraint*’ anderzijds. In het eerste geval staat autonomie voorop, terwijl in het geval van menselijke waardigheid als ‘*constraint*’ menselijke waardigheid niet te herleiden is tot recht op autonomie. Volgens Beyleveld & Brownsword kunnen deze twee verschillende interpretaties van menselijke waardigheid zelfs tegenstrijdig zijn (Barak & Kayros 2015, p. 134). Vanuit menselijke waardigheid als beperking wordt autonomie als het ware overstemd door andere sociale waarden en een zekere ‘*ordre public*’ waarbij waardigheid nooit los staat van de bredere samenleving. Bepaalde keuzes schijnen immers af op andere leden van de samenleving, waardoor ze een zekere invloed hebben op de beeldvorming (Mertes 2014). Vanuit deze overweging kan het een reden zijn om bepaalde handelingen – zoals bijvoorbeeld prostitutie – te verbieden, gegeven dit het risico inhoudt een negatieve invloed te hebben op genderpatronen van vrouwen. Hier loert dus opnieuw een politiek-normatieve strijd achter de hoek; een strijd waarin langs de ene kant gesteld wordt dat individuele keuzes altijd contingent zijn ten opzichte van collectieve voorkeuren, en langs de andere kant – in navolging van John Stuart Mill – gesteld wordt dat

²⁶ Net zoals vele abolitionisten, bekritisieren vele pro-sekswerkers dergelijk geglobaliseerd economisch systeem. Voor een kritiek op deze gegenderde globale economie zie Cynthia Enloe’s ‘*Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*’ (Berkeley: University of California Press, 2000).

[i]emand (...) de maatschappij slechts verantwoording schuldig [is] voor zover zijn gedrag anderen aangaat. (...) Over zichzelf, over zijn eigen lichaam en geest, is het individu soeverein. (Mill 2008, p. 45-46)

De vraag die ik reeds aankondigde bij de bespreking van ‘consent’ steekt dus opnieuw de kop op: kunnen overwegingen van wat ‘het goede’ is voor een bepaald individu, ook al gaat dit in tegen wat dat individu zelf oordeelt, op een oprechte manier meewegen in welke handelingen iemand legitiem mag stellen? Vanuit een door Mill geïnspireerde, liberale traditie lijkt dit vreemd. Vanuit een meer communitaristische invalshoek echter kan dit gemakkelijker leiden tot een plicht om te gehoorzamen aan de visie van de maatschappij op menselijke waardigheid. Afhankelijk van deze visie op menselijke waardigheid zal consent al dan niet aanvaard of betekenisvol zijn. Dit is waarom ‘consent’ een dergelijke nauwe band kent met ‘waardigheid’, afhankelijk van de interpretatie van waardigheid zal geïnformeerde toestemming immers niet voldoende zijn om menselijke waardigheid te beschermen.

Kortom, er bestaat een complexe relatie tussen de termen die gebruikt worden in de definities van ‘trafficking’ en deze relatie leidt tot ingewikkelde normatieve en epistemologische vragen. Vanuit ethisch standpunt lijkt het intuïtief voor de hand liggend dat de antwoorden op deze vragen vertrekken van het primaat van de slachtoffers. Echter, ten gevolge van de verscheidenheid aan definities en beleidsperspectieven werd de traffickingproblematiek volgens Jahic & Finckenaer (2005, p. 32) in toenemende mate gedomineerd door politieke conflicten, veeleer dan door de realiteit van de slachtoffers. Agustín herhaalt daarbij dat het belangrijk is om in het perspectief dat men inneemt op ‘trafficking’ vooral de positie van veronderstelde traffickingslachtoffers in het oog te houden:

If such epistemological questions are difficult for people secure in their homes, they are more so for those who have left home to face cultural disorientation on a grand scale and who might be best thought of as giving their ‘resentful consent’ to those helping them. (Agustín 2007, p. 36)

8.4 Conclusie

De concepten waarop de definities van zowel CATW, GAATW als de VN steunen, hebben dus een enigszins dubbelzinnige inhoud, die op zijn minst meer ambigu is dan

men zou vermoeden. Als we deze concepten – ‘consent’, ‘exploitatie’ en ‘waardigheid’ – beschouwen als morele principes, dan moeten we vaststellen dat deze principes kunnen ingeschakeld worden vóór, maar ook tegen een welbepaalde stelling, bedoeling of handeling. De ‘richting’ van deze principes wordt als het ware bepaald door de interne belangen die de weg ervoor uitzetten. Zo zal de aard van wat als uitbuitend beschouwd wordt, afhangen van welke politiek-normatieve conceptie van rechtvaardigheid eraan ten grondslag ligt. Wanneer radicaal-feministes argumenteren dat prostitutie, en daarom ook ‘trafficking’, exploitatief is omdat in de transactie iets verhandeld wordt dat *niet mag* verhandeld worden, dan wordt er geargumenteed van binnenuit hun eigen paradigma. Daarop kan zich dan een contestatie enten vanuit een ander (pro-sekswerk)paradigma, maar dit blijft een fundamentele normatieve onenigheid waarbij er verschillende belangen aan de basis liggen. Deze paradigmagestuurde aannames trillen, zoals geargumenteed, ook na in de consentnotie. Wat geldt als ‘legitieme consent’ is in sterke mate bepaald door deze paradigmatische verwachtingen binnen een bepaalde sociale (taal)praktijk. Dit gaat op zijn beurt samen met de sociaal gedeelde conceptie van waardigheid, die waarden van autonomie kan overstemmen ten gunste van andere sociale waarden. Het is belangrijk om deze onenigheden te erkennen, en te zien hoe ook deze schijnbaar universele concepten een argumentatieve rol spelen in de betekenisstrijd rond ‘trafficking’. In het volgende deel ga ik na hoe Stevensons analyse van persuasieve definities inzicht kan bieden in hoe deze betekenisstrijd gevoerd wordt.

Deel III

Een Stevensoniaanse-Foucaultiaanse methodologie om de normativiteit van het spreken te analyseren en de mogelijkheden die dit biedt

Dit derde deel beoogt de uitwerking van een methodologisch kader dat zou toelaten om de normativiteit van het spreken over 'trafficking' duidelijker aan te tonen. Dit kader omvat een combinatie van Foucaultiaanse met Stevensoniaanse aspecten, hetgeen enerzijds toelaat om elementen die in Foucaults denken minder gedetailleerd zijn uitgewerkt te verhelderen aan de hand van Stevensons conceptualisering van persuasieve definities. Anderzijds biedt dit de gelegenheid om dit waardevolle aspect van Stevensons denken uit de vergeethoek te halen. Deze combinatie kan, in tegenstelling tot een louter naast elkaar plaatsen van de geboden definities, de respectievelijke belangen aanduiden die instaan voor de normatieve geladenheid ervan. In dit deel wordt aldus de terugkoppeling gemaakt naar de – zoals de in Deel II aangetoonde – belangengebonden normativiteit van het spreken over 'trafficking' om te tonen hoe definities gebruikt kunnen worden om specifieke belangen te mobiliseren.

9 Foucault en Stevensoniaanse persuasieve definities

In dit hoofdstuk staan Stevensons persuasieve definities, ingebed in een Foucaultiaans kader, centraal. Ik kondigde deze persuasieve definities reeds aan als mogelijk wapen in een discursieve strijd. Nu komt het erop aan een substantiëler overzicht te geven van wat deze persuasieve definities inhouden en hoe ze kaderen in Stevensons ruimere theorie. Het is de bedoeling om in dit hoofdstuk aan te tonen hoe de informatie die verzameld werd in de voorgaande hoofdstukken grondstof biedt waarmee persuasieve definities aan de slag kunnen. De historisch gegroeide en ideologisch geladen verhouding tussen ‘trafficking’ en prostitutie zoals besproken in hoofdstuk 5; de verankering daarvan in de ‘sex wars’ zoals besproken in hoofdstuk 6; de discursieve vertaling daarvan in afwijkende definities en de normatieve kneedbaarheid van de centrale concepten die daarin gebruikt worden: deze bagage wordt in dit hoofdstuk verondersteld als inhoud van het geschetste Foucaultiaanse kader, met als bedoeling de link te maken met Stevensons persuasieve definities.

Vooreerst probeer ik een beter begrip te schetsen van Stevensons model. Dit veronderstelt een opheldering van hoe persuasieve definities een bepaalde ‘theorie’ of ‘paradigma’ veronderstellen – een paradigma zoals dit in de besproken ‘sex wars’ kan conflicteren met andere theorieën. In een volgende stap bespreek ik waarom Stevenson en Foucault vanuit Wittgensteiniaans oogpunt dicht bij elkaar liggen. Vervolgens tracht ik hetzelfde te doen voor Nietzsche, en bespreek ik hoe Nietzsche kan beschouwd worden als brugfiguur tussen Foucault en Stevenson – als filosofen die overreding een positieve plaats geven in hun filosofisch denken. De combinatie Stevenson-Foucault zal volgens mijn argumentatie uiteindelijk toelaten om twee respectievelijke lacunes in beider modellen op te vullen. Dit alles dient als voorbereiding op de toepassing van persuasieve definities op het traffickingdebat, waarbij zowel CATW als GAATW persuasieve definities hanteren als instrument om hun normatieve visie in de strijd om ‘trafficking’ op te leggen.

9.1 Stevenson: morele onenigheid en de rol van persuasieve definities

9.1.1 *Stevensons emotivisme: morele onenigheid*

Charles Leslie Stevenson staat bekend als spilfiguur van het meta-ethisch emotivisme. Stevensons emotivisme is een vorm van moreel niet-cognitivismen volgens hetwelk morele oordelen in de eerste plaats gericht zijn op de beïnvloeding van gedrag van

anderen (Claes 2014, p. 13). Morele oordelen gaan volgens Stevenson (1958, p. 13) primair over de aanbeveling van iets ter goed- of afkeuring, als uitingen waarbij – net zoals bij Foucault – iets op het spel staat. Morele oordelen zijn dus geen louter cognitieve, belangeloze daden.

Om ethische problemen te begrijpen, moeten we erkennen dat ethische meningsverschillen tweevoudig zijn van aard: enerzijds zijn er verschillen in attitudes, anderzijds verschillen in opvattingen (ibid., p. 19). Deze laatste gaan over hoe feiten over de wereld waarachtig beschreven en verklaard kunnen worden. Verschillen in attitudes daarentegen, gaan over hoe deze feiten *geëvalueerd* moeten worden (ibid., p. 4). Het is de onenigheid in attitude die morele kwesties onderscheidt van puur wetenschappelijke kwesties. De relatie tussen deze twee types onenigheden is altijd feitelijk, nooit logisch. Dit betekent dat er onenigheid kan zijn in opvatting zonder onenigheid in attitudes en vice versa. Om tot een redelijke overeenkomst te komen, is een overeenkomst in attitudes echter fundamenteel: “a reasoned agreement in ethics is theoretically possible only to the extent that agreement in belief will cause people to agree in attitude” (ibid., p. 31).

Morele onenigheden eindigen dus niet noodzakelijk wanneer een feitelijke overeenstemming gevonden is, maar wel wanneer er een overeenkomst is in attitudes. Ik zal in wat volgt argumenteren dat het conflict over ‘trafficking’ tussen CATW en GAATW, teruggaand op de ‘sex wars’, fundamenteel een conflict is in attitudes ten opzichte van prostitutie. Belangrijk is dus dat wil er overeenstemming in attitudes bereikt worden, er een mechanisme nodig is dat deze overeenstemming in attitudes kan bekomen. Is er zo’n methode die onenigheid in attitudes kan oplossen? “If one means by ‘method’ a rational method”, aldus Stevenson (1964, p. 29), “then there is no method. But in any case there is a ‘way’.”

9.1.2 *Persuasieve definities*

Deze ‘way’ waarover Stevenson het heeft – het mechanisme om attitudes van personen te sturen in een bepaalde richting – wordt onder andere verschaft door persuasieve definities. Om dit te begrijpen, moeten we weten dat ons taalgebruik volgens Stevenson (1964, p. 18) twee onderscheiden functies heeft. Enerzijds is er de descriptieve rol die nodig is voor de communicatie van opvattingen. Anderzijds staat de dynamische rol in voor het uiten van gevoelens, opwekken van gemoedstoestanden

en beïnvloeden van handelingen en attitudes. Deze dynamische rol valt volgens Stevenson niet samen met de betekenis van woorden. Toch is er een speciaal soort betekenis, namelijk emotieve betekenis, die een belangrijke, maar contingente relatie onderhoudt met deze dynamische rol van taal. Stevenson definieert emotieve betekenis als “a tendency of a word, arising through the history of its usage, to produce (result from) affective responses in people. It is the immediate aura of feeling which hovers about a word” (ibid., p. 21).

De ‘niet-rationele manier’ die Stevenson in staat acht om overeenstemming in attitudes te bereiken is in belangrijke mate afhankelijk van deze emotieve betekenis. Het instrument waar Stevenson het over heeft – de zogenaamde ‘persuasieve definitie’ – “gives a new conceptual meaning to a familiar word without substantially changing its emotive meaning, and which is used with the conscious or unconscious purpose of changing, by this means, the direction of people’s interests” (ibid., p. 32). Met andere woorden: de definitie behoudt de emotieve betekenis van een term, maar preciseert de descriptieve betekenis (1958, p. 212). Stevenson (ibid., p. 215) maakt zijn punt onder andere duidelijk aan de hand van een voorbeeld uit Aldous Huxleys ‘*Eyeless in Gaza*’. In de passage wordt gezegd dat gevangenschap de voorwaarde is voor ware vrijheid, waarop het personage antwoordt:

What’s in a name? (...) The answer is, practically everything, if the name’s a good one. Freedom’s a marvellous name. That’s why you’re so anxious to make use of it. You think that, if you call imprisonment true freedom, people will be attracted to the prison. And the worst of it is you’re quite right.

Het gedefinieerde woord, ‘vrijheid’, heeft een duidelijke emotieve betekenis, maar een vage descriptieve betekenis. Door de eigenschappen op te sommen die de ‘ware’ definitie uitmaken van ‘vrijheid’, tracht de spreker een heroriëntatie in attitude te bekomen bij zijn luisteraars. Persuasieve definities zijn dan ook vaak herkenbaar aan de woorden ‘echt’ (“real”) of ‘ware’ (“true”) (Stevenson 1938, p. 334). De meeste persuasieve definities slagen er dus in om de hoorder af te leiden van de set kwaliteiten die hij of zij aanvaardt als lovenswaardig en zo zijn aanvaarding te richten op andere kwaliteiten. Wat dit beïnvloedend mechanisme doet, is “taking away emotive meaning here, and adding it there” (Stevenson 1958, p. 215). Dit manoeuvre berust op de emotieve betekenis van een woord die waarderende richting en

overtuigende kracht geeft, en op de descriptieve betekenis die het onderwerp van waardering bepaalt.

9.1.3 Vier vereisten

Met Aomi (1985, p. 187), vat Walton (2001, p. 119) samen wat volgens Stevenson de vier vereisten zijn voor de effectiviteit van persuasieve definities:

- i. Het gedefinieerde woord moet een sterke emotieve bijklank hebben.
- ii. De descriptieve betekenis van het woord is vaag en voldoende ambigu om semantisch te worden gemanipuleerd.
- iii. “Naive listeners” merken de veranderde betekenis niet op die door de herdefiniëring teweeggebracht is.
- iv. De emotieve betekenis van het woord blijft dezelfde.

Een andere invulling wordt gegeven door Burgess-Jackson – het is deze invulling die ik zal volgen. De invulling van Burgess-Jackson verschilt niet fundamenteel van Aomi’s samenvatting, maar er zijn niettemin enkele nuanceverschillen. Burgess-Jackson (1995, p. 424) komt tot de volgende schematische weergave van het proces van een succesvolle persuasieve definitie:

1. Symbol ‘W’ has a particular connotation (intensional meaning) and denotation (extensional meaning), which comprise its descriptive (Stevenson calls it 'conceptual') meaning;
2. ‘W’ (also) has a particular emotive meaning (negative or positive);
3. T [a person] wishes to get U [another individual], who does not have a negative/positive attitude toward object O, to have a negative/positive attitude toward O;
4. O is not within the extension of ‘W’;
5. T (re)defines ‘W’ by giving it (assigning to it) a new intensional meaning, which, as a result of the relation between intension and extension, has the effect of changing ‘W’'s extensional meaning so that it (now) includes O;
6. Meanwhile, the emotive meaning of ‘W’ hasn't changed; so
7. U forms a negative/positive attitude toward O.

Zowel de samenvatting van Aomi als deze van Burgess-Jackson (ibid., p. 424) veronderstellen dat het gedefinieerde woord “has a negative emotive meaning”.

Burgess-Jackson erkent ook in overeenstemming met Aomi punt (iv). Over punt (iii) lijkt er minder directe en algehele overeenstemming te zijn. Burgess-Jackson hanteert namelijk niet de pejoratieve term ‘naïef’. Wat Burgess-Jackson (ibid., p. 430) wel aangeeft – en daarmee staat hij volledig in de karakterisering van Stevenson zelf – is dat de conceptuele verandering die doorgevoerd wordt door de definitie *natuurlijk* lijkt voor de hoorder. In lijn met Stevenson (1938, p. 333) stelt Burgess-Jackson dat de vaagheid van het gedefinieerde woord “decreases the likelihood that they will notice it”. Stevenson (ibid., p. 338) zelf voegt weliswaar toe dat onder andere “the temperament of the hearers” en “their susceptibility to suggestion” meespelen in de heroriëntering van hun belangen, maar dit betekent geenszins hetzelfde als de pejoratieve karakterisering ‘naïef’. De kenmerken die Stevenson verder veronderstelt opdat een persuasieve definitie succesvol is, zijn de volgende:

The redirection of people's interests (...) depends as well upon dynamic usage: upon the vigour of the speaker, his gestures, his tone of voice, the cadence of his accompanying sentences, his figures of speech, and so on. It is further conditioned by (...) [the hearers'] respect for the speaker, (...) their latent prejudices and ideals – and indeed, by their factual beliefs, for a sudden change in men's beliefs prepares the way (though often with a "lag") for a redirection of interests. Persuasion is seldom effective unless the hearers are already on the point of changing their interests. (ibid., pp. 337-338)

Het zou dus te kort door de bocht zijn om deze kenmerken gelijk te schakelen met ‘naïviteit’. Slechts als Aomi ‘naïeve luisteraar’ gebruikt als synoniem voor ‘de hoorder merkt de conceptuele verandering niet op’, dan is er ook overeenstemming over punt (iii). Indien Aomi meer op het oog heeft met de typering ‘naïeve luisteraar’, dan verschilt die typering niet alleen van deze van Burgess-Jackson, maar ook van deze van Stevenson.

Waarover geen overeenstemming bestaat is punt (ii). In Aomi’s samenvatting lijkt te worden verondersteld dat de vaagheid van de descriptieve betekenis van het gedefinieerde woord een *noodzakelijke* voorwaarde is. Burgess-Jackson (1995, p. 430) interpreteert Stevenson daarentegen als volgt: “Stevenson does not say whether vagueness is essential to or a mere facilitator of PD [persuasive definition]. There is reason, however, to think that it is unessential and therefore at most a facilitator.” Ter

ondersteuning van zijn claim dat ‘vaagheid’ geen essentiële voorwaarde is voor het succes van persuasieve definities, maar dat het wel een grotere kans op succes oplevert, verwijst Burgess-Jackson naar een passage uit ‘*Ethics and Language*’. Daar lijkt Stevenson (1958, p. 210), mits een harde interpretatie van die passage, ruimte te laten voor dergelijke probabilistische lezing: “The purport of the [persuasive] definition is to alter the descriptive meaning of the term, *usually* [cursivering SS.] by giving it greater precision within the boundaries of its customary vagueness”. De mogelijkheid voor Burgess-Jacksons probabilistische lezing schuilt in ‘*usually*’. Volgens Burgess-Jackson impliceert ‘*usually*’ informeel dat persuasieve definities *niet altijd* de veronderstelde vaagheid van de descriptieve betekenis van de betreffende term moeten preciseren. Het is een open vraag hoe ruim ‘*usually*’ hier gelezen moet worden, maar het is niettemin duidelijk dat volgens Stevenson het succes van een persuasieve definitie afhankelijk is van de vaagheid van termen. Wil de beïnvloeding en overreding van de hoorders immers onopgemerkt gebeuren, dan moet de verandering natuurlijk lijken, “[t]hanks again to vagueness” (Stevenson 1938, p. 333). Dit sluit Burgess-Jacksons lezing niet uit: Burgess-Jackson (1995, p. 430) stelt dat zowel heldere als vage woorden persuasief geherdefinieerd kunnen worden, maar dat de herdefiniëring van heldere woorden bij competente deelnemers aan het taalspel op zijn minst een vreemde indruk zal nalaten. “I think”, gaat hij verder, “on reflection, that we would chalk this up as an unsuccessful PD rather than as no PD at all”.

Dit betekent niet dat vaagheid een minder belangrijke rol zou spelen in Burgess-Jacksons karakterisering van persuasieve definities. Integendeel: Burgess-Jackson (ibid., p. 434) laat vaagheid fungeren als moreel criterium voor de beoordeling van persuasieve definities. Het is immers vaagheid dat toelaat om een term te preciseren, anders zou een herdefiniëring problematisch zijn en expliciete verantwoording vereisen – waardoor de beoogde overreding wellicht haar sluwe kracht verliest. Om dit argument in haar volledigheid te vatten, moet de link duidelijk gemaakt worden die Burgess-Jackson veronderstelt tussen de argumentatieve kracht van persuasieve definities enerzijds en de achtergrondinformatie die deze argumentatieve kracht mogelijk maakt anderzijds. Volgens Burgess-Jackson wordt deze achtergrondinformatie verstrekt door een *theorie*. In de onderstaande sectie werk ik dit verder uit. Deze uitwerking is van belang, omdat de interpretatie van wat deze theorie inhoudt, toelaat om Stevenson en Foucault dichter op elkaar te betrekken.

9.2 Theoretische inbedding van definities: een eerste stap naar verzoening tussen Stevenson en Foucault

Burgess-Jackson blijft dicht bij de oorspronkelijke tekst van Stevensons ‘*Persuasive Definitions*’. Volgens hem zijn er amper filosofen die Stevensons analyse verbeterd hebben (Burgess-Jackson 1995, p. 422).²⁷ Zijn intentie dicht bij Stevensons analyse te blijven in combinatie met zijn toevoeging van wat hij een “theoretical definition” (ibid., p. 440) noemt, leidt echter tot de vraag hoe die notie van ‘theorie’ begrepen moet worden. Is die notie een toevoeging bij, en dus een verbetering van, Stevensons analyse? Of is de notie van ‘theorie’ eerder een herformulering van wat Stevenson onder een eerder heterogene beschrijving trachtte te vatten?

In hoofdstuk 5 zagen we hoe Stevenson en Foucault beiden de betekenis van een taaldaad traceren tot een historisch ingebed vermogen. Ik argumenteerde toen dat beiden oordelen dat taalspelen voldoende stabiliteit moeten garanderen opdat er sprake zou kunnen zijn van ‘betekenis’, maar dat praktijken tegelijk ruimte moeten laten voor verandering. Daarop verder bouwend, kan men stellen dat Stevenson een ‘dispositionele betekenis­theorie’ biedt. Betekenis moet volgens zo’n theorie begrepen worden in dispositionele of ‘pragmatische’ termen. De inspiratie voor deze theorie ontleent Stevenson (1958, p. 42) aan Charles Morris’ ‘*Foundations of the Theory of Signs*’. Met ‘*pragmatics*’ bedoelt Morris (1938, p. 30) “the science of the relation of signs to their interpreters”. Hij gaat verder dat

[s]ince most, if not all, signs have as their interpreters living organisms, it is a sufficiently accurate characterization of pragmatics to say that it deals with the biotic aspects of semiosis, that is, *with all the psychological, biological, and sociological phenomena which occur in the functioning of signs* [cursivering SS.]. (ibid.)

Stevenson (1958, p. 42) neemt dit aspect over van Morris en bestudeert betekenis zo in termen van “psychological reactions of those who use the signs” – een karakteristiek die, zoals ik argumenteerde, overeenkomt met hoe Foucault betekenis analyseert. Stevenson zal dan, zoals ook reeds gezien, een verder onderscheid maken

²⁷ Hij beschouwt Stevenson – vreemd genoeg – als “a saint, [philosophically speaking]” (Burgess-Jackson 1995, p. 421)

tussen emotieve en descriptieve betekenis in referentie aan de respectievelijke psychologische reactie van de taaldaad²⁸.

Wat nu vragen oproept, is het onderscheid dat Macagno & Walton (2010) maken tussen enerzijds Stevensons analyse van persuasieve definities en deze van Burgess-Jackson anderzijds. Dit onderscheid situeren zij in de notie van ‘theorie’, hetgeen suggereert dat Burgess-Jacksons interpretatie van Stevenson verderaf staat van Stevensons eigen lezing dan dat hij zelf beweert. De toevoeging van ‘*theoretical definition*’ door Burgess-Jackson is volgens Macagno & Walton een dimensie die ontbreekt bij Stevenson en daarom een verschil markeert met Burgess-Jacksons weergave.

Het onderscheid waar Macagno & Walton op uit zijn is naar mijn interpretatie echter overtrokken. De rol die Burgess-Jackson ziet weggelegd voor ‘theorie’ is namelijk tegelijk ingebed en explanatief. Dit betekent dat een theorie voor Burgess-Jackson (1995, p. 440) een bepaald fenomeen – zoals bijvoorbeeld ‘trafficking’ – verklaarbaar maakt. Deze verklaarbaarheid past echter altijd in een netwerk van andere ideeën – bijvoorbeeld over seksualiteit, macht, agency, onderdrukking, uitbuiting, en zo verder. Het selecteert in die zin de meest waarschijnlijke betekenis voor het te verklaren fenomeen tegen de achtergrond van andere waarden. Een theorie is volgens deze interpretatie eigenlijk niet meer dan een comprehensief systeem dat ervoor instaat dat talige uitingen over een welbepaald fenomeen betekenisvol zijn in hun samenhang met de bestaande praktijk. ‘Theorie’ kan in die zin begrepen worden als wat ik in hoofdstuk 6 naar aanleiding van de ‘*sex wars*’ een ‘paradigma’ genoemd heb. Volgens Burgess-Jackson (ibid., p. 433) zijn persuasieve definities dan ook niet afkeurenswaardig wanneer de herdefiniëring past binnen een ruimere theorie en wanneer het gaat om een vaag woord. Hij verplaatst de normatieve focus dus van het feit dat er geherdefinieerd wordt, naar de potentiële mate waarin de herdefiniëring tot verwarring en misleiding kan leiden. Door zijn stellingname dat persuasieve definities niet bij voorbaat verwerpelijk zijn, kadert Burgess-Jackson in het gehanteerde Nietzscheaans/Foucaultiaans kader.

²⁸ In het licht daarvan is het merkwaardig dat Macagno & Walton (2010, pp. 1997-1998) stellen dat hun eigen theorie een pragmatisch perspectief inneemt, maar dit niet expliciet toekennen aan Stevenson.

Tot zover hebben Macagno & Walton (2010, p. 1998) het bij het juiste eind wanneer ze zeggen dat voor Burgess-Jackson “the argumentative power of words [is] dependent on background information presupposed”. Dit verschilt echter niet wezenlijk van Stevensons invulling.

Wanneer volgens Stevensons betekenistheorie de betekenis van een taaldaad afhangt van een complex causaal netwerk van stimuli en reacties daarop, dan betekent dit ook dat dit netwerk gemedieerd wordt door de bijhorende sociologische omstandigheden (Boisvert 2014). Om te kunnen spreken van ‘betekenis’ moet de sociologische context dus noodzakelijkerwijs in acht genomen worden. De gepastheid van bepaalde taaldaden gaat volgens Stevenson (1958, p. 41) namelijk terug op gewoontes die zich gevormd hebben in een bepaalde gemeenschap in de relevante omstandigheden. Als dit volgens Stevenson de voorwaarde is om het over betekenis te kunnen hebben, en als Burgess-Jackson ‘theorie’ beschouwt als een systeem voor de betekenisvolheid van taaldaden, dan lijkt er amper een onderscheid te bestaan tussen Stevensons interpretatie en deze van Burgess-Jackson. Het onderscheid tussen Stevenson en Burgess-Jackson waar Macagno & Walton op uit zijn, is dus op zijn minst dubieus. Deze vaststelling laat bovendien toe om Stevenson en Foucault dichter bij elkaar te brengen. Met gelijkaardige woorden als Stevenson beschrijft Foucault (2001c, p. 735) dat taaldaden zich articuleren op “des événements qui ne sont pas de nature discursive, mais qui peuvent être d’ordre technique, pratique, économique, social, politique, etc.”

Men kan dus stellen dat Burgess-Jackson, net zoals Stevenson en Foucault, zijn analyse toespitst “on the relationship between common ground and words” (Macagno & Walton 2010, p. 1999). Definities geven daarbij volgens Schiappa (2003, p. 115) niet de essentie weer van de dingen ‘zoals ze zijn’. Het is eerder zo dat “language entitles reality”. Dit herinnert niet enkel aan Foucault (2001b, p. 1006) – “[les choses] sont sans essence” – maar ook aan Stevenson (1958, p. 210) – “[t]o choose a definition is to plead a cause”. Net zoals Schiappa een definitie beschouwt als een act die erop gericht is om een welbepaalde weergave van de werkelijkheid op te leggen, zo stelt Stevenson (ibid.) dat de *selectie* van een gedefinieerde betekenis zelden puur descriptief gedreven is. *Elke* definitie is er volgens Stevenson (1938, p. 336) immers op gericht om belangen bij te sturen, “so long as it at all changes the meaning of a term, or selects some one sense to the exclusion of others”. Zelfs de wetenschapper die een technische term introduceert – “in no matter how detached a

manner” – legt zijn belang in datgene wat hij of zij benoemt, met als doel de lezers tot eenzelfde belang te brengen. Met de woorden van Macagno & Walton (2010, p. 2000): “definitions should always be seen as aimed at attaining certain goals by means of altering or framing our evaluation of reality.” Opnieuw is de echo bij Foucault (2001b, p. 1014) duidelijk hoorbaar: “(...) interpréter, c'est s'emparer, par violence ou subreption, d'un système de règles qui n'a pas en soi de signification essentielle, et lui imposer une direction, le ployer à une volonté nouvelle (...)”.

Ian Hacking, wiens denken in belangrijke mate beïnvloed is door Wittgenstein en Foucault, kan in dit opzicht gezien worden als een convergentiepunt tussen beide denkers. Hacking (1999, p. 228) beschouwt definities als door mensen gecreëerde concepten die we hanteren voor diverse sociale doeleinden. ‘Trafficking’ beschouwd als ‘Hackingiaans’ concept – ondersteund door Stevenson en Foucault – kan zowel aanvaard als verworpen worden, zowel bediscussieerd als verhelderd, en doet dienst als classificerend instrument om de werkelijkheid te structureren in overeenstemming met socio-historisch bepaalde belangen.

De basis van de convergentie tussen Foucault en Stevenson ligt echter dieper. De uitwerking hiervan wordt besproken in de onderstaande twee secties aan de hand van Nietzsche en Wittgenstein.

9.3 Wittgenstein als brugfiguur: taalspelen en idee van variabiliteit

De overstap van Foucaults genealogie naar een instrument dat functioneert binnen Stevensons emotivisme leek initieel niet evident, maar ik gaf reeds verschillende indicaties waarom Stevenson en Foucault wellicht dichter bij elkaar liggen dan doorgaans wordt gedacht. Dit wordt volgens mij bijkomend ondersteund door de bovenstaande uiteenzetting over de relatie tussen definitie en theorie. Belangrijk voor de toepassing van Stevensons theorie op het traffickingdebat is dat het compatibel is met de Foucaultiaanse analyse van betekenisgeving als belangenstrijd. Ik denk dat Stevenson en Foucault zich hier beiden beroepen op twee filosofen die op hun beurt geïnterpreteerd kunnen worden als brugfiguren tussen Foucault en Stevenson: Nietzsche en Wittgenstein.

9.3.1 *'Stream of life' – taalspel – 'jeu de mots'*

Stevensons filosofisch denken is in belangrijke mate beïnvloed door Wittgenstein, bij wie hij filosofielessen volgde aan Cambridge (Boisvert 2014; Frankena 1979). Stevensons periode aan Cambridge was immers evenzeer de periode van Wittgensteins terugkeer naar Cambridge. Het was tijdens die periode dat Wittgenstein tot een bevredigende weergave van zijn nieuwe denken kwam (Monk, p. 319). Tijdens die periode keek Wittgenstein vanuit een nieuw perspectief naar zijn oudere werk, de *'Tractatus Logico-Philosophicus'*. Eén van de belangrijkste vernieuwingen was de idee dat de betekenis van taaldaden altijd moet beschouwd worden in relatie tot de "stream of life" en de gemeenschap waartoe deze behoren (ibid., p. 261).

Zowel Wittgenstein, Stevenson en Foucault trachten aldus intelligibel te maken hoe betekenis enkel tot stand kan komen in een praktijk van spreken, in een taalspel. Het taalspel bij Wittgenstein en het "jeu de mots" bij Foucault (2001c, p. 736) impliceert bij beiden dat een conceptuele ruimte die bij voorbaat zou bepalen wat het (il)legitiem gebruik van woorden is, een fictie is. Zo is er geen enkele regel die boven het taalspel staat die bepaalt wat het correct gebruik van een term is: dit wordt enkel bepaald binnen de praktijk zelf. Dit speelde een vooraanstaande rol in het werk van Stevenson. Wittgenstein bood namelijk een manier om een zinvolle invulling te geven van niet-descriptief taalgebruik door na te gaan hoe de variëteit aan talen verschillende praktijken – verschillende taalspelen – definieert. Zo zag Stevenson morele oordelen als een taalspel waarin mensen elkaars attitudes trachten te beïnvloeden (Hacker-Wright 2013, p. 19).

9.3.2 *Idee van variabiliteit*

Een gelijkenis die in het kader van dit werk wellicht nog belangrijker is, is hoe Foucault zeer dicht komt bij Wittgensteins metafoor van het touw. Volgens Wittgenstein is een concept als een touw: je kunt het volledig uiteenrafelen waardoor je slechts vezels overhoudt die niet met elkaar in verband te brengen zijn. Het is door de manier waarop deze vezels in mekaar gedraaid zijn dat men de illusie krijgt dat een concept stabiliteit en identiteit heeft (Wittgenstein 1999, p. 32^e, §67). Net zo moet de genealoog volgens Foucault concepten uiteenrafelen om vast te stellen hoe bepaalde elementen toevallig zijn samengekomen.

Dat datgene wat zich voordoet als eenheid, slechts schijnbare eenheid is, kent ook een echo in Stevensons werk. De criteria die de descriptieve betekenis uitmaken van een term, moeten volgens Stevenson (1958, p. 208) vervangen worden door alledaagse woorden die binnen de grenzen van “common usage” liggen. Hoewel deze criteria dus niet eender welke vorm kunnen aannemen, zijn de opgelegde grenzen wel wijd genoeg om een ruime variatie aan verschillende definities toe te laten.

Bovendien denk ik dat het niet onmogelijk is om een verband aan te tonen tussen Stevensons persuasieve definities en Foucaults genealogie. Ik zal dit in wat volgt proberen duiden aan de hand van Nietzsches denken dat als draaischijf kan fungeren tussen Foucault en Stevenson.

9.4 Nietzsche als brugfiguur: genealogie, persuasieve definities en overreding

Ik zette reeds uiteen hoe Foucault zich beroept op Nietzsche met betrekking tot zijn genealogische methode (hoofdstuk 4). In een echo naar Foucaults interpretatie van discursieve praktijken als belangenstrijden, stelt Stevenson dat “words are prizes which each man seeks to bestow on the qualities of his own choice” (1958, p. 213). Deze echo hoeft geen intentionele verwijzing te betekenen van Stevenson naar Foucault (of Nietzsche), maar het kan wel betekenen dat beiden inzagen in welke mate betekenis van woorden een strijdtoneel is voor conflicterende belangen. Zo spreekt Stevenson (1964, p. 32) ook over het veranderen en beïnvloeden van iemands belangen (*‘interests’*) via persuasieve definities. De definitie – of met de woorden van Foucault, de interpretatie – die men oplegt aan een woord, weerspiegelt wat je bedoelingen zijn met het gebruik van dat woord. Vrij vertaald naar Stevenson (1958, p. 210): “To choose a definition is to plead a cause”. Het kan dus nuttig zijn om te kijken naar hoe Nietzsche kan functioneren als mogelijke verbinding tussen Foucault en Stevenson.

9.4.1 Nietzsches genealogie als persuasieve definitie en inspiratiebron voor Foucault

In sommige literatuur wordt gesuggereerd dat Nietzsche een zekere vorm van emotivisme zou voorschrijven. Dit wordt onder andere expliciet gemaakt in Alasdair MacIntyres *‘After Virtue’*. MacIntyre (2007, p. 113) beschrijft Anglo-Amerikaanse emotivisten – zoals Stevenson – als Nietzsches hedendaagse equivalenten. Volgens MacIntyre is Nietzsche er echter beter dan zijn hedendaagse tegenhangers in geslaagd

om aan te tonen dat datgene wat zich schijnbaar voordoet als een aanspraak op objectiviteit, feitelijk niets meer is dan een loutere subjectieve wilsuitdrukking. Niettemin berustte het succes van Nietzsche en zijn ‘emotivistische opvolgers’ volgens MacIntyre (2007, p. 117) gezamenlijk op de stelling dat rationele verantwoordingen van moraliteit noodzakelijkerwijs tekortschieten en eigenlijk niets meer zouden zijn dan rationalisaties die hun fundamenteel niet-rationele aard verhullen. In dit verband is Nietzsche (2008, p. 189) uithaal naar verlichtingsdenkers die moraliteit een objectieve basis willen bieden, tekenend: het kan niet bewezen worden dat onze meningen over ‘goed’ en ‘nobil’ op de één of andere manier ‘waar’ zouden zijn.²⁹

Wat hier van belang is, is hoe Nietzsche aankijkt tegen het gebruik van ethische termen enerzijds, en de manier waarop hij zijn genealogie in werking stelt anderzijds. Wat dit eerste element betreft, stelt Nietzsche (2008, p. 189) dat “our opinions, valuations, and tables of what is good are certainly some of the most powerful levers in the machinery of our actions, but that in each case, the law of its mechanism is unprovable”. Wanneer we dit afzetten tegen Stevensons karakterisering van hoe de dynamische functie van onze woorden uit is op de beïnvloeding van handelingen en attitudes, en hoe ethische termen in het bijzonder “*instruments*” zijn om elkaars belangen bij te sturen (Stevenson 1964, p. 17), dan zien we op zijn minst een gelijkenis – Nietzsches ‘*powerful levers*’ worden bij Stevenson ‘instrumenten’. Beiden verwijzen hiermee naar het sturende karakter van ‘waarderende termen’.

Deze verwantschap is zoals gezegd ook aantoonbaar in Nietzsches genealogie – hetgeen zoals gezien Foucaults genealogie inspireerde. Volgens Harper (2012, p. 125) was een eenzijdig gebruik van enkel rationele argumenten volgens Nietzsche niet voldoende om de veranderingen in denken en attitude waarnaar hij streefde te veroorzaken. Dit hangt volgens Harper samen met Nietzsches visie op overreding (“*persuasion*”). Overreding zou volgens Nietzsche veeleer te maken hebben met pogingen om iemand de zaken op een andere manier te *tonen*, belicht vanuit verschillende belangen. Herinner uit hoofdstuk 6 dat Stevenson (1964, p. 83) dezelfde analyse maakt wanneer het gaat om conflicterende ‘paradigma’s’ – zoals het geval was tijdens de ‘*sex wars*’ en het traffickingdebat: het gaat om “ (...) an approval by

²⁹ Deze lezing over Nietzsche als emotivist, wordt niet algemeen aanvaard (Hill 2009). Die discussie hoeft hier echter niet te worden gevoerd.

reinforcing it, or in other words, by *showing* [cursivering SS.] (...).” Hiervoor kunnen persuasieve definities volgens Stevenson dienst doen.

De gelijkenis met Stevenson wordt nog duidelijker in het licht van Harpers (2012, p. 126) stelling dat waardeconflicten voor Nietzsche niet te benaderen zijn als wetenschappelijke discussies. Zoals reeds gezegd, kent dit een echo bij Stevenson (1964, p. 7) wanneer hij verdedigt dat een puur wetenschappelijke methode nooit kan instaan voor de oplossing van een waardeconflict.

In zekere zin is Nietzsches genealogie te lezen als een dergelijk niet-rationeel overredingsmechanisme, en vertoont in dat opzicht sterke gelijkenissen met Stevensons persuasieve definities. Harper (2012, p. 128) beschrijft hoe Nietzsche in *‘De Genealogie van de Moraal’* gebruikmaakt van beelden en personages die bij de lezer een negatieve reactie opwekken. Het geboden genealogisch narratief nodigt de lezer uit om zich een werkplaats te verbeelden waar nieuwe waarden zoals ‘geduld’ en ‘nederigheid’ geassembleerd worden uit de ‘grondstoffen van zwakte’. Dit bezoek aan de werkplaats opent de ogen van de lezer, waardoor de lezer uiteindelijk de waarde van deze waarden in vraag stelt. De uiteindelijke bedoeling van dit narratief is om de lezer duidelijk te maken dat deze nieuwe waarden eigenlijk degene zijn die functioneren in de hedendaagse samenleving. Nietzsche (1923, p. 31) bewerkstelligt dat de lezer de waarden die hij voorheen koesterde nu veracht: “But enough! Enough! I can endure it no longer. Bad air! Bad air! These workshops where ideals are manufactured — verily they reek with the crassest lies.” Typerend is het gebruik van termen met een sterke emotieve betekenis (“bad air”, “reek”, “crassest”, “lies”), hetgeen er enkel en alleen op gericht is om bij de lezer een verandering in attitudes te bekomen. Met de woorden van Harper (2012, p. 128): “[t]hrough this genealogy, the values the reader comes to despise are supposed to be those she previously held most dearly”. Nietzsches genealogie functioneert dus grosso modo als een Stevensoniaanse persuasieve definitie, en tegelijk als bron waarop Foucault zijn idee van betekenisstrijden baseert. Zo fungeert Nietzsche een eerste keer als draaischijf tussen Foucault en Stevenson.

9.4.2 Rol van overreding: Foucault als Nietzscheaans provocateur

Men zou dus kunnen stellen dat Nietzsches aanpak niet binnen het traditionele, epistemische kader ligt dat doorheen de geschiedenis van de Westerse wijsbegeerte

filosofische argumentatie doet samenvallen met rationaliteit³⁰. Zoals Harper (2012, p. 129) stelt, vertoont zijn aanpak meer gelijkenissen met dagdagelijkse onenigheden waar dergelijke strategieën effectieve en legitieme manieren zijn om elkaar te overreden. Hetzelfde kan gezegd worden over Foucault.

Dit betekent echter niet dat Foucault een irrationele metafysica zou aanhangen. Foucault staat inderdaad kritisch tegenover de verschillende manieren om aan wetenschap te doen, maar dit betekent niet dat hij een anti-rationalist zou zijn³¹. De Nietzscheaanse erfenis ligt in het feit dat historische bronnen ‘parodisch’ ingezet moeten worden. Net als Nietzsche zoekt Foucault bewust de provocatie op door op basis van historische bronnen ‘de parodie van de geschiedenis’ te schrijven. Een voorbeeld hiervan is wanneer Foucault (2010, p. 21) de gerechtspsychiaters, psychologen, pedagogen, artsen, geestelijken enzovoort, de aflossers van de beul noemt. Hetzelfde geldt voor wanneer hij zegt dat ‘de waanzinnige’ in de negentiende eeuw bevrijd wordt van zijn ketens, maar door psychologische ketens gebonden wordt aan de norm (Foucault 1988, p. 261).

Men zou kunnen zeggen dat Foucault zijn genealogie net als Nietzsche gebruikt om ons alert te maken voor bepaalde discursieve claims die als vanzelfsprekendheden ingebakken zitten in ons discours. Door de genealogische aanpak kunnen deze vanzelfsprekendheden in vraag gesteld worden, waardoor uiteindelijk een heroriëntatie van attitudes mogelijk wordt. Net als Nietzsche en Stevenson laat Foucault dus een vrij grote ruimte open voor niet-rationele overreding. Vanuit dit perspectief kan Nietzsche een tweede maal beschouwd worden als de draaischijf tussen Foucault en Stevenson, die als filosofen niet gekant zijn tegen overreding op zich, maar het daarentegen een positieve plaats geven in hun filosofie.

³⁰ Bernard Williams (2008, p. 64) bijvoorbeeld erkent het persuasief karakter van morele oordelen, maar is toch geneigd dit ondergeschikt te maken aan rationele strategieën (Harper 2012, p. 87).

³¹ De oorsprong van dit verwijt ligt in Foucaults karakterisering van genealogie als ‘antiwetenschap’. Dit betekent echter “an insurrection against the centralizing power-effects that are bound up with the institutionalization and workings of any scientific discourse organized in a society such as ours” (Foucault 2003, p. 9). Deze wetenschap-kritische houding gaat niettemin terug op wetenschappelijke inzichten (vooral linguïstiek, biologie en geschiedschrijving).

9.5 Stevenson-Foucault: opvullen van lacunes

Via Wittgenstein en Nietzsche wordt duidelijk hoe Stevensons betekenistheorie dichter bij deze van Foucault staat dan doorgaans gedacht wordt. Dit is zinvol om te tonen waarom Stevensons persuasieve definities werkelijk als instrument kunnen fungeren *binnen* een Foucaultiaans kader.

9.5.1 Foucaultiaanse 'lacune'

Herinner dat de taalpraktijk in Foucaultiaanse zin begrepen wordt als een strijd en dat deelnemers aan de taalpraktijk macht hebben over de discursieve mogelijkheden van andere sprekers. Er spelen in taalpraktijken dus overwegingen mee die bepalen vanuit welke belangen taaldaden van een spreker al dan niet worden opgenomen door de andere sprekers. Er kunnen zich dus geregeld onenigheden in belangen voordoen. De belangen die op het spel staan bepalen de criteria voor het juist gebruik van termen. Die uiteindelijke criteria zijn de uitkomst van die discursieve strijd. Maar hoe wordt die discursieve strijd gevoerd? Het is in zekere zin een zwakte van Foucaults model dat het geen concrete instrumenten aanreikt van welke wapens daarvoor ingezet kunnen worden.

Jørgensen & Phillips (2002, p. 14) stellen zich dezelfde vraag: "What is to be analysed are the discursive processes through which discourses are constructed in ways that give the impression that they represent true or false pictures of reality". De focus, zo stellen zij, moet nu liggen op *hoe* 'waarheidseffecten' tot stand komen binnen taalpraktijken. Jørgensen & Phillips (2002, p. 24) kijken in het licht hiervan naar wat discoursanalyse, begrepen volgens Laclau en Mouffe, te bieden heeft. Het algemene idee van die discoursstheorie is dat betekenis nooit volledig bepaald is en aldus ruimte laat voor constante sociale strijden over definities. Ook de inspiratie hiervan is te traceren tot Foucault en de gelijkenis met Stevenson kan tot op zekere hoogte doorgetrokken worden, met die nuance dat Stevenson niet spreekt over een *voortdurende* flux. Er is binnen Stevensons systeem weliswaar sprake van fluctuerende betekenis, maar net zoals voor Foucault blijft de aanname dat betekenis relatieve stabiliteit veronderstelt. Rekening houdend met die nuance blijft de taak van de discoursanalyticus om het pad te traceren van de "struggles" die betekenis fixeren (ibid.). Een 'hands-on' gereedschapskist die de instrumenten bevat om die strijden te voeren, wordt echter niet belicht.

Deze ‘lacune’ kan volgens mij worden opgevuld door persuasieve definities net als zo’n instrument te beschouwen. Door Stevenson en Foucault dichter op elkaar te betrekken, wordt zo een oplossing mogelijk die doorgaans onbelicht blijft.

9.5.2 *Stevensonianse ‘lacune’*

De justificatie van een Stevensonianse invalshoek – of deze nu ingebed is in een Foucaultiaans raamwerk of niet – ligt in de veronderstelling dat het gebrek aan aandacht voor de kracht van “persuasion” tot een verkeerd begrip leidt over welk soort onenigheid onderliggend is aan vele conflicten. Dit heeft volgens Stevenson tot gevolg dat mensen al te vaak op zoek gaan naar een definitieve bewijsvoering om de onenigheid op te lossen, terwijl deze principieel onvindbaar is (Stevenson 1938, p. 344). Dit is een verdienste van Stevensons model. De onenigheid in belangen die in Foucaultiaanse zin ten grondslag ligt aan betekenisstrijden wordt ook door Stevenson aangeduid als drijfveer om beroep te doen op persuasieve definities. Stevensons (1938, p. 335) analyse van persuasieve definities valt immers onder een ruimer onderzoek naar de verhouding tussen belangen en woorden.

Echter, persuasieve definities volstaan niet om die volledige verhouding te schetsen, maar heeft niettemin betrekking op een beperkt aspect daarvan. Deze beperking is “concerned with *definitions* which change interests” en “it is important to note that we are concerned only with *some* of these definitions [cursivering in origineel]” (ibid., p. 336). Het zijn enkel de persuasieve definities die erop uit zijn belangen om te buigen door de conceptuele betekenis van een emotioneel geladen term te veranderen, zonder de emotieve betekenis aan te passen³².

Dit moet wellicht in samenhang gelezen worden met Stevensons (1958, p. 58) opmerking in *Ethics and Language* dat zijn dispositionele betekenisstheorie slechts enkele indicaties kan geven van de complexiteit van menselijke taal en spreken. De ‘lacune’ in Stevensons model ligt erin dat hij aangeeft dat zijn betekenisstheorie niet beschouwd moet worden als een complete theorie – wellicht geïnspireerd door Wittgenstein. Hij verwijst namelijk naar Wittgensteins (2012, p. 41; 4.002)

³² Het omgekeerde persuasief instrument, evenzeer een potentieel strijdwapen in de discursieve strijd, noemt Stevenson (1958, p. 281) “persuasive quasi-definitions”: hierbij wordt de emotieve betekenis aangepast, terwijl de descriptieve betekenis onveranderd blijft. Dit werd minder expliciet gebruikt binnen de definitiestrijd rond ‘trafficking’.

'*Tractatus*' waarin gesteld wordt dat "[d]e omgangstaal een deel van het menselijk organisme [is] en niet minder gecompliceerd". Die idee is door de latere Wittgenstein grondiger uitgewerkt en bracht hem ertoe taal te beschouwen als een "living thing" met een welbepaalde geschiedenis en als deel uitmakend van een "form of life" (Jacquette 1998, p. 237). Die latere Wittgenstein (1999, p. 12^e, §24) stelt in '*Philosophical Investigations*' dat het interessant is om de veelheid aan "tools in language" te contrasteren met "what logicians have said about the structure of language".

Hierin kan op zijn beurt een justificatie liggen om Stevensons 'onvolledige' suggesties binnen te brengen in een 'completer' Foucaultiaans kader. In de betekenistheorie van Foucault weerklinkt immers het Wittgensteiniaans (en Stevensoniaans) ongenoegen ten aanzien van logische taal- en betekenisanalyses. In '*Linguistique et sciences sociales*' bespreekt Foucault wat het betekent voor de wetenschappen om in toenemende mate het model van de structuralistische linguïstiek te volgen. Eén van de voordelen die Foucault (2001a, p. 852) analyseert is de uittocht van een eerder positivistische logica ten voordele van een "logique du réel". De combinatie Stevenson-Foucault biedt dus enerzijds het voordeel op een completere betekenistheorie en anderzijds een concreter inzicht in wat mogelijke '*tools in language*' zijn om onenigheden in belangen aan te pakken.

9.6 Conclusie

Door Stevenson en Foucault te combineren verkrijgen we dus een aansporing om aandachtig te zijn voor de invloed van overreding binnen (discursieve) conflicten. Hun theorieën kunnen in deze combinatie een vruchtbaar methodologisch kader opleveren met het potentieel om belangen bloot te leggen die onderliggend zijn aan bepaalde conflicten. In het volgende hoofdstuk ga ik na hoe het deze functie kan vervullen voor de betekenisstrijd rond 'trafficking'.

10 ‘Trafficking’ en persuasieve definities

Op basis van de bovenstaande informatie, en wat ik in de vorige hoofdstukken heb proberen aantonen, zal ik nu trachten weergeven hoe de persuasieve definiëring in de (Foucaultiaanse) betekenisstrijd rond ‘trafficking’ zich voltrekt. We weten welke de respectievelijke posities zijn in het debat en hoe die teruggaan op welbepaalde feministische belangen. We weten nu ook dat het nuttig kan zijn om een kader te aanvaarden dat taalpraktijken neerpoot als bestaande uit discursieve strijden en hoe de mechanica van overreding daarin een rol kan spelen.

Ik heb aangetoond dat beide ngo’s hun eigen politieke agenda en ideologische drijfveer hebben. Deze worden bepaald door hun respectievelijke houding tegenover prostitutie. Beide beschikken over een ‘theorie’ die we met Chuang, respectievelijk voor CATW en GAATW, het ‘*protection paradigm*’ en ‘*empowerment paradigm*’ genoemd hebben. Deze tegengestelde theorieën maken ‘trafficking’ verklaarbaar binnen een comprehensief web van andere concepten en belangen. Gegeven deze tegengestelde theorieën zal een loutere empirische toetsing van feiten niet volstaan om tot een overeenkomst te komen. Beide buiten daarom de vage descriptieve aard en de sterke negatieve emotieve betekenis van ‘trafficking’ uit om hun theorie te bestempelen als de enige ‘ware’. De nodige elementen om persuasieve definities te doen werken, lijken dus voorradig.

10.1 CATW’s persuasieve definitie van ‘trafficking’

Als abolitionistische vereniging is CATW sterk gekant tegen prostitutie. Ik heb geargumenteed dat deze positie teruggaat op een bepaald politiek-filosofisch ‘paradigma’ van veronderstellingen en belangen – dat we met Chuang het ‘*protection paradigm*’ hebben genoemd. Dit levert de twee eerste elementen: om te kunnen spreken over persuasieve definities, moet er minstens een bepaald subject zijn, met een bepaalde negatieve, dan wel positieve, attitude tegenover een bepaald object. Dat ‘subject’ is hier CATW dat een negatieve attitude heeft tegenover het object ‘prostitutie’.

Een derde aspect van de mechaniek van persuasieve definities is dat dit subject ervoor wil zorgen dat anderen dezelfde attitude aannemen tegenover het object. Ik heb proberen aantonen (hoofdstuk 7) dat CATW op de VN-congressen over ‘trafficking’ deze visie uitdroeg en inzette op de overtuiging dat prostitutie – in overeenstemming

met radicaal-feministische argumenten – geweld is tegen vrouwen. Dat Leidholdt (2011a) tijdens een later congres expliciet aangeeft dat “exploitation in the commercial sex industry” in toenemende mate een “death sentence” is, is in die zin illustratief. Een ander voorbeeld is hoe Raymond (2002, p. 499) spreekt over hoe trafficking en seksuele exploitatie inherent verbonden zijn, en dat lokale prostitutie in termen van exploitatie niet verschilt van sekstrafficking, om vervolgens te besluiten dat het noodzakelijk is “to put back prostitution on the policy agenda”. De internationale aandacht voor trafficking kan zo fungeren als vehikel om prostitutie uit te bannen. Het is dus aannemelijk te stellen dat CATW ervoor wil zorgen dat anderen dezelfde negatieve attitude aannemen als hen tegenover prostitutie.

Het vierde aspect van het persuasieve mechanisme is de mogelijkheid van het subject om een welbepaald woord, met een sterke negatieve, dan wel positieve emotieve betekenis, uit te kiezen. Dit woord – ‘trafficking’ – valt niet noodzakelijk samen met het woord waartegenover men de attitudes wil wijzigen – ‘prostitutie’. In deze context zou men kunnen stellen dat het dus een mogelijke strategie was voor CATW om ‘trafficking’ uit te kiezen – als woord met een sterke negatieve emotieve betekenis – zonder dat dit samenvalt met ‘prostitutie’.

De volgende stap is dan ook om dat woord – ‘trafficking’ – zodanig te definiëren dat het wel samenvalt met het woord waartegenover men de attitudes wil wijzigen – ‘prostitutie’ (in hoofdstuk 7 heb ik proberen aantonen dat CATW streeft naar deze gelijkstelling). De definitie die CATW biedt, is erop gericht ‘sekstrafficking’ en ‘prostitutie’ te laten samenvallen, hetgeen in belangrijke mate teruggaat op de vervanging van ‘consent’ door ‘exploitatie’. Herinner de definitie die zij bieden van sekstrafficking:

Sex trafficking; the recruitment, transportation within or across borders, purchase, sale, transfer, receipt or harbouring of a person for the purpose of prostitution or exploiting the marriage or such a person. (Kelly & Regan 2000, p. 3)

Ik besloot toen dat er uit deze definitie een identiteitsrelatie volgt tussen ‘sekstrafficking’ en ‘prostitutie’. Zoals ik eerder aantoonde, is volgens het abolitionistische CATW alle prostitutie inherent geweld tegen vrouwen, waardoor ‘echte’ consent onmogelijk is (Doezema 2005, p. 70). ‘Consent’ kan rechtmatig

vervangen worden door ‘exploitatie’. Zo worden alle partijen die ertoe bijdragen dat vrouwen via migratie in de seksindustrie tewerkgesteld worden traffickers (Sullivan 2003, p. 76). Vertrekkend van de premisse dat *alle* prostitutie inherent exploitatief is, zette CATW ‘exploitatie’ in om ‘trafficking’ ruim te definiëren als alle migratie voor seksuele doeleinden, ongeacht de mate van consent (Munro 2005, p. 99).

Dit past dus in het strategisch gebruik van persuasieve definities. De descriptieve component van ‘trafficking’ duidt een aantal karakteristieke kenmerken aan die de ‘terechte’ definitie zouden uitmaken van ‘trafficking’ en die blijken samen te vallen met prostitutie. Hoewel er niks substantieel veranderd wordt aan de emotieve betekenis – trafficking blijft een afkeurenswaardige praktijk – wordt er wel een ‘preciezer’ descriptieve betekenis gegeven aan ‘trafficking’, met een heroriëntering van attitudes ten aanzien van prostitutie tot doel. Door deze strategie toe te passen buit CATW als het ware de negatieve emotieve betekenis uit van ‘trafficking’, maar niet alleen deze van ‘trafficking’. Ook de emotieve kracht van termen als “sexual exploitation” – hetgeen in de ad hoc commissie in de aanloop naar het uiteindelijke protocol voor hevige discussie zorgde – wordt ‘uitgebuit’ (Raymond 2002, p. 496). Als ze hierin slagen, dan zullen anderen uiteindelijk ook een negatieve attitude aannemen tegenover prostitutie.

10.2 Terug naar de vier vereisten

Voldoet bovenstaande reconstructie aan de vier vereisten om te gelden als persuasieve definitie? Dat de descriptieve betekenis van het woord voldoende ambigu is om semantisch te worden gemanipuleerd, blijkt uit het feit dat er danig veel verschillende definities zijn van ‘trafficking’. Dat elk van deze beweert de ‘echte’ situatie te beschrijven, en beweert dichter bij de realiteit te staan van wat ‘echt’ aan de hand is, is wellicht nog indicatiever (Doezema 2010, p. 5). Herinner dat woorden als ‘echt’ en ‘ware’ vaak indicatoren zijn voor persuasieve definities.

Wat de emotieve betekenis betreft, denk ik dat het niet onzinnig is om te stellen dat ‘trafficking’ inderdaad een sterke negatieve emotieve bijklank heeft. Nieuwsberichten over trafficking berusten doorgaans op idiomatisch en emotief taalgebruik om de aandacht van de lezer te grijpen, waarbij een “sense of urgency” geschapen wordt volgens dewelke er snel ‘iets moet gedaan worden’ (Doezema 2010, p. 1). Die emotieve betekenis van het woord verandert niet doorheen de

herdefiniëring. Trafficking blijft een fenomeen dat negatief moreel geëvalueerd wordt, en dit verandert niet door de descriptieve elementen ervan te laten samenvallen met prostitutie.

De vraag of de hoorders de betekenisverschuiving niet opmerken, is moeilijker eenduidig te beantwoorden. Ik denk niettemin dat ook aan deze voorwaarde voldaan is. Ik vermoed dat de meeste mensen verwijzen naar mensenhandel met oog op prostitutie wanneer hen gevraagd wordt wat ‘trafficking’ betekent. Dat er ook trafficking is die niet gerelateerd is met de seksindustrie wordt vaak vergeten en dit weerspiegelt zich ook in de VN-definitie. Dit is volgens Doezema (2010, p. 168) te danken aan het feit dat ‘trafficking’ een directe erfgenaam is van het discours over ‘witte slavernij’. Dit is de reden waarom volgens Doezema (ibid.) “[i]n international law, in national law and in popular discourse, trafficking in women has meant prostitution.” Het is dus aannemelijk dat de meeste mensen vermoedelijk geen betekenisverschuiving zullen opmerken, aangezien ‘trafficking’ doorgaans impliciet begrepen wordt als bestemd voor sekshandel. Bovendien is het volgens Munro (2008, p. 263) zo dat “the claim that trafficking involves the exploitation of its victims is one that has captured the political and moral imagination”.

Wat CATW betreft kunnen we alvast reeds besluiten dat de Stevensoniaanse-Foucaultiaanse analysemethode heeft aangetoond hoe ze hun belangen via persuasieve definities discursief mobiliseren. Daar waar discursieve verdraaiingen erin slagen om een specifieke inhoud van een ruim concept als typerend te laten ervaren, worden dus ideologische gevechten gewonnen of verloren (Žižek 2013, p. 10) – en dit geldt ook voor de benadering van GAATW.

10.3 GAATW’s persuasieve definitie van ‘trafficking’

Zoals gezegd is GAATW, in tegenstelling tot CATW, niet tegen prostitutie per se. GAATW is – vanuit hun ‘*empowerment paradigm*’ – gekant tegen *gedwongen* prostitutie. Vrijwillige prostitutie – prostitutie met voldoende consent – is geen probleem. GAATW heeft een positieve attitude tegenover vrijwillig sekswerk en zou het goed vinden indien anderen deze positieve attitude zouden delen. Dit laatste blijkt uit hun verzet tegen de conventie van 1949 die door de veroordeling van vrijwillig sekswerk vrouwen het recht ontzegde op niet-discriminatoire behandeling, recht op vrijheid van handel en wandel, recht om te kiezen welke job men uitoefent, het recht

om zich te verenigen in werknemersbonden en het recht op verantwoorde werkomstandigheden (Pearson 2000, p. 18). Indien anderen minder gekant zouden zijn tegen vrijwillig sekswerk, dan zou dit volgens GAATW positief zijn voor de rechten van vrouwen die zich vrijwillig engageren in die sector.

Net als CATW hanteren zij ‘trafficking’ als een term met een sterke negatieve emotieve betekenis. Waar het de bedoeling was van CATW om de extensionele betekenis (Burgess-Jackson 1995, p. 424) van ‘trafficking’ uit te breiden, zodanig dat het ook prostitutie zou omvatten, is het de bedoeling van GAATW om de extensie van ‘trafficking’ in te perken, waardoor anderen een positievere attitude aannemen ten aanzien van datgene wat volgens de definitie niet meer binnen de extensie van ‘trafficking’ ligt (ibid., p. 426). Datgene wat volgens GAATW buiten de definitie valt is immers wat zij beschouwen als vrijwillig sekswerk. Zo is prostitutie niet moreel laakbaar als het wars is van:

the use of deception, coercion (including the use or threat of force or the abuse of authority) or debt bondage for the purpose of placing or holding such person, whether for pay or not, in servitude (domestic, sexual or reproductive), in forced or bonded labour, or in slavery like conditions, in a community other than the one in which such person lived at the time of the original deception, coercion or debt bondage (Pearson 2000, pp. 26-27).

Gevallen van prostitutie waarbij deze factoren afwezig zijn, vallen volgens deze herdefiniëring buiten de definitie van ‘trafficking’. Hoewel sekswerk exploitatief kan zijn, is het slechts ‘trafficking’ in zoverre er sprake is van dwang of slavernij (Jordan 2002, p. 8). De persuasieve herdefiniëring laat dus toe om instanties van prostitutie die volgens hun nieuwe definitie van ‘trafficking’ geen trafficking meer zijn, los te breken van de negatieve attitude die algemeen kenmerkend is voor datgene wat wel een instantie is van ‘trafficking’. Het lijkt dus dat ook hier aan de vier vereisten is voldaan: ‘trafficking’ behoudt de sterke, negatieve emotieve bijklank terwijl de descriptieve betekenis ervan vaag genoeg is.

De vereiste dat de hoorders de veranderde betekenis niet opmerken is ook hier de moeilijkste. Een belangrijk deel van die moeilijkheid ligt in het feit dat een sluitend antwoord zou moeten verwijzen naar de intuïties van mensen met betrekking tot ‘trafficking’. Dit zou een nauwkeurige intuïtieve toetsing vergen en aldus misschien

wel een zijsprong naar empirische filosofie nodig maken. Het is dus een beperking van mijn bespreking dat ik dergelijke empirisch-filosofische zijsprong niet kan maken. Toch denk ik dat deze beperking niet noodzakelijk dramatisch is, aangezien filosofen hopelijk niet zo “wereldvreemd” zijn dat ze niet meer weten wat spontane intuïties zijn (Verplaetse 2012, p. 74). Ik heb deze vraag ook in de omgekeerde richting proberen beantwoorden en heb toen besloten dat mensen in CATW’s herdefiniëring wellicht geen betekenisverschuiving opmerken, omdat ze ‘trafficking’ doorgaans impliciet begrijpen als bestemd voor sekshandel. Dat ‘dwang’ er vervangen wordt door ‘exploitatie’ springt dus wellicht niet direct in het oog. Hiertegenover lijkt me ook het omgekeerde aannemelijk: dat mensen geen betekenisverschuiving opmerken in GAATW’s herdefiniëring omdat mensen ‘trafficking’ begrijpen als een proces dat dwang veronderstelt. Dat dwang een noodzakelijke voorwaarde is voor trafficking is intuïtief aannemelijk. GAATW’s (persuasieve) definitie voldoet volgens deze interpretatie dus ook aan de vier vereisten. Om deze intuïties steviger te onderbouwen, is empirisch wetenschappelijk werk nodig en het zou een goede zaak zijn om dit op een meer wetenschappelijke manier te onderzoeken, maar dit is voer voor verder onderzoek.

10.4 Onenigheid in belangen: verschillende vormen

Door in het vorige hoofdstuk Stevensons persuasieve definities te kaderen als een ‘*tool in language*’ binnen Foucaults betekenisstrijd, kon ik de betekenisstrijd over ‘trafficking’ nu preciezer bepalen door te tonen hoe beide partijen zich beroepen op persuasieve definities. Stevenson stelt, zoals gezien, dat persuasieve definities vooral een belangrijke (en duidelijk zichtbaardere) rol spelen indien de onenigheid haar oorsprong vindt in *belangen*, eerder dan in *opvattingen*. Indien de onenigheid primair in de *opvattingen* ligt, dan kan geargumenteed worden aan de hand van wat Stevenson (1938, p. 345) de “empirical method” noemt. Indien onenigheid in belangen teruggaat op onenigheid in opvattingen, dan kan dergelijk conflict opgelost worden door een overeenkomst in opvattingen te garanderen, hetgeen empirisch aangetoond kan worden (Stevenson 1937, p. 28). De vraag is nu welk soort onenigheid in het traffickingdebat primair is, en dus, of er hoop is op een empirische oplossing. Zo niet: “If resolved at all, it will be resolved only by exhortation” (Stevenson 1938, p. 349).

De betekenisstrijd rond ‘trafficking’ gaat om een *theoretische* strijd. Herinner hierbij dat ‘theorie’ begrepen moet worden als een geheel van samenhangende ideeën en *waarden* (Macagno & Walton 2010, p. 1999). Elk van de beschouwde partijen in het traffickingdebat heeft een corresponderende theorie over wat ‘trafficking’ inhoudt, die teruggaat op een respectievelijke feministisch-ideologische oorsprong. Elk van hen definieert ‘trafficking’ in overeenstemming met die theorie, terwijl elk van hen de eigen theorie superieur acht in vergelijking met deze van de tegenpartij. Het gaat dus – met de woorden van Žižek (2013, p. 12) – niet louter om “semantische verheldering”, maar om de bewering dat hun definitie van ‘trafficking’ de enige echte betekenis van ‘trafficking’ weergeeft. Bovendien geeft elke theorie een (verschillende) verantwoording voor wat de reden is waarom ‘trafficking’ problematisch is, hetgeen instaat voor de negatieve emotieve betekenis van de term. Zoals gezien heeft dit voor CATW te maken met ‘exploitatie’, terwijl het voor GAATW primair om ‘consent’ gaat. Door de nadruk te leggen op ‘exploitatie’ kan CATW prostitutie benaderen als ‘trafficking’.

Veronderstel dus de volgende situatie Y die volgens GAATW een instantie is van vrijwillig, ingestemd sekswerk. CATW echter, in de overtuiging dat vrijwillige prostitutie een *contradictio in terminis* is, stelt dat Y een instantie van ‘trafficking’ is. Dit oordeel draagt, gegeven de emotieve of normatieve geladenheid van ‘trafficking’, zowel een descriptief als een prescriptief (het keurt Y af) aspect in zich. Aldus wordt er een aspect van de werkelijkheid gecategoriseerd onder een normatief theorie-relatief concept (Burgess-Jackson 1995, pp. 440-441).

Welke vorm neemt deze onenigheid nu aan? Burgess-Jackson (ibid., pp. 441-442) onderscheidt vier vormen: (i) ‘*full agreement*’, (ii) ‘*epistemological/factual disagreement*’, (iii) ‘*conceptual/theoretical/explanatory disagreement*’ en (iv) ‘*full disagreement*’.

- (i) Bij volledige overeenkomst zouden zowel CATW als GAATW eenzelfde theoretische conceptie hebben van ‘trafficking’, en zouden ze – om bij hetzelfde voorbeeld te blijven – er beide mee akkoord gaan dat Y (geen) ‘trafficking’ is. Er is duidelijk onenigheid, dus (i) is niet het geval; beide hanteren een verschillende theorie (zoals geargumenteed in hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7).

- (ii) Epistemologische of feitelijke onenigheid zou betekenen dat CATW en GAATW eenzelfde theoretische conceptie hebben over wat ‘trafficking’ is, maar de onenigheid situeert zich op het feitelijk niveau, *viz.* ze zijn het er niet over eens dat Y een geval van ‘trafficking’ is. Dit is een geval dat volgens Stevenson oplosbaar is aan de hand van de ‘empirische methode’. Opnieuw: beide hanteren een verschillende theorie, dus de definitiestrijd over ‘trafficking’ is geen instantie van epistemologische of feitelijke onenigheid.
- (iii) Bij conceptuele/theoretische/verklarende onenigheid zouden CATW en GAATW het eens zijn dat een bepaald geval dat we ‘Z’ noemen, een instantie is van ‘trafficking’, maar het niettemin oneens zijn over wat ‘trafficking’ is. Deze situatie Z kan zich bijvoorbeeld voordoen wanneer iemand gedwongen wordt om zich te werk te stellen in de seksindustrie, en deze persoon seksueel wordt uitgebuit. CATW en GAATW kunnen er beide over akkoord gaan dat dit een geval van ‘trafficking’ is, terwijl ze niettemin een andere conceptie hebben van ‘trafficking’ – CATW met een focus op exploitatie, GAATW met een focus op het gebrek aan consent. Volgens Stevenson (1938, p. 345) is dergelijke vorm van onenigheid aan de oppervlakte ook nog empirisch benaderbaar: indien een beleidsinstrument effectief van toepassing is op Z, dan is het volgens Stevenson waarschijnlijk dat de terminologische discrepantie tussen beide partijen onopgemerkt blijft.
- (iv) Tot slot is er de mogelijkheid van volledige onenigheid. In dit geval zijn CATW en GAATW het oneens over wat ‘trafficking’ is en of een bepaald geval een instantie is van ‘trafficking’. Deze situatie doet zich voor, zoals de bovengeschetste situatie Y, wanneer CATW gevallen van verondersteld ‘vrijwillig’ sekswerk bestempelt als ‘trafficking’. Ze gaan dus wel akkoord over de feitelijke situatie, maar beoordelen ze verschillend omdat ze verschillende onderliggende theorieën veronderstellen. In zo’n geval zal de empirische methode weinig zoden aan de dijk brengen: de empirische methode zal beider standpunten ondersteunen, namelijk relatief aan de “disparate senses [in] which they employ” ‘trafficking’ (Stevenson 1938, p. 348).

In de kern van het traffickingdebat schuilt er dus een *'full disagreement'* en volgens de bovenstaande analyse hanteren zowel CATW als GAATW in de definitiestrijd over 'trafficking' Stevensoniaanse persuasieve definities, die beschouwd kunnen worden binnen een Foucaultiaans kader. Indien deze situatie blijft aanhouden, zal het belang van persuasieve definities verder toenemen:

Each man, in order to influence the other's interests, will insist upon his own definition. (...) Until they agree upon the sense of the word they will not agree upon their fundamental issue, namely: wheter the law is to be discribed by a name that indicates their praise. (Stevenson 1938, p. 348)

Het is dus de verdienste van Stevensons analyse dat het ons erop wijst dat bepaalde disputen niet puur rationeel-empirisch te beslechten zijn. Een aanpak van deze problematiek vereist minstens een gevoeligheid voor dit persuasieve element. Naar analogie met wat Kendrick (1987, p. 31) schrijft over 'pornografie', kunnen we zeggen dat "[f]rom the start, ['trafficking'] named a battlefield. [I]t names an argument not a thing". De manier waarop het concept wordt ingezet, is fundamenteel "a matter of power" (ibid., p. 236); een fundament dat we met Stevenson en Foucault kunnen blootleggen.

Bovendien maakt het gevoelig – in het licht van hoe deze persuasieve technieken mee doorsijpelden in de VN-definitie van 'trafficking' – dat

[i]f the use of persuasive definitions has become a sophisticated tool of mass communications shaping laws and public policies to serve special interest groups, this potential for deception and confusion is really something to worry about. (Walton 2001, p. 129)

10.5 Conclusie

Conflicten zoals de betekenisstrijd over 'trafficking' impliceren een wederzijdse betwisting van het geheel aan fundamentele waarden en ideeën dat voor zowel de radicaal-feministische als pro-sekswerkpositie de interpretatie van 'trafficking' bepaalt. Deze fundamentele waarden en ideeën, die beschouwd kunnen worden als 'theorie' of 'paradigma', worden evenzeer verondersteld voor de werkzaamheid van persuasieve definities. Dergelijke theorieën, met hun inherente waarden en belangen, filteren als het ware hoe empirische fenomenen *geïnterpreteerd* worden, en verkleinen

zo de kans op een rationele overeenkomst in gevallen van conflict met andere paradigma's. De analyse van hoe beide zijden van de 'sex wars' zich beroepen op persuasieve definities om hun belangen te koppelen aan wat volgens hen *de* interpretatie zou moeten zijn van 'trafficking', toont in die zin de waarde van een Stevensoniaanse-Foucaultiaanse aanpak.

Deel IV

Verdere indrukken en uitweidingen: ‘spook van het discours’, opdracht tot verstoring, globalisering en de vraag naar een nieuw traffickingparadigma

Dit uitleidende deel is uitwendend en suggestief van karakter, met als doel op ‘quasi-rapsodische’ wijze verdere implicaties te duiden van het geleverde onderzoek. Ik meander tussen drie onderling verweven onderdelen: de aanhoudende discussies over de verhouding tussen discours en realiteit en hoe de besproken methodologie daarop een antwoord biedt; vervolgens welke opdracht dit impliceert voor theoretici of analytici met betrekking tot het contingente karakter van categorieën waarmee er een zekere ethische urgentie samengaat – zoals ‘trafficking’ – die we intuïtief als vanzelfsprekend aannemen, om zo mogelijkheden tot verandering te openen; tot slot hoe dit zich moet betrekken op een globaliseringscontext en welke hints dit opent voor een eventueel nieuw traffickingparadigma.

11 Verhouding tussen discours en 'realiteit'

In hoofdstuk 6 werd besproken dat beide kampen in de *'sex wars'* een eigen 'theorie' veronderstellen – een eigen systeem van waarden en normen dat in substantiële mate het spreken en denken bepaalt over de beschouwde werkelijkheid – hetgeen natrilt in het traffickingdebat. Dergelijk geheel is zowel normatief als politiek sturend. Er worden verschillende nadrukken gelegd op verschillende woorden. In het ene betekenisgeheel weegt de positieve waarde van 'consent' en de negatieve van dwang zwaarder door dan deze van 'exploitatie' in het andere. Ik heb proberen aantonen hoe persuasieve definities gebruikt kunnen worden om in deze discursieve strijd het soortelijk gewicht van de respectievelijke termen te doen toe- of afnemen.

Dit hoofdstuk maakt een terugkoppeling naar hoe handelingsmogelijkheden op die manier gebonden worden aan politieke bepalingen van zowel discursieve als institutionele aard, op zowel micro- als macroniveau. Zo probeer ik de geproblematiseerde verhouding tussen discours en 'realiteit' op te helderen door te argumenteren dat discursieve beschrijvingen in belangrijke mate handelingsmogelijkheden bepalen.

11.1 Verhouding discours-realiteit: spook van het discours?

Wat opvalt bij het huidige traffickingdebat, is dat zowel binnen de traditionele paradigma's om naar 'trafficking' te kijken, als bij pogingen om die paradigma's te overstijgen, het verwijt te horen is dat men zich 'louter' op het niveau van het discours beweegt.

Agustín (2007, pp. 6-7; p. 144) bijvoorbeeld bekritiseert de “hyper-production of writings (...) on the concept of ‘prostitution’” zonder concrete kennis over de seksindustrie en aandacht voor “actual people”. Haar voornaamste verwijt is dat “each side [does] little more than criticise the other” (ibid., pp. 6-7).

Limoncelli (2009, p. 266) lijkt van haar kant Agustín hetzelfde te verwijten. Wanneer ze verwijst naar de postmoderne “cultural turn in feminism” waarin traffickingdiscoursen wordt afgedaan als “moral panics”, lijkt ze impliciet te verwijzen naar Agustín. Die indruk wordt nog groter wanneer Farley (2009, p. 311) in een artikel waarin ze verder werkt op de analyses van Limoncelli stelt dat bij Agustín een “postmodern nadir” bereikt wordt. Het discursieve wordt daarbij onterecht geprioriteerd volgens Limoncelli. Ook radicaal-feministen negeren volgens haar de

concrete realiteit van sekswerk met hun focus op onderdrukkende genderrelaties. Volgens Limoncelli is er dus een nieuw paradigma nodig dat de grenzen van het sexwardispuut overstijgt, omdat noch een pro-sekswerkstandpunt, noch een radicaal-feministisch standpunt over voldoende slagkracht beschikt om de traffickingproblematiek aan te kaarten (Limoncelli 2009, p. 265).

De cirkel is rond wanneer Jeffreys, als radicaal-feministe, Limoncelli verwijt dat zo'n nieuw paradigma eigenlijk een "view from nowhere" is (Jeffreys 2009, p. 317). Het argument dat zij daarvoor gebruikt is – *eveneens* – dat "they remain at the level of discourse".

De notie van 'discours' – vooral in relatie tot de materiële, maatschappelijke context – lijkt dus een problematische rol te spelen binnen de ruimere feministische ethiek en het traffickingdebat. In die zin zou men, plastisch uitgedrukt, kunnen spreken over '*het spook van het discours*'. Het spook van het discours fungeert in de eerste plaats als een verwijt. Elk lijkt, vanuit het eigen paradigma, de andere te verwijten 'spoken te zien' wanneer deze laatste verondersteld verkeerdelijk wijst op de rol van discursiviteit. Vanuit de aangehaalde paradigma's wordt een focus op het discours voorgesteld als gebrekkig, waaraan niettemin elk paradigma, afgaande van de geboden argumenten, lijkt te lijden.

Ten tweede weerspiegelt de spookmetafoor het schijnbare onvermogen om 'spook' te scheiden van materiële realiteit, of op zijn minst de relatie daartussen te articuleren. De toedracht van de relatie tussen enerzijds discursieve betekenissen, als ideële, '*geestelijke*' effecten, en de lichamelijke realiteit anderzijds ligt verborgen onder een veelheid aan conceptuele en ideologische analyses. Dat discursieve betekenissen zowel letterlijk als spreekwoordelijk 'over ons lijf gaan' lijkt te weinig erkend, of op zijn minst te veel geminacht.

In hoofdstuk 5 legde ik uit – met Foucault en Stevenson – dat betekenissen niet uit een Platoonse (geestes)hemel emaneren, maar zich articuleren in en op materiële contexten. Het 'spook van het discours' is dus 'lichamelijker' dan men vermoedt, maar dan moet het wel in relatie tot de concrete maatschappelijke-historische context beschouwd worden. Het volstaat inderdaad niet om op het niveau van het discours te blijven werken. Daarom kan een louter conceptueel-theoretisch kader, in dit geval over prostitutie, 'trafficking' of seksualiteit, niet volstaan. De keuze voor de analysekaders van Stevenson en Foucault kunnen dan ook daarin een rechtvaardiging vinden. Hoewel Foucault wel eens ge vulgariseerd wordt voorgesteld

als postmodernist, en Stevenson als de man die pleitte voor een *'anything-goesmoraal'*, hebben beiden er niettemin op gewezen dat filosofie zich niet in het ijle mag ophouden. Het is belangrijk om te zien hoe een categorisering als 'trafficking' gegroeid is binnen beleids- en publieke discoursen. In de volgende sectie probeer ik het 'spook van het discours' te verdrijven door te tonen hoe discoursen over 'trafficking' zich verhouden tot effecten in de materiële context van handelingsmogelijkheden.

11.2 Van abstracte discursiviteit naar *'making up people'*

Wanneer een definitie, vooral als ze ingebed wordt in politieke en maatschappelijke instellingen, betekenis fixeert, dan krijgt zij de kracht of het vermogen om handelingen en mogelijkheden van mensen te sturen. Zoals Agustín (2005, p. 97) aanhaalt, wordt er bij dergelijke fixering veel energie besteed aan pogingen om te bewijzen dat de ene versie van de feiten 'waarder' ("truer") is dan de andere. De discussie focust volgens haar daarbij vooreerst op abstracte vragen over de mate van consent of exploitatie, hetgeen ten koste gaat van praktische vragen "of survival and succes that women migrants negotiate" (ibid.). Verdergaand op de bovenbeschreven analyse van herdefiniëring, moet ook hier de vraag gesteld worden wat deze 'abstracte discussie' eigenlijk inhoudt.

We zagen dat uiteenlopende definities relatief zijn aan verschillende theoretische achtergronden. Dit mag dan wel, met de woorden van Agustín, een abstracte discussie lijken, toch gaat ze terug op concrete waarden en belangen die zo mogelijk nog concretere gevolgen met zich meedragen. Voor Schiappa (2003, p. 69) zijn namelijk alle definities 'politiek': "first, definitions always serve particular interests; second, the only definitions of consequence are those that have been empowered through persuasion or coercion." Spreken over traffickingpraktijken is, zoals gezien, altijd het effect van een discursieve strijd die zijn neerslag kent in waardegebonden theorieën waaraan definities relatief zijn. Dit is de reden waarom herdefiniëring legitiem kan zijn: woorden zijn volgens dit kader altijd persuasief, omdat ze een geheel van waarden veronderstellen; definiëring is dus altijd een impliciet argument om welbepaalde belangen te behartigen (Macagno & Walton 2010, p. 1999).

Hierop verder redenerend beargumenteert Schiappa (1998, p. 19) hoe definities duidelijke en diepgaande gevolgen kunnen hebben voor ons dagelijks

handelen en zelfs de grenzen afbakenen van onze realiteit. Om het met Žižek (2013, p. 13) te zeggen: de concurrentierelatie tussen beschrijvingen van de werkelijkheid is cirkelvormig en zelfregulerend: “het verhaal bepaalt mede wat wij (...) als ‘de werkelijkheid’ zullen ervaren.” Deze opmerking doet denken aan Hackings (2002, p. 108) claim dat

by and large what I am deliberately doing depends on the possibilities of description. All intentional acts are acts under a description. Hence if new modes of description come into being, new possibilities for action come into being in consequence.

Dit is wat Hacking ‘*making up people*’ noemt. Zijn stelling komt erop neer dat bepaalde categorieën mensen – bepaalde manieren van ‘zijn’ – samen ontstaan met de manier waarop ze benoemd worden. *Het gaat dus niet meer om ‘louter discursiviteit’*. De introductie van categorieën zoals ‘de pervert’, ‘de homoseksueel’, ‘de heteroseksueel’ – en ook ‘het traffickingslachtoffer’ past in dit rijtje – definiëren welke handelingsmogelijkheden zich openen voor de personen die onder deze categorieën vallen. Het gaat om beschrijvingen ingebed in sociale praktijken. Gesteld dat intentionele handelingen “acts under a description” zijn, is er volgens Hacking zonder sociale praktijk, geen descriptie en zonder descriptie, geen intentionele handeling (ibid.). De sociale praktijk biedt dus de mogelijkheden die wij kunnen erkennen als handelingsmogelijkheden: “[c]alls to adopt new definitions are calls to change our attitudes and behavior” (Schiappa 2003, p. 48). In het aangenomen Foucaultiaans kader betekent dit dat deze mogelijkhedenruimtes geopend worden door *interpretaties*, waarbij interpretatie begrepen wordt als resultaat van macht. Dit straalt zich af op mogelijkhedenruimtes, ook voor sekswerkers en ‘traffickingslachtoffers’.

De praktijk van ‘*making up people*’ is daarbij niet enkel een resultaat van microprocessen³³. Het soort seksualiteiten dat we aannemen, maar ook alle andere

³³ Altman (2001, p. 158) waarschuwt terecht dat deels onder invloed van Foucaultiaanse denkwijzen het vormgevend en controlerend vermogen van macromachtsmechanismen – zoals de staat – onderschat worden. Hacking (2002, p. 103) veronderstelt weliswaar een Foucaultiaans denkkader en Foucault heeft inderdaad laten optekenen dat de focus op ‘de staat’ herzien moet worden. Foucault (1980, p. 122) maakt echter een belangrijke nuance waarmee hij net als Altman het belang van macromachtsmechanismen erkent: “I don’t want to say that the State isn’t important; what I want to say is that the relations of power, and hence the analysis that must be made of them, necessarily extend

handelingen die onder het mom van ‘*sexual politics*’ gestuurd worden, zijn micro- en macro-politiek gedetermineerd door de (seksuele) repertoires die zijn toegelaten (herinner hoofdstuk 4: ‘*the sexual is political*’). We sluiten ons als het ware aan bij de maatschappelijke repertoires die voorradig zijn.

Met dit in het achterhoofd kan een eerste concretisering gegeven worden van wat een abstracte, belangengebonden discussie over ‘trafficking’ betekent voor de betrokken individuen.

11.3 Macro- en micropolitieke dynamieken: media, middenveld en overheden

Seksualiteit is dus minder geprivatiseerd en meer gepolitiseerd dan we intuïtief lijken aan te nemen. De manier waarop ‘politiek’ en ‘politisering’ hier begrepen wordt, sluit aan bij de invulling die Millett (2000, p. 23) daarvan geeft: “The term ‘politics’ shall refer to power-structured relationships, arrangements whereby one group of persons is controlled by another”.

In die zin moet begrepen worden hoe micro- en macromachtsmechanismen zich met betrekking tot het begrip van ‘trafficking’ op elkaar articuleren. De VN-rapporteringen geven een eerste inkijk in wat de betreffende ontwikkelingen op macroniveau inhouden: de door de betrokken ngo’s geleverde persuasieve definities (micropolitieke invloed) die beide hun neerslag vonden in de ambigue VN-definitie, sijnelden zo door in uitgewerkte beleidsprogramma’s (macropolitiek niveau). Met Jahic & Finckenauer moet echter erkend worden dat de invloed van die ngo’s niet onvoorwaardelijk succesvol was. Er was een bepaald ‘klimaat’ – een bepaalde sociale (taal)praktijk – nodig waarin het gehanteerde narratief “catchy” was bij “the public”, slachtoffers gezien worden als “sympathetic creatures” en de verhalen lucratief zijn voor nieuwsagentschappen (Jahic & Finckenauer 2005, p. 26). Ik besprak reeds de ‘*public opinion grabbing*’ onder invloed van het Palermo protocol (hoofdstuk 5). Dergelijke “constant hubbub in the media” (Agustín 2007, p. 144) loopt volgens Salt (2000, p. 32) vooruit op theoretisch inzicht en feitelijk bewijsmateriaal, geleid door een normatief beeld van ‘de prostituee’ als slachtoffer. Deze mediastorm is volgens Agustín gelinkt aan de focus op seksualiteit, waardoor werkzaamheden van migranten in andere niet-erkende en ongecontroleerde sectoren grotendeels genegeerd worden.

beyond the limits of the State”. Althans karakterisering van de politisering van seksualiteit en de idee van ‘*making up people*’ liggen dus niettemin dicht bij elkaar.

Zo kon volgens Agustín (2007, p. 4) de zogenaamde “Rescue Industry” ontstaan; in een wederzijdse articulatie van narratief en concreet handelen: “where sex is involved, not only the media (...) but many sober authority figures take the same tone, decrying migrations that involve working in the sex industry and setting up projects to prevent them”. De sociaal werkers, beleidmakers, academici, ngo’s en vrijwilligers die zich engageren voor de veronderstelde ‘slachtoffers’ hanteren daarbij al te vaak (onbewust) een vertekend, ideologisch beeld van de individuen die ze beschouwen als ‘te redden’. In deze anti-trafficking maatregelen worden de betrokken vrouwen volgens Gaber (2009, p. 9) weliswaar bevrijd van het veronderstelde uitbuitende juk van prostitutie, maar worden ze ingelijfd in “other political and ideological ends” blootgesteld aan de wil van de “aid worker, however arbitrary these may be”. ‘Trafficking’ is dus ook met betrekking tot de hulpverlening die errond ontstaan is een gecontesteerd begrip, dat evenzeer omkaderd wordt door systemen van welbepaalde waarden en ideologieën (ibid., p. 1). De vraag – die ik tracht te beantwoorden in het volgende hoofdstuk – is dan ook welke vorm interventies dan wel moeten aannemen.

11.4 Conclusie

‘Het spook van het discours’ stak doorheen dit werk op verschillende plaatsen de kop op. Het toonde zich niet alleen in de analyses van het normatieve spreken van de pro-sekswerkfeministen en de radicaal-feministen over ‘trafficking’. Het toonde zich ook op het ‘meta-niveau’, waar beide zijden elkaar verweten onvoldoende oog te hebben voor wat voorbij die discursieve dimensie ligt. De vraag werd aldus hoe ‘discours’ zich verhoudt tot ‘werkelijkheid’. Die relatie is echter veel nauwer verweven dan dat een spreken in termen van ‘het *loutere* niveau van het discours’ doet vermoeden. Volgens de betekenistheorieën van Foucault en Stevenson vinden betekenissen altijd hun oorsprong in een relatief stabiele sociaal-culturele context. Vandaag is dat een geglobaliseerde context met een weerslag op (lokale) belevingen. De micro- en macropolitieke dimensie daarvan werd behandeld als arena waarin zowel ngo’s als (transnationale) overheden interageren. Ik koppelde deze politieke dimensie aan de rol van media³⁴ en hoe hun retoriek zich articuleert op en weerspiegelt in de politieke actualiteit. Hoe die dimensies precies geïnterpreteerd worden, vormen op zich ook een

³⁴ Dit zou men met Steger (2003) de ‘culturele dimensie’ kunnen noemen.

aparte dimensie: het ideologische aspect. In het volgende hoofdstuk bespreek ik wat dit betekent voor de taak van ‘de intellectueel’.

12 Wat dit betekent voor 'de intellectueel'

Wat betekent de geschetste relatie tussen discours en handelingsmogelijkheden als antwoord op de kritiek dat men zich 'louter' op het niveau van het discursieve zou bewegen, voor onze mogelijkheden als deelnemers aan sociale (taal)praktijken? Wat is hierbij de rol en verantwoordelijkheid van de hulpverlener, de academicus, de sociaal werker, de filosoof, 'de intellectueel'? In dit hoofdstuk ga ik na wat hun taak is om de traffickingproblematiek te begrijpen zowel in termen van individuele keuzevrijheid, als in termen van menselijk lijden, zonder daarbij te hoeven vervallen in de fatalistische vaststelling dat '*might makes right*'.

12.1 De vraag of '*might makes right*'

Het is een gedeelde kritiek op zowel Stevenson als Foucault, dat hun denken moraliteit en waarheid reduceert tot een dictatoriaal '*might is right*'. In '*The Concern for Truth*' zet Foucault zich af tegen dergelijke kritiek. Foucault (1990, p. 257) laat er optekenen dat "[a]ll those who say that, for me, truth doesn't exist are being simplistic". Dit is echter geen inhoudelijke weerlegging van deze kritiek, die niettemin om een antwoord vraagt, wil een inhoudelijke ethiek mogelijk blijven. Aan het adres van Stevenson, stelt Corkey (1961, p. 22) dat een oordeel volgens Stevenson gedragen wordt door "impressive propaganda terminology" en dat "this would seem to imply that conflicting policies that arise from such differences of opinion can only be settled by an appeal to force" (ibid., pp. 22-23).

Aanvallen tegen Stevenson zijn veeleer gericht tegen het emotivisme als moraaltheorie in het algemeen. Analyses zoals deze van Stevenson maar ook van Ayer (1954, p. 246) behoren tot het domein van de meta-ethiek, hetgeen volgens Macdonald (2010) echter niets afdeed aan het doel van laatstgenoemde om de waarheid te achterhalen, "no matter what that turned out to be". Volgens Ayer (1954, p. 247) is het wel degelijk zo dat ook moraalfilosofen een morele standaard hanteren, maar dit volgt niet logisch uit hun filosofisch denken. De praktijk van filosofen die zoals hijzelf en zoals Stevenson morele oordelen analyseren, is niet gelijk te schakelen met 'moraliseren'. Tegen de kritiek van Corkey antwoordt Ayer:

I am not saying that anything that anybody thinks right is right; that putting people into concentration camps is preferable to allowing them free speech if somebody happens to think so, and that the contrary is also preferable if

somebody thinks that it is. (...) On my analysis, to say that something which somebody thinks right really is right is to range oneself on his side, to adhere to that particular standpoint, and certainly I do not adhere to every standpoint whatsoever. I adhere to some, and not to others, like everybody else who has any moral views at all. (ibid.)

Dit betekent dat een moraalfilosoof volgens Ayer niet degene is waarbij men “guidance” moet zoeken (ibid., p. 246). Wat is dan wel de rol van de filosoof of ‘de intellectueel’?

Foucault zet de lijnen hiervan verder uit. Die taak bestaat niet uit het vormgeven van de politieke wil van anderen, maar veeleer in de voortdurende bevraging van wat als vanzelfsprekend naar voor geschoven wordt. Het is de taak van de intellectueel

to disturb people’s mental habits, the way they do and think things, to dissipate what is familiar and accepted, to reexamine rules and institutions and on the basis of this reproblematicization (...) to participate in the formation of a political will (...). (Foucault 1990, p. 265)

Die taak van de intellectueel kent ook een positieve invulling. Volgens Foucault (1980, p. 126) komen intellectuelen steeds dichter te staan bij de concrete, dagdagelijkse, *reële* strijden waarmee het grote publiek te kampen heeft. Deze bewering is te lezen als een algemenere hertaling van wat hierboven geargumenteed is: *abstracte* discussies over theoretische definities dragen en dienen bepaalde belangen, met de *concrete* gevolgen van dien. De rol van de intellectueel blijft dus niet ingesloten in een ivoren toren wanneer hij of zij het hoofd buigt over een theoretische definitie. Wanneer dergelijke definitie ingang vindt in het publieke discours, opent dit tegelijk de toegang voor de erin vervatte belangen om in dat discours te worden bekrachtigd.

De ‘specifieke intellectueel’ – zoals Foucault het noemt – kan zo dus een concrete rol spelen in het dagelijkse leven door in te grijpen in de dagdagelijkse politieke strijd “in the name of a ‘local’ scientific truth” (1980, p. 129). Het zou volgens Foucault (ibid., p. 131) immers net *gevaarlijk* zijn om ‘de intellectueel’ te beschouwen als politiek immuun. Elke samenleving heeft namelijk haar eigen “régime of truth” dat bepaalt wat geldt als ‘waar’. Het is met betrekking tot dit

waarheidsrégime dat ‘de intellectueel’ een specifieke rol te spelen heeft. Daar engageert ‘de intellectueel’ zich in een “battle ‘for truth’” die tegelijk raakt aan de economische en politieke rol die deze waarheid speelt (ibid., p. 132). Het is volgens mij ook hier dat ‘de intellectueel’ met betrekking tot het traffickingdebat een positieve rol te spelen heeft.

12.2 De rol van ‘de intellectueel’ met betrekking tot ‘trafficking’: blootleggen van contingenties als mogelijke punten van verzet

Hoe past mijn masterproef in het devies van hoe specifieke ‘experts’ zoals filosofen, maar ook magistraten, sociologen of sociaal werkers (Foucault 1980, p. 127), zich tot de politiek-economische werkelijkheid kunnen verhouden?

In de eerste plaats is er de ontleding van de aanname dat concepten, woorden of termen onproblematisch voor de dingen in de werkelijkheid staan. De analyse van de geboden definities van ‘trafficking’ en de centrale concepten die daarin gebruikt worden had tot doel om aan te tonen dat die definities geen neutrale beschrijving bieden van het fenomeen dat men op het oog heeft. Noch de definitie van CATW, noch deze van GAATW, noch de compromisdefinitie van de VN lijken in dat opzicht aan te duiden wat ‘trafficking’ op zich, objectief inhoudt. Door de theoretische beschouwing van hoe het spreken van elk van deze instanties gekoppeld is aan historisch ingebakken belangen – die niettemin hun pregnantie ontleen aan een concreet ‘nu-moment’ – werd aangestuurd op een gevoeligheid voor verschillende normatieve perspectieven op eenzelfde fenomeen. De manier waarop met Stevenson gewezen werd op de flux van betekenissen laat ruimte voor hoe filosofen, magistraten, sociologen, sociaal werkers en anderen positieve ingrepen kunnen doen. Zo hoeft men niet noodzakelijkerwijs in een stringent ‘*rescue-industry model*’ verstrikt te raken en hoeft men evenmin blind te blijven voor slachtoffers van concrete onrechtvaardigheden.

Deze negatieve opdracht opent namelijk de mogelijkheid om te zien wat contingent is in wat ons als noodzakelijk wordt voorgesteld. Het opent de positieve mogelijkheid om de contingentie te erkennen van de geboden definities en van de als universeel voorgehouden invulling van ‘exploitatie’, ‘consent’ en ‘waardigheid’. De kritische opdracht die we moeten opnemen, betekent tonen wat contingent is aan het ‘universele’, om zich er aan te *onttrekken* (Foucault 1984, p. 45). Zij die zich in het

kielzog van als ‘noodzakelijk’ geponeerde analyses op de meest pregnante wijze beperkt weten in hun handelen, kunnen aldus aangeven waar verandering wenselijk is. Elk van de blootgelegde contingenties wordt aldus een potentieel punt van contestatie.

Naast *historisch* onderzoek – in dit kader belicht vanuit debatten over ‘witte slavernij’ en de daarrond gegroeide feministische standpunten – moet een dergelijke opdracht zich namelijk ook richten op het vinden van bewijsmateriaal in de *actuele* situatie “to grasp the points where change is possible and desirable, and to determine the precise form this change should take” (ibid., p. 46). Het is vanuit deze bekommernis dat intellectuelen kunnen meewegen in hoe naar seksualiteit gekeken wordt, en hoe dit mee handelingsmogelijkheden bepaalt. Gegeven de actuele situatie is zoals ze is, moet een dergelijke kritische opdracht rekening houden met globaliseringstendensen. Globalisering raakt namelijk niet enkel aan grootschalige gebeurtenissen op macroniveau, maar heeft een rechtstreekse impact op het sociale weefsel waarin ons dagelijkse leven zich voltrekt (Giddens 1993, p. 18; de Heredia 2007, pp. 302-302). Dit moet zowel op het discursieve als op het institutionele niveau begrepen worden (Altman 2001, p. 51).

12.3 Conclusie

Doorheen dit werk heb ik veel aandacht besteed aan de rol van interpretatie en aan hoe bepaalde belangen andere betekenissen naar voor kunnen schuiven. Daarin ligt wat ik met Foucault ‘de rol van de intellectueel’ heb genoemd. Elkeen die vanuit zijn of haar expertisegebied voelt dat hij of zij geen verantwoordelijkheid meer wil opnemen voor hoe categorisering zoals ‘trafficking’, ‘traffickingslachtoffer’, ‘sekswerk’, ‘sekswerker’, ‘migrant’, ... handelingsmogelijkheden beïnvloeden, staat voor de opdracht om te tonen dat deze categorieën ‘slechts’ contingente interpretaties zijn. Door het contingente te tonen in het schijnbaar noodzakelijke wordt verandering mogelijk. Mogelijke strategieën voor verandering moeten daarbij rekening houden met zowel politieke als culturele dimensies en erkennen dat ook het discursieve een rol speelt op deze niveaus. Dit alles moet zich verhouden tegen een actuele context en hoe dit elementen van verandering aanduidt – dit is het onderwerp van het laatste hoofdstuk.

13 Globalisering als achtergrond van actuele analyses

Als ‘de intellectueel’ moet vertrekken van een actueel ‘nu-moment’, moet hij of zij rekening houden met globaliseringstendensen. In het licht van een geglobaliseerde werkelijkheid moet seksualiteit begrepen worden als element in een ruimere context van socio-economische factoren die seksuele activiteiten en identiteiten vormgeven. Deze factoren vormen een geheel van economische, culturele en politieke elementen die uitmaken wat mogelijke vormen van “sexual expression” zijn (Altman 2001, p. 34). Zo hebben deze seksuele mogelijkheden een verschillende betekenis, afhankelijk van waar men zich bevindt op de schaal tussen ‘arm’ en ‘rijk’. Het onderscheid tussen ‘gedwongen sekstrafficking’ en wat beschouwd wordt als ‘vrijwillig sekswerk’ (al dan niet in het licht van bewuste emancipatie) is daarvan slechts één voorbeeld.

Belangrijk is echter dat een groot deel van wat men in het dagelijkse leven als ‘vanzelfsprekend’ beschouwt niettemin door mensen geconstrueerd is (Altman, p. 35). Dit betekent – tegen de achtergrond van de vraag naar de rol van ‘de intellectueel’ in deze kwestie – dat “any meaningful liberationist position must simultaneously recognize the links to certain privileges in this position which are often unavailable to most women and children” (ibid., p. 42). Het netwerk dat seksualiteitsbelevingen conditioneert, moet kortom beschouwd worden in overeenstemming met een politieke, geglobaliseerde actualiteit.

Het is ten aanzien van die actualiteit dat een filosofische ondervraging van het heden en mogelijkheden tot verandering zich kunnen ontplooien. Een reflectie over die betekenis van termen en socio-economische systemen – voor ons vandaag, gegeven de maatschappelijke historische context waarin we leven – biedt dus perspectief voor de richting die we uitgaan als samenleving, met de bijhorende (politiek-economische) instellingen (cf. Boehm 1977, p. 32).

13.1 *‘Gendered nature of globalization’*

Men hoeft niet de abolitionistische kaart te trekken (dat alle sekswerk exploitatie is), om te kunnen erkennen dat er gezien de huidige politiek-economische constellatie problemen verbonden kunnen zijn met de sekswerkindustrie (Limoncelli 2009, p. 263). De veranderingen in kapitaal- en welvaartstromen ten gevolge van de globalisering brengen namelijk structurele sociale veranderingen teweeg die in belangrijke mate gevolgen kunnen hebben voor de positie van vrouwen, afhankelijk

van hun klasse, gender en afkomst (“race”) (Andersen 2005, p. 445). Hoewel deze gevolgen vaak verborgen blijven voor “white radical feminist[s]” die veelal vanuit een blank-Europees of Noord-Amerikaans perspectief definities opstellen, is de realiteit dat ook “women of color” hun seksualiteitsbeleving hebben die doorgaans niet opgenomen wordt in klassieke feministische modellen (Kempadoo 2001, p. 40; p. 42).

Men zou kunnen zeggen dat er dus gefaald wordt in wat Brennan (1999, p. 860) de descriptieve “women’s experience requirement” noemde: een centrale doelstelling van feministische ethiek om een invulling van moraliteit te bieden die beantwoordt aan de morele ervaringen van *alle* vrouwen. De visie op globale sekshandel wordt volgens Kempadoo (2001, p. 42) daarvoor te sterk bepaald door een welbepaalde sociale groep met een “epistemic privilege” en “racialized power to define the world and to create new meanings about social realities”. Dit terwijl de concentratie van Aziatische, Latijns-Amerikaanse en Afrikaanse vrouwen in de seksindustrie een continue (toenemende) trend vertoont. Sedert de late jaren tachtig is er bovendien een toename aan Oost-Europese en Russische vrouwen in de Westerse seksindustrie (ibid., p. 29).³⁵

Dat vrouwen uit derdewereldlanden het meest frequent voorkomen als ‘slachtoffer’ in studies over trafficking, suggereert dat er een klasse- en afkomstgebonden correlatie is, die kan worden blootgelegd door – zoals aangegeven met Altman – naar globaal sekswerk te kijken vanuit een politiek-economisch perspectief. Volgens Kempadoo (2001, p. 33) toont een dergelijk economisch perspectief dat sekswerk vaak gezien wordt als één van de weinige opties voor vrouwen uit postkoloniale gemeenschappen

to keep their heads above water in a world where the highly unequal distribution of wealth and power on an international scale, as well as the agencies and classes that defend this inequality, induce poor people and nations to seek alternative, sometimes underground, strategies for survival.

De gevolgen van een geglobaliseerd kapitalisme maken van sekswerk voor bepaalde

³⁵ Dit is wellicht geen toeval, gezien de val van de Sovjet Unie en de dramatische versnelling en uitbreiding van wereldwijde onderlinge afhankelijkheden, die zich volgens Steger (2003, p. 35) sedert de jaren zeventig van de twintigste eeuw hebben voorgedaan.

vrouwen aldus veeleer een gedwongen keuze, eerder dan een ‘vrije’ emancipatoire keuze. Dat er misdaadnetwerken zijn die gebruikmaken van deze kwetsbaarheid, in samenhang met de waardering van seks met een “exotic” (ibid.), zijn factoren die de draagwijdte van het probleem alleen maar vergroten.

Er kan, en met oog op de ethische dimensie van dit proces zou men misschien kunnen zeggen *moet* er dus gesproken worden over een ‘*gendered nature of globalization*’. Doordat de economische globalisering in toenemende mate volgens kapitalistische regels gedereguleerd en gedomineerd wordt door multinationals, worden lokale economieën ingelijfd in dit globaal economisch systeem (Claes 2009, p. 6). Dit leidt tot herstructureringen van lokale economieën die vaak ook gevolgen hebben voor familiestructuren, genderrollen en gender(on)gelijkheid (de Heredia 2007, p. 303). Veranderde internationale verhoudingen, met nadelige gevolgen voor nationale economieën – zoals lagere wedden, toegenomen armoede en verhuizingen van de plattelandsbevolking – hebben volgens Kempadoo (1998, pp. 16-17) vooral vrouwen getroffen. Munro (2008, p. 242) spreekt in dit verband over “feminization of poverty”.

Door globalisering te kaderen als een genderneutraal proces, dreigen bepaalde beleidsmaatregelen die erop gericht zijn om potentieel kwalijke gevolgen van globalisering tegen te gaan, aldus een slag in het water te zijn (Trask 2010, p. 39; van den Anker 2006, p. 179). In haar boek ‘*Globalization and Families*’ waarin ze de familiale gevolgen van globalisering traceert, biedt Trask (2010, p. 55) een interessante inkijk in hoe het vooral minder welstellende vrouwen, in niet-Westerse samenlevingen zijn die ten detrimente veranderingen ervaren in familiestructuren ten gevolge van globalisering. En, met de woorden van Kempadoo (2001, p. 245), zolang er geen echte economische alternatieven zijn voor jonge mannen en vrouwen met een kwetsbare achtergrond, zal elke poging om exploitatie van vrouwen tegen te gaan een vergeefse onderneming zijn. De internationaal groeiende entertainment- en toerismesector die leidde tot een verhoogde vraag naar trafficking voor seksuele doeleinden, maakt van vrouwen die door een aantasting van het lokale economisch weefsel zelf in een precare situatie zijn terechtgekomen, de potentieel meest kwetsbare slachtoffers van traffickers (Trask 2010, p. 55; Hoyle 2011, p. 320).

Hoewel armoede zeker niet de enige oorzaak is van prostitutie, maakt de exclusieve focus door beleidsmakers op prostitutie wel vaak blind voor armoede als voedingsbodem waardoor vrouwen terechtkomen in de spiraal van de sekshandel

(Lim 1998, p. 207). In die zin is het enigszins ironisch dat een CIA-rapport, van ondertussen meer dan vijftien jaar geleden, erkent dat de preventie van trafficking economische alternatieven moet voorzien in de landen van herkomst, maar dat de ‘key’ van deze preventie niettemin zou liggen in “improving law enforcement coordination”, “information-sharing” en “strengthening the penalties for traffickers” (O’Neill 1999, p. 43; p. 46). Terwijl er wordt gewezen op de armoede en genderdiscriminatie als één van de veronderstelde factoren die vrouwen bijzonder kwetsbaar maken voor de (valse) beloften van traffickers (ibid., p. 43), wordt er, zoals ook Kempadoo (2001, p. 245) aangeeft, gezwegen over structurele globale ongelijkheden en de druk vanuit ‘het Noorden’ voor goedkope arbeidskrachten.

De reden voor dit stilzwijgen is tweeledig. Enerzijds is er de machtsverankering van de instituten, anderzijds is er de vanzelfsprekendheid van de economische systemen waarbinnen dit alles zich afspeelt en waar net omwille van die vanzelfsprekendheid wordt “overheen gesprongen” – om het in Heideggeriaanse termen te zeggen (Heidegger 2013, p. 68). Een filosofische houding die op zoek gaat naar wat noodzakelijk of vanzelfsprekend lijkt, maar in se contingent, machts- en waardegebonden is, biedt mogelijkheden om dit stilzwijgen te doorbreken.

13.2 Een nieuw paradigma?

Door de historische inbedding van het traffickingconcept, de ermee verbonden normatieve belangen en de onderliggende contingenties bloot te leggen, kan aanschouwelijk gemaakt worden dat verzetsbewegingen niet noodzakelijk een hopeloos lot beschoren zijn. Herinner dat volgens Stevenson en Foucault macht het vermogen is om een effect te hebben en dat machtsstructuren niet noodzakelijk vaststaand zijn. Door de belangen te tonen achter hun schijnbaar neutrale, maar contingente gelaat, kunnen mogelijkheden tot verzet blootgelegd worden.

Het is onvoldoende om belangen te *hebben*, men moet ze ook op de agenda kunnen plaatsen. In deze strijd is enerzijds het zichtbaar maken van strategische posities daarin een belangrijk element, anderzijds is de erkenning van de werkzaamheid van persuasieve definities verhelderend voor het verloop van die strijd. De erkenning van de normativiteit van wat aan de oppervlakte een rationele discussie lijkt, biedt mogelijkheden om die categorieën die op grond van veronderstelde vanzelfsprekendheden uitgesloten bleven uit het dominante discours, niettemin een

stem te geven. Sekswerkers bijvoorbeeld die de vrijwillige keuze maken om te migreren met oog op een job in de seksindustrie worden binnen een radicaal-feministisch discours als ontologische onmogelijkheden beschouwd. De uiteenrafeling van de concepten die gebruikt worden om deze conclusie te verdedigen suggereert dat die ontologische uitsluiting geen noodzakelijke gevolgtrekking moet zijn. De daaraan tegengestelde oordelen van pro-sekswerkers die poneren dat ‘sekswerk altijd een vrije keuze is’ kan op basis van een analyse naar de normatieve grondslagen van dergelijke conclusies en de economische globalisering evenzeer ontdaan worden van hun dwingendheid.

Het ideologisch schisma tussen pro-sekswerkers en radicaal-feministen staat dus een aanpak ten gronde in de weg. Vanuit een moreel appel dat vanuit een politiek-economisch perspectief wijst op de geglobaliseerde realiteit die individuen – afhankelijk van hun positie in de “domination matrix” van afkomst-klasse-gender (Andersen 2005, p. 444) – in toenemende mate kwetsbaarder maakt, is het dus nodig om de ‘*sex wars*’ te overstijgen. Met de woorden van Widdows (2009, p. 7; p. 10): “polarization must be overcome” en “one must take into consideration the wider social, economic, and gender issues”. Kuhniaans gezegd is er een nieuw paradigma nodig om naar ‘trafficking’ te kijken. De huidige paradigma’s raken geïsoleerd van sociaal belangrijke problemen, omdat ze niet reduceerbaar zijn tot de conceptuele instrumenten waarin het paradigma voorziet en omdat ze niet stroken met de vooropgestelde belangen (Kuhn 1970, p. 37). Door de belangen bloot te leggen die ten grondslag liggen aan deze denksystemen kunnen we onszelf de vraag stellen of dit al dan niet de belangen zijn waarvoor we verantwoordelijkheid willen opnemen.

Het is niet mogelijk om binnen het bestek van dit werk een volledig ‘programma’ uit te werken van hoe een nieuw paradigma er zou moeten uitzien. Ik wil wel een aantal aspecten aanduiden die kunnen gelden als uitgangspunt daartoe. Aangezien de traffickingdebatten dermate doordeesemd zijn met emotieve en ideologische belangen, is een instrument nodig dat die emotiviteit kan kaderen en analyseren – dit was het onderwerp van de voorgaande hoofdstukken. Door deze emotiviteit is de gedeelde horizon – zoals de “opportunity to strengthen migrants’ human rights” – die beide conflicterende paradigma’s niettemin gemeen hebben, ondergesneeuwd door de focus op de morele betekenis van prostitutie (Ditmore & Wijers 2003, p. 87). Verdere actuele raakpunten, worden beschreven door Limoncelli (2009, p. 266):

They agree that women in prostitution, trafficked or not, should not be criminalized. They agree that women's rights to migrate should be protected and that states should not repatriate women who do not wish to return [sic] their home countries. It should be possible to agree, also, that forced “rehabilitation” measures for women in prostitution are harmful.

Daarnaast zijn er volgens Limoncelli ook principieel mogelijke raakpunten, die samenvatten wat in dit hoofdstuk werd geargumenteed:

efforts to challenge neoliberal policies that harm women and support the organizing of women in developing, transition, and declining economies, as well as poor women within countries of the Global North; projects to address basic needs and social provisions such as health care and basic education; programs to combat gender and racial discrimination; programs to combat violence against women, and steps to ensure minimal living standards everywhere. (ibid.)

13.3 Conclusie

Het is dus nodig om te vertrekken van deze mogelijke raakpunten, en om ons af te vragen welk soort globalisering we willen: al dan niet “a globalization process that will be of benefit to the majority of the world, not a select few” (Kempadoo 2001, p. 245). Daarbij moet men vertrekken van de assumptie dat discursiviteit een nauwe wederzijdse relatie onderhoudt met publiek-politieke relaties en gedragingen, op zowel micro- als macroniveau. Verwijten dat men zich ‘slechts’ ophoudt in het discursieve, verliezen daardoor hun argumentatieve kracht. Hoe discursiviteit zich inschrijft in een concrete maatschappelijke context moet dus altijd in beschouwing worden genomen. Om die gevoeligheid te onderhouden, is het belangrijk om op zoek te gaan naar het contingente in het schijnbaar noodzakelijke, tegen de achtergrond van een (economisch) geglobaliseerde actualiteit.

Besluit

“*Must* a name mean something?” vraagt Alice in ‘*Through the Looking Glass*’ aan Humpty Dumpty. Het ei antwoordde met een kort lachje: “Of course it must” (Carroll 2007, p. 68). Deze ‘*must*’ kan vrij letterlijk als normatief gelezen worden. ‘Betekenis’ voor Humpty Dumpty betekent meesterschap, overmacht. Woorden hebben een bepaald temperament dat bepaalt hoe makkelijk ze te plooiën zijn naar de wensen van hun gebruikers. Ook ‘trafficking’ heeft zo’n temperament. Het heeft doorheen de jaren een – gecontesteerd – karakter gekregen als verbandhoudend met prostitutie. Het wordt gewrongen langs tegengestelde zijden, die elk het meesterschap claimen over het ‘ware’ begrip van ‘trafficking’; die elk, in navolging van Humpty Dumpty claimen: “*I can manage the whole lot of them!*” (ibid., p. 73). “The question is” zei Humpty Dumpty, “which is to be master”, wij of de woorden. Scharen we ons achter de stabiliteit van een overgeleverde betekenis, of stellen we ons – met een knipoog naar Nietzsche – op het niveau waar de regels voor gebruik worden ingesteld, vervangen, en geperverteerd (Foucault 2001b, p. 1013)?

Humpty Dumpty ziet zichzelf echter niet als een loutere kaper die woorden perverteert: “[w]hen I make a word do a lot of work”, zegt hij, “I always pay it extra” (Carroll 2007, p. 74). Ik denk dat dit een goede tip is die men beter in het achterhoofd houdt wanneer men spreekt over ‘trafficking’. ‘Trafficking’ wordt vaak ingeschakeld om een veelheid aan situaties toe te dekken, om wantoestanden aan te klagen, of om politieke en ideologische doeleinden te dienen. ‘Trafficking’ als concept wordt bovenal gebruikt als *argument* in lijn met welbepaalde belangen en moet dus heel wat werk verrichten. Daarom is het aangeraden om het ook ‘extra te betalen’, ‘*to pay extra attention to it*’. Dit is wat ik heb proberen doen doorheen dit werk.

Indien Alice zou vragen aan Humpty Dumpty of ‘trafficking’ iets moet betekenen, zou Humpty Dumpty antwoorden dat dit natuurlijk het geval moet zijn. Ik ben daarmee ingegaan tegen Doezema, die stelde dat ‘trafficking’ ondefinieerbaar zou zijn en alzo elke betekenisclaim zou afstoten. De reden waarom ‘trafficking’ in verschillende situaties verschillend gehanteerd wordt, zo argumenteerde ik, kan best begrepen worden vanuit een Foucaultiaans kader. Spreken over ‘trafficking’ werd gekenmerkt als spreken over een ‘*essentially contested concept*’, waarbij tegenstrijdige belangen in een betekenisstrijd meedingen naar *hun* claim op de betekenis ervan.

De openheid van begrip die ‘trafficking’ kenmerkt, wordt aldus ‘opgevuld’ met belangen die minstens teruggaan tot concurrerende normatieve visies over de morele betekenis van prostitutie (*OV₁*). ‘Trafficking’ kent, in de link met prostitutie, weliswaar een relatieve stabiliteit waarvoor zowel Foucault als Stevenson verwijzen naar socio-historische betekenisgehelen, maar de manier waarop die link wordt uitgewerkt, is onderwerp en uitkomst van een belangenstrijd.

CATW en GAATW die, zoals ik heb proberen aantonen, hun wortels hebben in de ‘*sex wars*’ en de degenen kruisten in de aanloop naar het Palermo protocol, bepaalden in belangrijke mate de legale fixatie van het begrip ‘trafficking’ (*OV₂*). Terwijl het radicaal-feministische CATW de nadruk legt op prostitutie als exploitatie en ‘trafficking’ beschouwt als globale prostitutie, gaat GAATW terug op de pro-sekswerkpositie vasthoudend aan het onderscheid tussen vrijwillige en gedwongen prostitutie, waarbij ‘trafficking’ enkel betrekking heeft op deze laatste categorie. Het resultaat was de compromisdefinitie van de VN, die niettemin een eigen leven ging leiden in de publieke opinie, met een nadruk op prostitutie en slavernij. We zagen dat het Palermo protocol wel het voordeel heeft een definitie te bieden, maar dat de uiteindelijke definitie ook tot problemen leidde. Zo heb ik proberen tonen hoe het niet alleen gemotiveerd is door migratie-agenda’s, maar ook gebruikt kan worden om een anti-prostitutiebeleid uit te dragen, zonder aandacht voor sekswerkersrechten. Dit probleem gaat in belangrijke mate terug op het gebrek aan definitie van centrale termen zoals ‘exploitatie’, ‘consent’ en ‘waardigheid’, hetgeen door verschillende bronnen wordt aangegeven als een grote tekortkoming, wil het protocol leiden tot preventieve en beschermingsmaatregelen voor slachtoffers. Ook de concrete invulling van deze termen gaat namelijk terug op normatieve, ideologische belangen.

Zo kan het dat eenzelfde concept – ‘trafficking’ – door verschillende partijen op een andere manier wordt ingezet. Woorden en hun betekenissen weerspiegelen belangen die de criteria voor gebruik bepalen. Die uiteindelijke criteria zijn het resultaat van strijdende paradigma’s – in dit geval het radicaal-feministische *vs.* het pro-sekswerkparadigma – die elk claimen de ‘ware’ weergave van de werkelijkheid te bieden. Dit toont zich discursief in de gehanteerde definities.

Ik argumenteerde dat een methodologisch kader dat Stevenson combineert met Foucault zeer geschikt is om deze elementen aan de oppervlakte te brengen (*OV₃*). Een epistemologisch kader dat uitgaat van de ‘ware’ betekenis van ‘trafficking’ loopt het risico zich steeds een ideologische dimensie van hoe de realiteit wordt

weergegeven te laten ontglippen. We zagen met Foucault hoe die normatieve dimensie, gekarakteriseerd als een belangenstrijd, een wezenlijk onderdeel is als achtergrond om betekenissen te vatten. Ik heb proberen aantonen dat Foucault een goed algemeen kader biedt om deze zaken in kaart te brengen, maar dat hij niet voorziet in een concrete bespreking van welke instrumenten werkzaam zijn binnen dergelijke betekenisstrijd. Stevensons persuasieve definities kunnen volgens mijn argumentatie beschouwd worden als één zo'n instrument.

Hoewel verschillende auteurs in niet-filosofische termen, op een versnipperde manier verwijzen naar elementen die Stevensons persuasieve definities kenmerken, wordt die term als zodanig niet gebruikt. Een Stevensoniaanse aanpak is in die zin dus niet alleen origineel, maar biedt tegelijk ook een instrument om nauwkeuriger te beschrijven wat er speelt bij de betekenisstrijd rond 'trafficking'. De Stevensoniaanse aanpak toont dat er in het hart van het traffickingdebat een *'full disagreement'* schuilgaat, teruggaand op tegenstrijdige normatieve paradigma's. Met Stevenson kan zo aangetoond worden dat een louter empirisch aanwijzen van feiten niet tot een verhoopde oplossing zal leiden.

Foucaults epistemologisch kader en Stevensons *'tool in language'* kunnen zo samen een interessant en vernieuwend methodologisch kader vormen. Beiden worden doorgaans gescheiden, maar zoals ik heb proberen aantonen is het zinvol om die scheiding in vraag te stellen. Via brugfiguren als Nietzsche en Wittgenstein heb ik geargumenteed dat zij een gelijkaardige betekenisstheorie hanteren, een soortgelijke plaats geven aan overreding en even gevoelig zijn voor de belangengebondenheid van interacties.

Ik heb dit methodologisch kader gaandeweg ontwikkeld tijdens mijn denkproces over de betekenisstrijd binnen het traffickingdebat, vertrekkende van een bredere fascinatie voor de normativiteit van woorden. Ik ben van mening dat het perspectieven opent om betekenisstrijden zoals deze te analyseren, maar dat het weliswaar nog verder verfijnd kan worden. In die zin weegt het misschien niet zwaar genoeg door om als onderwerp op zich te dienen voor een thesis, maar kan wel dienen als kader om debatten als deze te bespreken.

Het biedt volgens mij niet alleen interessante onderzoeksperspectieven om dit methodologisch kader verder uit te werken, maar ook om het toe te passen op andere casussen waarin zich gelijkaardige betekenisstrijden voordoen. Bijvoorbeeld binnen de wetenschapsfilosofie met betrekking tot discussies over causaliteit, binnen de

kunstfilosofie – ‘wat is kunst?’ en hoe ‘kunst’ kan fungeren als argument –, binnen de politieke filosofie over de aard van ‘democratie’, of binnen de bio-ethiek over discussies rond concepten als ‘*informed consent*’, autonomie, waardigheid en exploitatie.

In de lijn hiervan formuleerde ik ook de stelling dat Nietzsches genealogie gelezen kan worden als een persuasieve definitie, hetgeen mogelijkheden voor exegetisch en/of hermeneutisch tekstonderzoek opent. Een andere suggestie voor verder onderzoek die dicht bij de praktijk staat – en dan vooral bij de praktijk inzake ‘trafficking’, sekswerk en de beleidsmaatregelen daaromtrent – is de uitwerking van een nieuw paradigma. Ik hintte naar hoe zo’n paradigma er zou kunnen uitzien, maar het vergt verder onderzoek om dit te conceptualiseren als een waardig alternatief dat de klassieke posities zowel kan overtuigen als overstijgen. De focus op de morele betekenis van prostitutie loopt stuk op fundamenteel normatieve onenigheden, waardoor de feitelijke pregnantie van de traffickingdiscussie tot op zekere hoogte wordt ontweken. Verschillende auteurs wijzen op de noodzaak van zo’n paradigma, dat rekening houdt met afkomst, gender en socio-economische voorwaarden als elementen die keuzes en mogelijkheden bepalen.

Tot slot heb ik geargumenteed dat een dergelijk paradigma de vaak geproblematiseerde verhouding tussen discursiviteit en materialiteit moet kunnen vatten. Ik heb proberen aantonen hoe (persuasieve) definities via macro- en micropolitieke kanalen, en via publieke opinie handelingsmogelijkheden kunnen bepalen en dat het vandaaruit de taak is van ‘de intellectueel’ om gegeven de huidige actualiteit veronderstelde noodzakelijkheden te bevragen. Door zo contingenties bloot te leggen kunnen er mogelijkheden tot verandering openen die, rekening houdend met de politiek-economische globalisering, vertrekken van de vraag wat de belangen zijn waarvoor we verantwoordelijkheid willen opnemen.

Samengevat: vertrekkende van de wijsgerige vraag (of thematiek) naar de relatie tussen het normatieve en het feitelijke (*RG*), ben ik gaandeweg tot een methode gekomen om dit in kaart te brengen (*OB₁*), toegepast op het traffickingdebat (*OB₂*) – hetgeen een zekere ethische urgentie heeft. Ik argumenteerde in Deel I dat de betekenisstrijd hierover teruggaat op een speling tussen concept en fenomeen, best begrepen vanuit Foucaultiaans oogpunt. Deze speling wordt, zoals geargumenteed, opgevuld door tegenstrijdige belangen die teruggaan op de concurrerende ideologische paradigma’s van de ‘*sex wars*’ (*OV₁*). De vraag hoe deze

belangengebondenheid zich discursief vertaalt (*OV₂*) werd beantwoord in Deel II. De organisaties die ijveren voor *hun* discursieve, definitiegebonden fixatie van het concept ‘trafficking’, weerspiegelen die paradigma’s die reeds jaren een splijtzwam vormen binnen feministische ethiek en zo ook diepgaande gevolgen hebben voor wie al dan niet als traffickingslachtoffer wordt erkend. Daartoe argumenteerde ik in Deel III voor een Stevensoniaans-Foucaultiaans methodologisch kader (*OV₃*) dat gevoelig is voor hoe betekenis gefundeerd wordt door historische, discursieve strijden. Dit kader kan aldus tonen dat de zoektocht naar een *definitieve* bewijsvoering om de onenigheid op te lossen al te vaak op niets uitloopt – wegens het onderliggende waardeconflict – en wat dit bijgevolg betekent voor de ethische rol van ‘de intellectueel’ als ‘verstoorder’. Het impliceert de steeds hernieuwde, voortdurende opdracht om te bevragen wat ons als neutraal en vanzelfsprekend voor komt. “It’s exactly like a riddle with no answer!”, zal Alice zuchten tegen het eind van ‘*Through the Looking Glass*’ (2007, p. 115), “Humpty Dumpty saw it too”.

Bibliografie

1910. *International Convention for the Suppression of the White Slave Traffic* [Online]. Available: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/whiteslavetraffic1910.html> [Accessed May 17th 2015].
1911. Traffic. *Encyclopedia Britannica: A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information*. Cambridge: Cambridge University Press.
1921. International Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children Geneva: League of Nations
1933. International Convention for the Suppression of the Traffic in Women of the Full Age. Geneva League of Nations.
1949. *Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others* [Online]. United Nations Available: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx> [Accessed February 12th 2015].
1980. Van Droogenbroeck v. Belgique *Europese Commissie voor de Rechten van de Mens*. Europees Hof voor de Rechten van de Mens.
1989. RESOLUTIE over prostitutie en mensenhandel. A2-52/89. Europees Parlement
2010. Coppens v. Devos. *Teirlinck, E. & Keytsman, A.*: Hof van beroep te Gent, zesde kamer, recht doende in correctionele zaken.
2015. traffic, n. *Oxford English Dictionary. The definitive record of the English language*. Oxford: Oxford University Press.
- ADAMS, N. 2003. Anti-trafficking legislation: protection or deportation. *Feminist Review*, 73, 135-139.
- AGUSTÍN, L. M. 2005. Migrants in the Mistress's House: Other Voices in the "Trafficking" Debate. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, 12, 96-117.
- AGUSTÍN, L. M. 2007. *Sex at the Margins. Migration, Labour Markets and the Rescue Industry*, London, Zed Books.
- AGUSTÍN, L. M. 2014. Trafficking. *The Naked Anthropologist* [Online]. Available from: <http://www.lauraagustin.com/category/trafficking-smuggling> 2014].
- ALEXANDER, L. 2014. The Ontology of Consent *Analytic Philosophy*, 55, 102-113.

- ALEXANDER, P. 1997. Feminism, Sex Workers and Human Rights. In: NAGLE, J. (ed.) *Whores and Other Feminists*. New York: Routledge.
- ALLEN, K. 2005. *Perspective: Out of the Massage Parlour and into the Fire; Amnesty International UK Director Kate Allen Examines the Plight of Women Who Think They Are Starting a New Life in a Foreign Country but End Up Forced into Sex Slavery* [Online]. Birmingham: The Birmingham Post. Available: <https://http://www.questia.com/article/1G1-137304251/perspective-out-of-the-massage-parlour-and-into-the> [Accessed November 13th 2014].
- ALMODOVAR, N. J. 1999. For Their Own Good: The Results of the Prostitution Laws as Enforced by Cops, Politicians and Judges. *Hastings Women's Law Journal*, 10, 119-133.
- ALTMAN, D. 2001. *Global Sex*, Chicago The University of Chicago Press.
- ANDERSEN, M. L. 2005. Thinking about Women: A Quarter Century's View. *Gender and Society*, 19, 437-455.
- ANDRIJASEVIC, R. 2003. The Difference Borders Make: (Il)legality, Migration and Trafficking in Italy among eastern European Women in Prostitution. . In: AHMED, S. E. A. (ed.) *Uprootings/Regroundings: Questions of Home and Migration*. Oxford: Bloomsbury Academic.
- ANSCOMBE, G. E. M. 2000. *Intention*, Cambridge Harvard University Press.
- AOMI, J. 1985. Persuasive Definitions in Social Sciences and Social Thought. In: BULYGIN, E., GARDIES, J. L. & NIINILUOTO, I. (eds.) *Man, Law and Modern Forms of Life*. Dordrecht: Reidel.
- ARCHARD, D. 1998. *Sexual Consent*, Boulder, Westview Press.
- ARNESON, R. 1992. Exploitation. In: BECKER, L. C. (ed.) *Encyclopedia of Ethics*. New York: Garland.
- ATTWOOD, F. 2002. Reading Porn: The Paradigm Shift in Pornography Research. *Sexualities*, 5, 91-105.
- AYER, A. J. 1954. On the Analysis of Moral Judgments. *Philosophical Essays*. London: Macmillan.
- BABBITT, S. E. 1996. *Impossible Dreams: Rationality, Integrity and Moral Imagination*, Boulder, Westview Press.
- BACHELARD, G. 2009. *Le nouvel esprit scientifique*, Paris, Presses Universitaires de France.

- BARAK, A. & KAYROS, D. 2015. *Human Dignity*, Cambridge, Cambridge University Press.
- BEANEY, M. 2015. *Analysis* [Online]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy Available: <http://plato.stanford.edu/entries/analysis/> - 7 [Accessed January 26th 2015].
- BOEHM, R. 1977. Inleiding: De cultuurkritische draagwijdte van de problematiek van de objectiviteit van ideële objecten. In: BOEHM, R. (ed.) *Over de Oorsprong van de Meetkunde*. Baarn: Het Wereldvenster.
- BOGHOSSIAN, P. 2005. Is Meaning Normative? In: NIMTZ, C. & BECKERMANN, A. (eds.) *Philosophy-Science -Scientific Philosophy, Main Lectures and Colloquia of GAP 5, Fifth International Congress of the Society for Analytical Philosophy*. Paderborn: Mentis.
- BOISVERT, D. R. 2014. *Charles Leslie Stevenson* [Online]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Available: <http://plato.stanford.edu/entries/stevenson/> - LanPsy [Accessed January 27th 2015].
- BRENNAN, S. 1999. Recent Work in Feminist Ethics. *Ethics*, 109, 858-893.
- BROMFIELD, N. F. & CAPOUS-DESYLLAS, M. 2012. Underlying Motives, Moral Agendas and Unlikely Partnerships: The Formulation of the U.S. Trafficking in Victims Protection Act through the Data and Voices of Key Policy Players. *Advances in Social Work*, 13, 243-261.
- BRUCKERT, C. & PARENT, C. 2002. *Trafficking in human beings and organized crime: A literature review*, Research and Evaluation Branch, Community, Contract and Aboriginal Policing Services Directorate, Royal Canadian Mounted Police.
- BURGESS-JACKSON, K. 1995. Rape and Persuasive Definition. *Canadian Journal of Philosophy*, 25, 415-454.
- CARROLL, L. 2007. *Through the Looking-Glass: and What Alice Saw There*, Scituate, Digital Scanning Inc.
- CARTER, V. & GIOBBE, E. 2006. Duet. Prostitution, Racism and Feminist Discourse. In: SPECTOR, J. (ed.) *Prostitution and Pornography. Philosophical Debate about the Sex Industry*. Stanford: Stanford University Press.

- CATW 1991. Report of the Meeting of Experts on the International Action in the Struggle Against Sexual Exploitation and Prostitution. State College PA.
- CATW 2000. Victoire à Vienne (Onzième session, 2 au 6 octobre 2000, Comité Spécial pour l'élaboration d'une Convention sur la Criminalité Transnationale : Finalisation et approbation de l'Instrument législatif international additionnel visant à lutter contre la traite des personnes, en particulier des Femmes et des Enfants).
<ftp://ftp2.allianceantitrafic.org/alliancea/Droit/VienneMAPP.rtf>
- CHAMBERS, C. 2008. *Sex, Culture, and Justice: The Limits of Choice*, Pennsylvania, Pennsylvania State University Press.
- CHUANG, J. A. 1998. Redirecting the Debate over Trafficking in Women: Definitions, Paradigms, and Contexts. *Harvard Human Rights Journal*, 11, 65-107.
- CHUANG, J. A. 2010. Rescuing Trafficking from Ideological Capture: Prostitution Reform and Anti-Trafficking Law and Policy. *University of Pennsylvania Law Review*, 158, 1655-1728.
- CLAES, T. 2009. Sexuality, Globalization and Ethics. Some Reflections. Gent: UGent.
- CLAES, T. 2014. Hedendaagse ethiek Anglo-Amerikaanse traditie. Gent: UGent.
- CNRTL. 2012. *Trafiquer* [Online]. Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. Available: <http://www.cnrtl.fr/etymologie/trafiquer> [Accessed April 10th 2015].
- COLEMAN, N. A. T. *The Black Libel of the Black Sea: A 'social etymology' of 'slave'* [Online]. Available: https://http://www.academia.edu/2417261/The_Black_Libel_of_the_Black_Sea_A_social_etymology_of_slave [Accessed April 10th 2015].
- CORKEY, R. 1961. *A philosophy of Christian morals for today*, London, George Allen & Unwin Ltd.
- CRAIG, E. 2011. *Troubling Sex: Towards a Legal Theory of Sexual Integrity*, Vancouver UBC Press.
- CRESSWELL, J. 2010. traffic. In: 2 (ed.) *The Oxford Dictionary of Word Origins*. Oxford: Oxford University Press.
- CROUCH, M. 1998. The "Social Etymology" of 'Sexual Harassment'. *Journal of Social Philosophy*, 29, 19-40.

- CROWELL, S. 2013. *Normativity and Phenomenology in Husserl and Heidegger*, Cambridge, Cambridge University Press.
- DE HEREDIA, M. I. 2007. People Trafficking: Conceptual issues with the United Nations Trafficking Protocol 2000. *Human Rights Review*, 9, 299-316.
- DE LEY, H. 2009. *Hoofdstuk 2: De Sofistiek: Deel 1: Algemene Inleiding* [Online]. Available: http://www.cie.ugent.be/1ba/sofistiek_1.html [Accessed April 4th 2015].
- DEAR, P. 2009. *Revolutionizing the Sciences. European Knowledge and its Ambitions, 1500 - 1700*, New York, Palgrave Macmillan
- DITMORE, M. H. 2006. Introduction. In: DITMORE, M. H. (ed.) *Encyclopedia of Prostitution and Sex Work*. London: Greenwood Press.
- DITMORE, M. H. & WIJERS, M. 2003. The negotiations on the UN Protocol on Trafficking in Persons. *Nemesis*, 79-88.
- DOEZEMA, J. 1999. Loose women or lost women? The re-emergence of the myth of white slavery in contemporary discourses of trafficking in women. *Gender Issues*, 18, 23-50.
- DOEZEMA, J. 2002. Who Gets to Choose? Coercion, Consent, and the UN Trafficking Protocol. *Gender and Development*, 10, 20-27.
- DOEZEMA, J. 2005. Now You See Her, Now You Don't: Sex Workers at the UN Trafficking Protocol Negotiations. *Social & Legal Studies*, 14, 61-89.
- DOEZEMA, J. 2010. *Sex Slaves and Discourse Masters: The Construction of Trafficking*, London, Zed Books.
- DOSTOJEVSKI, F. M. 2010. *Aantekeningen uit het ondergrondse*, Amsterdam Athenaeum -- Polak & Van Gennep
- DOTTRIDGE, M. 2007. Collateral Damage. The Impact of Anti-Trafficking Measures on Human Rights around the World. Bangkok: GAATW.
- DREIER, J. 2001. Charles Stevenson. In: MARTINICH, A. P. & SOSA, D. (eds.) *A Companion to Analytic Philosophy*. Oxford: Blackwell Publishers.
- DUGGAN, L. 1998. The Theory Wars, or, Who's Afraid of Judith Butler? *Journal of Women's History*, 10, 9-19.
- DWORKIN, A. 2004. Pornography, prostitution, and a beautiful and tragic recent history. In: STARK, C. & WHISNANT, R. (eds.) *Not for Sale. Feminists Resisting Prostitution and Pornography*. North Melbourne: Spinifex.

- DWORKIN, A. & MACKINNON, C. A. 1988. *Pornography and Civil Rights. A New Day for Women's Equality*, Organizing Against Pornography.
- ENLOE, C. H. 2000. *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*, Berkeley, University of California Press.
- FARLEY, M. 2009. Theory versus reality: Commentary on four articles about trafficking for prostitution *Women's Studies International Forum*, 32, 311-315.
- FARR, K. 2007. Globalization and Sexuality. In: RITZER, G. (ed.) *The Blackwell Companion to Globalization*. Oxford: Blackwell.
- FERGUSON, A. 1984. Sex War: The Debate between Radical and Libertarian Feminists. *Signs*, 10, 106-112.
- FLASCH, K. 2010. *Introduction à la philosophie médiévale*, Fribourg, Academic Press Fribourg.
- FOUCAULT, M. 1971. *L'ordre du discours*, Paris, Gallimard.
- FOUCAULT, M. 1980. *Power/knowledge. Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, New York, Pantheon Books.
- FOUCAULT, M. 1984. What Is Enlightenment? In: RABINOW, P. (ed.) *The Foucault Reader. An introduction to Foucault's thought, with major new unpublished material*. New York: Pantheon Books.
- FOUCAULT, M. 1988. *Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason*, New York, Vintage Books.
- FOUCAULT, M. 1990. *Politics Philosophy Culture. Interviews and other writings*, New York, Routledge
- FOUCAULT, M. 1993. About the Beginning of the Hermeneutics of the Self: Two Lectures at Dartmouth *Political Theory* 21, 198-227.
- FOUCAULT, M. 2001a. Linguistique et sciences sociales. In: DEFERT, D. & EWALD, F. (eds.) *Dits et écrits* Paris: Editions Gallimards
- FOUCAULT, M. 2001b. Nietzsche, la généalogie, l'histoire In: DEFERT, D. & EWALD, F. (eds.) *Dits et écrits*. Paris: Editions Gallimard.
- FOUCAULT, M. 2001c. Sur l'archéologie des sciences. Réponse au Cercle d'épistémologie. In: DEFERT, D. & EWALD, F. (eds.) *Dits et écrits*. Paris: Editions Gallimard.
- FOUCAULT, M. 2003. *"Society Must Be Defended". Lectures at the Collège de France, 1975-76*, New York, Picador.

- FOUCAULT, M. 2010. *Discipline, Toezicht en Straf. De geboorte van de gevangenis*, Groningen, Historische Uitgeverij.
- FRANKENA, W. K. 1979. Memorial minutes Charles Leslie Stevenson. *Proceedings of the American Philosophical Association*, 52, 637-639.
- GAATW. 2014. *Basic Principles of GAATW* [Online]. GAATW. Available: <http://www.gaatw.org/about-us/basic-principles> [Accessed December 16th 2014].
- GABER, S. 2009. Verbal abuse: anti-trafficking rhetoric and violence against women. Austin, Texas
- GALLAGHER, A. 2001. Human Rights and the New UN Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling: A Preliminary Analysis *Human Rights Quarterly* 23, 975-1004.
- GALLIE, W. B. 1955. Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 56, 167-198.
- GEWIRTH, A. 1992. Human Dignity as the Basis of Rights. In: MEYER, M. J. & PARENT, W. A. (eds.) *The Constitution of Rights: Human Dignity and American Values*. New York Cornell University Press.
- GIBBARD, A. 1994. Meaning and Normativity. *Philosophical Issues*, 5, 95-115.
- GIDDENS, A. 1993. Dare to care, conserve and repair. *New Statesman & Society*, 6, 18-20.
- GLÜER, K. & WIKFORSS, Å. 2010. *The Normativity of Meaning and Content* [Online]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Available: <http://plato.stanford.edu/entries/meaning-normativity/> [Accessed March 20th 2015].
- GUTTING, G. 2014. *Michel Foucault* [Online]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy Available: <http://plato.stanford.edu/entries/foucault/> [Accessed January 26th 2014].
- HACKER-WRIGHT, J. 2013. *Philippa Foot's Moral Thought*, London, A&C Black.
- HACKING, I. 1999. *The social construction of what?*, Cambridge, Harvard University Press.
- HACKING, I. 2002. Making Up People. *Historical Ontology*. Cambridge: Harvard University Press.
- HAIDT, J. 2001. The Emotional Dog and Its Rational Tail: A Social Intuitionist Approach to Moral Judgment. *Psychological Review*, 108, 818-834.

- HALLEY, J., KOTISWARAN, P., SHAMIR, H. & THOMAS, C. 2006. From the International to the Local in Feminist Legal Responses to Rape, Prostitution/Sex Work, and Sex Trafficking: Four Studies in Contemporary Governance Feminism. *Harvard Journal of Law & Gender*, 29, 335-423.
- HARPER, A. M. 2012. *Nietzsche on Value Creation*. Doctoral dissertation, University of Illinois.
- HAYES, S., CARPENTER, B. & DWYER, A. 2012. *Sex, Crime and Morality*, Oxon, Taylor & Francis.
- HEIDEGGER, M. 2013. *Zijn en Tijd*, Nijmegen, SUN.
- HIGGINS, T. E. 1997. Democracy and Feminism. *Harvard Law Review*, 110, 1657-1703.
- HILL, K. R. 1992. MacIntyre's Nietzsche: A Critique. *Philosophy Faculty Publications and Presentations*.
- HOKSTAM, M. 2014. *New plan calls for more care for victims of pimps* [Online]. NL Times. Available: <http://www.nltimes.nl/2014/12/08/new-plan-calls-care-victims-pimps/> [Accessed December 16th 2014].
- HOYLE, C., BOSWORTH, M. & DEMPSEY, M. 2011. Labelling the Victims of Sex Trafficking: Exploring the Borderland between Rhetoric and Reality. *Social & Legal Studies*, 20, 313-329.
- HUDA, S. 2006. Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective. Report of the Special Rapporteur on the human rights aspects of the victims of trafficking in persons, especially women and children. United Nations - Economic and Social Council - Commission on human rights.
- HUME, D. 1969. *A treatise of human nature*, London, Penguin.
- HUSSERL, E. 1970. *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology. An Introduction to Phenomenological Philosophy*, Evanston, Northwestern University Press.
- IGLESIAS, T. 2001. Bedrock Truths and the Dignity of the Individual. *Logos: A Journal of Catholic Thought and Culture* 4, 114-134.
- JACQUETTE, D. 1998. *Wittgenstein's Thought in Transition*, West Lafayette, Purdue University Press.
- JAHIC, G. & FINCKENAUER, J. 2005. Representations and misrepresentations of human trafficking. *Trends in Organized Crime*, 8, 24-40.

- JEFFREYS, S. 2004. Prostitution as a harmful cultural practice. *In: STARK, C. & WHISNANT, R. (eds.) Not for Sale. Feminists Resisting Prostitution and Pornography.* North Melbourne: Spinifex.
- JEFFREYS, S. 2009. Prostitution, trafficking and feminism: An update on the debate. *Women's Studies International Forum, 32, 316-320.*
- JORDAN, A. D. 2002. The Annotated Guide to the Complete UN Trafficking Protocol Washington International Human Rights Law Group.
- JØRGENSEN, M. & PHILLIPS, L. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method,* London, SAGE Publications.
- KAPUR, R. 2005. *Erotic Justice. Law and the New Politics of Postcolonialism* London The Glass House Press
- KELLY, L. 2005. "You Can Find Anything You Want": A Critical Reflection on Research on Trafficking in Persons within and into Europe. *In: LACKZO, F. & GOZDZIAK, E. (eds.) Data and Research on Human Trafficking: A Global Survey.* Geneva: IOM (International Organization for Migration).
- KELLY, L. & REGAN, L. 2000. Stopping Traffic: Exploring the extent of, and responses to, trafficking in women for sexual exploitation in the UK. *In: WILLIS, C. F. (ed.) Police Research Series.* London: Policing and Reducing Crime Unit.
- KEMPADOO, K. 1998. *Global Sex Workers. Rights, Resistance, and Redefinition* New York, Routledge.
- KEMPADOO, K. 2001. Women of Color and the Global Sex Trade: Transnational Feminist Perspectives. *Meridians: feminism, race, transnationalism, 1, 28-51.*
- KENDRICK, W. M. 1987. *The Secret Museum: Pornography in Modern Culture,* Berkeley, University of California Press.
- KISSIL, K. & DAVEY, M. 2010. The Prostitution Debate in Feminism: Current Trends, Policy and Clinical Issues Facing an Invisible Population. *Journal of Feminist Family Therapy, 22, 1-21.*
- KORVINUS, A. G. 2005. Trafficking in Human Beings. Third report of the Dutch National Rapporteur. *In: NRM, B. (ed.). The Hague: NRM.*
- KRIPKE, S. A. 1982. *Wittgenstein on Rules and Private Language,* Cambridge, Harvard University Press.

- KRÖGER, T., MALKOČ, J. & UHL, B. H. 2004. *National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook*, Warsaw, OSCE/ODIHR.
- KTVB. 2014. *Garden City woman charged with human trafficking* [Online]. KTVB. Available: <http://www.ktvb.com/story/news/crime/2014/12/11/gc-woman-charged-human-trafficking/20271079/> [Accessed December 16th 2014].
- KUHN, T. S. 1970. *The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago, The University of Chicago Press.
- LACKZO, F. 2005. Introduction. In: LACKZO, F. & GOZDZIAK, E. (eds.) *Data and Research on Human Trafficking: A Global Survey*. Geneva: IOM (International Organization for Migration).
- LANGE, L. 2010. *Feminist Interpretations of Jean-Jacques Rousseau*, Pennsylvania, Pennsylvania State University Press.
- LEIDHOLDT, D. A. 1990. Introduction. In: LEIDHOLDT, D. A. & RAYMOND, J. G. (eds.) *The Sexual Liberals and the Attack on Feminism*. New York: Teachers College Press.
- LEIDHOLDT, D. A. 2003. Prostitution and Trafficking in Women: An Intimate Relationship. *Journal of Trauma Practice*, 2, 167-183.
- LEIDHOLDT, D. A. 2011a. *Presentation to UN Special Seminar on Trafficking, Prostitution and the Global Sex Industry: PART ONE* [Online]. CATW. Available: <http://www.catwinternational.org/Home/Article/58-presentation-to-un-special-seminar-on-trafficking-prostitution-and-the-global-sex-industry-part-one> [Accessed November 13th 2014].
- LEIDHOLDT, D. A. 2011b. *Presentation to UN Special Seminar on Trafficking, Prostitution and the Global Sex Industry: PART TWO* [Online]. CATW. Available: <http://www.catwinternational.org/Content/Images/Article/261/attachment.pdf> [Accessed November 13th 2014].
- LEIGH, C. 1997. Inventing Sex Work. In: NAGLE, J. (ed.) *Whores and Other Feminists*. New York: Routledge.
- LIDDELL, H. G. & SCOTT, R. 1940. *A Greek-English Lexicon. Revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones with the assistance of Robert McKenzie* [Online]. Oxford: Clarendon Press. Available:

- [http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0057:entry=e\)/tumos](http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0057:entry=e)/tumos) [Accessed April 10th 2015].
- LIM, L. L. 1998. *The Sex Sector: The Economic and Social Bases of Prostitution in Southeast Asia*, Genève, International Labour Office.
- LIMONCELLI, S. A. 2009. The trouble with trafficking: Conceptualizing women's sexual labor and economic human rights. *Women's Studies International Forum*, 32, 261-169.
- LOACH, K. & LAVERTY, P. 2005. *Victims of trafficking deserve justice* [Online]. London: The Guardian. Available: <http://www.theguardian.com/uk/2005/oct/11/immigration.immigrationandpublicservices> [Accessed November 13th 2014].
- MACAGNO, F. & WALTON, D. 2010. What we hide in words: Emotive words and persuasive definitions. *Journal of Pragmatics*, 42, 1997-2013.
- MACDONALD, G. 2010. *Alfred Jules Ayer* [Online]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Available: <http://plato.stanford.edu/archives/win2010/entries/ayer/> [Accessed March 3th 2015].
- MACINTYRE, A. C. 2007. *After Virtue. A Study in Moral Theory*, Notre Dame, University of Notre Dame Press.
- MACKLIN, R. 2003. Dignity is a useless concept. 327, 1419-1420.
- MASUD ALI, A. K. M. 2005. Treading along a Treacherous Trail: Research on Trafficking in Persons in South Asia. In: LACKZO, F. & GOZDZIAK, E. (eds.) *Data and Research on Human Trafficking: A Global Survey*. Geneva: IOM (International Organization for Migration).
- MAYER, R. 2007. What's Wrong with Exploitation. *Journal of Applied Philosophy*, 24, 137-150.
- MEDINA, J. 2010. Wittgenstein as a Rebel: Dissidence and Contestation in Discursive Practices. *International Journal of Philosophical Studies*, 18, 1-29.
- MERTES, H. 2014. Human Dignity. *Grondige vraagstukken uit ethische theorievorming*. Gent: UGent.
- MEYERS, D. T. 2013. Feminism and Sex Trafficking: Rethinking Some Aspects of Autonomy and Paternalism. *Ethical Theory and Moral Practice*, 17, 427-441.
- MILL, J. S. 2008. *Over vrijheid*, Amsterdam, Boom.
- MILLETT, K. 2000. *Sexual Politics*, Urbana and Chicago University of Illinois Press.

- MIRIAM, K. 2005. Stopping the Traffic in Women: Power, Agency and Abolition in Feminist Debates over Sex-Trafficking. *Journal of Social Philosophy*, 36, 1-17.
- MONK, R. 1991. *Ludwig Wittgenstein. The Duty of Genius*, London, Vintage Books.
- MONZINI, P. 2005. *Sex Traffic: Prostitution, Crime and Exploitation*, London, Zed Books.
- MOORE, G. E. 1922. *Principia ethica*, Cambridge, Cambridge: University Press.
- MORRIS, C. W. 1938. Foundations of the Theory of Signs. In: NEURATH, O. (ed.) *International Encyclopedia of Unified Science*. Illinois: The University of Chicago Press.
- MUNRO, V. E. 2005. A Tale of Two Servitudes: Defining and Implementing a Domestic Response to Trafficking of Women for Prostitution in the UK and Australia *Social & Legal Studies*, 14, 91-114.
- MUNRO, V. E. 2008. Of Rights and Rhetoric: Discourse of Degradation and Exploitation in the Context of Sex Trafficking. *Journal of Law and Society* 35, 240-264.
- NAGLE, J. 1997. Introduction. In: NAGLE, J. (ed.) *Whores and Other Feminists*. New York: Routledge.
- NIETZSCHE, F. 1923. *The Genealogy of Morals*, New York, Boni and Liveright Publishers.
- NIETZSCHE, F. 2008. *The Gay Science. With a Prelude in German Rhymes and an Appendix of Songs*, Cambridge Cambridge University Press.
- NSWP. 1999. *Commentary on the Draft Protocol To Combat International Trafficking In Women And Children Supplementary To The Draft Convention On Transnational Organized Crime (A/AC.254/4/add.3)* [Online]. Cape Town: NSWP. Available: <http://www.walnet.org/csis/groups/nswp/untoc-comment.html> [Accessed November 13th 2014].
- O'CONNELL DAVIDSON, J. 2002. The Rights and Wrongs of Prostitution. *Hypatia*, 17, 84-98.
- O'CONNELL DAVIDSON, J. 2006. Will the Real Sex Slave Please Stand up? *Feminist Review*, 4-22.
- O'CONNOR, M. & HEALY, G. 2006. *The Links between Prostitution and Sex Trafficking: A Briefing Handbook*. CATW.

- O'NEILL, A. 1999. International Trafficking in Women to the United States: A Contemporary Manifestation of Slavery and Organized Crime. Center for the Study of Intelligence.
- O'REILLY, N. 2014. *Hamilton man facing human trafficking charges* [Online]. Cambridge Times. Available: <http://www.cambridgetimes.ca/news-story/5207479-hamilton-man-facing-human-trafficking-charges/> [Accessed December 16th 2014].
- OLSEN, F. 1984. Statutory Rape: A Feminist Critique of Rights Analysis. *Texas Law Review*, 63, 387-432.
- OSCE 1999. *Trafficking in Human Beings: Implications for the OSCE*, Warsaw, Office for Democratic Institutions and Human Rights.
- PEARSON, E. 2000. *Human Rights and Trafficking in Persons: A Handbook* [Online]. Bangkok: Global Alliance Against Traffic in Women. Available: http://www.ungift.org/docs/ungift/pdf/knowledge/Human_Rights_and_Trafficking_in_Person.pdf [Accessed November 20th 2014].
- PRICHARD, H. A. 1912. Does Moral Philosophy Rest on a Mistake? *Mind*, 21, 21-37.
- PRIMORATZ, I. 1993. What's Wrong with Prostitution? *Philosophy*, 68, 159-182.
- QUAN, T. 2006. The Name of the Pose. A Sex Worker by Any Other Name? In: SPECTOR, J. (ed.) *Prostitution and Pornography. Philosophical Debate about the Sex Industry*. Stanford: Stanford University Press.
- QUEEN, C. 1997. Sex Radical Politics, Sex-Positive Feminist Thought, and Whore Stigma. In: NAGLE, J. (ed.) *Whores and Other Feminists*. New York: Routledge.
- QUINE, W. V. 2004. Confessions of a Confirmed Extensionalist. In: GIBSON, R. F. J. (ed.) *Quintessence. Basic Readings From the Philosophy of W.V. Quine*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- RAYMOND, J. G. 1998. *Prostitution as violence against women: NGO stonewalling in Beijing and elsewhere* [Online]. CATW. Available: <http://www.catwinternational.org/Home/Article/137-prostitution-as-violence-against-women-ngo-stonewalling-in-beijing-and-elsewhere> [Accessed November 13th 2014].
- RAYMOND, J. G. 2001. *Guide to the new UN Trafficking Protocol* [Online]. North Armherst: Coalition Against Trafficking in Women. Available:

http://www.no-trafficking.org/content/pdf/guide_to_the_new_un_trafficking_protocol.pdf

[Accessed November 20th 2014].

RAYMOND, J. G. 2002. The New UN Trafficking Protocol. *Women's Studies International Forum*, 25, 491-502.

RAYMOND, J. G. 2003. *The Ongoing Tragedy of International Slavery and Human Trafficking: An Overview* [Online]. CATW. Available:

[http://www.catwinternational.org/Home/Article/30-the-ongoing-tragedy-of-](http://www.catwinternational.org/Home/Article/30-the-ongoing-tragedy-of-international-slavery-and-human-trafficking-an-overview)

[international-slavery-and-human-trafficking-an-overview](http://www.catwinternational.org/Home/Article/30-the-ongoing-tragedy-of-international-slavery-and-human-trafficking-an-overview)

[Accessed

December 16th 2014].

ROSEN, M. 2003. Marx, Karl. In: CRAIG, E. (ed.) *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. London: Routledge.

RUBIN, G. S. 2002. Thinking Sex. Notes for a radical theory of the politics of sexuality. In: PLUMMER, K. (ed.) *Sexualities. Critical Concepts in Sociology* London: Routledge.

SALT, J. 2000. Trafficking and Human Smuggling: A European Perspective. *International Migration*, 38, 31-56.

SARRICA, F. 2009. Trafficking in Persons; Analysis on Europe. In: JOHANSEN, R. (ed.). Vienna: UNODC.

SCHIAPPA, E. 1998. *Constructing Reality Through Definitions: The Politics of Meaning*, Minneapolis, University of Minnesota.

SCHIAPPA, E. 2003. *Defining reality : definitions and the politics of meaning*, Carbondale and Edwardsville, Southern Illinois University Press.

SCHOPENHAUER, A. 1909. *The World As Will And Idea*, London, Kegan Paul, Trench, Trübner & Co. .

SHAW, W. H. 1999. *Contemporary ethics: taking account of utilitarianism*, Oxford, Blackwell Publishers.

SHULTZINER, D. 2007. Human Dignity: Functions and Meanings. In: MALPAS, J. & LICKISS, N. (eds.) *Perspectives on Human Dignity: A Conversation*. Springer Netherlands.

SIMM, G. 2004. Negotiating the United Nations Trafficking Protocol: Feminist Debates. *Australian Year Book of International Law*, 23, 135-160.

SMET, S. 2009. *Trafficking in Human Beings in Belgium 2007-2008*, Brussels, Human Rights Without Frontiers International

- SNAJDR, E. 2013. Beneath the master narrative: human trafficking, myths of sexual slavery and ethnographic realities. *Dialectical Anthropology*, 37, 229-256.
- ST. JAMES, M. 1999. Economic Justice for Sex Workers. *Hastings Women's Law Journal* 10, 5-9.
- STANTON-IFE, J. 2003. Review: Human Dignity in Bioethics and Biolaw by Deryck Beyleveld; Roger Brownsword. *The Modern Law Review*, 66, 313-316.
- STARK, C. & WHISNANT, R. 2004. Introduction. In: STARK, C. & WHISNANT, R. (eds.) *Not for Sale. Feminists Resisting Prostitution and Pornography*. North Melbourne: Spinifex.
- STEAD, W. T. 1885. *Notice to our Readers: A Frank Warning* [Online]. The Pall Mall Gazette. Available: <http://www.attackingthedevil.co.uk/pmg/tribute/notice.php> [Accessed March 25th 2015].
- STEGER, M. B. 2003. *Globalization: A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press.
- STEVENSON, C. L. 1937. The Emotive Meaning of Ethical Terms. *Mind*, 46, 14-31.
- STEVENSON, C. L. 1938. Persuasive Definitions. *Mind*, 47, 331-350.
- STEVENSON, C. L. 1958. *Ethics and Language*, New Haven, Yale University Press.
- STEVENSON, C. L. 1964. *Facts and Values. Studies in Ethical Analysis*, New Haven, Yale University Press.
- SULLIVAN, B. 2003. Trafficking in Women. *International Feminist Journal of Politics*, 5, 67-91.
- TRASK, B. S. 2010. *Globalization and Families. Accelerated Systematic Social Change*, New York, Springer.
- UN 2000. United Nations Convention Against Transnational Organized Crime In: GAOR (ed.) A/55/383. New York.
- UNODC. *Factsheet on Human Trafficking* [Online]. UNODC. Available: http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/UNVTF_fs_HT_EN.pdf [Accessed December 17th 2014].
- UNODC 2004. UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO. In: CRIME, U. N. O. O. D. A. (ed.). New York: United Nations.
- UNODC 2009. *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners* New York: United Nations.

- UNODC. 2010. *Not. Nr. 1214/07* [Online]. UNODC. Available: https://http://www.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersonscrimetype/bel/2010/not._nr._121407_.html?tmpl=old [Accessed December 16th 2014].
- UNODC. 2014a. *Human Trafficking FAQs* [Online]. Available: <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html> - [What is UNODC's stance on prostitution](#) [Accessed October 26 2014].
- UNODC 2014b. Issue Paper. The Role of 'Consent' in the Trafficking in Persons Protocol. Vienna: United Nations.
- VAN DEN ANKER, C. 2006. Trafficking and Women's Rights: Beyond the Sex Industry to 'Other Industries'. *Journal of Global Ethics*, 2, 163-182.
- VERPLAETSE, J. 2012. *Zonder vrije wil. Een filosofisch essay over verantwoordelijkheid*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds.
- WAINWRIGHT, M. 2010. *Archbishop of York condemns UK opt-out from EU directive on sex trafficking* [Online]. Londen: The Guardian. Available: <http://www.theguardian.com/uk/2010/sep/04/archbishop-of-york-uk-opt-out-sex-trafficking> [Accessed November 13th 2014].
- WALKLATE, S. 2006. *Imagining The Victim Of Crime*, McGraw-Hill Companies, Incorporated.
- WALTON, D. 2001. Persuasive Definitions and Public Policy Arguments. *Argumentation and advocacy* 37, 117-132.
- WEHR, H. 1994. rafaqa. In: COWAN, J. M. (ed.) *A Dictionary of Modern Written Arabic*. 4 ed. Urbana: Spoken Language Services.
- WEITZER, R. 2007. The Social Construction of Sex Trafficking: Ideology and Institutionalization of a Moral Crusade. *Politics Society*, 35, 447-475.
- WERTHEIMER, A. 1996. *Exploitation*, Princeton, Princeton University Press.
- WERTHEIMER, A. 2013. *Exploitation* [Online]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Available: <http://plato.stanford.edu/archives/spr2013/entries/exploitation/> [Accessed January 30th 2015].
- WIDDOWS, H. 2009. Border Disputes Across Bodies: Exploitation in Trafficking for Prostitution and Egg Sale for Stem Cell Research. *International Journal of Feminist Approaches to Bioethics*, 2, 5-24.

- WIJERS, M. & LAP-CHEW, L. 1999. *Trafficking in Women. Forced Labour and Slavery-like Practices in Marriage, Domestic Labour and Prostitution*, Utrecht, Foundation Against Trafficking in Women (STV)
- WILLIAMS, B. 2008. Internal and External Reasons. In: ADLER, J. E. (ed.) *Reasoning. Studies of Human Inference and Its Foundations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WITTGENSTEIN, L. 1999. *Philosophical Investigations*, Oxford, Blackwell Publishers.
- WITTGENSTEIN, L. 2012. *Tractatus Logico-Philosophicus*, Amsterdam Athenaeum - Polak & Van Gennep.
- WOLFE, L. R. 2004. Fighting the war against sexual trafficking of women and girls. In: STARK, C. & WHISNANT, R. (eds.) *Not for Sale. Feminists Resisting Prostitution and Pornography* North Melbourne: Spinifex.
- ŽIŽEK, S. 2013. *Intolerantie*, Amsterdam, Boom.

Bijlage 1

'Social etymology' vs. genealogie

Pogingen om een ultieme etymologie te schrijven van 'trafficking', begrepen in de zin zoals het in deze thesis ter discussie staat, staan tegenover de hier gevolgde genealogische aanpak, met een focus op betekenisstrijd.

Dergelijke pogingen stuiten echter al gauw op de duistere oorsprong van het woord 'traffic'. Het zou teruggaan op het Middeleeuws Latijn 'transfegare', een corrumpering van 'transfretare' hetgeen zoveel betekent als 'de zee oversteken' (Encyclopedia Britannica 1911). Volgens de Oxford English Dictionary blijft de "ultimate source" echter bedekt met moeilijkheden. Sommige etymologen zijn het eens over de Romaanse oorsprong, maar er wordt tegelijk gesuggereerd dat het een Arabische oorsprong zou hebben (Oxford English Dictionary 2015). Zo betekent [irtafaqa]³⁶ "to profit, benefit, gain (...), make use, (...) take advantage" (Wehr 1994, pp. 406-407).

De huidige normatieve bijklank van 'trafficking' als illegaal verhandelen, was in het midden van de zestiende eeuw nog afwezig. In het midden van de zestiende eeuw was het een neutrale term, die 'kopen en verkopen, verhandelen' betekende. Tegen het eind van de zestiende eeuw begon het echter een negatieve bijklank te krijgen (Cresswell 2010). Het Franse 'trafiquer' had in de vijftiende eeuw inderdaad de betekenis van "faire un commerce lointain", hetgeen in 1579 verschoof tot "avoir des relations clandestines condamnables avec quelqu'un" of "faire un commerce illicite, faire commerce de quelque chose qu'il est honteux de monnayer" (CNRTL 2012). Het gaat hier weliswaar nog niet over dezelfde verschuiving tot 'human trafficking' of 'sekstrafficking', maar men kan zien dat de oorsprongsvraag van bij aanvang obscuur van aard is.

Om deze en alle verdere verschuivingen tot de huidige situatie te vatten, volstaat een etymologische aanpak niet. Er is als het ware een "social etymology" nodig, om de woorden van filosofe Margaret Crouch (1998, p. 19) te gebruiken. Crouch (ibid.) zoekt hiervoor naar "the first public uses of the term", gevolgd door

³⁶ Merk op dat de Oxford English Dictionary het heeft over [taraffaqa], als "to seek profit", maar dit klopt niet. Ze gebruiken de vijfde stamvorm van het werkwoord [rafaqa] hetgeen betekent "to show o.s. kind, display a gentle, friendly attitude (...), be nice (...); to do gently" (Wehr 1994, p. 406).

“[an examination of] definitions of “sexual harassment” in laws, in legal cases, in institutional policies, in empirical research, and in both popular and scholarly works on sexual harassment”. Ze past haar methode toe op het concept “sexual harassment”, waarvoor ze argumenteert dat de betekenis ervan afhankelijk is van “how several crucial political issues are resolved, (...) that these very issues have been present since the coining of the term, and (...) that they are not yet resolved (...) and it may never be”.

De aanpak en analyse van Crouch vertoont gelijkenissen met wat ik onderneem voor het concept ‘trafficking’. Wat Crouch dus ‘*social etymology*’ noemt lijkt zeer sterk op de genealogische methode die ik hanteer. Inderdaad, volgens Coleman (2015, p. 1) “Crouch confounds etymology with genealogy”.

Een etymologische aanpak, die de ware betekenis van ‘trafficking’ zou zoeken in haar oorsprong, stuit dus op niet eenvoudig te overkomen moeilijkheden. De normatieve verschuivingen verwijzen naar veranderende belangen en oordelen die ingebed zijn in sociale praktijken. Dus ook *als* men een etymologie zou willen ondernemen, zal al snel blijken dat een genealogische aanpak in dit geval een beter ‘*explanation tool*’ is.

Bijlage 2

Primoratz' bespreking van het degradatie-argument

Het degradatie-argument is volgens Primoratz (1993, p. 173) gebaseerd op het wijdverbreide idee dat het de status zou aantasten van wie actief is binnen prostitutiemilieus. Primoratz geeft en bekritiseert vier aspecten waarin men veronderstelt dat prostitutie deze vernederende, aantastende rol zou spelen.

Een eerste mogelijke, maar volgens Primoratz (ibid., p. 172) falende reden, is dat de relatie tussen de prostituee en de klant onpersoonlijk zou zijn. Primoratz weerlegt dit argument door te stellen dat er heel wat interacties zijn in onze samenleving die onpersoonlijk zijn, maar die we niet vernederend vinden. Maar ligt het verschil tussen alledaagse, onpersoonlijke interacties met de postbode of de buschauffeur niet in de aard van de relatie? Veronderstelt seks namelijk geen persoonlijke relatie? Volgens Primoratz is het antwoord ook hier negatief. Enkel een "romantic conception" van seks zou dit veronderstellen, maar Primoratz (ibid., p. 170) gelooft te kunnen aantonen dat deze conceptie te zwak is. Zelfs als liefdevolle seks beter is dan seks zonder liefde, dan betekent dit volgens Primoratz nog niet dat seks zonder liefde automatisch ook slecht zou zijn.

Deze kritiek van Primoratz is echter circulair. Primoratz kan enkel argumenteren dat onpersoonlijke seks niet vernederend is, omdat hij vertrekt van een conceptie van seks die liefdeloze seks niet als slecht beschouwt. Abolitionisten daarentegen vertrekken net van een conceptie van seksualiteit waarbij 'terloopse', liefdeloze seks per definitie slecht is (Ferguson 1984, p. 107; Craig 2012, p. 130). Hoe kan Primoratz dan, contra abolitionisten, argumenteren dat onpersoonlijke seks niet vernederend is omdat onpersoonlijke seks niet slecht is? De basispremissen van Primoratz en deze van de radicaal-feministen verschilt: er is een conflict over de morele betekenis van liefdeloze seks. Beiden zullen elkaar niet kunnen overtuigen van de goedheid, dan wel morele onjuistheid van onpersoonlijke seks, als beiden vasthouden aan hun respectievelijke basispremissen.

Een tweede mogelijke reden waarom prostitutie een degradatierelatie zou uitmaken faalt evenzeer volgens Primoratz (ibid. p. 173). Dat prostitutie vrouwen zou degraderen tot loutere instrumenten zonder persoonlijke gevoelens en verlangens, hangt nauw samen met het eerste argument. Primoratz stelt dat dit argument stuk

loopt op hetzelfde obstakel als het vorige argument: er zijn tal van instrumentele relaties die we niet vernederend vinden. Bovendien verliest dit argument volgens Primoratz een belangrijk aspect van prostitutie uit het oog: de relatie tussen een prostituee en een klant is niet onverschillig ten aanzien van de verlangens van de prostituee. Zoals Primoratz (ibid.) schrijft: “[the client] does not satisfy her sexual desire; indeed, the prostitute does not desire that he should do so. But he does satisfy the one desire she has with regard to him: the desire for money.”

Ten derde volstaat het evenmin om te zeggen dat seks te intiem is om het te bedrijven met een onbekende tegen betaling. Primoratz (ibid., p. 174) vergelijkt hiervoor de diensten van een prostituee met de verzorging van persoonlijke hygiëne door een verpleegster, of een plastisch chirurg die de borsten van een knappe vrouw vergroot of verkleint met het oog op een beter seksleven.

De vierde reden ontleent Primoratz (ibid., p. 175) aan Carole Pateman. Pateman stelt dat prostitutie eerder dan een dienst, veeleer een transactie is waarbij de prostituee zichzelf verkoopt. Seks en seksualiteit zijn dermate fundamenteel constitutief voor het lichaam dat ze bepalend zijn voor onze identiteit. Door seks te verkopen, verkopen we eigenlijk ons lichaam, en dus onszelf. Om dit te weerleggen verwijst Primoratz (ibid., p. 176) naar de min, of de zoogmoeder: haar geslacht en lichaam is volgens Primoratz evenzeer betrokken in wat ze doet en toch zien we dit niet als vernederend. David Archard (1998, p. 110) geeft nagenoeg hetzelfde argument als Primoratz.

Beiden gaan volgens mij echter op een aantal vlakken te kort door de bocht. Wat Primoratz' zoogmoederschapsargument betreft: één van de redenen waarom zoogmoederschap in de achttiende eeuw populair was onder de burgerij en de aristocratie, was de opvatting dat het zogen van kinderen een vulgaire en ontierende bezigheid was. De veronderstelde negatieve effecten hiervan op het vrouwenlichaam waren van bepalende invloed op deze opvattingen (Lange 2010, p. 51). De kans is groot dat radicaal-feministen een dergelijk oordeel en het ontstaan van de min als onderscheiden functie als gevolg daarvan, zien als een extensie van een samenleving die gedomineerd wordt door mannelijke macht. Het is vanuit deze dominantiegedachte dat Patemans visie op het ‘zelf’ begrepen moet worden. Zoals Miriam (2005, p. 3) aangeeft, is Pateman van oordeel dat iemands vermogens niet afscheidbaar zijn van het ‘zelf’. Pro-sekswerkfeministen veronderstellen volgens Pateman verkeerdelijk dat het individu een vrij subject is dat in staat is om zijn of

haar capaciteiten en vermogens te verkopen of te ruilen tegen een afgesproken wederdienst (vb. betaling). Deze ruil vooronderstelt echter dat iemands vermogens of capaciteiten afscheidbaar zijn van het ‘zelf’ van die persoon. Het is volgens Pateman pas door een bepaalde ‘politieke fictie’ te onderhouden dat dit idee houdbaar wordt. Met betrekking tot prostitutie krijgt deze fictie volgens Miriams lezing van Pateman vorm door seksualiteit te maskeren als iets dat feitelijk onbelichaamd is. Zo zouden verwijzingen naar prostitutie als ‘seksuele diensten’ verdonkeremanen dat prostitutie een instelling is die toelaat dat mannen macht hebben over het lichaam van vrouwen (ibid., p. 4). Wat een sekswerker dus eigenlijk aanbiedt, aldus Pateman, is haar eigen ‘zelf’, haar *autonomie*.

Zowel Primoratz als Archard maken van het degradatie-argument dus een te gemakkelijk slachtoffer door de onderliggende dimensie van onderdrukkende structuren te negeren dat met beide voeten in een individualistisch mensbeeld staat dat abolitionisten verwerpen.

Bijlage 3

Conceptuele inhoud van 'consent'

Voor Alexander (2014, p. 102) is 'consent' noch te typeren als een loutere uiting of uitspraak ("consent as a performative"), noch als "mental state plus a signification of that state". Hij typeert 'consent' als een '*mental state*' tout court. Wat "consent as a performative" betreft, stelt Alexander dat "the person whose act is to count as the performative must possess certain beliefs in order for the act to count as the performance in question" (ibid., p. 104). Dat een loutere uiting niet volstaat om consent te genereren toont Alexander aan met het volgende eenvoudige voorbeeld: "A foreigner, who does not understand the meaning of "I do," will not, by uttering it, get married" (ibid.). Consent als een '*mental state*' is volgens Alexander ook niet meer dan *dat*. Volgens de meeste theoretici echter bestaat consent uit een mentale toestand, aangevuld met een "intentional signification by the putative consenter" (ibid.) waarmee hij of zij aanduidt dat hij of zij die mentale toestand bezit. Maar volgens Alexander is die '*signification*' louter een significatie van consent, zonder enigszins constitutief te zijn voor die consent. Neem het volgende voorbeeld:

[S]uppose D propositions V for sex within earshot of TP. V, a foreigner, understands D's request and wants to signify her consent, but her mastery of D's language is poor. She responds to D with a term that in her language means "do it" but which in D's language means "don't." D, believing he lacks V's consent, nonetheless starts fondling V. He is surely culpable for doing so, but he is doing nothing that is without V's consent and therefore wrong. And TP, who understands D's and V's confusion, should not try to stop D. (ibid., p. 105)

Volgens Alexander is de communicatie van consent door degene die consent verleent overigens geen noodzakelijke voorwaarde voor consent. Die karakterisering laat toe om misverstanden zoals in het bovenstaande voorbeeld te voorkomen. Ik denk dat Alexanders invulling tot op zekere hoogte vrij overtuigend is en dat hij erin slaagt om de discussie in belangrijke mate te ontmijnen, niet in het minst door de koppeling van consent aan significatie losser te maken. Tegelijk roept Alexanders karakterisering minstens twee vragen op.

In de eerste plaats kunnen we ons afvragen hoe we, indien consent geen significantie of communicatie veronderstelt, oprechte consent überhaupt kunnen achterhalen. Consent – ‘in haar zuiverste vorm’ – blijft als het ware gevangen binnen de grenzen van de mentale toestand waarin de persoon in kwestie zichzelf erkent als toestemmend. Als praktisch instrument brengt Alexanders typering ons dus eigenlijk niet veel verder; zeker niet als significantie steeds het gevaar van vertekening in zich draagt. De conceptuele invulling die Alexander biedt van consent reduceert als het ware tot een solipsistische consent. Als de consent van een verondersteld slachtoffer van ‘trafficking’ immers enkel binnen de grenzen van haar of zijn eigen ‘*mental state*’ kan liggen, en significantie eigenlijk enkel een bewijs dragend ‘*gadget*’ is dat er even goed niet had kunnen zijn, hoeveel waarde kan dan worden toegeschreven aan die significantie? Als het veronderstelde traffickingslachtoffer haar consent communiceert, dreigt die significantie dan niet te verdorren in het licht van het vermoeden van de traffickingmisdad? Het lijkt mij dat gecommuniceerde consent enkel haar betekenis kan laten resoneren binnen een sociale (taal)praktijk waarvan de verwachtingen enigszins stroken met de significantie van consent.

Ten tweede is er de kwestie rond de notie ‘*mental state*’. Het is immers een terechte vraag of mentale toestanden niet eerder explananda zijn, veeleer dan explanans. De invulling van consent als mentale toestanden, roept namelijk de vraag op wat het statuut is van die mentale toestanden. Ik ben me ervan bewust dat deze vraag leidt tot een uitgebreid en weerbarstig terrein dat bekend staat als ‘*philosophy of mind*’, en dat het bestek van dit werk niet toelaat om dit ruime veld te verkennen. Bij wijze van een hypothetische suggestie zou ik dit idee van consent als ‘*mental state*’ toch in beperkte mate verder willen problematiseren. Wittgenstein (1999, p. 103^e) geeft hiertoe een goede aanzet:

We talk of processes and states and leave their nature undecided. Sometime perhaps we shall know more about them – we think. But that is just what commits us to a particular way of looking at the matter.

In de ‘*philosophy of action*’ werd dit idee verder opgepikt om handelingen af te bakenen. De basisidee is dat handelingen intentionele gebeurtenissen zijn. Eén manier om dat verder inhoud te geven, is om handelingen te beschouwen als ‘*mental states*’. Anscombe, als leerlinge van Wittgenstein, zag een intentie echter niet als een

entiteit in onze geest. Volgens Anscombe (2000, o.a. p. 28) zijn intentionele handelingen veeleer *'actions under a description'*. Het zou me te ver leiden om hier verder op in te gaan, maar het kan op zijn minst wel volstaan om te tonen dat ook de notie van *'mental state'* geen vanzelfsprekende notie is.

Het concept 'consent' blijft dus verwickeld in een moeilijk te ontwarren knoop, ook als we het opvatten als een mentale toestand. Misschien biedt het toekomstige mogelijkheden om 'consent' net als een handeling te beschouwen tegen de achtergrond van sociale praktijken? De vraag waarom de ene instantie van consent als noodzakelijke voorwaarde vooropgesteld wordt, maar de andere als irrelevant van de hand gedaan wordt, krijgt wellicht meer weerklank bekeken in het licht van een sociaal gedeelde visie op wat menselijke waardigheid inhoudt.